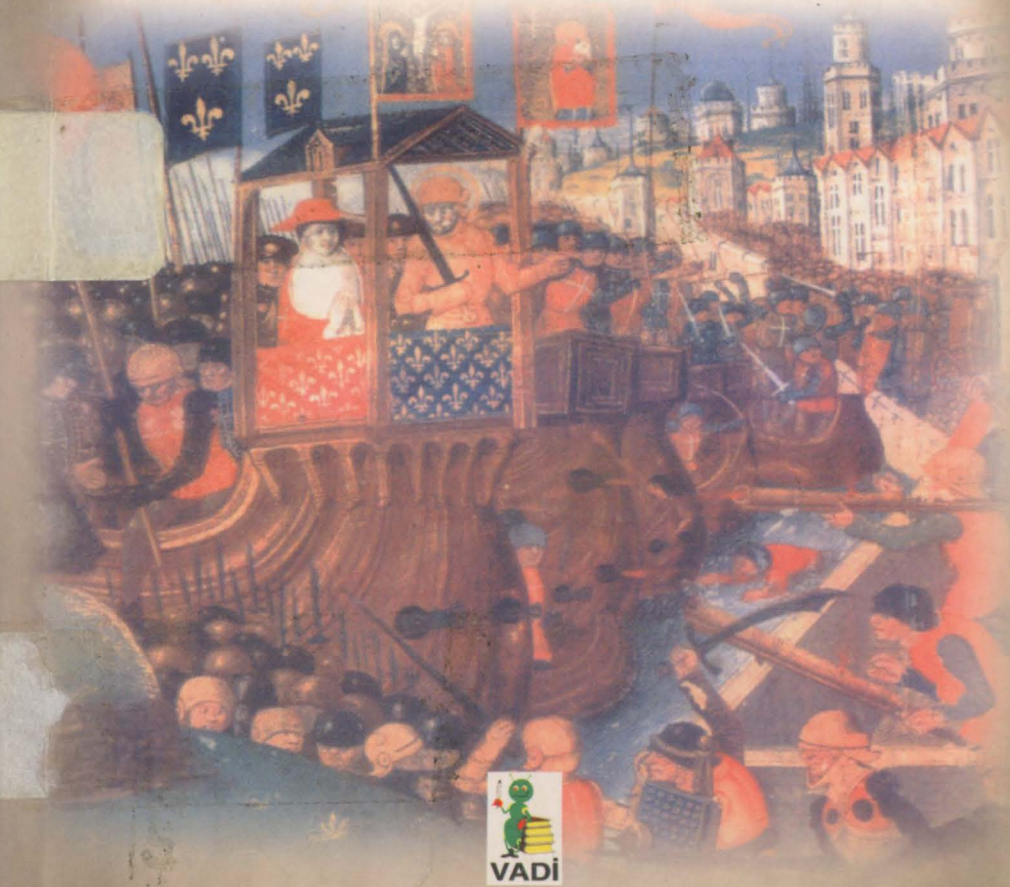


BİR HAÇLININ HATIRALARI

JEAN DE JOINVILLE

Çeviren: Cüneyt KANAT



**BİR HAÇLINİN
HATIRALARI**

JEAN DE JOINVILLE

**BİR HAÇLININ
HATIRALARI**

JEAN DE JOINVILLE

**Çeviren
Cüneyt Kanat**

VADİ YAYINLARI

Vadi Yayınları: 170

Tarih Dizisi: 1

Bir Haçlının Hatıraları

Jean De Joinville

Everyman's Library Edited by Ernest Rhys, History,
Memoirs of the Crusades by Villehardouin and De Joinville,
Translated by Sir Frank Marzials, 1926 baskısı esas alınıp
1940 baskısı ile karşılaştırılarak çevrilmiştir.

Tarih Dizisi Editörü

Prof. Dr. Ali Birinci

Çeviren

Yrd. Doç. Dr. Cüneyt Kanat

1962 İzmir doğumludur. 1986 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirdi. 1990'da Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 1997'de aynı bölümde Yard. Doç. ünvanını aldı. Halen Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görevine devam etmekte, Arapça ve İngilizce bilmektedir.

Yayın Hazırlayan

Ercan Şen

© Vadi Yayınları

1. Basım: Mayıs 2002

Kapak Resmi

Işın Demirkent, Haçlı Seferleri, İstanbul 1997,
s. 215. Fransa Kralı IX. Louis ve Haçlılar Dimyat'a giriyorlar

Kapak Tasarım ve Uygulama

ESAM

Dizgi, Sayfa düzeni

ESAM

Montaj, Baskı ve Cilt

Kalkan Matbaacılık

Kütüphane Bilgi Kartı

Jean De Joinville

Bir Haçlının Hatıraları / Jean De Joinville. - 1. bsk. -
Ankara : Vadi Yayınları 2002

272 s. 14x21.5 cm - (Vadi Yayınları; 170. - Tarih Dizisi; 1)
ISBN: 975-6768-33-9

I. Tarih, Haçlılar, Memlûklar II. Tarih

www.vadiyayinlari.com

VADI YAYINLARI

Meşrutiyet C. Bayındır II, 60/5 Kızılay/ANKARA TEL-FAX 312. 418 65 70-419 69 31

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / 13

GİRİŞ / 21

İLK SÖZ / 21

JOINVILLE / 23

MEVCUT ÇEVİRİLER VE GENEL GÖZLEMLER / 32

JOINVILLE'İN, ST. LOUIS'İN HAÇLI SEFERİ HAKKINDAKİ KRONİĞİ

İthaf ve Eserin Bölümleri / 41

St. Louis'in Dindarlığına İlişkin / 43

BİRİNCİ KİTAP

Birinci Kitabın Başlangıcı-St. Louis'in Başlıca Erdemleri / 47

St. Louis'in Günah Korkusu-Yoksullara Sevgisi / 49

St. Louis'in Liyâkat ve Dürüstlüğe Verdiği Önem / 50

St. Louis'in İnsanların Nasıl Giyinmeleri Gerektiği Konusundaki
Düşünceleri / 52

Tanrının Uyarıları ve Onlardan Nasıl Faydalanıldığı Üzerine / 53

St. Louis'in İnanç Hakkındaki Düşünceleri / 55

Paris Piskoposu William'ın Bir İlâhiyatçıyı Teselli Etmesi / 55

Montfort Kontunun İnanıcı-Yahudilerle Münakaşaya Girilmemeli / 57

St. Louis'in İbadetleri ve Ülkesinde Adaleti Nasıl Yerine Getirdiği / 58

St. Louis'in Piskoposlar Tarafından Yapılan Haksız Bir Talebi
Reddetmesi / 60

St. Louis'in Dürüstlüğü / 62

İKİNCİ KİTAP

St. Louis'in Doğumu ve Taç Giymesi / 63

St. Louis'in Saltanatındaki İlk Sorunlar / 64

Aslan Yürekli Richard'ın Haçlı Seferi-Kıbrıs Kraliçesi Alice'in
Champagne Üzerindeki Hakları / 65

Baronlar, Champagne Kontu IV. Thibaut'a Saldırıyorlar / 66

Joinville'li Simon, Troyes'i Koruyor-Champagne Kontu ve Kıbrıs
Kraliçesi Arasında Barış / 68

İyi Kalpli (Large-Hearted) Lakaplı, Champagne Kontu I. Henry
Hakkında / 69

St. Louis 1241 Yılında Saumur'da Büyük Bir Davet Düzenler / 70

1241'deki Taillebourg Meydan Savaşı / 72

La Marche Kontunun Teslim Olması / 73

St Louis Hastalanır ve 1244'de Haçı Ele Alır / 74

Joinville Haçlı Seferine Katılmak İçin Hazırlık Yapar / 75

Kralın Çavuşlarından Üçünü Öldüren Bir Rahip Adayı Hakkında / 76

Joinville Kalesinden Ayrılıyor / 78

Haçlıların 1248 Ağustosunda Hareketi / 79

Kıbrıs'ta Konaklama-Tatar Elçilerinin Gelmesi-Joinville'in Kralın
Hizmetine Girmesi / 80

Konstantinopol İmparatoriçesinin Kıbrıs'a Gelmesi / 82

Ermeni Kralı, Konya ve Mısır Sultanları / 83

Ordunun Kıbrıs'tan Ayrılması / 85

- Mısır'da Karaya Çıkmak İçin Hazırlık / 86
- Müslümanlar Önündeki Haçlı Çıkartması / 88
- St. Louis'in Dimyat'ı Ele Geçirmesi / 89
- St. Louis'in Hatası ve Haçlılar Arasındaki Kargaşa / 90
- Müslümanların Ordugâha Hücumu ve Autreche'li
Walter'in Ölümü / 92
- Müslümanlar Üzerine Yeni Hücumlar-Kralın Poitiers Kontunu
Beklemeye Karar Vermesi / 93
- Ordu Yürüyüşe Geçiyor / 95
- Nil'e Dair / 96
- Nehrin Üzerine Set (Causeway) İnşa Edilmesi / 98
- Müslüman Hücumlarının Geri Püskürtülmesi / 100
- Koronaklı Yolu Muhafaza Eden Kulelere Grek Ateşi Atılması / 101
- Kulelerin Grek Ateşi İle Yanması / 102
- Nehrin Sığ Yerinden Geçilmesi ve Artois Kontu'nun Ölümü / 103
- Joinville'in Müslümanlar Tarafından Kuşatılıp Yaralanması ve Anjou
Kontu Tarafından Kurtarılması / 105
- Krala Ait Birliklerin Müslümanlar Üzerine Hücum Etmesi / 108
- Hıristiyanların Nehre Geri Sürülmesi-Köprü'nün Joinville Tarafından
Savunulması-Bretanya Kontu'nun Mansûra'dan Geri Çekilmesi / 109
- Köprü'nün Savunulması Devam Ederken Joinville'e Müslümanlar
Tarafından Hücum Edilmesi / 111
- Joinville'in Tekrar Krala Katılması-Müslümanların Hezimete Uğraması
ve Bedev'lerin Ordugâhlarını Yağmalaması / 112
- Bedeviler / 114
- Ordugâhın Gece Boyunca Hücumu Uğraması ve Joinville'in
Papazlarının, Sekiz Müslüman'ı Kaçmak Zorunda Bırakması / 115
- Müslümanlar Ordugâha Genel Bir Hücum İçin Hazırlanıyorlar / 117

- Lent'teki İlk Cuma Günü Yapılan Savaş / 119
- Halka, Yani Sultanın Muhafızları / 122
- Emirlerin Yeni Sultana Karşı Ayaklanması / 125
- Hıristiyanların Kıtık ve Hastalıklar Sebebiyle Sıkıntı Çekmeye Başlaması / 126
- Ordunun Tekrar Nehri Geçmesi-Joinville'in Altı Şövalyesinin Günahkârlıklarından Dolayı Cezalandırılması / 127
- Joinville'in Hastalığı ve Papazının Ölümü / 129
- Müslümanlarla Anlaşma Koşullarının Görüşülmesi İçin Girişimde Bulunulması-Ordunun Acınacak Hali / 129
- Ordunun Karadan ve Denizden Geri Çekilme Teşebbüsü / 130
- Kralın Esir Düşmesi ve Müslümanların Anlaşmayı Reddetmesi / 131
- Joinville'in Ters Yönden Esen Rüzgar İle Nehirde Kalması / 132
- Joinville'in Esir Olması ve Hayatının Tehlikeye Girmesi / 134
- Joinville İle Kadırganın Reisi Arasındaki Görüşme-Hastaların Öldürülmesi-Joinville'in Mansûra'daki Diğer Esirler İle Bir Araya Gelmesi /136
- Esirlerin Müslümanlar Tarafından Tehdit Edilmesi ve Tehlikenin Kral Tarafından Sonuçlandırıldığı Haberinin Gelmesi / 138
- St. Louis'in İşkence İle Tehdit Edilmesi ve Sonra Müslümanlar ile Anlaşmayı Görüşmesi / 140
- Esirlerin, Sultanın Ordugâhının Bulunduğu Nehrin Alt Tarafına Götürülmesi / 141
- Emirlerin Suikastı-Sultanın Öldürülmesi / 142
- Esirlerin Hayatının Tekrar Tehlikeye Girmesi-Kralın Emirler ile Yeniden Anlaşması / 144
- Anlaşmanın Uygulanması ve Dimyat'ın Müslümanlara Geri Verilmesi / 147
- Çok Sayıda Esirin Katledilmesi / 149

- Esirlerin Serbest Bırakılması-Joinville Kralın Kadırgasında-Haçlılardan Bazılarının Fransa'ya Doğru Yola Çıkması / 150
- Fidyenin Ödenmesi-Paranın Joinville Tarafından Templierler'den Alınması / 151
- Kralın Anlaşmaya Uyuma Konusundaki Sadakati / 153
- Chatillon'lu Gaucher ve Soissons'lu Piskopos'un Şehit Olması ve Dininden Dönen Adam / 154
- Kraliçenin Dimyat'ta Çektiği Eziyetler / 156
- Kralın Müslümanlar Karşısındaki İsteklerini Ertelemesi ve Akka'ya Gitmesi / 157
- Joinville'in Akka'daki Sıkıntıları / 159
- Joinville'in Hastalanması ve Anjou Kontunun Cömertliği / 161
- Kralın Geri Dönmesinin Tartışılması / 162
- Konsejde Farklı Fikirlerin İfade Edilmesi ve Joinville'in Fransa'ya Dönmeye Karşı Çıkması / 163
- Joinville'e Sitem Edilmesi ve Onun Kral İle Olan Gizli Görüşmesi / 165
- Kralın Kutsal Topraklarda Kalacağını İlan Etmesi / 166
- St. Louis'in Kardeşlerini Göndermeye Karar Vermesi ve Joinville'i Kendi Hizmetine Alması / 167
- Kralın Kardeşlerinin Yola Çıkması-İmparator II. Frederick'in ve Dimişk Sultanının Elçilerinin Gelmesi / 169
- Kralın Silah Ustası Olan Ermeni John / 170
- Dağ Şeyhinden Elçiler Gelmesi ve Onların Tehditleri / 172
- Dağ Şeyhinden Elçilerin Barış Dilekleri İle Geri Dönmesi ve Birader Yves Le Breton'un Dağ Şeyhine Gönderilmesi / 173
- Dimişk Sultanının Cevabı-John Valenciennes'in Mısır'a Gönderilmesi ve Çok Sayıda Esirin Serbest Bırakılması / 175

- Kralın Champagne Şövalyelerinden Kırk Kişiyi Maiyetine Alması ve Onun Mısırlı Elçilere Cevabı / 176
- Tatarların Prester John ve İran İmparatorunun Boyunduruğundan Kurtulmak İçin Nasıl Bir Reis Seçtikleri / 178
- Tatarların Prester John Karşısındaki Zaferleri-Onların Emirlerinden Birisinin Önsezi İle Din Değiştirmesi / 180
- Tatarların Adetleri-Hükümdarlarının Gururu-St. Louis'in Ona Elçi Gönderdiği İçin Pişman Olması / 182
- Norveç'ten Bazı Şövalyelerin Gelmesi / 184
- Kralın, Philip Toucy'i Yanına Alması-Kumanların Adetleri / 185
- Joinville'in Yeni Görevi ve Denizaşırı Ülkedeki Yaşamı / 186
- Kaysâriye'de Bazı Hükümlerin Tebliğ Edilmesi / 188
- Mısır Emirleri İle Yapılan İttifak ve St. Louis'in Yafa'yı Berkitmesi / 191
- Eu Kontu-Antakya Prensi ve Üç Ermeni Şarkıcı / 192
- Öyküye Ara Verilerek Brienne ve Yafa Kontu Walter'in İran İmparatoru Tarafından Esir Edilmesi ve Buna İlişkin Diğer Mevzuların Anlatılması / 194
- Hikaye Devam Ediyor-St. Louis'in Tarihine Geri Dönüyoruz-Dimaşk Sultanı İle Mısır Emirleri'nin Barış Yapması ve St. Lazarus'un Üstadının Hezimete Uğraması / 197
- Yafa Yakınlarında Okçular ile Dimaşk Sultanının Adamları Arasında Muharebe / 198
- Dimaşk Sultanının Ordusu Akka Önlerinden Geçiyor-John Le Grand'ın Birliklerinin Kahramanlığı / 200
- Sayda'nın Yağmalanması / 201
- İngiltere Kralı Richard'ı Örnek Alarak, St. Louis Niçin Kudüs'ü Görmeyi Reddetti-Ve Buna Bağlı Diğer Meseleler / 202
- Yafa'nın Berkitilmesi -St. Louis'in Sayda'ya Gitmek Üzere Ayrılışı-Büyük Ermenistan'dan Gelen Haçlar-Joinville'in Şövalyelerinden Bir Tanesini Elçi Olarak Göndermesi / 204

- Belinas'a Karşı Sefer ve Joinville Tehlikede / 206
- St. Louis'in Sayda'lı Hristiyanların Cesetlerini Gömmesi-Joinville ile Eu Kontu Arasındaki Arkadaşlık / 209
- Bağdat'ın Tatarlar Tarafından Ele Geçirilişi / 210
- Joinville'in Bir Haşîşi Zannettiği Papaz Yardımcısı Hakkında / 211
- Trabzon (Trebisond) Hâkiminin Elçileri-Kraliçenin Sayda'ya Ulaşması / 212
- Fakir Bir Şövalye ve Onun Dört Oğlu Hakkında / 213
- Joinville'in Hac Yolculuğu-Kraliçe Tarafından Yapılan Hata-Olağanüstü Taş / 214
- Kral, Annesinin Ölüm Haberini Alır-Kraliçe Blanche'nin Kraliçe Margaret'e Karşı Sert Tutumu / 216
- Kral Fransa'ya Dönmeye Karar Verir-Joinville ve Papanın Temsilcisi Arasındaki Görüşme / 217
- Joinville Kraliçeyi Sur'a Götürür-Kral Yelken Açar / 218
- Kralın Gemisi Sığ Bir Kumluğa Oturur / 219
- Kıbrıs Kıyılarında Fırtına-Kraliçe ve Joinville Tarafından Yapılan Adak / 223
- Tanrının Uyarılarından Çıkarılacak Olan Dersler / 224
- Lampedousa Adası / 225
- Pantelaria Adası-Kral Acımasız / 226
- Kraliçenin Odasında Yangın / 227
- Meryem Ananın Bir Mucizesi / 228
- Kral, Hyeres'de Karaya Çıkmaya İsteksiz Bir Şekilde Karar Verir / 229
- Kral'a Joinville Tarafından Yapılan Tavsiye / 230
- Fransiskan Rahibi Birader Hugh Hakkında / 230
- Philip Augustus Tarafından St. Louis'e Yapılan Tavsiye / 232

Joinville Kral'dan Ayrılır-Daha Sonra Tekrar Soisson'da Ona Geri Gelir-Fransa'lı Isabel ve Naverre Kralı II. Thibaut Arasındaki Evlilik / 233

St. Louis'in Alışkanlıkları ve Adetleri-Piskoposların Haksız Taleplerini Reddeder / 234

St. Louis'in Katı Tutumunun ve Adaletinin Diğer Örnekleri / 236

St. Louis'in Barış Aşkı / 238

Her Türlü Küfürden St. Louis ve Joinville'in Korkusu / 240

St. Louis'in Fakirlere Olan Sevgisi ve Bunu Çocuklarına Nasıl Öğrettiği-Onun Sadaka ve Dinle İlgili Vakıfları-Papaz Makamlarını Tayin Etmek Konusundaki Endişeleri / 241

Kralın, Bailiff'leri, İnzibat Amirlerini ve Belediye Başkanlarını Nasıl Islah Ettiği-Yeni Emirleri Nasıl Tesis Ettiği ve Stephen Boileau'nun Nasıl Onun Paris İnzibat Amiri Olduğu / 242

Paris İnzibat Amirliğinin Islah Edilmesi / 247

St. Louis'in Fakirlere Duyduğu Sevgi-Onun Sadaka ve Dinle İlgili Vakıflarına İlişkin / 248

Kralın Fransa'da Kurduğu Dini Tarikatlara İlişkin / 250

St. Louis Haçı İkinci Defa Üzerine Alır / 251

St. Louis Hastalanır-Oğluna Verdiği Direktifler / 253

St. Louis'in Ölümü / 256

St. Louis'in Azizlik Mertebesine Yükseltilmesi / 258

Joinville St. Louis'i Rüyada Görür ve Onun Adına Bir Sunak Diker / 259

SONUÇ / 261

HARİTA / 263

BİBLİYOGRAFYA / 264

İNDEKS / 265

SUNUŞ

Hatırat ve seyahatnameler özellikle sosyal tarihin yazılmasında, tarihçinin en fazla ihtiyaç duyduğu kaynaklardandır. Bu tip eserlerde, yazar, gözlemlerini kendi duygu, düşünce ve yorumları ile şekillendirmektedir; bu sebeple de kendisinden sonraki nesiller için, içinde yaşadığı dönemin anlaşılmasına sağladığı katkılar ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü tarihin ana malzemesi olan insan, kendi yaşadığı çevrede görmeye alıştığı yaşam tarzının ve kendi kültürünün ayrıntılarına fazlaca dikkat etmez ve çoğunlukla da onları kaydetme ihtiyacı duymaz. Ancak aynı kültür öğelerini, farklı bir kültüre mensup olan insanlar gözlemlediklerinde, pek çok şey onların ilgisini çeker ve bunları kaydetmeye değer bulur. Birinci elden kaynak olarak kabul ettiğimiz bu gözlemler, daha sonraki devirlerde geçmişin aydınlatılması için en önemli malzeme olarak tarihçinin kullanımına sunulmaktadır.

Memlûk Türk Devleti tarihi üzerinde çalıştıgımızdan dolayı, uzun zamandır bu döneme ait bir kaynak eseri Türkçe'ye çevirmeyi düşünüyordum. Ancak Memlûk devri Arapça kaynaklarının çoğunluğunun pek çok ciltten oluşması ve buna bağlı olarak tek ciltte çok fazla ayrıntıya yer verilip küçük bir dönemin anlatılması sebebiyle, uygun bir kaynak seçmekte sıkıntı çekmiştim. İşte bu esnada, IX. Louis'in düzenlediği VII. Haçlı Seferi'ne onunla birlikte katılmış olan

Fransız lordu Joinville'in bu sefer esnasında görüp yaşadıklarından oluşan hatıralarını yazdığı eseri elime geçti. Eserin hem Fransızca'dan İngilizce'ye hem de Fransızca'dan Arapça'ya yapılmış olan çevirilerini okuduktan sonra, bu kitabı Türkçe'ye kazandırmayı kararlaştırdım. Bu kararı vermemin birden fazla sebebi vardı: Bunların en önemlilerinden birisi, VII. Haçlı Seferi'nin 1248-1252 yılları arasında doğrudan Dimyat'a ve Mısır'a düzenlenmesi ve böylece bu seferin muhatabının Eyyûbî ve Memlûk devletleri, yani Türklerin olmasıdır. Joinville'in, bir bölümü esir olmak kaydıyla altı yıl boyunca bu topraklarda kaldığı sırada, Memlûk Devleti'nin kuruluşuna şahit olması da çok önemlidir. Çünkü bahsedilen coğrafya üzerinde yani Mısır-Suriye'de kurulmuş olan Eyyûbî Devleti, 1250 yılında yıkılmış ve aynı coğrafyada Memlûk Devleti kurulmuştur. İşte bu esnada, az önce de belirttiğimiz gibi orada esir olarak bulunan Joinville, Eyyûbîlerin son hükümdarı olan Turanşah'ın bir suikast sonucu öldürülmesini ve Türklerden meydana gelen Bahri Memlûkların iktidarı ele geçirmelerini izlemiş ve bu hadiseyi bazı Memlûk kaynaklarında bile bulunmayan ayrıntıları ile anlatmıştır. İkinci bir sebep ise, İnsanlık Tarihi'nin en önemli hadiselerinden birisi olan Haçlı Seferleri'nden VII. Haçlı seferine katılmış olan bir Batılının, bu seferin öncesinde, sefer esnasında ve sonrasında görüp yaşadıklarını ve duygularını olduğu gibi yazması ve adeta bir savaş muhabiri gibi okuyucuya o günleri yansıtmasıdır. Diğer bir sebep ise, yazarın Memlûk Devleti ve bu devleti kuran Türkler ve buna bağlı olarak Türk kültürü ile ilgili değerli bilgiler vermesidir. Ayrıca Joinville, altı yıl boyunca kaldığı bu topraklardaki sosyal yaşamı da çok iyi gözlemlemiş ve ortaçağ yakın doğusu ile bölgenin yaşam tarzı hakkında, pek kıymetli bilgileri kendisinden sonraki nesillere aktarmıştır. Bu bilgilerden bazıları ise şunlardır: Haşîşilerin inançları, yaşam tarzları ve giyim kuşamları, Haşîşilerin lideri olan Dağ şeyhi (Old Man of the Mountain) hakkında ilginç gözlemler, sultanın yakın koruması olan muhafızlar yani Halka Askeri'nin yapısı, görevleri ve Memlûk Devleti'nin temelini teşkil eden memlûkların küçük yaştan itibaren eğitimleri, Kumanların ölü gömme adetleri, Latin İmparatoru ile yaptıkları ittifak ve nasıl kan

kardeş oldukları, IX. Louis'in Kıbrıs'ta iken Moğol hükümdarı ile antlaşma girişiminde bulunması, Moğolları Hristiyanlık dinine davet etmesi, Mısır'a hayat veren Nil ile ilgili bilgiler, seyahati esnasında gördüğü fosiller hakkında yazması, Selçuklu sultanları ve onların zenginliğine dair anlatılan hikayeler, Moğol kabileleri arasında birliğin sağlanarak nasıl bir devlet haline geldikleri, Moğol âdetleri ve yaşam tarzları...

İşte bütün bunlar Joinville'in seyahati esnasında bizzat şahit olduğu veya görgü şahitleri tarafından kendisine anlatılan ilginç ve orijinal bilgilerdir. O, bunların dışında IX. Louis'in Haçlı ordusunda görevli bir komutan olması sebebiyle, yaşadığı savaşı bize olduğu gibi aktarmakta, zaman zaman kendisinin ya da çevresindeki yakın dostlarının düşüncelerini, duygularını, bazen korkularını hiç gizlemeden açık kalplilikle ifade etmektedir. İyi bir asker ve komutan olması sebebiyle, ortaçağ savaş usulleri, savunma ve hücum tekniklerinin yanı sıra, o dönemde kullanılan silahlar ve savaş aletleri ile ilgili de çok değerli bilgiler vermektedir.

Bunların dışında, Joinville, emri altında bulunduğu ve kendisiyle birlikte uzun bir zaman dilimini paylaştığı Fransa kralı IX. Louis'in hayatı ve ortaçağ Avrupa'sının adalet sistemi ile şehir yaşamının düzenlenmesi hakkında da önemli bilgiler aktarmaktadır. Ayrıca, ölümünden sonra azizler listesine dahil edilmiş olan IX. Louis'in çok inançlı birisi olması sebebiyle, eserinde dini hayat ile ilgili pek çok gözlemlere de yer vermiştir. Bunlara ilaveten, bugün hurafe olarak kabul edebileceğimiz kendisinin bazı inançlarını da anlatması esere ayrı bir renk katmıştır.

Bunların yanı sıra, Batı dillerine çevrilmiş veya neşredilmiş olan Haçlı kaynaklarının pek azının dilimize kazandırılmış olması ve Prof. Dr. Işın Demirkent'in Haçlı Seferleri isimli eserinin önsözündeki şu ifadelerin de beni bu Haçlı kaynağını çevirmem konusunda harekete geçirdiğini belirtmeliyim: "...Haçlı saldırılarına başından sonuna kadar karşı koyan Türkler olmuş ve Türkiye Selçuklu sultanı I. Kılıç Arslan'dan Memlûk Sultanı Baybars'a, Kalâvun ve Eşref'e kadar Haçlılarla mücadeleyi aralıksız sürdürmüşlerdir.... Ne var ki, tarihimizi bu kadar yakından ilgilen-

diren, hatta tarihimizin bir parçası olan Haçlı Seferleri konusu üzerinde ülkenizde bilimsel çalışmaların hemen yok denecek kadar az olması hayret vericidir. Bu konuya neden önem verilmediğini izah etmek de zordur. Halbuki yakın geçmişimizin temelini teşkil eden Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin tarihinde böylesine önemli yer tutan Haçlı Seferleri'ni bütün ayrıntılarıyla öğrenmek ve edinilecek bilgileri değerlendirmek, hiç şüphesiz diğer milletlere mensup bilim adamlarından daha çok bize düşen bir görevdir ve tabiatıyla elde edeceğimiz bu yeni bilgilerle, tarihimizin karanlıkta kalan veya henüz kesin hükme varılamamış olan noktalarını aydınlatmak mümkün olacaktır. Bugüne kadar ihmal ettiğimiz bu konudaki çalışmaların en kısa zamanda başlayacağını ümit ediyor ve yarının bilim adamları olacak gençlerimizin bu çalışmaları gerçekleştireceklerine inamıyorum". İşte bu dileğin gerçekleşmesini isteyen bir tarihçi olarak, Türkçe'ye çevirdiğim Haçlı kaynağının, bu saha ile ilgili çalışmalarda faydalı olacağını düşündüğümü de belirtmek isterim.

Joinville, hatıralarını Fransa'ya döndükten yaklaşık olarak elli yıl sonra ve seksenbeş yaşlarında iken, yani ömrünün sonlarında kaleme almıştır. Bu sebeple bizim kullandığımız İngilizce çeviriyi yapan Sir Frank Marzials'ın da giriş bölümünde çok güzel ifade ettiği gibi, yazar, yıllar önce yaşadığı olaylara yaşlılığın verdiği olgunluk ve hoşgörü ile bakmış ve önce göğüs göğüse savaştığı, fakat daha sonra bire bir görüştüğü Memlûk Devleti'nin en önemli Emirlerinden ve komutanlarından birisi olan Fares ed-Dîn Aktay hakkında: "Benim daha önce hiç görmediğim kadar vefalı bir Müslüman" ifadesini kullanabilmiştir.

Joinville'in eseri günümüze kadar, beş kez Fransızca'dan İngilizce'ye çevrilmiştir. Bunlardan ilki 1807 yılında Hafod'lu Johnes, ikincisi 1868 yılında James Hutton, üçüncüsü 1906 yılında Ethel Wedgwood, dördüncüsü ve bizim kullandığımız, 1908 yılında ilk baskısı yapılan ve daha sonra 1911, 1915, 1921, 1926, 1933, 1940 yıllarında altı kez daha basılan Sir Frank Marzials ve son olarak 1963 yılında M. R. B. Shaw¹ tarafından yapılan çevirilerdir. Marzials'tan önce yapılmış

1 Joinville and Villehardoun, *Chronicles of the Crusades*, Translated with an Introduction by M. R. B. Shaw, Penguin Books, London 1963.

olan çeviriler ile ilgili bilgi ve çevirmenin eleştirileri kendisinin yazdığı giriş bölümünde bulunduğu ve okuyucu bunu ilerleyen sayfalarda bulabileceğinden, burada bu bilgileri tekrar etmek gereksiz diye düşünüyorum. Ancak benim elimde kullanabileceğim, birisi 1908'de Marzials, diğeri ise 1963'te Shaw tarafından yapılmış iki tane İngilizce ve yine Fransızca'dan Arapça'ya Hasan Habeşi² tarafından yapılmış bir çeviri vardı. Arapça çeviriyi İngilizce çeviriler ile karşılaştırdığımda çok serbest ve oldukça tahrif edilerek yapılmış bir çeviri olduğunu gördüm ve bu sebeple onu esas almayı düşünmedim. Elimdeki iki İngilizce çeviriden hangisini kullanacağıma ise, her ikisini de ve özellikle Marzials'ın çevirisine yazdığı girişi okuduktan sonra karar verdim ve tercihim Marzials'tan yana kullandım. Bunun da birkaç sebebi vardı: Shaw'un çevirisinde her şeyden önce Joinville'in eserine koyduğu orijinal başlıklar atılmış ve esere çevirmen tarafından daha kısa ve daha az sayıda yeni başlıklar konmuştur ki, bu bir anlamda eser üzerinde değişiklik yapmak demektir. Ayrıca Shaw, çevirisini modern İngilizce'ye yaptığını söyleyerek olayların geçtiği ortaçağ atmosferini okuyucuya yansıtmaktan ziyade, çevirisinin günümüz dilinde ve kolay anlaşılır olmasına özen göstermiştir. Halbuki Marzials, bunun tam tersini düşünerek ve kendisinden önce yapılmış olan çevirilerden örnekler vererek, kendi çevirisinde ortaçağın havasını okuyucuya yaşatmak için çok çaba sarf ettiğini ve bunun kendisi için önemli bir hedef olduğunu açıkça belirtmiştir. Ve bunu da ciddi anlamda başardığını söylemek mümkündür. Gerçekten, özellikle hatırat ve seyahatnamelerde, olayların geçtiği atmosferin okuyucuya yansıtılması ve yazarı tarafından esere verilen ruhun yaşatılması çok önemli bir ayrıntıdır. Ben de Marzials'ın çevirisini kullanmak konusunda karar verdikten sonra, bu ayrıntıya ciddi anlamda dikkat ederek Türkçe'nin elverdiği ölçülerde, çevirmenin yaşattığı havayı ve ruhu mümkün olduğunca korumaya çalıştığımı ifade etmeliyim. Ama bu konuda herhangi bir iddiam yoktur. Bu ruhu ne kadar koruyabildiğimin takdiri okuyucuya aittir.

2 Müzekkerât Convil, *el-Kaddis Luvis Hayâtehu ve Hamlâtehu alâ Mısr ve's-Şâm*, çev. Hasan Habeşi, Dâr el-Maarif bi-Mısr 1968.

Joinville'in hayatı, eserinin elyazmaları, Fransızca nüshaları ve İngilizce'ye Marzials'tan önce yapılmış olan çevirileri ile ilgili, çevirmenin yazdığı girişte yeterli bilgi bulunmasından dolayı, bu bilgilerin burada tekrarının uygun olmayacağını düşündüm. Ayrıca okuyucu, Marzials'ın girişini okurken, orada Villeharduin ile ilgili bazı bilgiler ve onun zaman zaman Joinville ile karşılaştırılmasına şahit olacaktır. Bunun sebebi ise, *Everyman's Library*'nin, Joinville'den yaklaşık olarak altmış dört yıl önce doğmuş olan ve Lâtin İmparatorluğu'nun kurulması ile sonuçlanan Dördüncü Haçlı Seferi'ne (1203-04) katılan Villeharduin'in hatıraları ile Joinville'in hatıralarını yani iki ayrı kitabı bir arada ve tek kitap olarak basmasıdır (*Everyman's Library Edited by Ernest Rhys, History, Memoirs of the Crusades by Villehardouin and De Joinville, Translated by Sir Frank Marzials, London 1926*). Yani Marzials bu iki hatıratı da çevirmiş ve tek kitapta bir araya getirmiş olmasından dolayı, girişte her ikisi için ayrı ayrı başlıklar atmış fakat buna rağmen Joinville ile ilgili bölümde zaman zaman Villehardouin'e de değinmiş ve iki yazarı mukayese etmiştir. Bizim çevirisini yaptığımız eser ise bu kitabın içerisinde yer alan ve ikinci kitapçık olan Joinville'in hatıralarıdır.

Burada şunu da ifade etmem gerektiğini düşünüyorum: Her ne kadar fazlaca tahrif edilmiş olduğunu tesbit etmiş olsam da, zaman zaman çözmekte sıkıntı çektiğim cümlelerde Arapça çeviriye de başvurdum. Ve belli ölçülerde bana kolaylık sağladığını söyleyebilirim. Aynı şekilde çok sıkıntı çektiğim cümlelerde Shaw'ın İngilizce çevirisine de müracaat etmek istedim; ancak şunu belirtmeliyim ki, Marzials'ın çevirisine göre, dili bakımından büyük oranda farklılıklar gösteren Shaw'ın çevirisinde, bu anlaşılması güç olan cümlelerin ve terkiplerin Marzials'ın cümleleriyle hemen hemen kelimesi kelimesine aynı olduğunu gördüm. Bununla birlikte çevirisinin arkasına koyduğu Lügatçedeki (Glossary) bazı terimlerin açıklamalarından faydalandığımı ifade etmeliyim.

Çevirimizde bazı idâri, askerî ve dîni ifadeleri aynen bıraktık. Metnin aslında olmayan ve cümlelerin daha iyi anlaşılması amacı ile yaptığımız ilaveleri köşeli parantez içerisinde verdik. Esere eklediği-

miz dipnotları ise Marzials'inkilerden ayırmak için "Çevirenin Notu" ifadesinin kısaltılmış şekli olan Ç.N. harfleri ile belirttik. Eserin pek çok yerinde geçen Tanrı (God) ifadesi ile bazen İsa kastedildiğinden bu gibi durumlarda Tanrı ile İsa'yı ayırt etmek için İsa ismini kullandık.

Çevirinin bu hale gelmesinde yardımları olan değerli hocalarım ve dostlarıma burada teşekkür etmek istiyorum: Beni Ortaçağ tarihi ile ilgili kaynak eserlerden birisini çevirmem konusunda teşvik eden ve çevirinin müsvedde nüshalarını okuyarak değerli tavsiyelerde bulunan hocam Prof. Dr. İsmail Aka'ya, Ortaçağ Avrupa'sının idâri, askerî ve sosyal yaşamla ilgili pek çok terimini anlamama yardım eden Prof. Dr. Gertrude Durusoy'a, ilk nüshayı okuyarak bana çeşitli konularda fikir veren Prof. Dr. Kâzım Yaşar Koprıman'a, çeviriyi okuyup dili bakımından değerlendiren ve önemli uyarılarda bulunan Yrd. Doç Dr. Fazıl Gökçek'e, metnin büyük bölümünü İngilizce'si ile karşılaştırarak okuyan ve giriş bölümündeki bazı İngiliz dili edebiyatı ile ilgili terimleri anlamama yardımcı olan değerli dostum Fikret Özerinç'e, metnin tashihlerini yapan Arş. Gör. Şamil Yüksel'e ve çalışmalarım esnasında bana manen destek olan eşime ve kızıma teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca anlaşılması güç bazı cümlelerin çözülmesinde değerli zamanını harcayarak bana yardımcı olan ve Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili Edebiyatı Bölüm Başkanı iken vefat eden Prof. Dr. Reşit Küçükboyacı'yı burada saygıyla anmak isterim. Bunların dışında, eserin yayınlanması konusunda yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Ali Birinci'ye ve eseri büyük bir dikkat ve hassasiyetle basarak okuyucuya sunulmasını sağlayan Vadi Yayınları sahibi Ercan Şen'e teşekkür ederim.

Cüneyt KANAT

28.5.2001

Bornova

GİRİŞ

İLK SÖZ

İngiliz edebiyatı güçlü ve zengin olmasına rağmen, Fransız hatırat edebiyatının güzelliği karşısında pek fazla bir yere sahip değildir. İngilizler yeteri kadar büyük işler yapmışlardır, ya da bunların yapılmasında rol oynamışlar veya bunların yapıldığını görmüşlerdir; ancak pek az kişi yaptığını ya da gördüğünü yazmaya girişmiştir –hatta daha da az kişi belli bir üslup ile yazabilmiştir. Fransızlarda ise bunun tersi söz konusudur. Fransız devlet adamı ya da önderi, hayatının en büyük savaşını vererek kalemine müracaat etmiştir. Bunu –Guizot’un ifadesiyle– ya kalem silahını kullanarak harflerin küçük arenasında eski savaşları bir kere daha gerçekleştirmek amacıyla, ya da sadece hatıralar ile uğraşmaktan duyulan zevk için yapmıştır. Anı yazarları şu şekilde sıralayabiliriz: Villehardouin, Joinville –eseri güzel olmasına rağmen Froissart’ı hariç tutuyorum, çünkü kendisi tam bir tarihçiydi; dünya meselelerinde rol oynayan bir aktör değildi– Commines, Sully, Retz, “Büyük Matmazel”, Saint-Simon, Chateaubriand, Guizot.

Burada İngilizce tercümesi bulunan Fransızca anılardan Villehardouin ve Joinville’in anıları elbetteki en ilginç olanlarıdır. Bunlar ta-

rih bakımından en eski anılardır. Villehardouin'in anıları muhtemelen bizim kralımız John zamanında, yani XIII. yy'ın başlarında yazılmıştır. Joinville'in anıları ise bir yüzyıl kadar sonra, Ekim 1309'da, II. Edward tahta geçtikten kısa bir süre sonra tamamlandı. İkisi de gelişmesinin ilk safhalarında olan Fransız dilinin ve Fransız düzyazısının abideleridir. İkisi de olayları görmüş ve anlattıklarında önemli bir rol oynamış kişiler tarafından yazılmıştır; bu özellikle Villehardouin bakımından çok önemli bir roldür. İkisi de insanlık tarihindeki en heyecanlı bölümlerin birindeki heyecan verici olaylar üzerinde durmuşlardır. İşte bu heyecanlı bölümde aşağı yukarı üç yüzyıl boyunca Hıristiyanlığın,

"Bizim menfaatimiz için, bin dört yüz yıl önce,
Acı çekme çarmihına çivilenen o mübarek ayakların
Üzerinde yürüdüğü o kutsal toprakları"¹

ele geçirmek ve tekrar geri almak için gücünü nasıl ortaya koyduğu anlatılır. Ve ikisi de o büyük hareketin başlatılmasına ve sürdürülmesine sebebiyet veren çeşitli saiklerin izahına hizmet ederler.

1 Kral IV. Henry'nin birinci kısmı, perde I, sahne I.

JOINVILLE

Joinville'in 1224 yılında doğduğuna inanılmaktadır. Haçlı seferi için 28 Ağustos 1248 tarihinde St. Louis ile gemiye binerek yola çıktı; 1254 yılının Temmuz ayında Fransa'ya geri döndü. Kendisinin bize aktardığına göre Anıları 1309 yılının Ekim ayında yazıldı, yani bitirildi. Anlatmaya giriştiği olayların üzerinden yarım yüzyıldan fazla bir zaman geçmişti ve seksen beş yaşındaydı. Bu yüzden Villehardouin, orta yaşlı bir asker olarak, kısa, ciddi, önemli olaylara dikkat ederek ve kısa sürede olup biten şeylerin tesadüfen farkında olarak yazarken; Joinville geçmişe sevgi ile ve uzun uzadıya bakan, geveze, dağınık, dinleyiciyi hoşnut eden yaşlı bir adam olarak yazmaktadır. Hiçbir şeye dikkat etmez. Orada burada oyalanır; bazen araya bir anekdot sıkıştırır, insanların nasıl görüldüğünü, neler giydiklerini anlatır; masum batıl inançları, maneviyatla ilgili şüpheleri vardır; bir canbazın numaralarını ya da kendisini büyüleyen garip bir fosili anlatmak için durur; tasvir eder, tartışır, ahlak dersleri çıkarır; görüşmelerini, özellikle de kral ile yaptığı görüşmeleri, uzun uzadıya anlatır. Ve başlangıçta pek çok tekrardan oluşan kusurlu bir hikaye tarzını benimsememiş olsaydı bile, herhalde yine de tekrarlara yer verme eğiliminde olurdu. İşte eser böylesine büyüleyicidir! Yazarı ise öylesine basit, öylesine dürüst ve öylesine sevimli. Hiç şüphesiz mükemmel bir insan olmasına rağmen, hiç kahramanlık iddiasında bulunmaz, karısını ve çocuklarını arkada bırakarak giderken gözlerini şatosuna çevirmekten nasıl korktuğunu, düşmanın eline düştüğü zaman, kısmen korkuyla, nasıl titrediğini anlatır. Ve arkadaşları hakkındaki düşünceleri gerçek anlamda bir beyefendinin düşünceleridir. Ayrıca büyük bir tasvir yeteneği vardır: onun gördüklerini görürüz ve önümüze getirdiği insanları tanırız. Bütün Haçlı dünyası onun sayfalarında yaşamaktadır. Chaucer'in ölümsüz "önsöz"ünde (Prologue)² bile ortaçağ hayatına bu kadar yaklaşamayız.

2 Önsöz: Chaucer'in ünlü eseri "Canterbury Tales"ın 'Prologue' kısmıdır. Ç.N.

Bu kroniği okurken, yazarını sevmemek imkansızdır. Eğer bir züppe (snob), Thackeray'nin³ tanımlamasına göre, adi şeylere alçakçasına hayranlık duyan biriye, o zaman kahramanca şeylere azamette hayranlık duyan birisi elbette kahraman olarak zikredilebilir. Joinville'in önünde Hıristiyan yiğitliğinin ideal bir temsilcisi olarak St. Louis vardı ve eserini yazmaya başladığında ölümü üzerinden uzun süre geçmiş ve onun hem kralı hem de velisi⁴ olmuş olan bu arkadaş hakkında kalbi büyük bir sevgi ve saygıyla doluydu. Geçmiş yıllara bakarken, gençlik yıllarında ona çok muazzam görünmüş olan bu büyük şahsiyete gururla bakmaktadır. Savaş meydanında silahların arasında yıldırım gibi hareket ederken onu bir kere daha görür; etrafında şövalyeleri vardır, hepsinden daha üstündür ve oradaki en büyük şahsiyettir⁵. Eski komutanının⁶ korkusuzluğundan, düşman karşısındaki cesaretinden; ölüme götüren felaketlerin, hastalıkların ve yenilginin ortak saldırısı karşısında yılmaz tahammülünden uzun uzun söz eder. Tanrının kendi himayesine teslim ettiği insanları kendini kurtarmak için bencilce terk etmeyi reddettiğini belirtir. Ne ölüm olasılığının ne de işkencenin onu doğru bildiği şeyden döndüremediğini ve onun, yolundan sapmaz dürüstlüğüyle sözünü nasıl tutacağını belirtir; bu söz, karşılıklı güvenden uzak olmalarına rağmen, kafirlere verilen bir söz olsa bile. Bundan sonra, barış zamanlarındaki olağan hukuk süreçlerinde, kişiler arasında olsun, kral ve tebaası arasında olsun insanlar arasında hiçbir ayırım yapmaksızın adaletin yerine getirilmesi ve tamamen temiz bir yönetim konusunda kralın kararlılığını ve tutkulu arzusunu ortaya koyar. Ve nihayet, St. Louis, kilise tarafından azizler listesine kabul edildiği zaman -Roma, mührünü ve

3 William Makepeace Thackeray, İngiliz Edebiyatının ünlü bir roman yazarıdır. Ç.N.

4 Saint yani azizi; Türkçedeki 'şeyhi' gibi bir anlamı var. Ç.N.

5 Burada Joinville oldukça liriktir. "Kral IV. Henry'nin birinci kısmındaki, Sir Richard Vernon'un kraliyet ordusu hakkındaki konuşmasını akla getirmektedir:

"Miğferini takmış genç Harry'i gördüm,
Baldır zırhını kuşanmış, yiğitlere özgü bir şekilde silahlanmış,
Yükseldi yerden kanat takmış Mercury gibi," vb.

6 Burada "chief" kelimesi kullanılmıştır, yani; en yüksek rütbede olan kişi, şef. Ç.N.

nişanını onun üzerine ebediyen koyduğunda- işte o zaman sadık ve sevgi dolu hizmetkârı bir tür *Nunc dimittis* söyler gibi olur. Joinville işte şimdi huzur içinde göçüp gidebileceğini düşünür.

Onda Boswellism'in⁷ olmadığı görülüyor. Joinville, St. Louis'in yaptığı her şeyin mutlaka iyi olduğunu düşünmüyordu. Hatta, efendisinin eylemlerini yargılamak dahi oldukça tarafsız bir hizmetkâr görünümündedir ve ne sevgisi ne de saygısı haksızlığa meyletmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden, Cluny baş rahibi, aralarında muallakta olan bazı işle ilgili meseleler üzerinde bir görüşme öncesinde iki değerli binek atını krala verdiği zaman; Joinville, bu hediyenin kralı baş rahibin söylediği şeyi daha büyük bir iltimas ile dinlemeye meylettirip ettirmediğini sormakta ve ülkesine apaçık bir ahlak dersi vermekte tereddüt etmez ve bu öyle bir ahlak dersidir ki, yerel yönetimlerle ilgili gerçeklerin ışığında, yirminci yüzyıl bu ahlak dersini, St. Louis'in çağdaşlarının faydalandığı şekilde faydalanarak, kalbine yerleştirebilir.

Filistinden döndükten aşağı yukarı 15 yıl sonra, vaktinden önce yaşlanmış ve sağlığı bozuk olan St. Louis bir kere daha (1270) Haçlı seferine karar verdiği zaman, Joinville sadece ona eşlik etmeyi reddetmekle kalmaz, ayrıca sonu felakete bitecek bir politikadan, efendisini caydırabilmek için yapabileceği her şeyi yapar. "Bu seyahati gerçekleştirmesini ona tavsiye edenlerin ölümcül bir günah işlediklerini düşündüm" der ve bu başkasının sırtından geçinmeyen dürüst danışman; bu seferde yer almadığı ve payı olmadığı için Tanrıya şükreder.

Joinville, kralın kraliçe ile olan ilişkilerindeki 'iyi tavırlar'dan da hoşnut değildir. Kraliçe, Lady Blanche'i dünyaya getirdikten sonra, Sayette'deki krala yeniden kavuşmak için Yafa'dan deniz yoluyla hareket eder. Joinville onu karşılamak için sahile gider -bu görevi niçin kralın kendisinin bizzat yerine getirmediğini açıklayabilmenin bir yo-

7 James Boswell, hayranı olduğu İngiliz deneme yazarı ve eleştirmeni Samuel Johnson'un yaşam öyküsünü yazmıştı. Boswellism buradan türetilerek "hiçbir hatasını görmeden övme" anlamında kullanılıyor olabilir. Ç.N.

lu yoktur- onu şatoya getirir ve özel ibadethanesinde bulunan krala, kraliçenin geldiğini bildirir. Joinville'in nereye gittiğini bilen ve o dönüncüye kadar vaazı geciktiren kral, karısı ile çocuklarının sağlığının iyi olup olmadığını sorar. "Ve bunları sizlerin dikkatinize sunuyorum" der Joinville, "Çünkü beş yıl onun yanında bulunmuştum ve ne benimle -ne de duyduğum kadarıyla başka biriyle- kraliçe ya da çocukları hakkında tek bir kelime konuşmamıştı. Onun için bana öyle geliyor ki" diye ekler bu iyi tarihçi, "birisinin karısına ve çocuklarına böyle yabancı olmasında biraz iyi tavır noksanlığı vardı" ('iyi tavır' ifadesini Latince'de 'adetler, töreler' olarak anlıyorum).

Şüphesiz, okuyucu bunu onaylama eğiliminde olacaktır. Aslında, hemen hemen Joinville'in kitabından anlaşılan kral ve kraliçe arasındaki samimi ve candan bir ilişkinin yokluğu, bu kral ve kraliçenin kim ve ne olduklarını görerek okuyucunun şaşırmasına sebep olur. Şayet Louis bir kahraman ve aziz ise, Provence'li Margaret, Mrs. Hemans'ın şiirinin "Şahin kalpli güvercini", bir kadın kahramandı ve hiç de takdis⁸ edilmek için uygun olmadığından bahsedilemezdi; zira bu paye hem erkeklere hem kadınlara verilmektedir. Joinville'in hikayesinde görüldüğü zaman bir kadın olarak tamamen cesur ve sevimlidir, üstelik mizah anlayışına da sahiptir. Tarihte onun bir kraliçe olarak, anne olmak üzereyken görüldüğünden daha çarpıcı bir sahne yok denecek kadar azdır: Kocasını ve onun ordusu esirdir, içinde buldukları şehir ise kuşatılmış ve düşmek üzeredir. O, yaşlı şövalyenin önünde diz çöker ve ondan boynunu vurmasını ister, yoksa düşmanın eline düşecektir; diğer bir sahne de, çocuğun -hüzünden dolayı ona Tristram adını verdiler- doğumundan sonraki günde gerçekleşir: Alçakça şehri teslim edecek olanları yatağın etrafına çağırır ve bebeğin güçsüzlüğünü ve kendi kadınlığını öne sürerek cesaretiyle onları etkilemeye çalışır.

Kral ve kraliçenin böyle sahnelerin ardından bir araya gelmesiyle ilgili bazı kayıtların olacağı, kral tutsaklıktan ve tehlike içindeki du-

8 Canonization: azizlik mertebesine yükseltme. Ç.N.

rumundan kurtulduğu zaman kraliçenin onu nasıl karşıladığı ve son derece tehlikeli bir durumda kraliçenin gururlu davranışını kralın şükranla nasıl onayladığını göstermek için bazı kayda geçmiş sözlerin olacağı ilk bakışta düşünülmüş olabilir. Ancak, ikisini de seven tarihçi sessiz kalmaktadır. Bununla beraber bize, kraliyet çiftinin arasındaki ilişkilerin daha çok aşıklarınki gibi olduğu daha önceki zamanların bir tasvirini yapar. *Maitresse-Femme* (efendi-kadın), otorite kurmaya alışmış kadın yaşamının her safhasında baskı yaptığı gibi, kral anası Blanche'in onlar üzerinde nasıl baskı kurduğunu ve özel buluşmalarını güvenlik altına almak için nasıl gizli bir merdiven üzerinde bir buluşma yeri ayarladıklarını ve düşman annenin yaklaşması halinde her birinin nasıl hızla tavşan gibi kaçtığını anlatır. Ve aynı şekilde genç kadının tutkulu yakarışını -bu yakarışlardan bir tanesi öyle insanidir ki, Marie Antoinette'in kendi annelik durumuna ilişkin yakarışı gibi yüzyıllar boyu tesirini sürdürmektedir- Margaret'in doğum yaptıktan sonra nasıl yattığını ve herkesin ölüyor diye düşündüğünü, kralın onun üzerine kapandığını ve kral anasının ona nasıl uzaklaşmasını emrettiğini ve kadının "Yazıklar olsun! Ölsem de kalsam da efendimi görmeme izin vermeyeceksin!" diye feryat ettiğini "Bayılması ve öldüğünü düşünmeleri üzerine, onun ölüyor olduğunu düşünen kralın geri geldiğini" anlatır⁹.

Kral ve kraliçe arasında bir dereceye kadar siyasi entrikalar ortaya çıktığı ve kralın devlet işlerinde karısının etkisinde kalmayarak özgür olmak istediği tahmin edilmektedir¹⁰. Çünkü Margaret bir kukla değildi. Dünya işlerinde önemsiz olmayan bir rol oynadı. Louis'in hakemliğinden ümidi kesen III. Henry ve İngiliz baronları ayrılığa düştükleri konuları onun karısına götürmeye karar verdiler. Tamamen

9 Gülümsemeli mi yoksa iç mi çekmeli? Aynı Margaret daha sonraki yıllarda kendi etkisini en zalimce bir şekilde oğlu Philip üzerinde kurmaya çalıştı ve diğer benzer şartları da kullanarak, orta yaşa ulaşmaya kadar onun otoritesine bağlı kalınaya yemin etmesi hususunda onu ikna etti. Bkz. *Revue des Questions Historiques*, vol. III, 1867, s. 422.

10 *Revue des Questions Historiques*, vol. III, 1867, s. 417-458'deki *Marguerite de Provence, son caractère, son rôle politique* başlıklı son derece ilginç makaleye bak.

ve çok etkin bir şekilde kendisinden daha küçük olan kız kardeşi Eleanor ile evli Henry'den yana olmasıyla bu hakemliğin eksik bir hakemlik olduğu ortaya çıktı. Bütün hayatı boyunca kralın erkek kardeşine karşı olarak Provence üzerindeki iddialarını tutkulu bir şekilde sürdürdü. Muhtemelen bu yüzden, St. Louis, karısının hareketlerinde bir miktar bağımsızlığa izin vermeyi kabul ederken, onun faaliyetlerinin dışında kalmayı tercih etmiş olabilir. İki insan arasındaki gönül ilişkilerinin çözülmesinin her zaman zor ve pek çok defa en ilgili iki kişi tarafından bile çözülemeyecek kadar karışık olduğu doğrudur. Aynı zamanda, söylediğim gibi, kralın kraliçe ile olan ilişkisindeki "iyi tavırları"nın sorgulamaya biraz açık olduğu konusunda Joinville ile aynı fikirde olmamak elde değildir. Kendi açımdan şunu itiraf etmeliyim ki, gemi sığınağı oturduğu ve ölüm çok yakın gibi görüldüğü zaman, geminin güvertesinde efendimizin bedeni önünde "haç şeklinde" yerlere kapanacağı yerde karısını ve çocuklarını cesaretlendirmeye gitmiş olsaydı, bu davranış şeklinin daha "iyi tavırlar" olduğunu düşünürdüm. St. Louis'in mizacındaki bir adam için, manastırın neredeyse dayanılmaz bir cazibesi olmalıdır; ve en azından böyle bir durumda inzivaya çekilme isteği hakkında bir kararını dile getirdiği ve kraliçenin bu karara karşı çocuklarını sessizce getirip onun önüne koyarak etkili bir şekilde savaştığı kayıtlarda yer alır. Böyle münzevi ideallerin karısına karşı yapmış olduğu davranışlarıyla bir ilişkisi var mıydı? Evliliğin, kesinlikle tutkularında değil ama dindarlığı üzerinde bir engel oluşturduğuna ilişkin bir hisse mi kapılmıştı? Gönüllü ya da gönülsüz olarak evlilik içinde bekâr bir yaşama doğru mu kaymıştı? Pek öyle düşünmüyorum. Çünkü bu adam, bütün o dini hararetine rağmen, esas olarak kalben de aklen de sağlıklıydı. Onun ahlak anlayışı azizlerinki gibi idi, ancak aynı zamanda son derece dürüst ve doğru bir adamın ahlak anlayışına da sahipti. Ayrıca hiç de papazların yönetiminde bir hükümdar da değildi. Bir araya toplanan Fransa piskoposları ona geldikleri ve vicdanının kabul etmediği bir durumu önerdikleri zaman, önerilen şeyi onaylamayı ve piskoposların yanlış kullanabilecekleri gücü onlara vermeyi reddetmeksiz reddetmiştir. İster monarşik, aristokratik, isterse

demokratik olsun her türlü yönetim biçiminde ender rastlanan, yalnızca ahlâki hukuka göre yönetme ilkesini benimsemiş bir yönetici örneği sunmaktadır.

Villehardouin'in tarihinde ortaya attığım bir saptamayla bağlantılı olarak; böyle bir yol gösterici ruh varken, yönetimde saf bir dini şevk ve dürüstlikle hareket edilirken, Haçlı Seferinin amaçları ve hedefleri konusunda hiçbir itiraz olamaz, buna gerek de yoktur, böyle bir şey mazur da görülemez. Villehardouin'in sahnesinde önde gelen aktörlerden olan Dandola, Montferrat, Baldwin, hatta Henry hiç de kabul edilemez nedenlerle oraya buraya saptırılmış olabilirler. St. Louis'in ise, ıstırap veren hastalığında ve daha aşağı yukarı otuz yaşındayken (1244), salipi ele alacağına ant içtiği zamandan sonra sadece tek bir amacı olmuştur ve bu, gün gibi açıktır. Genel olarak, o tarihlerde Kutsal Topraklardaki durum, elli iki yıl önce (1202) Montferrat'ın ordusunun Venedik'te gemiye bindiği zamanki durumun aşağı yukarı aynısı olarak kalmıştı. Doğru, orada kalan yıllar pek çok olay ile doluydu. Sürekli olarak ortaya çıkan savaş, kuşatma, kan dökme, kıtlık ve katliamdan ayrı olarak, Dimyat'ın kuşatılması ve yağmalanmasıyla (1219) Mısır'a bir baskın yapılmış ve Kahire üzerine sonu felaketle biten bir ilerleme gerçekleştirilmişti ve bu son bahsettiğimiz sefer, hadiseleri bakımından garip bir şekilde St. Louis'in girişmek üzere olduğu sefere benzemektedir. Yetenekli ve kültürlü biri olan Almanyalı II. Frederick'in komutasında Kutsal Topraklara sefer düzenlenmişti; bu şahıs Kudüs'ü antlaşmayla elde etmiş (1229) ve orada kral olarak taç giymişti; bu kişinin o sıralar aforoz edilmiş biri olması son derece garip bir durumdur. Ayrıca bir süre için, Hıristiyan gücü ve etkisi tekrar ortaya çıkmıştı. Ama bu geçip gitti. Akıntı Batının ve Salibin aleyhine döndü. Yalnızca Judaea¹¹ kıyılarında birkaç kale Frenklerin elinde kaldı. 1202'deki gibi, St. Louis'in Aigues-Mortes'den denize açılma tarihi olan 1248'de de, Kudüs'ü yeniden fethetme görevi hâlâ gerçekleştirilmesi beklenen bir durum olarak durmaktaydı. Bu, St. Louis'in kalbinin ve maksadının bütün samimiyetiyle kendini adadığı bir görevdi ve kaybetti. Onun komutanlığının, kendi-

11 Roma İmparatorluğunda Filistin'in Güney kısmı. Ç.N.

ni adarcasına cesaretiyle eş değerde olmadığı açıktı. Kudüs, sonunda Müslümanların eline geçti. Ancak adamın kendisi, onun hikayesi, sevgi dolu hayranı ve arkadaşının yazdıkları, işte bunlar her zaman yaşamaktadır.

Joinville'in üslubuna gelince; onun yaşı ve gevezeliğinden bahsetmekle ona biraz haksızlık yaptığım endişesindeyim. Kitabını bitirdiği zaman hiç şüphesiz seksen beş yaşındaydı ve pek çok yaşlı adam gibi kendi konuştuğunu dinlemek istedi. Ancak tanrıların genç ölmesini istediği kişiler, hayat süreleri kısa olduğu için değil de ruhlarının taze gençliğini ileri yaşlarına, hatta mezara kadar taşıdıkları için genç ölürlere. Ve bu anlamda, Joinville seksen beş yaşındayken de gençti. Bütün o gevezeliğiyle; başka bir şeyle ilgilenmeye hazır oluşuyla ve bir olay ya da serüveni anlatmaya takılıp, ilerlemekten alıkonmasıyla; geçmişin üzerinden ağır ağır geçmekten aldığı zevkle, işte bütün bunlarla, onun hayata bakışı bir delikanlının hayata bakışı gibi istekli, ilgiyle dolu ve neşelidir. Net görür, iyi bir şekilde anlatır ve üslubu hafif ve parlaktır. Doğruyu konuşmak gerekirse, bu üslup Fransız geleneği pek şekillenmemiş olduğundan belki Fransız geleneğindeki bir yazarın üslubu değil de, o geleneğin şekillenmesinde yer almış bir yazarın üslubudur. Yine burada "üslup şahsiyetin kendisidir".

Southey'li küçük Peterkin'in şiirindeki gibi "Ve sonunda bunların ne faydası oldu?" diye okuyucu sorabilir. Dünya, Haçlı Seferleri tarafından ekilen tohumlardan ne gibi bir yarar sağladı? Batı ile Doğu arasındaki bu büyük yarışta dökülen kan ile orantılı bir şey elde edildi mi? Bu hareketteki iyilik, kendi çağında ve gelecekte, kötülükten daha ağır bastı mı? Buna göre gelecek kuşakların yargılamaları çok çeşitli olmuştur. Çok derin bir sağduyuya sahip olmayan ve zayıf bir tarih şuuruna sahip bir çağ olan on sekizinci yüzyıl, bütün bu hareketi esas olarak bağnazlığın bir patlaması olarak görmüştür. İnsan yaşamının karmaşıklığı hakkında daha derin bir duyguya sahip olan on dokuzuncu yüzyıl ve şu andaki yüzyıl daha hoşgörülüdür. Örnek olarak ciddi tarihçi Bishop Stubbs şöyle der: "Bence Haçlı Seferleri, bizim ucuz eserlerimizin (literatürümüzün) hükme vardığı gibi değersiz hayaller değildir, muhalif Protestanlar olarak gördükleri için krallara ve halka karşı yapılmış papa komploları da değildir, kan ve

yağmaya susamış ölmekte olan barbarlığın vahşi bir galeyanı da değildir ve dinsel hoşgörüsüzlüğün volkan gibi patlaması da değildir. Ciddi kaynaklarda, en büyük taraftarlarının zihinlerinde ve sonuçlarının ana hatlarıyla, Haçlı Seferlerinin geniş ölçüde mazur görülebileceğine inanmaktayım. Haçlı seferleri, ortaçağ yaşamının, bencil ve bireysel emelleri aşmak için yaptığı ilk büyük çabaydı; genç dünyanın, yeni şövalyelik kurumunun silahlı kuvvetlerini tecrübe ederek, Tanrının hamdına ve insanların yararına, kendi başarısını deneme girişimiydi. Onların esas hedeflerinde başarısızlığa uğraması, olayların Büyük Takdir Edicinin dünyanın ilerleyişine yardım etmek için biçim verdiği hemen hemen her plana karşı ileri sürülebilen bir şeydir; zira dünya, yüksek amaçlar ile ilgili galibiyetlerden ziyade, başarısızlığı yaşayarak bilgelige ulaştı. Yapılmış olan hayırların, büyük ölçüde şerle mayalandığı, şimdiye kadar girilen her savaşa ilişkin olarak söylenebilir; her nerede ve her ne zaman olursa olsun yarış hızlılara; savaş da güçlülere uygunsuzsa, iyi adamlar düşerken kötülerin yükseldiği doğrudur ve doğru olmak zorundadır. Fakat sonunda, dünya için faydalı oldukları [burada Haçlı seferleri, Ç.N.] konusunda, düşünen hiç kimse şüphe edemez ve insan doğasında kahramanca olan her şeye karşı bir sevgi ortaya çıkardıklarını –özgürlük aşkı, yiğitlik onuru, acıyı paylaşma, sonuna kadar sebat ve ümit olmasa da sabırla direnme gibi kahramanca şeylerin geliştiğini- o zamanın kayıtları fazlasıyla kanıtlamaktadır. Ayrıca böyle erdemlerin ilk defa olarak farkına varılmasının ve gelecek nesillere sunulmasının o zamanların deneyimleriyle olduğu kanıtlanmaktadır..... Haçlı Seferleri tarihi, benim için her zaman Grek ve Roma tarihine duyduğum ilgiyle rekabet eden bir ilgi alanı olmuştur¹². Bunlar akıllıca ve ciddi sözlerdir, bunları burada aktarmamın sebebi, kısmen Bishop Stubbs gibi bir otoriteden gelmesi dolayısıyla bir değer taşıması ve kısmen de okuyucuya, Villehardouin ve Joinville'in bu mükemmel eserleri üzerinde çalışmak için sanırım adeta bir atmosfer sağlayacak olmasıdır.

12 William Stubbs, *Seventeen Lectures on the Study of Mediaval and Modern History*, Oxford, 1874, s. 157-158.

MEVCUT ÇEVİRİLER VE GENEL GÖZLEMLER

Burada, Villehardouin ve Joinville'in elyazmaları ve bu eserlerin çeşitli Fransızca baskıları üzerinde bir araştırmaya girmem pek gerekli değildir. Şu kadarını söylemek yeterlidir ki, Villehardouin'in eseriyle ilgili olarak mevcut nüsha için M. Natalis de Wailly'nin¹³ açıklamalı ve hayranlık uyandıran baskısını [edisyonusunu] ve onunla eşit mükemmellikte olan M. Emile Bouchet'in¹⁴ baskısını kullandım. Bu iki baskı da mükemmel bir metne sahiptir. M. De Wailly'nin metni ayrıca önde gelen elyazmalarındaki farklılıklarla ilgili notları çevirirken; M. Bouchet'nin ikinci cildi, Haçlı seferleri hakkında ayrıntılı ve çok değerli bir risaleyi ihtiva etmektedir. Joinville'e gelince, yine M. Natalis de Wailly'nin hazırladığı baskıyı kullandım ki bu baskı şekil, öz ve mükemmellik bakımından Villehardouin baskısına benzetilmektedir¹⁵.

İngilizce çevirilere gelince, birkaç şeyden söz etmek yerinde olur. Bildiğim kadarıyla, Villehardouin'in kitabı şimdiye kadar sadece bir kere İngilizceye çevrilmiştir ve bu çeviri, hakkında başka bir şey bilmediğim T. Smith diye biri tarafından yapılmıştır. T. Smith'in çevirisi 1829 yılında Pickering tarafından yayımlanmıştır¹⁶. Bu kitap nispeten nadir bulunmaktadır, bu yüzden Villehardouin'in kitabını İngiliz okuyucusunun önüne herkese uygun bir biçimde getiren ilk kişi ol-

13 Geoffroi de Villehardouin, *Conquête de Constantinople, avec la Continuation de Henri de Valenciennes, texte original, accompagné d'une traduction*, par M. Natalis de Wailly, Membre de l'Institut. İkinci baskı, Paris, 1874.

14 Geoffroi de Villehardouin, *La Conquête de Constantinople. Texte et traduction nouvelle, avec notes, notice, et glossaire*, 2 cilt, Paris 1891.

15 Jean, Sire de Joinville, *Histoire de Saint Louis, Credo, et Lettre a Louis X. Texte original accompagné d'une traduction*, par M. Natalis de Wailly, Membre de l'Institut, Paris 1874. The Credo and Letter to Louis X. Tercüme etmedim. Kendi içlerinde güzeldirler, ancak genelin ilgisini çekecek nitelikte değildirler.

16 *The Chronicle of Geoffry de Villehardouin, Marshal of Champagne and Roumania, concerning the conquest of Constantinople by the french and Venetians, anno MCCIV.*, T. Smith tarafından çevrildi. London, William Pickering, 1829.

duğumu farz edebilirim. T. Smith her kim olursa olsun bir ilim adamıydı ve çalışması daha sonra ele alacağım küçük bir eleştiriye açık olsa da iyi yapılmış bir çalışmaydı.

Joinville'in kitabı ise, bildiğim kadarıyla, şimdiye kadar üç defa çevrilmiştir. Geçen yüzyılın birinci yarısında Hafod'lu Johnes¹⁷ tarafından çevrildi. Hafod'lu Johnes, parlak bir çevirmen olmamasına rağmen, asla küçümsenecek bir çevirmen değildir. Onun Froissart nüshası on altıncı yüzyılın cazibesine, eski-dünyanın gücüne ve 1513-1525'te yayımlanan Lord Berner'in nüshasının canlılığına sahip değildir; ancak yine de iyi bir çeviridir. Fakat, Joinville'in eseriyle uğraşmaya başladığı zaman, ciddi bir dezavantajla karşılaştı. Çünkü, onun esas aldığı Fransızca nüsha¹⁸ 1668'de yayımlanan Du Cange'in nüshasıydı ve bu nüshanın kendisi daha önceki başka bir nüshaya, Menard'ın nüshasına dayanmaktaydı. Du Cange, el yazmalarına ulaşamadığına açıkça üzülmemektedir ve büyük bir içtenlikle Sire de Joinville'in, Menard'ın ona atfettiği gibi "öyle süslü bir dille yazdığına inanmakta zorluk çektiğini" söylemektedir. Diğer bir deyişle Bohn serisine alınan çeviri olan Johnes'in çevirisi, Modern Fransızca'ya düzenlenerek ve bozularak aktarılan bir nüshaya dayanmaktadır ve oldukça az bir tarihi değere sahiptir.

1868'de James Hutton¹⁹ ve 1906'da Ethel Wedgwood²⁰ tarafından yayımlanan çeviriler için, nezaket sınırlarının dışında konuşmak arzusunda değilim. Ancak ikisinin de bir eksikliği olduğunu görmezden gelemeyeceğim; bu demek oluyor ki, bu çeviriler Joinville'in ki-

17 *Memoirs of John, Lord de Joinville, Grand Mareschal of Champagne*, kendisi tarafından yazıldı, vb., tamamı Thomas Johnes tarafından çevrildi, Hafod Press of James Henderson, 1807.

18 Bununla birlikte, bu amaç için, çok daha iyi bir nüsha o zaman bile mevcuttu, yani el yazmalarına dayalı olan nüsha Capperonnier tarafından 1761'de yayımlandı. Örneğin, Johnes'in çevirisi ile burada yayımlananı karşılaştıran herhangi biri, orijinal Joinville ile ne kadar ciddi bir şekilde oynandığını görecektir.

19 *Saint Lewis, King of France*, Sire de Joinville tarafından yazılmış, James Hutton tarafından çevrilmiştir. Sampson Low, Marston and Co. 1892'de yayımlanan altıncı baskısı benim önümdedir.

20 *The Memoirs of the Lord of Joinville*, yeni bir İngilizce çeviri, Ethel Wedgwood tarafından, 1906. John Murray.

tabını yazdığı gibi çevrilmemişlerdir. Her ikisinde de kısaltma vardır ve en azından Bayan Wedgwood'un kitabında yeniden düzenlemeler vardır. Joinville söz konusu olduğunda, bu tür bir düzenleme (editing) için hatırı sayılır bir mazeret olduğunu inkâr etmiyorum. Zaten söylediğim gibi, Joinville gevezedir; eserini büyük bir lordun yapacağı gibi geniş, serbest ve muhtemelen fasılalarla yazdı. Kitabını iki kısma ayırdı ve birinde kralın dinî hayatını diğerinde ise dünyevi hayatını ele aldı. Böyle bir ayırım daha tecrübeli edebî ellerde bile tekrar ihtiva ederdi ve Joinville de tereddüt etmeksizin kendini tekrar etmektedir. Joinville hiçbir yüksek seviyeli akademide kompozisyon sanatı çalışmamıştı. Bu günün en sıradan bir dergi yazarı ona, hiçbir şey bilmediği için püf noktaları konusunda bilgi verebilir. Ancak işte esas nokta burasıdır -bütün bu gevezelik, edebî soğukkanlılık, saflık, basitlik, yazar tavrının yokluğu- bütün bunlar gerçek Joinville'i oluşturmaktadır; çocuk kalpli bir yaşlı adam ve bir *grand seigneur* (büyük senyör), bir beyefendi, bir Hıristiyan ve çok mükemmel bir arkadaş. Metin için duyduğumuz tarihî saygıyı bir kenara bırakırsak bile, böyle kişilikli ve etkili bir şahsiyetin eseri üzerinde düzeltme yapmaya çalışmaktan zararlı çıkarız. Bu yüzden, Joinville'in kroniğini İngiliz okuyucusuna, İngiliz ve Fransız dilleri arasındaki farkların el verdiği ölçüde, ilk defa olarak Joinville'in yazdırdığı gibi²¹ sunduğum için özür dilemiyorum, hayır, bilakis saygı duyulmasını istiyorum.

Ve bu durum da, beni çeviri sorununa getirir. Çevirmen, bence, kendisini adeta yazarın zihnine yerleştirmeye çalışmalı ve yazarın

21 Bununla birlikte, bu ihtiyatla yaklaşılması gereken bir konudur. Matbaadan önceki zamanlardaki katipler ve matbaa icat edildikten sonraki editörler, birbirinin halefi şeklinde gelen gayretli papazlar silsilesinin bizim eski mahalle kiliselerimizin bazılarıyla ilgilenmelerine benzer bir şekilde Joinville'in metnini ihya etmiş ve yenilemişlerdir. Joinville'in bizzat kendi yazdırdığı kroniklerin ilk el yazmaları bulunamamaktadır. En eski el yazmalar, dil göz önüne alındığında, Joinville zamanına ait değildir ve açık bir şekilde tahrif edilmişlerdir. Mevcut çevirinin (yani elimizdeki çeviri, Ç.N.) metni M. De Wailly'ninkine dayanmaktadır ve Wailly'nin metninin kendisi, eldeki kaynakların dikkatli bir karşılaştırması sonucunda elde edilmiştir. El yazmaları ve baskılar (edisonlar) ile ilgili bu mesele hususunda, onun bu kroniğin baskısına yazdığı özenle hazırlanmış girişçe gönderme yapmaktan daha iyisini yapmam.

kendisi çevrilen dilde yazıyor olsaydı ne şekilde yazacağını düşünüyorsa, işte o şekilde yazarın eserini yeniden üretmelidir. Bununla birlikte çevirmen, Villehardouin ya da Joinville'in kronikleri gibi eserlerle uğraşırken bu prensibi gerçekleştirmeye çabaladığı zaman, aniden büyük bir güçle karşı karşıya kalır. Villehardouin on üçüncü yüzyılın başında yazar; Joinville ise on dördüncü yüzyılın başında ve onların eski Fransızca'sını 1209 ve 1309 dolaylarında bu adalarda konuşulan dile çevirmek –böyle bir işi yapacak kabiliyette olduğumu iddia edebilsem bile, gerçekten bunu yapmaktan uzak durmaktayım- en azından faydası şüpheli bir iş olurdu. Bu günün İngiliz okuyucusu, Chaucer (*Canterbury Tales*-Canterbury Masalları, 1383 dolayları)'inkinden çok daha fazla arkaik olan bir lehçeye kendisini daldırdığımdan dolayı bana çok az minnettar kalırdı. O zaman bunun alternatifi nedir? Samimi bir şekilde çağdaşlarımız arasında kullanılan modern İngilizce'yi kabul etmek mi?

Öyle olduğunu düşünmüyorum. Ancak, niçin başka türlü düşündüğümü açıklamak için biraz konu dışına çıkıp edebi estetik meselesine girmek gerekli olacaktır.

Söz konusu olan kronikler gibi kitapları niçin okuruz? Kaydettikleri gerçekler için mi? Bir dereceye kadar evet. Hem Villehardouin hem Joinville kaydettikleri şeylerin çoğuna görerek ve duyarak şahit olmuşlardır ve oluşmasına yardım ettikleri büyük olayların tarihinde, kendilerine kulak verilmesini ve saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptirler. Ancak onlar her olayı bilmiyorlardı. Olayların çağdaşları hiçbir zaman her şeyi bilemez. Gördüğü şeyi görür, kendi elinde tuttuğu az çok narin ipliği, ya da onun görüş alanı içine giren ipliği görür. Geleceğin bir araya toplayacağı ve büyük tarih kumaşını biçimlendireceği diğer iplikleri değil. Villehardouin ve Joinville bir bakıma kendi zamanlarının özel savaş muhabirleriydiler. Ancak, şüphesiz ki çok şey bilen muhabirlerdiler. Eğer Grek İmparatorluğu üzerine yapılan saldırının ya da St. Louis'in Haçlı Seferinin tam bir hikayesini öğrenmek istersek, bütün hikayenin kronikler ve çağdaş kayıtlara dayandırılarak aktarıldığı tarihlerden birine başvurmamız daha iyi olacaktır.

O zaman, yine, niçin Villehardouin ve Joinville'inki gibi kitapları okuruz? Söylediğim gibi kısmen gerçekler için, ama daha çok sahip oldukları ruh için. Bu kitaplar bizi geriye götürür, "eski, unutulmuş, uzakta kalmış şeylerin" arasına hoş bir şekilde götürür ve bizi, tarihte kalmış değil, aksine canlı bir ortama, bilinçli bir şekilde gayretle bugünün kaçınılmaz ışığını da yanına alarak bizi geçmişe götürür ve günümüz, zorunlu olarak bazı ışıklarını ve gölgelerini dünün üzerine geri gönderir. Bununla birlikte, sade bir şekilde, doğallıkla eski zamanlarda yaşamış adamların yanına bizleri yerleştirirler ve bu defa onların gözleriyle görmemizi ve onların kulaklarıyla duymamızı sağlarlar. O eski yazarların işte bu eksiklikleri cazibeye sahiptir. Aynı ifade şekillerini serbestçe tekrar ederler. Kelimeleri basit ve pek çok defa tek düzedir. Sıfatların kullanımı ile ilgili sadece küçük bir hazırlığa sahiptirler. Gazetecilikte herhangi bir acemi kişi tarafından özgürce yapılan edebi oyunlardan yoksundurlar. Onlar kendi zamanlarının adamıdır -çocuk gibi peltek (yarım) konuşma zamanının- ama devlerin peltek konuşma zamanı²². Onların konuşmalarını, geniş ve basit ifadelerini anlamak ve bunları yeniden modern zamanların diline dökmek, önümüzdeki düşü yok eder, bizi sarsar ve aniden, denizin derinliklerinden dışarı doğru telaş ve çok aceleyle gelen bir dalgıç gibi "sıradan bir günün ışığına" tekrar geri getirir.

Kısaca örnek vererek açıklamama izin verin. Villehardouin Venedik'ten döner ve Champagne'li Thibaut'a görevi hakkında bir açıklama yapar. Büyük ölçüde kelime kelime tercüme ettiğim şu sözler onundur: "Bu yüzden Mareşal Geoffry at sürdü, günden güne, ki Champagne'deki Troyes'e geldi ve efendisini, Kont Thibaut'yu, hasta ve zayıf düşmüş halde buldu; ve o (Kont Thibaut) onun gelişiyile çok mutlu oldu. Ve o (Geoffry) nasıl olduklarına ilişkin haberleri ona anlattığı zaman, o kadar mutlu oldu ki atına bineceğini söyledi, ki bunu uzun zamandır yapmamıştı; ayağa kalktı, ileri doğru atını sürdü. Yazık! Ne büyük üzüntü! Çünkü bir daha asla ata binmedi, şu bir ke-

22 Sanırım modern dilin ve edebiyat anlayışının daha tam yerleşmediğini kastediyor, Ç.N.

reden başka." Şimdi, tekrar söylüyorum ki, kendisine her türlü saygıyı duyduğum T. Smith'in aynı parçayı kendi neslinin İngilizcesine nasıl çevirdiğini görelim: "Mareşal Geoffry, efendisi Kont Thibaut'yu hasta ve keyfi kaçmış, ama bununla birlikte onun dönüşüyle oldukça mutlu olmuş halde bulunduğu yer olan Champagne'deki Troyes'ya varıncaya kadar seyahatine devam etti. Ve kont onun elçiliğinin başarısını anladığı zaman, o kadar sevindi ki binmek için atını istedi ve bunu uzun bir süredir yapmamıştı. Yatağından kalktı ve son bir defa atına bindi." Burada hiç şüphesiz konunun özüne sahibiz. T. Smith, Vil-lehardouin'in anlattıklarını bize anlatır. Ancak bize anlatacağını kupkuru aktarır. Öz, on üçüncü yüzyıl ruhu, iktâ sahibi kişinin (Feudatory) çok sevdiği derebeyi efendisi hakkındaki acı haykırışı, ikisinin de yer alacakları büyük bir seferin kader tarafından belirlenmiş komutanı, haşin askerın "Yazık!" demesi –o büyük üzüntüden dolayı– işte bütün bunlar yok olmuştur. Hiç de on üçüncü yüzyıldaki Villehardouin ile birlikte değiliz. 1829 yılındayız, bu şu andaki amacımızdan çok farklı bir şey²³.

O zaman, eğer büyük ölçüde kendimi kandırmıyorsam, seçilebilecek yol, gerçek İngilizce dışına çıkmadan mümkün olduğu kadar eski Fransızca ifade şeklini, konuşma tarzlarını veya arkaik olan ya da arkaikliği çağrıştıran ve her durumda gereğinden fazla modern bir nitelik taşımaktan kaçınan bir kelime haznesini takip edecek bir çeviridir.

Ve bundan dolayı, sanırım birileri
 "Enerjik küçük biri
 Öfkeli, eleştirici ve kendini bir şey zanneden
 Düzeltmek için yanlış"

Balanstion'un ezberlenecek nitelikteki parçasında tenkit edilen gibi birisi "önerdiğin gibi bir dil ne on üçüncü yüzyıl ya da on dördüncü yüzyılda kullanıldı, ne de o zamandan bugüne kadar kullanılmış-

23 Eseri çeviren Frank Marzials, bize T. Smith'in çevirisinin bizi on üçüncü yüzyıla götürmediğini, 1829 yılında bıraktığını ve kendi amacının bunun tersini yapmak olduğunu söylemek istiyor. Ç.N.

tır. Bu Wardour caddesi İngilizcesidir” -Eğer doğru hatırlıyorsam, bu William Morris’in düz yazı romansları²⁴ için kullanılan bir terimdi- “bu sahte bir dildir, ya da olsa olsa bir gelenektir” diye itiraz edecektir.

Sahte, hayır. Onda hiç yapmacık olan bir şey yoktur. Bir gelenek, evet. Ama o zaman gelenek nasıl oluyor da bütün sanatların temeli oluyor! Shakespeare’in doğal olduğunu söyleyebiliriz. Ve öyledir de, eğer insanoğlunun kafiyesiz şiir (blank verse) şeklinde konuştuğunu ve o büyük kelime kralının karakterlerine hamlettiği dil üzerinde aynı insanoğlunun imparatorlara özgü hakimiyet kurduğunu kabul edeceksek. Şu anda Milan’daki eski duvarın üzerinde solmakta olan Leonardo da Vinci’nin Son Akşam Yemeği²⁵, İsa ve Havarilerinin yüzlerinde ve bedenlerinde en yüksek gerçeğe, doğanın en mükemmel haline temas eder. Fakat, Efendimiz ve Havarilerinin adeta müziği çağrıştıran öyle müthiş ritmik bir düzende yemeklerine oturdukları düşünülebilir mi? Hatta M. Dagnan-Bouveret’in aynı konuya ilişkin mükemmel resmindeki gibi bir düzende bile oturdular mı? Aynı sahnenin Kudüs’te üst kattaki odada yer aldığı şekilde gerçek halinin bir fotoğrafına sahip olsaydık, bu fotoğraf tarihi açıdan ve belki de ibadet açısından tahmin edilemeyecek bir değere sahip olurdu. Bununla birlikte muhtemelen sanat değeri hiç olmazdı. Ya da başka bir sanatı ele alalım: benim fikrime göre, M. Coquelin yaşayan büyük ve en “doğal” aktördür. Ama oldukça açıktır ki M. Coquelin sahnenin dışında sahnede olduğu gibi konuşmaz, o kadar yüksek sesle ya da aynı hitabet ihtimamıyla konuşmaz, ya da jestleri (kol hareketleri) aynı niteliğe ve vurguya sahip değildir. Bir aktör olarak sahne geleneklerini zorunlu olarak benimser ve başarılı olur, bu başarı onun gerçekten doğal olmasından değil -çünkü bu başarısızlığı icap ettirir- doğanın hayalini (illusion) üretmesindedir. Ve onun için, Villehardouin ve Joinville’inki gibi eski kroniklerin çevirmeninin, benzer bir şekilde, geçmişin bir görüntüsünü üretmeyi hedeflemesi gerektiğini

24 Romans: Ortaçağa ait koşuk biçiminde cesur bir kahramanın anlatıldığı hikaye. Ç.N.

25 Last Supper: Vinci’nin ünlü tablosu. Ç.N.

iddia ediyorum. Okuyucuyu aynı türden bir atmosfer içine sokmalıdır –eğer istersen, geleneklere uygun bir atmosfer de, ama, eğer onun çalışması iyi yapılmışsa kötü etki yapan ve rahatsız eden hiçbir şeyin olmadığı bir atmosfer- bu günün rüzgarlarının ve meltemlerinin, hatta belki de sislerinin ve miyasmalarının²⁶ sokulmadığı bir atmosfer.

Peki bu güne kadar yapılmış örnekler istense, elimizin altında hiç yok mu? Söylemeye gerek kalmadan anlaşıldı. Spenser'in *Shepherd's Calendar* (Çoban Takvimi) adlı eseri, şairin geçmişi değil ama geçmişin taklidini (hayal ürünü) yeniden ürettiği bir şiirler dizisi değil midir? Kingsley'nin hayranlık uyandıran *Greek Heroes* (Yunanlı Kahramanlar) adlı eseri tamamen benim demek istediğim noktadır²⁷. Lady Gregory'nin *Cuchulain of Muirthemne* adlı eseri de öyle. Diğer bir edebiyat alanına geçsek, kendi neslinin bazı ukalaları tarafından kullanılan dil sebebiyle aptalca saldırıya uğrayan Balzac'ın *Contes Drolatiques* adlı eseri de öyle. Hatta *Esmond* da öyle. –Thackeray'nin üzerinde çalışarak ve kendi dehasının özelliğinin bir sonucu olarak, kendisini Queen Anne zamanı ile özdeşleştirdiği, böylece de Addison'un, Steele'in ve Swift'in hemen hemen bir çağdaşı durumuna getirdiği gibi- o zamana ait kişinin gerçekten Augustinian çağına ait değil de yalnızca onun bir hayali olan –bundan şikayetçi değilim- bir konuşma ile konuştuğu kısımlar *Esmond*'un kendisinde yok mudur? Ya da daha da ileri giderek, İngiliz dilinin abidesi, Kutsal Kitabın 1611'de yapılan İngilizce tercümesi –Her İngiliz ondan bahsedildiğinde ona selam dursun- I. James kral iken Büyük Britanya'da konuşulan ya da yazılan dili temsil eder mi? Şüphesiz ki o zamanın diline, bizim günümüzün İngilizce'sine olduğundan daha yakındır. Fakat o zaman bile, arkasında Tyndale²⁸ olduğu halde, arkaik bir dile sahipti. Gücü ve ciddiyeti biraz arkaik olmakla elde etti. "Wardour caddesi" İngilizcesi ile, eğer böyle adlandırmak isterseniz, ya da Kral Ja-

26 Havaya yayılan ufak zararlı maddecikler veya mikroplar; böyle mikroplu hava. Ç.N.

27 Tartışılan bakış açısıyla, Kingsley'nin kitabını Hawthorne'un *Tanglewood Tales* adlı eseriyle karşılaştırmak ilginçtir. Hawthorne şüphesiz bir dahiydi ama eserindeki modern hava, kitabına zarar vermektedir. Kingsley'ninkinin yanında durmaz.

28 Kutsal kitabı çevirenlerden, Ç.N.

mes'in Londra'sında gerçekçi olmayan bir eksikliğin özelliklerini sergileyen falan caddenin İngilizce'siyle yazıldı!

Burada verdiğim örnekler açıkça karşı konulamaz örneklerdir. Ben kimim ki bunların yanında duracağım? Ve eğer okuyucu; "tartıştığın şeyler elle tutulur cinsten, prensiplerinden şüphe edilemez, niyetin mükemmel, ama çevirin acınacak halde" derse, ben de yalnızca şöyle cevap verebilirim: "Benim Villehardouin ve Joinville hakkındaki eksiklerime takılmayın. Onlar her okuyucunun hürmetine layık kişilerdir."

FRANK T. MARZIALS

Londra, Şubat, 1908.

JOINVILLE'İN, ST. LOUIS'İN HAÇLI SEFERİ HAKKINDAKİ KRONİĞİ

İthaf ve Eserin Bölümleri

Fransa Kralının¹ oğlu ve Tanrının lütfuyla, Navarre Kralı, Champagne ve Brie Kontu olan iyi efendim Louis'e², onun Champagne senesçali (seneschal)³ ve Joinville Lordu olan John, selam, sevgi ve saygılarını sunarak sadakat ile hizmet sözü verir.

Sevgili efendimiz, sizin şunu bilmenizi isterim ki, beni çok seven leydimiz ve sizin anneniz⁴ olan kraliçe –Tanrı lutfunu ondan esirgemesin- kendisi için, kutsal sözleri ve kralımız, St. Louis'in iyi hallerini içeren bir kitap yazdırılmasını çok samimi bir şekilde benden rica etti ve ben de onu yapmaya ahdedtim. Şimdi, Tanrının da yardımıyla kitap iki kısım olarak tamamlandı. Birinci kısım, onun kendisini yaşamı boyunca Tanrının ve kilisenin iradesi doğrultusunda ve krallığı-

1 Philip, Philippe le bel denirdi.

2 Louis, daha sonra Fransa kralı X. Louis.

3 Bir şehrin senesçali, Konstable'nin askeri işler ile sorumlu olmasına benzer bir şekilde sivil idareden sorumluydu. Ç.N.

4 Navarre'li Joan, o zaman ölmüş idi.

nın hayrına nasıl yönlendirdiğini anlatır. İkinci kısım ise, onun şövalyelere yakışır şekildeki cesurca hareketlerini ve ordusuyla olan olağanüstü kahramanlıklarını anlatır.

Efendimiz, "ilk önce Tanrıyla ilgili olanı yap ve o seni bütün diğer yaptığın işlerde yönlendirecektir"⁵ diye yazılmış olması sebebiyle, aşağıda zikredilen üç şeyle ilgili olanları ilk önce yazdırtım. Yani, ruhun yararıyla, bedenın yararıyla ve halkın yönetimiyle ilgili olanı.

Ve bu şeyleri aynı zamanda bu gerçek azizin şerefine yazdırtım, çünkü böyle şeyler sayesinde insanlar, zamanımızda dinî sınıftan olmayan hiçbir insanın kendi zamanının tümünde, hatta iktidarının başlangıcından yaşamının sonuna kadar, böyle dinî bir hayat sürmediğini açık bir şekilde görebilecektir. Yaşamı sona erdiğinde onun yanında değildim, ama beni çok seven oğlu Alençon Kontu Peter oradaydı ve ne kadar iyi bir sonla hayatının bittiğini bana anlattı. Bunu bu kitabın sonunda bulacaksınız.

Bu durumda bana öyle geliyor ki, onu şehitler arasına koymayanlar ona gereken saygıyı göstermemiş olurlar, çünkü ben onun, yanında bulunduğum altı yıl boyunca, salibin haç yolculuğu sırasında katlandığı büyük acıları ve özellikle haç konusunda Efendimizi [İsa] takip ettiğini gördüm. Eğer İsa haç üzerinde öldüyse, o da öyle yaptı, çünkü Tunus'da öldüğü zaman üzerinde haç bulunan bir Haçlı askeriydi.

İkinci kitap ise size, aşağıda anlatılacağı üzere, onun, halkını zarar görmekten kurtarmak için kendi bedenini dört defa ölüm tehlikesine attığını gördüğüm, şövalyelere yakışır cesurca hareketlerini ve kahramanlıklarını anlatacak.

5 Bu ifade, Matta VI. Bölüm 33. ayete bir gönderme gibi gözüküyor.

St. Louis'in Dindarlığına İlişkin Örnekler

Kendi bedenini ölüm tehlikesine ilk atışı Dimyat önlerine vardığı-mız zaman oldu. Benim duyduğum kadarıyla bütün danışmanları, karaya çıkacak olan şövalyelerin neler yapacaklarını görünceye kadar onun gemide kalmasını tavsiye ettiler. Onların böyle bir tavsiyede bulunmalarının sebebi ise, eğer kral onlarla birlikte karaya çıkarsa ve şövalyeler katledilir, sonra aynı şekilde kendisi de katledilirse bütün seferin suya düşme tehlikesi söz konusu olacaktı. Ama eğer gemide kalırsa Mısır'ın fethine yeniden başlayabilirdi. Fakat onları dinlemeyerek, tamamen silahlı bir şekilde, boynunda kalkanı elinde mızrağı olduğu halde denize atladı ve kıyıya ilk ulaşanlardan biriydi.

Kendisini ikinci kez ölüm tehlikesine atışı, Mansûra'dan Dimyat'a gelmek için ayrıldığı sırada, bildiğim kadarıyla danışmanlarının Dimyat'a bir kadirge ile gitmesi gerektiğini tavsiye ettikleri sırada olmuştu. Bana söylendiğine göre ona böyle bir tavsiyede bulunulmasının gerekçesi ise, eğer onun adamlarının başına herhangi bir talihsizlik gelirse, onları böylece bizzat kendisinin tutsaklıktan kurtarabilmesinin mümkün olması ve özellikle sağlık durumunun kötü olması idi. Çünkü o birkaç hastalığa yakalanmıştı ve gün aşırı iki defa sıtma nöbetine tutularak çok şiddetli bir dizanteri geçiriyordu. Ayrıca ağzında ve bacaklarında, orduda ortaya çıkmış olan özel bir hastalık vardı. Ama hiç kimseyi dinlemeyerek adamlarını asla terk etmeyeceğini ve onların akıbeti gibi bir akıbeti istediğini söyledi. Bu arada, yakalandığı dizanteriden dolayı da iç donunun alt kısmını kesmek gerektiği yine ordudaki hastalıktan kaynaklanan şiddetli ağrı yüzünden, size aşağıda anlatılacağı üzere, akşamları birkaç kere bayılıyordu.

Onun kendisini ölüm tehlikesine üçüncü kez atması, kardeşlerinin Fransa'ya dönmelerinin ardından Kutsal Topraklarda dört yıl kaldığı sırada oldu. O zamanlar büyük bir ölüm tehlikesi içindeydik, çünkü Kralın Akka'da kaldığı süre boyunca, şehrin Müslümanlar (Sa-

racens)⁶ tarafından istila edilmesinden daha sonraki bir zamanda Akka halkından her otuz adamın sadece bir tanesi silahlı idi. Tanrının Kralı sevmesini ve “Eğer Tanrıdan korkarsan, herkes de senden korkar” diye yazıldığı gibi, bize saldırmaya cesaret edemesinler diye düşmanımızın kalbine saldırdığı korkuyu hariç tutarsak, Türk’lerin⁷ o sırada niçin gelip bizi ele geçirmediklerini bilmiyorum. Kral böylece danışmanlarının tavsiyesine rağmen Kutsal Topraklarda kaldı ve size anlatılacağı üzere, halkını savunmak için kendisini tehlikeye attı ve eğer onlarla birlikte kalmamış olsaydı bu insanlar yok olurlardı.

6 Joinville kitabında sık sık Saracen tabirini kullanmaktadır. Bu kelime yabancı eserlerden dilimize yapılan çevirilerde Sarasin (Bkz. Bernard Lewis, *Haşîşiler*, çev; Ali Aktan, İstanbul 1995, s. 2.), Sarazen (Bkz. P. M. Holt, *Haçlılar Çağı 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakın Doğu*, çev; Özden Arkan, İstanbul 1989, s. 167; Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupasının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, çev. Uygur Koçabaşoğlu, İstanbul 1983, s. 10.), Sarazin (V.V. Barthold, *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, Yayına Hazırlayanlar: Dr. Kazım Yaşar Koprıman, Dr. Afşar İsmail Aka, Ankara 1975, s. 229.) ve Sarakenos (Anna Komnena, *Alexiad*, çev. Bilge Umar, İstanbul 1996, s. 137.) şeklinde ifade edilmiştir. Lewis’in eserini çeviren Ali Aktan bu kelime ile ilgili olarak yaptığı açıklamada; “Batlılar, Elcezire ve İran Hududundaki Arapları Sarasinler adı altında göstermişlerdir. Bizanslılar; Emevîler ve Abbasîler zamanında, halifelîğe tabi İslâm topluluklarına bu ismi vermişler ve ortaçağın sonlarına kadar bu tabiri kullanmaya devam etmişlerdir” diyerek bu kelime ile bir anlamda Müslüman toplulukların ifade edilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Yine Alexiad’ın çevirisinde bu kelime için verilen dipnotta; “Sarakenos, bir Arap kabilesi adının Rumlarca söyleniş biçimi iken, ortaçağda, genellikle islamları anlatan bir sözcük olmuştur” denilmektedir. Aynı şekilde Barthold’un eserinde de kelime “Sarazin yâni müslüman unsurlardan meydana gelen bir halk” şeklinde ifade edilmiştir. Gerçekten kelime İngilizce sözlüklerde de özellikle haçlı seferleri sırasında Müslüman veya Arap olanlara verilen isim diye anlamlandırılmıştır. Joinville’in bu kelimeyi kullanmasına baktığımızda ise, aynı şekilde onun bu kelime ile yalnızca Arapları, değil Müslüman Türkleri de kastettiğini görürüz. Okuyucu, yukarıda dipnot verdiğimiz paragrafta ve daha sonra da ileri sayfalarda pek çok yerde geçecek olan bu kelimenin kullanımına dikkat ettiğinde, Joinville’in aynı paragrafta ya da takip eden paragrafta Türkler dediği bir topluluğa az sonra Saracen dediğini veya Saracen dediği bir topluluğa Türkler dediğini görecektir. Yani Joinville Türkleri de Müslüman oldukları için Saracen diye isimlendirmiş ve Saracen tabiri ile zaman zaman Türkleri kastetmiştir. Metinde sıkça geçen bu kelimeyi biz de tekil veya çoğul olmasına göre, Müslüman veya Müslümanlar diye çevirmeyi uygun bulduk. Ç. N.

7 Burada bahsedilen Türkler, IX. Louis’in Dimyat önlerine askerleri ile çıkmasından itibaren mücadele ettiği ve daha sonra kendilerine esir düştüğü Memlûk Devleti’ni kuran el-Memâlik et-Türkiyye veya Nil üzerindeki er-Ravda Adası’ndaki kışlalarda ikamet ettikleri için el-Memâlik el-Bahriyye de denilen, Eyyübî Sultanı es-Sâlih Necmeddin’in ordusundaki Türklerdir. Ç.N.

Onun kendisini ölüm tehlikesine dördüncü kez atması, deniz aşırı topraklardan dönerken Kıbrıs adasının önlerine geldiğimiz zaman oldu ve bir kaya, geminin üzerine inşa edildiği omurganın üç yarasını alıp götürdüğü zaman, gemimiz çok büyük bir tehlike içerisine düştü. O zaman kral, o gemideki ya da beraber seyahat eden diğer gemilerden olan on dört usta denizciyi ne yapılması gerektiği konusunda tavsiyede bulunmaları için çağırdı. Onlar tahtaların çakıldığı çivilerin hepsinin gevşemiş olmasından dolayı geminin, dalgaların darbelerine ne kadar dayanabileceğini bilmediklerinden, daha sonra size anlatılacağı üzere, başka bir gemiye binmesini krala tavsiye ettiler. Benzer bir durumda gemilerden birinin, deniz aşırı ülkeye yolculuğumuz esnasında nasıl battığını ona anlatarak, geminin içinde bulunduğu tehlikeyi bir örnekle krala gösterdiler. Ve ben bizzat kendim, Joiny Kontunun gemisinden, verilen örnekteki gemiden tek başlarına kaçan bir kadın ve çocuğu görmüştüm. Kral buna şu cevabı verdi: "Lordlar, görüyorum ki eğer bu gemiyi terk edersem kullanılamaz diye hükmedilecek ve yine görüyorum ki şu anda gemide sekiz yüz kişi ve hatta daha fazlası bulunmakta, eğer ben gemiyi terk edersem, benim kendi hayatımı sevdiğim kadar herkes hayatını sevdiğine göre, hiç kimse bu gemide kalmaya cesaret edemeyecek ve herkes Kıbrıs'ta kalacak. Bu sebeple, Lütfen Tanrım, burada bulunan bu kadar insanı ölüm tehlikesi içinde bırakmayacağım, aksine adamlarımı kurtarmak için olduğum yerde kalacağım." Orada kaldı ve onun güvendiği Tanrı altı hafta boyunca bizi denizin tehlikelerinden korudu ve sonunda, ileride bahsedileceği gibi, sakin bir limana geldik. Daha sonra şöyle bir şey oldu, deniz aşırı topraklarda kahramanca ve iyi bir şekilde hareket etmiş olan Termes'li Oliver kralı terk etti ve Kıbrıs'ta kaldı. Bir buçuk yıl süresince onu bir daha görmedik. Böylece kral gemide bulunan sekiz yüz kişiyi zarar görmekten kurtardı.

Bu kitabın son kısmında onun sonu ve azizlere yakışır bir bilgelik içinde nasıl öldüğü hakkında konuşacağız.

Şimdi, Navarre kralı olan lordum, sizin anneniz ve kraliçe olan leydime -Tanrı ona merhamet ve bağışlama gösterebilir- bu kitabı yazacağıma dair söz verdiğimi ve sözümle ilgili olan görevimi yerine ge-

tirmek için onu yazdırttığımı, size bildiriyorum. Kraliçenin varisleri olan sizler kadar kitabı hakeden başka hiç kimsenin olmadığını bildiğim için, sen ve senin kardeşlerin –ve başka her kim okunduğunu duyacak olursa- ondan dersler alsın ve bu örnekleri hayırlı bir şekilde kullanarak Tanrının rızasını kazansın diye onu size gönderiyorum.

BİRİNCİ KİTAP

Birinci Kitabın Başlangıcı - St. Louis'in Başlıca Erdemleri

Her şeye Kadir Tanrının adıyla, ben, John, Joinville lordu ve Champagne seneşali, kutsal kralımız Louis'in hayatını; deniz aşırı ülkeye yaptığımız hac yolculuğunda onun yanındayken geçen altı yıl süresince ve biz döndükten sonra gördüklerimi ve duyduklarımı yazdırıyorum. Onun kahramanlıklarını ve yaptığı büyük işleri size aktarmadan önce güzel öğretileri ve kutsal sözleri hakkında gördüklerimi ve duyduklarımı, bunları dinleyecek olanları manen ve fikren yükselmeye hazır hale getirmesi için anlatacağım.

Bu kutsal adam Tanrıyı bütün kalbiyle sevdi ve hep Tanrının kanunlarına uydu, bu durum; İsa insanlara karşı beslediği aşk uğruna nasıl öldüyse, kral da halkına karşı beslediği aşk uğruna birkaç kere kendisini tehlikeye attığında açıkça ortaya çıktı. Daha sonra size anlatılacağı gibi bu tehlike onun kaçınabileceği türden bir tehlikeydi.

Halkına karşı beslediği büyük sevgi, Fontainebleau'da çok hasta olduğu sırada onun en büyük oğlu Efendim Louis'e söyledikleriyle

ortaya çıktı: "Dürüst oğlum, kendini krallığındaki insanların sevgili-si haline getirmeni senden rica ediyorum; çünkü doğrusu, bütün halkın gözü önünde ülkeni kötü bir şekilde yönetmektense, bir İskoç'un İskoçya'dan gelip krallığın halkını eşit bir şekilde yönetmesini tercih ederim". Daha sonra size anlatılacağı üzere, kutsal kral doğru sözlü olmayı öylesine severdi ki, Müslümanlar ile yaptığı herhangi bir anlaşmada bile yalan söylenmesine asla izin vermedi.

Boğazı konusunda öyle kanaatkârdı ki, hayatımın hiçbir döneminde, pek çok zengin adamın yapmayı adet edindiği gibi özel yiyecekler ismarladığını asla duymadım. Aşçıların hazırladığı ve önüne koydukları şey, her ne olursa olsun sabırla yedi. Sözlerinde ölçülüydü, çünkü hayatım boyunca hiç kimse hakkında kötü konuştuğunu ve krallığın her tarafında çok sık bir şekilde anılan ve sanırım Tanrının da hoş bulmadığı şeytanın ismini de zikrettiğini asla duymadım.

Şarabın sertliğini fark ettiğinde onu yumuşatmak için içerisine belli bir ölçüde su karıştırırdı. Kıbrıs'ta bana niçin şarabıma su koymadığımı sordu; bunun büyük bir kafaya ve soğuk bir mideye sahip olmamdan dolayı sarhoş olamayacağımı bana söylemiş olan hekimlerin tavsiyesi olduğunu ifade ettim. Bunun üzerine onların beni kandırdıklarını; çünkü eğer gençliğimde şarabıma su koymayı öğrenmezsem ve aynı şeyi yaşlandığımda da sürdürmek istersem damla hastalığına ve mideyle ilgili hastalıklara yakalanacağımı ve asla sağlıklı olmayacağımı; eğer yaşlılığında su katılmamış şarap içersem her gece sarhoş olacağımı ve cesur bir adam için sarhoş olmanın çok ayıp bir şey olduğunu söyledi.

Bu dünyada onurlandırılmayı ve öldüğümde cennete gitmeyi isteyip istemediğimi bana sordu. Ben "evet" dediğimde şöyle devam etti: "O zaman eğer bütün dünya duyduğunda, bunu ben yaptım ya da şunu ben yaptım diyerek kabul etmekten utanacak olduğun herhangi bir şeyi bile bile yapmaktan veya söylemekten kendini koru". Şayet sessiz kalmak günah olmayacaksa ve benim kendim için bir zarar teşkil etmeyecekse, kendi önümde söylenen herhangi bir şeyi inkâr etmemeye ya da karşı çıkmamaya dikkat etmemi, çünkü sert söz-

lerin genellikle tartışmaya dönüştüğünü ve bu şekilde çok sayıda insanın öldüğünü bana söyledi.

Yine, erkekler öyle giyinmeliler ve zırhlanmalılar ki saygıdeğer ve yaşını başını almış kişiler bu adam çok fazla aşırıya kaçmış ya da gençler de bu adam üstü başı konusunda gereken özeni göstermemiş demesinler dedi. Bu günlerde yapılan süslü hanedan armalarından söz açtığımızda, bahsedilen sözü şu andaki kralın babasına tekrar ettim ve ona, bizim denizaşırı seyahatimiz boyunca ne krala ne de başka birine ait süslü hanedan armalarını hiç görmediğimi söyledim. Şu andaki kral, kendisine sekiz yüz Paris paunduna mal olmuş kolları süslü elbiselere sahip olduğunu bana söylediğinde, eğer parayı Tanrıya vermiş olsaydı [yani Tanrı yoluna harcamış olsaydı] ve elbiselerini, babasının yaptığı gibi kendi armalarıyla süslenmiş kaliteli satenden yaptırmış olsaydı, parayı daha iyi bir amaçla kullanmış olacağını belittim.

St. Louis'in Günah Korkusu – Yoksullara Sevgisi

Bir keresinde beni yanına çağırdı ve şöyle dedi: "Keskin zekândan dolayı seninle Tanrıyla ilgili şeyleri konuşmaya cesaret edemiyorum; bu sebeple de sana soru sormak istediğim için burada bulunan bu iki rahibi çağırdım". Soru ise şöyleydi: "Söyle bakalım seneşal, Tanrı nasıl bir şeydir?" "Efendimiz o kadar iyi bir şeydir ki daha iyisi olamaz." "Evet doğru, iyi cevapladın, çünkü verdiğin cevap elimde tuttuğum bu kitapta yazılıdır."

"Şimdi sana tekrar soruyorum dedi: "Hangisini daha fazla istersin, bir cüzamlı olmayı mı yoksa ölümcül bir günah işlemeyi mi?" Ona asla yalan söylemeyen ben, bir cüzamlı olmaktansa otuz ölümcül günah işlemeyi tercih ederdim dedim. Rahipler ayrıldığı zaman beni yanına çağırarak ayaklarının dibine oturttu ve şöyle dedi: "Dün bana verdiğin cevabı nasıl söyledin?" Ona, yine aynı düşüncede olduğumu tekrarladığımda, bana şöyle dedi: Aceleyle ve bir aptal gibi konuştun. Çünkü şunu bilmen gerekir ki ölümcül bir günah içerisinde olmak kadar korkunç bir cüzam hastalığı yoktur, bu sebeple ölümcül günah içerisindeki ruh, şeytana benzer; bu yüzden hiçbir cüzam

hastalığı o kadar korkunç olamaz. Ve gerçek şudur ki bir adam öldüğü zaman vücudundaki cüzamdan kurtulur; ama ölümcül günah işleyen bir adam öldüğü zaman, yaşamı boyunca Tanrının kendisini bağışlayacağı türden bir pişmanlık duyduğunu kesin olarak bilemez; böylece Tanrı cennette durdukça günah cüzamı sürecektir diye büyük bir korku içinde bulunmak zorunda kalır. "Bu yüzden Tanrı aşkı için, bana duyduğün sevgi için senden şiddetle rica ediyorum ki, ölümcül günahın ruhuna girmesine izin vermektense vücuduna girebilecek olan ister cüzam ister başka bir hastalık olsun herhangi bir kötülüğü tercih etmek konusunda can atmalısın" dedi.

Sonra bana: "Kutsal Perşembe⁸ gününde fakirlerin ayaklarını yıkayıp yıkamadığımı" sordu. "Efendimiz bu benim midemi bulandırıyor! Bu köylülerin ayaklarını yıkamam" dedim. "Gerçekten bu söylediğin çok kötü; çünkü Tanrının bizim eğitimimiz için yaptığı şeyi hor görmemelisin. Bu yüzden senden istirham ediyorum, ilk önce Tanrı aşkı için ve sonra bana duyduğün sevgi için, kendini fakirlerin ayaklarını yıkamaya alıştır" dedi.

St. Louis'in Liyâkat ve Dürüstlüğe Verdiği Önem

Tanrıya inanan ve Onu seven her tür insanı öylesine severdi ki Fransa'nın Konstable görevini (Constable-Constableness)⁹, o sırada Fransa'da olmayan efendim Giles le Brun'a verdi, çünkü insanlar onun Tanrıya olan inancı ve aşkı konusunda çok büyük bir şöhreti olduğunu kabul ediyorlardı. Ben onun ününün hakedilmiş olduğuna gerçekten inanıyorum.

Kral bir dürüstlük ve liyakat adamı olduğu konusundaki büyük ününden dolayı, üstat (Master)¹⁰ Sorbonlu Robert'in kendi masasın-

8 Edebi anlamda "Büyük Perşembe günü".

9 Konstable, özel askeri işleve sahip olan, krala ait saray halkının baş subayı ya da kraliyet kalesinin veya şatosunun muhafızı. Ç.N.

10 Master kelimesi; Efendi, sahip, âmir, dini lider, öğretmen, yönetici ve usta anlamlarına gelmektedir. Ancak burada hangi anlamda kullanıldığı çok açık değildir. Bu sebeple biz üstat anlamının uygun olduğunu düşündük. Ç.N.

da yemek yemesine izin verdi. Bir gün şöyle bir şey oldu: Üstat Robert benim yanımda oturmuştu ve yemek yerken birbirimizle konuşuyorduk. Kral bunu fark edince bizi azarladı ve şöyle dedi: "Sesli konuşun, çünkü arkadaşlarınız kendileri hakkında kötü şeyler konuştuğunuzu düşünürler. Eğer masada bizi hoşnut edecek şeyler konuşursanız, konuşun, yok hoşnut etmeyecekse, o zaman susun."

Kral neşeli olduğu zamanlarda bana şöyle derdi: "Söyle bana se-neşal, doğru ve liyakat sahibi (prud'-homme¹¹) bir adamın bir papazdan daha iyi olmasının sebepleri nedir. İşte o zaman ben ve üstat Robert arasında bir tartışma başlardı. Uzun bir süre münakaşa ettiğimiz zaman, kral kararını verir ve şöyle konuşurdu: "Üstat Robert, şayet öyle bir gerçeklik içinde bulunsaydım, seve seve doğruluk ve liyakat (prud'-homme) ünvanını taşırdım ve geriye kalan bütün her şeye sen sahip olabilirsin. Çünkü doğruluk ve liyakat öylesine büyük ve iyi şeylerdir ki onların ismini anmak bile insanın ağzını hoş bir şekilde doldurur".

Diğer taraftan, başka insanların mallarını almanın kötü bir şey olduğunu söyleyerek şunları ekledi: "Çünkü geri vermek ve zararı ödemek (restore¹²) öyle keder verici bir şey ki, konuşurken bile "restore" kelimesi, içindeki 'rs' sebebiyle boğazı tırmalamaktadır. Bu 'rs', diğerlerinden aldıkları şeyleri geri vermek isteyen insanları şeytanın kendine çekmekte kullandığı ahlaksız kimselere benzemektedir. Şey-

11 Hem Villehardouin hem de Joinville tarafından sürekli olarak kullanılan bu "prud'-homme" kelimesi, çevirmeni çaresiz bırakan kelimelerden biridir ve o kadar çok şeyi temsil etmektedir ki tam karşılığını verebilmek imkansızdır. Sainte-Beuve bu terimi bir kereden fazla ele alır ve şunları söyler: 'prud'-homme, güzel ve iyi Grekler için neyi temsil ettiyse ve honnête-homme kelimesi on yedinci yüzyılda neyi temsil ettiyse, Joinville ve St. Louis için aynı şeyi temsil etmiştir. En güzel anlamları içermesi sağlanmış ve sürekli olarak kullanıma sokulmuş geniş ve serbest yapıya sahip bir terim idi". Ve yine 'prud-homme' kelimesi, şu eski Hıristiyan neslinin anladığı biçimiyle, bütün erdemleri, bilgeliği, öngörüyü, cesareti, inancın izin verdiği ölçülerde kurnazlığı, vatandaşlık liyakatini ve insan ilişkilerinde doğru ve uygun olan şeyleri içermektedir". Bkz. *Causeries du Lundi*, Joinville hakkındaki makale, C. VIII, 1855 baskısı, s. 420 ve 423-424.

12 Sahibine iade etmek, geri vermek, onarmak, zararı ödemek anlamlarına gelen restore kelimesinin özellikle 'rs' harfleri ve bu harflerin seslendirilmesinde çekilebilecek olan sıkıntının bir benzeri, kelime anlamında da varmış intibabını uyandırmaktadır. Ç.N.

tan bunu çok ustaca yapar; çünkü o büyük tefeciler ve büyük soyguncular üzerinde öyle çalışır ki insanlara geri vermeleri gereken şeyi Tanrıya verirler.”

Kral benden, Kral Thibaut’yu, inşa ettirmekte olduğu Provins’li Vaizler’in (Preachers of Provins) evine dikkat etmesi konusunda, ruhunu oraya ödemekte olduğu büyük meblağın hesabıyla doldurmasını diye, uyarmanı istedi ve şöyle dedi: “Çünkü bilge insanlar, hayat-tayken, vasiyet hükümlerini yerine getiren kimsenin yapması gerektiği gibi kendi malları ile ilgilenmelidirler. O zaman iyi bir vasiyet hükümlerini yerine getiren kimsenin ilk yapacağı şey ölü kişi üzerindeki bütün talepleri yerine getirmek ve borçları da alacaklılara ödemektir, ancak bunu yaptıktan sonra vefat etmiş olan adamın mallarından kalanları sadaka olarak harcamalıdır”.

St. Louis’in İnsanların Nasıl Giyinmeleri Gerektiği Konusundaki Düşünceleri

Kutsal kral, bir Pentecost¹³ günü Corbeil’de idi ve orada seksen şövalye vardı. Kral, akşam yemeğinden sonra kilisenin aşağısındaki avluya geldi ve kapının girişinde şu andaki Birittany kontunun babası –Tanrı onu korusun- ile konuştuğu sırada, Sorbonlu Üstat Robert beni oraya götürmek için gelerek, pelerininim eteğinden tutup krala götürdü ve diğer bütün şövalyeler de arkamızdan geldi. O zaman Üstat Robert’e “benden ne istiyorsun” diye sordum. Bana şöyle dedi: “Eğer kral bu avluda otursa ve sen de onun yanında ve ondan daha yüksek bir yerde oturacak olsan suçlanıp suçlanmayacağını sana sormak istiyorum”. Ben ona evet deyince şöyle cevap verdi: “O zaman kraldan daha asilce giyinmiş durumda olduğun zaman da suçlanacaksın, çünkü kürk ve yeşil kumaş giymişsin, ama kral öyle yapmamış” Ona şöyle cevap verdim: “Üstat Robert, ben yeşil kumaş ve kürk giymekle suçlanmayı gerektirecek bir şey yapmadım, çünkü bu elbise bana babam ve annemden kaldı. Ancak suçlanacak olan sizsiniz, çünkü

13 Hristiyanların paskalyadan elli gün sonraki Hamsin Yortusu. Ç.N.

sıradan bir adamın ve kadının yani halktan birinin oğlusun ve senin annen ve baban tarafından giyilmiş olan elbiseyi bıraktın ve kralinkinden daha lüks bir kumaş giyiyorsun". Sonra da kralın ve onun cüppesinin eteğini tutarak "doğru söylüyor muyum bir bakın" dedim. O zaman kral bütün gücüyle Üstat Robert'i savunmaya başladı.

Bunun ardından da efendim olan kral, oğlu ve şu andaki kralın babası olan efendim Philip'i ve Kral Thibaut'yu çağırdı ve özel küçük kilisenin girişine oturarak ellerini yere koyup şöyle dedi: "Buraya bana oldukça yakın bir şekilde oturun ki böylece bizi kimse duyamasın", "Ah! Efendimiz, sizin o kadar yakınına oturmaya cesaret edemeyiz" diye cevap verdiler. "Seneşal, sen buraya otur" dedi bana ve ben de söylediğini yaptım. O kadar yakın oturduk ki benim elbisem onunkine dekiyordu. Bundan sonra hepsini oturttu ve onlara şöyle dedi: "Benim oğullarım olduğunuz halde ilk söylediğimde size emrettiğim şeyi yerine getirmeyerek çok kötü bir şey yaptınız. Bakın sizden rica ediyorum bu bir daha olmasın". Onlar da olmayacağını söylediler. Daha sonra ise, Üstat Robert'i bana karşı haksız yere savunmuş olduğunu itiraf etmek için bizleri bir araya topladığını bana belirterek şöyle devam etti: "Ama onun cesareti o kadar kırılmıştı ki benim yardımına çok ihtiyacı olduğunu gördüm. Ne var ki Üstat Robert'i savunmak için söylediğim hiçbir şeye önem vermemelisiniz; çünkü seneşalin söylediği gibi, iyi ve uygun bir şekilde giyinmelisiniz ki böylece eşleriniz sizi daha çok sevsin ve insanların size daha çok saygı göstersin. Çünkü bilge kişinin bize söylediği gibi, elbiseleriniz öyle bir tarzda olmalı ki ne yaşlı ve saygı değer kişiye israfa kaçılmış dedirtsin, ne de genç kişilere gereken özen gösterilmemiş dedirtsin."

Tanrının Uyarıları ve Onlardan Nasıl Faydalanıldığı Üzerine

Burada sizlere, deniz aşırı topraklardan dönerken onun bana öğrettiği derslerden biri anlatılacak. Tesadüfen bizim gemimiz, dört büyük rüzgardan birisi olmayan 'garban' adı verilen bir rüzgar estiği sırada, Kıbrıs adası önlerinde dibe vurdu. Gemimizin aldığı bu şiddetli

darbede, denizciler öyle çaresiz kaldılar ki saçlarını başlarını yolarak dövündüler. Kral gece olduğu için yalınayak ve üzerinde gömleği olduğu halde yatağından fırladı ve gidip kendini Efendimizin [İsa] bedeni önüne haç şeklinde yerleştirdi, o sırada ölümden başka hiçbir şey beklemeyen biri gibiydi. Bu hadisenin olmasından sonraki gün, kral beni çağırdı ve şöyle dedi: "Seneşal, Tanrı bize büyük gücünün sadece bir kısmını gösterdi; çünkü kendisine bir isim bile verilemeyecek kadar küçük rüzgarlardan birisi olan bu rüzgar, Fransa kralını, onun çocuklarını, eşini ve adamlarını boğacak kadar yaklaştı. Böyle bir durumda St. Anselm der ki; böyle şeyler Efendimizden [İsa] bir uyarıdır, sanki Tanrı bize şunu demek istedi: "Eğer istemiş olsaydım ne kadar kolay bir şekilde ölümünüzü gerçekleştirirdim, görün." Aziz şöyle söyler: "Tanrım, niçin bizi böyle tehdit ediyorsun? Senin bizi tehdit etmen sana kazanç ya da yarar sağlayacak bir şey değildir. Çünkü eğer bizleri mahvolanlardan kılsaydın, hiç de fakir olmazdın ve eğer hepimizin kurtulmuş olmasını sağlamış olsaydın daha zengin de olmazdın. Bu yüzden, senin bu uyarın kendi yararına değil bizim yararımızdır, eğer ki durum böyleyse o işin olmasına tahammül ederiz. Bu yüzden Tanrının bize yaptığı uyarıyı şu şekilde anlayalım: Eğer Tanrının hoşuna gitmeyen bir şeyin kalbimizde ya da bedenimizde bulunduğu hissedersen, onu derhal çıkartacağız ve eğer Onun hoşuna gidecek bir şey varsa, o şeyi derhal yapmaya çalışacağız. Böyle hareket edersek, o zaman efendimiz [İsa] bu dünyada bizi kutsayacaktır ve ahirette de bizim için anlatabileceğimizden daha büyük bir kutsama olacaktır. Eğer böyle hareket etmezsek, iyi bir efendinin çok kötü bir hizmetkâra davrandığı gibi davranacaktır; çünkü eğer hain hizmetkâr uyarı yapıldıktan sonra kendini düzeltmezse, efendisi onu ölümle ya da ölümden daha kötü olan başka büyük sıkıntılarla cezalandırır".

Şu andaki kral dikkat etsin; çünkü bizim o zaman içinde bulunduğumuz kadar büyük ya da daha büyük bir tehlikeden kurtulmuştur. Bu yüzden kötü hareketlerini öyle bir şekilde düzeltsin ki Tanrı onu feci bir şekilde cezalandırmasın ve kendisiyle ya da sahip olduğu şeylerle ilgili bir ceza vermesin¹⁴.

14 Yani canına ya da malına verilebilecek bir ceza kastediliyor. Ç.N.

St. Louis'ın İnanç Hakkında Düşündükleri

Kutsal Kral, burada anlatılacağı gibi, Tanrının bize verdiği Hıristiyan akidesine beni sağlam bir şekilde inandırmak için çaba harcadı ve şöyle dedi: "İnanç Akaidi'ne öyle sağlam bir şekilde inanmalıyız ki ne ölüm korkusundan ne de vücuda olabilecek herhangi bir zardan ötürü sözlerimizle ya da eylemlerimizle bu Akaid aleyhinde bir hareket yapmayalım. Düşman öyle kurnazdır ki, insanlar ölürken bazı inanç konuları hakkında şüphe ederek ölsünler diye yapabileceği her şeyi yapar. Çünkü hiçbir surette bir adamı yaptığı iyi işlerden mahrum edemeyeceğini ve ayrıca bir insan inanç içinde ölürse o kişiyi kaybettiğini bilir.

Bu yüzden kendimizi bu tuzağa karşı, öyle bir vesvese gönderdiği zaman Düşmana Defol! diyerek savunmalı ve korumalıyız, evet Düşmana Defol! denmelidir; "Sen, bütün Akaide sağlam bir şekilde inanmayı terk etmek konusunda beni kışkırtamayacaksın. Hatta vücudumun bütün azalarını kestirsen bile, yine de inanç içinde yaşar ve ölürdüm". Ve her kim böyle hareket ederse, düşmanın onu öldürmeyi arzuladığı bu kılıç ile düşmanın hakkından gelir.

Daha sonra, sadece başkalarından işitilmiş ve emin olmadığımız bir konu olsa bile, Hıristiyan inancı ve akidesi bizlerin sağlam bir şekilde inanması gereken şeylerdir, dedi. Bu konuyla ilgili olarak benim babamın isminin ne olduğunu sordu. İsmi Simon olduğunu söyledim. Bunu nereden bildiğimi sorunca; bu konuda emin olduğumu ve sağlam bir şekilde buna inandığımı, çünkü annemin buna şahitlik etmiş olduğunu söyledim. O zaman dedi ki: "Onun için, Havarilerin şahit olduğu bütün akaide, Hilkattaki bir Pazar'ı şarkı söyleyerek kutladığın gibi inanmalısın".

Paris Piskoposu William'ın Bir İlahiyatçıyı Teselli Etmesi

Kral, Parisli Piskopos William'ın, büyük bir ilahiyat üstadının kendisine nasıl gelip konuşmak istediğini anlattığını, bana söyledi.

Piskopos bu ilahiyatçıya: "Üstat konuş" dedi. İlahiyatçı piskoposla konuşmaya niyet ettiği anda, acı bir şekilde ağlamaya başlayınca, Piskopos ona şöyle dedi: "Üstat, konuş; rahatsız olma; hiç kimse Tanrının bağışlayabileceğinden daha fazla günah işleyemez". Üstat şöyle karşılık verdi: "Gene de size söylüyorum ki ağlamaktan başka bir seçeneğim yok; çünkü Kutsal Kilisenin öğrettiği şekilde sunak ayinine inanması için kalbime emrettiğimden dolayı imansız olduğum konusunda endişe duyuyorum ve yine de şunu iyi biliyorum ki bu düşmanın bir vesvesesidir."

Piskopos ise: "Üstat lütfen söyle bana, düşman bu vesveseyi sana ne zaman gönderiyor, bu vesvese seni memnun ediyor mu?" dedi. İlahiyatçı ona şöyle cevap verdi: "Efendimiz, bununla alakası yok; beni rahatsız edebilecek her hangi bir şey kadar rahatsız ediyor". "O zaman" dedi Piskopos: "Ağzından, altın ya da gümüş için, sunak ayini veya kilisenin diğer kutsal ayinleri aleyhinde her hangi bir söz çıkar mıydı sana sormak istiyorum?" İlahiyatçı şöyle cevapladı: "Efendimiz, şunu bilin ki bu dünyada beni öyle yapmaya teşvik edecek hiçbir şey yoktur; öyle bir şey söylemektense vücudumun bütün üyelerinin koparılmasını tercih ederdim".

"Şimdi daha fazlasını söyleyeceğim" dedi Piskopos: "Fransa kralının, İngiltere kralıyla savaşta olduğunu ve ikisi arasında kalan sınır bölgesindeki en korumasız kalenin Poitou'daki La Rochelle kalesi olduğunu biliyorsun. Şimdi sana bir soru soracağım: "Eğer kral seni tehlikeli sınır bölgesindeki La Rochelle'yi ve beni de barış ortamının hakim olduğu Fransa'nın kalbinde bulunan Montlhéri kalesini korumakla görevlendirmiş olsaydı, sence kral, savaşın sonunda, kayıp vermeden Rochelle'yi koruyan sana mı, yoksa yine kayıp vermeden Montlhéri kalesini koruyan bana mı daha çok borçlu olurdu?" Üstat: "Tanrının adıyla efendimiz, kayıp vermeksizin La Rochelle'yi koruyan bana" diye cevap verdi.

"Üstat", dedi Piskopos: "Benim kalbim Montlhéri kalesine benzemektedir; çünkü sunak ayini konusunda ne bir vesveseye ne de bir şüpheye sahibim. İşte bu yüzden, bunu sağlam bir şekilde ve huzur içinde koruduğumdan dolayı Tanrı bana borçlu olduğu lütfun dört kat fazlasını sana borçludur. Çünkü sen kalbini meşakkatli bir savaş

ortamında koruyorsun ve Tanrıya karşı öyle bir iyi niyet besliyorsun ki, ne dünyalık bir menfaat, ne de bedenine yapılmış olan her hangi bir kötülükten dolayı bu inançtan vazgeçmezdin. Bu yüzden sana derim ki, rahat ol, çünkü senin durumun Tanrının rızasını kazanmaya benimkinden daha yakındır.” Üstat bunu duyunca, Piskoposun önünde diz çöktü ve sıkıntısını gidermiş oldu.

Montfort Kontunun İnancı - Yahudilerle Münakaşaya Girilmemeli

Azizler arasına kabul edilmiş olan kral, Albililer¹⁵ arasından birkaç kişinin o sırada kral adına Albililerin toprağını koruyor olan Montfort Kontuna geldiklerini ve rahibin ellerinde kan ve et haline gelmiş olan Efendimizin bedenine gelip bakmasını ondan istediklerini bana söyledi. Ve Montfort Kontu şöyle dedi: “Ona [ayine] inanmayan sizler gidin ve kendiniz bakın. Ben ona sağlam bir şekilde inanıyorum ve kutsal kilisenin sunak ayinine ilişkin öğretilerini de kabul ediyorum. Kutsal kilisenin öğrettiği şekilde inandığım bu ölümlü hayat boyunca ne kazanacağımı biliyor musunuz? Cennette Tanrıyı yüz yüze gören meleklerden de üstün olarak bir krallağa sahip olacağım.”

Kral bana, bir zamanlar papazlar ve Yahudiler arasında Cluny manastırında büyük bir tartışma olduğunu söyledi. Ve Cluny’de baş rahibin Tanrı aşkı için orada karnını doyurduğu fakir bir şövalye vardı; bu şövalye ilk sözü kendisinin söylemesi konusunda baş rahipten izin istedi ve onlar da tereddüt etmeden ona izin verdiler. Böylece şövalye yerinden kalkarak koltuk değneğine yaslandı, Yahudiler arasındaki en büyük hatibi ve en bilgili üstadı ona getirmelerini istedi ve öyle yaptılar. O zaman Yahudiye şöyle bir soru sordu: “Üstat, kendi bedeninde ve kollarında İsa’yı taşıyan Bakire Meryem’in bakire bir anne ve İsa’nın annesi olduğuna inanıp inanmadığını sana soruyorum.”

Yahudi bunların hiç birine inanmadığını söyledi. O zaman, şövalye Yahudi’nin hem ona [Meryem’e] inanmayarak hem de onu sevme-

15 Albigenes: o zamanlar Güney Fransa’da bulunan bir tarikatın üyeleri. Ç.N.

yerek Meryem'in manastırına ve evine girmiş olmakla bir aptal gibi hareket etmiş olduğunu belirtti ve şöyle devam etti: "Gerçekten sen bunu ödeyeceksin!" Bunun ardından koltuk değneğini kaldırdı ve Yahudi'nin kulağının yakınına bir yere vurarak onu yere düşürdü. O zaman Yahudiler kaçmaya başladılar ve kötü bir şekilde yaralanmış olan üstatlarını da taşıyarak götürdüler. Böylece tartışma da bitti.

Baş rahip şövalyeye geldi ve ona çok akılsızca bir iş yaptığını söyledi. Ancak şövalye, baş rahibin böyle bir tartışma için insanları bir araya toplamakla daha akılsızca bir iş yaptığı cevabını verdi. Çünkü tartışma sona ermeden önce, orada Yahudileri tam olarak anlamadan imansız bir şekilde gidecek çok fazla iyi Hıristiyan vardı. Kral "Sana söylüyorum" dedi, "Çok tecrübeli ve bilgili bir alim olmayan hiç kimse onlarla tartışmamalıdır; din adamı olmayan birisi Hıristiyan yasası hakkında yanlış bir şey söylendiğini duyarsa Hıristiyan yasasını savunmaya kalkmamalı, ancak bu savunmayı kılıcı ile yapmalıdır ve kötü sözü söyleyenin göğsünü delik deşik etmelidir."

St. Louis'in İbadetleri ve Ülkesinde Adâleti Nasıl Yerine Getirdiği

Ülkesinin idaresi öyle bir ayarlanmıştı ki her gün saat başlarının çalışını ve ilahisiz bir Requiem¹⁶ ayinini ve ondan sonra eğer uygun olursa günün ya da azizlerin ayinini¹⁷ dinlerdi. Her gün yemeğini yedikten sonra yatağında dinlenirdi ve uyuyup dinlendikten sonra da kendi odasında özel olarak –o ve papazlarından biriyle birlikte– ölümler için olan ayini okurdu ve sonra akşam duasını dinlerdi. Geceleyin ise son dinsel saat duasını dinlerdi.

Bir gri-papaz (Franciscan) bizim karaya ayak bastığımız yer olan Hyére kalesinde ona geldi ve vaazında, krala bir ders olsun diye, Kutusal Kitabı ve putperest hükümdarlarla ilgili kitapları okumuş olduğu-

16 Katoliklerde ölümlerin ruhu için dua; bu duaya mahsus ilahi. Ç.N.

17 Mass: Katolik kiliselerinde ekmek ve şarabın takdisi ayini, bu ayine mahsus müzik. Ç.N.

nu ve ne inananlar ne de kafirler arasında, adaleti yerine getirmekteki başarısızlığı hariç tutarsak, bir krallığın efendilerini kaybettiğini ya da değiştirdiğini asla görmediğini söyledi. "Bu yüzden Fransa'ya gidiyor olan kral kulak versin de adaleti halkı arasında iyi ve hızlı bir şekilde yerine getirsin ki böylece Efendimiz, onun krallığının ömrü boyunca barış içinde kalmasına izin versin" dedi. Krala böyle ders veren bu dürüst, saygıdeğer adamın, efendimizin onun anısına pek çok muhteşem harika dinsel oyun icra ettirdiği Marseilles'de gömülü olduğu söylenmektedir. Kral ne kadar ısrar ederse etsin, kendisiyle birlikte bir günden daha fazla kalmaya asla razı olmadı.

Kral papazın öğrettiğini unutmadı, ülkesini, size anlatılacağı gibi, sadakatle ve dindarca yönetti. Öyle ayarlamıştı ki, Nesle lordu, iyi bir kont olan Soissons kontu ve onun etrafında olan hepimiz halkımızı dinledikten sonra gidip "Rica" kapısı diye adlandırılan kapıda yalvarışları dinleyecektik.

Kiliseden geri geldiği zaman, bizi çağırır ve yatağının ayak ucunda hepimizi kendi etrafında oturtur ve bizzat kendisiyle ilgili olanlar hariç, davaları çözümlenmemiş her hangi birilerinin olup olmadığını sorardı. Biz de davacıların isimlerini söyledik ve o zaman o kişileri çağırır sorardı: "Bizim insanlarımızın sunduklarını niçin kabul etmiyorsunuz?" Onlar, "Efendimiz, çünkü bize çok az şey takdim ediyorlar" diye cevap verirdi. O zaman şöyle derdi: "Bizim insanlarımızın arzuladığı şekilde önerilen şeyi kabul etmekle iyi ederdiniz". Ve bu mübarek adam bütün gücüyle onları doğru ve makul bir yola getirmek için böyle çaba harcardı.

Sık sık, ayinden sonra Vincennes ormanına gider ve bir meşe ağacına yaslanarak oturur, bizi de etrafına oturturdu. Bu sırada elinde herhangi bir dava olan herkes mübaşirin ya da başka birinin engeli olmaksızın gelir ve onunla konuşurdu. O zaman bizzat kendisi şunu sorardı: "Elinde dava olan hiç kimse var mı?" Ve elinde dava olanlar ayağa kalkardı. Ondan sonra, "Hepiniz sessiz olun, birbirinizin ardından sıra ile dinleneceksiniz" dedikten sonra, Fontaines lordu Peter'i ve Villette lordu Geoffry'yi çağırır ve onların birine, "Bu davayı benim için halledin" derdi.

Onun adına konuşanların sözlerinde ya da başka birisinin adına konuşanların sözlerinde düzeltilmesi gereken bir şey olduğunu gördüğü zaman, bizzat kendisi müdahale ederek söylenen şeyi düzeltirdi. Yazları, bazen Paris bahçesinde kendi insanları arasında adaleti yerine getirmeye gittiğini görürdüm; bu sırada üzerinde *canlet*den¹⁸ yapılmış bir gömlek, 'tartan'dan¹⁹ yapılmış bir cüppe ve boynunda siyah taftadan bir pelerin olurdu; saçları iyi taranmış, kasketsiz ve başında beyaz tavus kuşu tüylerinden yapılmış bir şapka bulunurdu. Onun etrafına oturabilelim diye yere bir halı serdirtirdi ve onun önüne getirilecek herhangi bir davası olan bütün herkes etrafta ayakta dururdu. Yukarıda size anlattığım gibi Vincennes ormanında yapmayı adet haline getirdiği şekilde onların davalarını hallettirirdi.

St. Louis'in Piskoposlar Tarafından Yapılan Haksız Bir Talebi Reddetmesi

Başka bir zaman Paris'te, Fransa'nın bütün yüksek rütbeli papazlarının onunla konuşmak istediği ve kralın da onları huzuruna kabul etmek için saraya gittiği sırada onu gördüm. Lordum Mello'lu William'ın oğlu Auxerre'li Guy da oradaydı ve bütün papazlar adına kral ile şu tarzda konuştu: "Efendimiz, burada bulunan lordlar, başpiskoposlar ve piskoposlar beni, sizin tarafınızdan korunması ve kollanması gereken Hıristiyanlığın sizin ellerinizde ölüyor olduğunu söylemem için gönderdiler". Kral bu sözü duyunca haç çıkardı ve "Bu nasıl olabilir bana söyleyin" dedi.

Auxerre'li Guy, "Efendimiz, bu şu sebeptir, bu günlerde aforoz konusu o kadar kaygısızca ele alınıyor ki insanlar affedilmeyi istemeden önce ölüyorlar ve Kiliseye bir ödemede bulunmuyorlar. Bu lordlar, Tanrı aşkı için ve sizin göreviniz olduğundan dolayı, bir yıl ve bir gün boyunca aforoz edilmiş olarak kalmaya katlanan herkesi arayıp

18 Su geçirmez, dayanıklı kumaş; eskiden kullanılan deve veya keçi tüyünden yapılmış bir kumaş. Ç.N.

19 Kareli ve yünlü İskoç kumaşı, Ç.N.

bulmaları ve onların mallarına el koyarak, onları kendilerini affettirmeye zorlamak konusunda adli subaylarınıza (provosts) ve Bailiff'lerinize²⁰ emretmenizi sizden rica ediyorlar" dedi.

Kral ise aforoz edilmiş insanların hatalı oldukları kendisine gösterilebildiği takdirde böyle emirleri seve seve vereceğini ifade etti. Piskoposlar bu durumu hiçbir şekilde kabul etmeyeceklerini çünkü kendilerinin davalarında, kralın yargılama yetkisine karşı çıktıklarını söylediler. Bunun üzerine kral, başka şekilde hareket etmeyeceği cevabını verdi; çünkü eğer insanları, papazlar onlara hatalı davranırlarken, affedilmeyi istemek konusunda zorlarsa, böyle bir şey hem Tanrıya hem de akla karşı yapılmış olurdu. Kral, "bununla ilgili olarak size bir örnek vereceğim" dedi ve devam etti: "Yani Brittany Kontunun örneğini; yedi yıl boyunca aforoz edilmiş halde bulunan bu şahıs Britany'deki yüksek rütbeli papazlar aleyhine dava açtı ve davasını öyle ileriye taşıdı ki Papa onların hepsini mahkum etti. Bu yüzden birinci yılın sonunda kendini affettirmesi için Brittany Kontunu zorlamış olsaydım, hem Tanrıya karşı hem de ona karşı günah işlemiş olurum". O zaman yüksek rütbeli papazlar taleplerini geri çektiler. Ayrıca yukarıda bahsedilen meseleyle ilgili daha ileri bir adımın atıldığını asla duymadım.

20 Türkçe karşılığını tam olarak ifade etmekte sıkıntı çektiğimiz ve bundan sonra geçtiği yerlerde aynen kullanacağımız bu kelime ile ilgili olarak Pirenne şu açıklamayı yapmaktadır: "Büyük mülkler dağınık da olunuş olsalar, asli unsurlarının bütün ülkelerde aynı olduğu, güçlü bir örgütlenmeye sahiptiler. Mülkün merkezi, katedral, kilise, manastır ya da müstahkem bir şato biçiminde, toprak sahibinin geleneksel ikametgâhıydı. Toprağın tümü, her biri bir ya da daha fazla köye (villae) sahip (İngiltere'de *manor*, Almanya'da *hof*, Latin dillerinin konuşulduğu ülkelerde *cour* diye anılan) bir *curtis*'in yargı alanına giren çeşitli bölümlere ayrılmıştı. Burada çiftlik binaları, ambarlar, sığır barınakları, ahırlar vs. ile birlikte, ev işlerine bakmakla görevli serfler (*servi quotidiani*, *dagescalci*) yer alıyordu. Burada ayrıca, *ministeriales*, yani mahrem adam olarak lordun evinde görevlendirilen ve yönetimden sorumlu olan *villicus* ya da *major* (Kita'da *maire*, *mayeur*, İngiltere'de *seneschal*, *steward* ya da *bailiff*) yaşıyordu. Ortaçağların tarımsal dönemine özgü genel evrim sonucu, başlangıçta azledilebilen bu görevli, kısa sürede, görevine ilişkin olarak kalıtsal bir hakka sahip olurdu." Bkz. Henri Pirenne, *a.g.e.*, s. 54. Ç.N.

St. Louis'in Dürüstlüğü

İngiltere Kralı ile yaptığı barış, konseyin öğüdüne karşı olarak yapıldı, çünkü konsey üyeleri ona şöyle demişti: "Efendimiz, bize öyle geliyor ki İngiltere Kralına²¹ devrettiğin toprağı elden çıkarıyorsun; çünkü onun babası orayı kaybettiği için kendisinin orada hiçbir hakkı yok". Buna kral, İngiltere Kralının o toprakta hakkı olmadığını iyi bildiği, orayı ona vermesinin bir sebebi olduğu cevabını verdi ve şöyle devam etti: Biz iki kız kardeşi eş olarak aldık ve bizim çocuklarımız kuzendirler; bu yüzden aramızda barış olması uygundur. Bunun da ötesinde, İngiltere Kralı ile yaptığım barış sayesinde ben çok büyük bir şeref kazandım, çünkü o daha öncekinin tersine şimdi bana bağlı duruma geldi".

Kralın dürüstlüğü, lordum Trie'li Renaud'un davasında da görülebilir; bahsedilen şahıs, bu mübarek zata [krala], yakın zamanda ölmüş olan Boulogne Kontesinin varislerine, kralın Gouelle'deki Dammartin kontluğunu vermiş olduğunu gösteren bir kontratı getirdi. Ancak kontratın üzerindeki mühür kırılmıştı, bu yüzden kralın mühüründeki resmin ayaklarının yarısından ve kralın ayaklarını koyduğu tabureden başka hiçbir şey kalmamıştı. Kral meclisinde bulunan herkese mührü gösterdi ve bir karara varması için ona yardım etmemizi istedi. Hepimiz, hemfikir olarak kontratı uygulamaya mecbur olmadığımızı söyledik. O zaman chamberlain'i²² olan John Sarain'e bulmasını istediği bir kontratı kendisine vermesini söyledi. Bu kontratı ellerinde tuttuğu zaman, şöyle dedi: "Lordlar, bu deniz aşırı ülkeye gitmeden önce kullandığım mühürdür ve bu mühürden açıkça görebilirsiniz ki kırık mühürdeki resim sağlam mühürdekine benzemektedir; bu yüzden, vicdanen bahsedilen kontluğa el koymaya teşebbüs etmemeliyim". Böylece lordum Trie'li Renaud'u çağırdı ve "kontluğu sana geri veriyorum" dedi.

21 III. Henry. St. Louis'in karısı Margeret ve III. Henry'nin karısı Eleanor kardeşiler ve Provence Kontunun kızlarıydılar.

22 Bir kralın ya da büyük bir lordun kahyası veya vekilharcı. Ç.N.

İKİNCİ KİTAP

St. Louis'in Doğumu ve Taç Giymesi

Her şeye kâdir olan Tanrının adıyla, bundan önce, mübarek Kralımız Louis'in güzel sözlerinin ve güzel öğretilerinin bir kısmını, okuyanlar belli bir düzen içerisinde birbiri ardınca sıralanmış bir şekilde bulabilsin ve böylece onlardan daha fazla yarar sağlasın diye arka arkaya yazdık. Eğer onlar St. Louis'in yaptığı işler arasında anlaşılsaydı bundan daha faydalı olmazdı. Buradan itibaren ise, Tanrının ve St. Louis'in adıyla, onun işleri hakkında konuşmaya başlıyoruz.

Söylendiğine göre, Paskalyadan sonra Evangelist²³ St. Mark gününde doğdu (25 Nisan 1214). O gün, pek çok yerde haçlar, tören alayı halinde taşınır ve Fransa'da bunlara siyah haçlar adı verilir. Bu ise, iki haçlı seferinde, yani Mısır'a yapılan sefer ile Kartaca'da kendisinin [St. Louis'in] öldüğü diğer seferde ölecek olan çok sayıdaki insanlar hakkında bir kehanet idi. Bu seferler vasıtasıyla dünyada büyük yaslar ve cennette de çok büyük sevinçler oldu, çünkü bu iki haç yolculuğundaki gibi durumlarda gerçek Haçlılar öldü.

23 Incil vâizi, gezici vâiz; Incili yazan dört havariden biri. Ç.N.

Advent'deki²⁴ ilk Pazar gününde taç giydi (29 Kasım 1226). O Pazar ayınınin başlangıcı şöyledir: "*Ad te levavi auiumam meam*", sonra devam eder ve şu anlama gelir: "Adaletli Efendimiz Tanrımız, ruhumu sana yükselteceğim, sana güvenirim". Çocukluğundan ölümüne kadar İsa'ya büyük bir güveni vardı; çünkü öldüğü zaman, son sözlerinde İsa'ya ve Onun azizlerine ve özellikle efendim St. James'e [Jack] ve leydim St. Geneviève'ye seslendi.

St. Louis'in Saltanatındaki İlk Sorunlar

Güvendiği Tanrı bütün ömrü boyunca, çocukluğundan sonuna kadar ve özellikle gençliğinde büyük ihtiyaç içindeyken, size kısaca anlatılacağı gibi onu korudu. Tanrı onun ruhunu da; ona Tanrıya inanmasını, Tanrıyı sevmesini ve dinle ilgili bütün iyi insanları kendi çevresinde toplamasını öğreten annesinin güzel öğretmenleri vasıtasıyla korudu. Daha çocuk olmasına rağmen, annesi bütün duaları²⁵ ona ezbere okutturur ve yortu günlerinde vaazları dinlettirirdi. Annesinin bazen, ölümcül bir günah işlemesi yerine St. Louis'in ölmesini tercih edeceğini kendisine ima etmiş olduğunu kaydetmiştir.

Gençliğinde, İspanya'dan gelen annesinin bütün Fransa Krallığında ne akrabaları ne de arkadaşlarının olmaması sebebiyle, Tanrının yardımına gerçekten ihtiyaç duymuştu. Fransa baronları, kralın sadece bir çocuk olduğunu ve annesi olan kraliçenin de yabancı bir kadın olduğunu gördükleri için, kralın amcası olan Boulogne Kontunu kendilerine lider olarak seçtiler ve onu lordları olarak kabul ettiler. Kral taç giydikten sonra, kraliçeden kendilerine verilmek üzere büyük topraklar talep eden bazı baronlar vardı ve kraliçe bu talepleri yerine getirmediği için bütün baronlar Corbeil'de toplandılar.

Aziz kral bana, Montlhéri'de buldukları sırada ne annesinin ne de kendisinin, Paris'tekilerin silahlı bir şekilde onları götürmeye gel-

24 Noel'den önceki dört hafta ve dört Pazar. Ç.N.

25 Burada kullanılan ifade Hours'tur, yani: günün belirli zamanlarından biri ve üç saatte bir yapılan dua. Ç.N.

melerine kadar, Paris'e dönmeye cesaret edemediklerini ve Montlhéri'den Paris'e kadar bütün yolun silahlı ve silahsız insanlar ile dolu olduğunu, hepsinin kendisine iyi ve uzun bir hayat vermesi ve düşmanlarından koruyup kollaması için kurtarıcımıza yalvardıklarını söyledi. Birazdan anlatılacağı gibi, Tanrı bunu yerine getirdi.

Corbeil'de düzenlenen bu mecliste, orada hazır bulunan baronlar, söylendiğine göre, iyi bir şövalye olan Brittany Kontu Peter'in krala karşı isyan etmesine ve bunun yanı sıra kralın ona göndereceği çağrıya itaat ettiği zaman her birinin bizzat ve yalnızca iki şövalye ile birlikte konta eşlik etmesine karar verdiler. Bunu da Brittany Kontunun, size daha önce de söylendiği gibi yabancı bir kadın olan kraliçenin hakkından gelip gelemeyeceğini görmek için yaptılar. Pek çok kişinin söylediğine göre eğer Tanrı, onun bu ihtiyaç anında, krala yardım etmemiş olsaydı kont kraliçenin de kralın da hakkından gelirdi, ama Tanrı ona yardım etmeyi asla bırakmadı.

Tanrının ona yardımı ise şöyle oldu: Sonraları Navarre Kralı olan Champagne kontu Thibaut, üç yüz şövalye ile krala hizmet etmek için oraya geldi ve kontun krala verdiği destek sayesinde, Brittany Kontu kralın insafına boyun eğmek ve söylendiğine göre bu barışı yaparken Anjou kontluğunu ve Perche kontluğunu krala teslim etmeyi kabul etmek zorunda kaldı.

Aslan Yürekli Richard'ın Haçlı Seferi – Kıbrıs Kraliçesi Alice'in Champagne Üzerindeki Hakları

Bilgi sahibi olmanız gereken bazı şeyler olduğu için, konuştuğum konudan biraz uzaklaşarak onları burada ele alıyorum. Bu yüzden burada, iyi bir kont olan Büyük Henry'nin, Fransa Kralının ve İngiltere Kralı Richard'ın kızkardeşi olan Kontes Mary'den iki oğlu olduğunu, bunlardan büyük olanın adının Henry ve diğerinin de Thibaut olduğunu sizlere anlatacağız. Büyük olan bu Henry, Kral Philip ve Kral Richard Akka'yı kuşatıp aldığı zaman Kutsal Topraklara bir Haçlı olarak hac yolculuğu yaptı.

Akka alınır alınmaz, Kral Philip Fransa'ya döndü ve bu yüzden oldukça suçlandı, ama Kral Richard Kutsal Topraklarda kaldı ve orada öyle büyük işler yaptı ki Müslümanlar ondan çok fazla korkuyorlardı. Bu korku, Kutsal Topraklar hakkındaki kitapta yazıldığına göre, Müslüman çocuklar ağladığı zaman, anneleri onları susturmak için: "Şişşş! Kral Richard burada" diye seslenmelerine, Müslümanların ve Bedevilerin atları bir ağaç ya da çalından ürktüğü zaman, sahiplerinin atlara: "sence bu Kral Richard mı?" diye sormalarına kadar varmıştı.

Bu Kral Richard şöyle bir iş yaptı ve kendisiyle birlikte kalmış olan Champagne Kontu Henry'ye eş olarak, krallığa doğrudan varis olan Kudüs Kraliçesini verdi. Kont Henry, adı geçen kraliçeden iki kız evlat sahibi oldu, bunlardan ilki Kıbrıs Kraliçesiydi; diğerini ise Brienne Lordu Everard eş olarak aldı ve onlardan Fransa ile Champagne'de bilindiği üzere büyük bir nesil ortaya çıktı. Brienne Lordu Everard'ın karısı hakkında şu anda sizlere hiçbir şey söylemeyeceğim; ama Kıbrıs Kraliçesi hakkında konuşacağım, çünkü onun size aktardığım konu ile ilgisi bulunmaktadır ve bu yüzden aşağıda bu konuyu anlatıyorum.

Baronlar, Champagne Kontu IV. Thibaut'a Saldırıyorlar

Kralın, Brittany Kontu Peter'i engellemesinin ardından, Fransa'nın bütün baronları, Champagne Kontu Thibaut'a öylesine öfke duydular ki Champagne'nin ikinci oğlunun oğlu olan Kont Thibaut'u mirastan mahrum bırakmak için Champagne'nin en büyük oğlunun kızı olan Kıbrıs Kraliçesini çağırmayı kararlaştırdılar.

Ancak bazıları Kont Peter ile Kont Thibaut'u barıştırmak için girişimde bulundular ve sorun şöyle bir sonuca varacak şekilde tartışıldı: Kont Thibaut, Brittany Kontu Peter'in kızını eş olarak alacağına dair söz verdi. Champagne Kontu'nun genç kızla evleneceği gün kararlaştırıldı ve kız, evlilik töreni için Châtaeu-Thierry yakınlarındaki, sanırım adı Val-Secret olan bir Prémontré manastırına götürülecekti. He-

men hemen hepsi Kont Peter ile akraba olan Fransa baronları bu görevi üstlendiler ve evlenmesi için genç kızı Val-Secret'e götürdüler ve bu konuya ilişkin olarak Châtaeu-Thierry'de bulunan Champagne Kontunu bilgilendirdiler.

Champagne Kontu evlilik için geliyorken, Lordum la Chapelle'li Geoffry, yanında kraldan bir güven mektubu olduğu halde ona geldi ve şunları söyledi: "Lordum Champagne Kontu, Kral, Brittany Kontu Peter ile kızıyla evlenmek için yaptığınız anlaşmayı duydu. Şimdi kral sizi uyarıyor: Fransa krallığında sahip olduğunuz her şeyi kaybetmek istemiyorsanız bundan vazgeçeceksiniz, çünkü Brittany Kontu'nun, krala hayattaki herkesten daha çok kötülük yaptığını biliyorsunuz". O zaman Champagne Kontu yanında bulunanların tavsiyesi üzerine Châtaeu-Thierry'ye geri döndü.

Val-Secret'de onu bekleyen Kont Peter ve Fransa baronları bunu duydukları zaman kendisinin onlara yapmış olduğu şeye sinirlenerek akılları başlarından gitti ve derhal Kıbrıs Kraliçesini getirmek üzere adam gönderdiler. Kraliçe gelir gelmez de, toplayabildikleri kadar silahlı adamı bir araya getirmek ve Fransa tarafından Brie ve Champagne'ye girmek konusunda ortak bir antlaşmaya vardılar. Dreux Kontu Robert'in kızı ile evli olan Burgundy Dükü ise Burgundy tarafından Champagne'ye girecekti. Daha sonra Troyes şehri önünde toplanacakları ve eğer gerçekleştirebilirlerse Troyes şehrini alacakları bir gün kararlaştırdılar.

Dük ve baronlar toplayabildikleri herkesi topladılar. Baronlar bir taraftan, Burgundy Dükü de diğer taraftan her şeyi yakıp yıkarak geldiler. Fransa Kralı ise onlara karşı savaşmak için başka bir taraftan geldi. Champagne Kontunun durumu öylesine kötüydü ki erzakları ele geçiremesinler diye baronlar gelmeden önce kendi şehirlerini kendisi yaktı. Champagne Kontunun yaktığı diğer şehirler arasında Epernay, Vertus ve Sézanne bulunmakta idi.

Joinville'li Simon Troyes'i Koruyor – Champagne Kontu ve Kıbrıs Kraliçesi Arasında Barış

Troyes şehrinin vatandaşları, efendilerinin yardımını kaybetmiş olduklarını anladıkları zaman, şu andaki Joinville lordunun babası olan Simon adındaki Joinville lordundan kendilerinin yardımına gelmesini istediler. Bütün silahlı adamlarını bir araya toplamış olan bu şahıs haber kendisine ulaştırılır ulaştırılmaz, Joinville'den geceleyin hareket etti ve gün doğmadan önce Troyes'e geldi. Böylece baronların adı geçen şehri almak konusundaki niyetleri engellenmiş oldu; bu yüzden baronlar Troyes önünden hiçbir şey yapmaksızın geçtiler ve gidip l'Isle çayırında ordugâh kurdular ve o sırada Burgundy Dükü de oradaydı.

Onların orada olduklarını bilen Fransa Kralı derhal bahsedilen yere gidip üzerlerine saldırmaya hazırlandı. Ancak baronlar adam yollayıp ondan bizzat savaş meydanından geri çekilmesini talep ettiler ve ondan sonra Champagne Kontuna, Lorraine Düküne ve kralın adamlarının geri kalanına karşı bahsedilen kont ve dükün sahip olduğu ordudan üç yüz şövalye eksik olan ordularıyla gidip savaşacaklardı. Ama kral kendisi olmadan savaşamayacaklarını çünkü bizzat kendi adamlarıyla beraber kalacağını onlara söyledi. Bu durum karşısında baronlar krala tekrar adam gönderdiler ve eğer kral isterse Kıbrıs Kraliçesini barış yapmaya seve seve teşvik edeceklerini söylediler. Kral ise hiçbir zaman barışa yanaşmayacağını, Champagne Kontunun da barışa razı olmasına izin vermeyeceğini ve onlar kontun topraklarından geri çekilene kadar bunun değişmeyeceğini söyledi.

Buldukları Isle'den geri çekildiler ve gidip Jully'nin aşağı kısmına ordugâh kurdular ve kral da onları sürdüğü Isle'ye ordugâhını kurdu. Bunu, yani kralın Isle'ye gelmiş olduğunu öğrendikleri zaman ise ilk önce gidip Chaource'de daha sonra da kralı beklemeye cesaret edemeyerek oradan da ayrılıp kendi yanlarında yer alan Nevers Kontuna ait olan Laignes'de ordugâh kurdular. Böylece kral, Champagne

Kontu ve Kıbrıs Kraliçesinin anlaşmasını sağladı, barış da şu şekilde yapıldı: Champagne Kontu, Kıbrıs Kraliçesine takriben yıllık olarak iki bin *livre*²⁶ ve yine kral, kont adına kırk bin *livre* verdi. Champagne Kontu bu bahsettiğimiz kırk bin *livre* karşılığı olarak krala şu tımarları (fief) sattı: Blois kontluğu tımarı, Chartres kontluğu tımarı, Sancerre kontluğu tımarı, Châteaudun kontluğu tımarı. Kralın bu adı geçen tımarları sadece rehin olarak elinde tuttuğunu söyleyen bazı kişiler vardır; ancak bu doğru değildir, çünkü deniz aşırı ülkedeyken aziz kralımıza bu konuyu sormuştum.

Kont Thibaut'un Kıbrıs Kraliçesine verdiği toprak şu andaki Brienne Kontunun ve Joigny Kontunun elinde tutulmaktadır, çünkü Brienne Kontunun büyük- büyükannesi Kıbrıs Kraliçesinin kızı ve Brienne'in büyük Kontu Walter'in karısı idi.

İyi-Kalpli (Large-Hearted) Lakaplı, Champagne Kontu I. Henry Hakkında

Champagne Kontunun krala sattığı tımarların nereden geldiğini öğrenebilmeniz için, Lagny'de gömülü olan büyük Kont Thibaut'un üç oğlu olduğunu bilmelisiniz. Bunlardan birincisinin ismi Henry, ikincisinin ismi Thibaut ve üçüncüsünün ismi de Stephen idi. Bu adı geçen Henry, Champagne ve Brie Kontuydu, ona İyi-kalpli [cömert-ruhlu] Kont Henry denilmekteydi ve kendisine böyle denilmesi yerindeydi, çünkü hem Tanrı ile hem de insanlar ile olan ilişkilerinde iyi kalpliydi: Troyes'li St. Stephen ve Champagne'de kurduğu diğer güzel kiliselerde görüldüğü üzere Tanrıya karşı iyi kalpli ve Nogent'li Artaud ile ilgili durumda ve daha pek çok başka durumda görüldüğü üzere insanlara ve dünyaya karşı iyi kalpliydi. Eğer hikayemi bölmek konusunda bir endişem olmazsa bu konuya ilişkin sizlere anlatacaklarım olacaktır.

26 *Livre Tournois*: Aşağı yukarı bir sovereign (altın İngiliz Lirası) ile eşit değerde idi; *livre Parisis*: Yaklaşık olarak beş şilin daha fazla değerliydi. Ç.N.

Bu Nogent'li Artaud, kontun büyük ölçüde inandığı bir dünya vandaşığıydı ve öylesine zengin oldu ki, kendi parasıyla Nogent I' Artaud kalesini inşa etti. Bir gün şöyle bir şey oldu: Kont Henry, Pentecost gününde, gidip St. Stephen'deki ayini dinlemek için Troyes'deki binasından aşağıya geliyordu. Basamakların bitiminde onun önüne yoksul bir şövalye geldi ve diz çökerek şunları söyledi: "Efendimiz size yalvarıyorum, Tanrı aşkı için sizin olanı bana verin ve böylece burada gördüğünüz iki kızımı evlendirebileyim. Onun arkasından giden Artaud yoksul şövalyeye şöyle dedi: "Saygıdeğer şövalye, efendime yalvarmanız sizin açınızdan nazik bir davranış değil, çünkü kendisi o kadar çok şey verdi ki artık verecek bir şeyi kalmadı." O zaman iyi kalpli kont, Artoud'a doğru döndü ve şunları söyledi: "Efendi, verecek hiçbir şeyim kalmadığını ifade ederken gerçekleri söylemiyorsun, çünkü hâlâ verebileceğim şey olarak siz varsınız. İşte, onu alıp götürün saygıdeğer şövalye, onu size veriyorum ve bunun da ötesinde kendim ona kefil oluyorum." Şövalye hiç çekinmedi ve bilakis Artaud'un pelerinini tuttu ve ondan bir kazanç sağlayıncaya kadar kendisini bırakmayacağını söyledi. Ve gerçekten Artaud kendisini kurtarmadan önce ona beş yüz *livre* kadar bir meblağ kazandırmıştı.

Kont Henry'nin ikinci kardeşinin adı Thibaut idi ve Blois kontuydu. Üçüncü kardeşinin adı ise Stephen idi ve Sancerre kontuydu. Bu iki kardeş, yukarıda anlatıldığı üzere, Kont Henry'den kendilerine düşen bütün kontlukları ve bunlara ilişkin haklar ile mirasları ve bunun yanı sıra daha sonra Champagne kontluğunu elinde tutan Kont Henry'nin varislerinden onlara kalanları, Kont Thibaut onları Fransa kralına sattığı ana kadar ellerinde tuttular.

St. Louis 1241 Yılında Saumur'da Büyük Bir Davet Düzenler

Şimdi konumuza dönelim ve bu şeylerden sonra kralın Anjou'daki Saumur'da nasıl büyük bir davet verdiğini anlatalım. Ben orada bulundum ve o davetin, gördüklerim arasında en iyi düzenlenmiş

davet olduğuna tanıklık edebilirim. Çünkü kralın masasında, kraldan sonra, yakın bir geçmişte St. John yortusunda şövalye yaptığı Poitiers Kontu, onun yanında yine son zamanlarda şövalye yaptığı Dreux Kontu, Dreux Kontundan sonra ise La Marche Kontu ve onun yanbaşıda iyi bir insan olan Brittany Kontu Peter, yine kralın masasının önünde ve Dreux Kontunun karşısında, üzerinde ceket ve altın işlemeli ipekli kumaştan yapılmış, kemer ve toka ile çok güzel süslenmiş bir pelerin ve altın işlemeli bir başlık olan lordum Navarre Kralı yemek yiyordu, ben de onun önünde eti parçalara ayırıyordum.

Kralın önünde bulunan ve iyi bir insan olan Soissons Kontu John bıçak ile eti parçalara ayırıyor ve kralın kardeşi Artois Kontu ise krala servis yapıyordu. Kralın masasını korumak için daha sonradan Fransa Konstabel'si olan lordum Beaujeu'lu Imbert, lordum Coucy'li Enguerrand ve lordum Bourbon'lu Archamband hazır bulunmaktaydı. Bu üç baronun arkasında ipekli kumaştan yapılmış ceketleriyle bu baronların otuz kadar şövalyesi koruma sağlamak amacıyla ayakta durmaktaydı ve bu şövalyelerin arkasında ise elbiselerinin üzerinde taftaya işlenmiş Poitiers Kontunun armalarını taşıyan çok sayıda çavuş (sergeants) bulunmaktaydı. Kralın üzerinde mavi satenden yapılmış bir ceket, cüppe ve altın işlemeli parlak kırmızı ipekli kumaştan kenarlarında boydan boya ermin kürkü bulunan bir pelerin ve başında da o sıralar genç bir adam olduğu için çok kötü duran pamuklu bir başlık vardı.

Kral bu yemekleri, söylendiğine göre büyük İngiltere Kralı Henry (II. Henry) tarafından, büyük ziyafetler verebilmek için ve Cistercian tarikatının beyaz rahiplerinin manastırları tarzında, yaptırılmış olan Saumur'daki salonlarda veriyordu. Bence bu kadar büyük bir başka salon yoktur. Sizlere niçin böyle düşündüğümü anlatacağım, çünkü büyük bir yer işgal eden şövalyeler ve çavuşlar tarafından etrafı sarılmış olan kralın yemek yediği yer olan manastır duvarının yanında, yirmi piskopos ve başpiskoposun yemek yediği masa için de yer vardı ve yine bu piskoposlar ve başpiskoposlardan başka kralın annesi Kraliçe Blanche, kralın diğer tarafında ve manastırın ön kısmında piskoposların yanında yemeğini yiyordu.

Kraliçeye hizmet etmek için, daha sonra Portekiz Kralı olan Bo-
ulogne Kontu, iyi bir insan olan St. Paul Kontu Hugh ve Thuringia'lı
St. Elizabeth'in oğlu olduğu söylenen ve bu yüzden de Kraliçe Blanc-
he'nin bir bağlılık ifadesi olarak annesinin de çoğu kere böyle yaptı-
ğını düşündüğünden onu alnından öptüğü anlatılan on sekiz yaşın-
daki bir Alman hazır bulunmaktaydı.

Diğer taraftan, krala ve kraliçeye et, şarap ve ekmek servisinin ya-
pıldığı manastırın diğer ucunda mutfaklar, mahzenler ve kilerler bu-
lunmaktaydı. Yan taraflarda ve orta kısımda, saymakta güçlük çektik-
ğim çok sayıdaki kalabalık bir şövalye grubu vardı. Pek çok kişi hiç-
bir ziyafette bu kadar çok altından ve ipekten yapılmış çüppe ve di-
ğer elbiseleri bir arada görmediğini söylüyordu. Ayrıca oradaki şö-
valyelerin üç binden daha az olmadığı da söyleniyordu.

1242'deki Taillebourg Meydan Savaşı

Kral bu ziyafetten sonra Poitiers Kontunu, vasalları onun tımarla-
rına sadakat yemini etsin diye Poitiers'e sevk etti. Kral Poitiers'e
geldiği zaman, tekrar Paris'te olmaktan memnun olacaktı, çünkü St.
John Gününde onun masasında yemek yemiş olan La Marche Kontu-
nun, Poitiers yakınlarındaki Lusignan'da toplayabildiği kadar silahlı
adamı toplamış olduğunu gördü. Kral, hemen hemen on beş gün Po-
itiers'te kaldı ve La Marche Kontu ile -nasıl olduğunu bilmiyorum-
anlaşma yapana kadar oradan ayrılmaya cesaret edemedi.

Pek çok defa, La Marche Kontunun Poitiers'deki kral ile konu-
şmak için Lusignan'dan geldiğini gördüm, her zaman İngiltere Kralı-
nın annesi ve İngiltere Kraliçesi²⁷ olan karısını yanında getiriyordu.
Pek çok kişi, kral ve Poitiers Kontunun, La Marche Kontu ile kötü bir
barış yapmış olduğunu söylüyordu.

Kral, Poitiers'ten döneli çok olmamıştı ki İngiltere Kralı Fransa
Kralına karşı savaş açmak için Gascony'ye geldi. Bizim aziz kralımız
toplayabildiği kadar adamla beraber ona karşı savaşmak için ilerledi.

27 Angoulême'li Isabelle, John'un dul eşi ve III. Henry'nin annesi.

O zaman İngiltere Kralı ve La Marche Kontu, sadece çok dar bir taş köprüden geçilebilen bir noktada bulunan ve La Charente diye adlandırılan çok tehlikeli bir nehir üzerinde bulunan Taillebourg adındaki kalenin önüne savaş yapmak için geldiler.

Kral Taillebourg'a geldiğinde ordular birbirini görür görmez, kaleyi arkalarına alan adamlarımız olanca güçleriyle harekete geçerek, tekneler ve dubalar üzerinden nehri büyük bir tehlike içinde geçtiler ve İngilizlerin üzerine atıldılar. İşte o zaman amansız ve vahşi bir savaş başladı. Bunu gören kral kendisini diğerleri ile birlikte tehlikenin içine attı ve nehri geçtiği zaman kralın yanında bulunan her bir adama karşılık İngilizlerin en azından yirmi adamı vardı. Ne var ki, Tanrının da isteğiyle, İngilizler kralın o tarafa geçtiğini görünce kaçtılar ve Saintes şehrine sığındılar. Bu sırada birkaç adamımız onların arasına karışarak şehre girdi ve esir alındı.

Saintes'de esir alınan adamlarımız, İngiltere Kralı ile La Marche Kontu arasında büyük bir anlaşmazlık çıktığını duyduklarını rapor ettiler. Buna göre İngiltere Kralı, La Marche Kontunun Fransa'da büyük bir yardım bulacağı bahanesiyle onu çağırılmış olduğunu söylüyordu. İşte tam o gece İngiltere Kralı Saintes'i terk etti ve Gascony'ye gitti.

La Marche Kontunun Teslim Olması

La Marche Kontu, kendisi için daha iyisini yapamayacak birisi olarak, kralın hapisanesine geldi ve beraberinde karısı ile çocuklarını da getirdi. Kral kont ile barış yaparak onun toprağının büyük bir kısmını ele geçirdi, ancak ne kadarını bilmiyorum, çünkü bu meseleyle hiçbir alakam yoktu. Bunun sebebi ise o zamanlar henüz daha hiç zırh giymemiş olmamdı [yani; henüz bir şövalye olmamak]. Ama kralın ele geçirdiği toprağın yanısıra, La Marche Kontunun, kralın kasasında bulunan on bin *Parisis livre'sini* krala verdiğini ve her yıl aynı miktarı vereceğini duydum.

Biz Poitiers'te iken adı Rancon'lu Lord Geoffry olan bir şövalye gördüm. Söylenildiğine göre bu şövalye, La Marche Kontunun ona

yapmış olduğu büyük bir yanlıştan ötürü, kendisi ya da başka biri tarafından La Marche Kontundan intikam alındığını görünceye kadar, şövalyelerin adeti olmamasına rağmen saçlarını asla kestirmeyeceğine, bilakis kadınların bukleleri gibi uzatacağına dair kutsal emanetler üzerine yemin etmişti. Lordum Geofry, La Marche Kontunu, onun karısını ve çocuklarını kralın önünde diz çökmüş merhamet dilerken gördüğü zaman, hemen bir sehpa getirip buklelerini kestirterek; kralın, La Marche Kontunun ve orada bulunan herkesin huzurunda traş oldu.

İngiltere Kralına ve baronlarına karşı yapılan bu sefer esnasında, oradan dönenlerden duyduğuma göre, kral büyük miktarlarda hediyeler vermişti. Ama ne bu hediyeler konusunda, ne de bu seferde ya da ister deniz aşırı isterse denizin bu tarafında olsun başka seferlerde harcanan masraflara ilişkin olarak, hiçbir zaman baronlarından, şövalyelerinden, adamlarından veya şehirlerden şikayete sebep olacak şekilde her hangi bir yardım [para] istemedi ya da almadı. Buna da hiç şaşmamalı, çünkü o kendisiyle birlikte bulunan ve iyi bir insan olan her zaman danıştığı annesinin, babasının ve büyük babasının zamanından beri onun yanında kalmış olan dürüst ve değerli adamların öğütleriyle kendisini idare etmiştir.

St. Louis Hastalanır ve 1244'de Haçı Ele Alır

Yukarıda anlatılanlardan sonra, Tanrının iradesiyle, çok ıstırap verici bir hastalık Paris'te bulunan kralı etkisi altına aldı. Anlatıldığına göre; onu öyle kötü bir duruma düşürdü ki onunla meşgul olan hanımlardan birisi kralın öldüğünü söyleyerek örtüyü yüzüne çekmek istedi; ama yatağın diğer tarafında bulunan hanım, ruhun hâlâ onun bedeninde olduğunu söyledi ve buna izin vermedi.

Kral bu iki hanım arasındaki tartışmayı dinlerken, Tanrı onun içinden geçenleri gerçekleştirdi ve kısa sürede onu sağlığına kavuşturdu, çünkü bundan önce onun dili tutulmuştu ve konuşamıyordu. Konuşabilecek duruma gelir gelmez kendisine haç vermelerini istedi ve isteği hemen yerine getirildi. Annesi, yani kraliçe, konuşma yetisi-

nin geri geldiğini duyunca buna çok sevindi. Ancak haçı aldığını²⁸ kralın kendisinden öğrendiği zaman, sanki onun öldüğünü görmüş gibi yas tuttu.

Kral haçı aldıktan sonra, kralın kardeşleri olan Artois Kontu Robert, Poitiers Kontu Alfonsoe, daha sonra Sicilya [Sicilya] Kralı olan Anjou Kontu Charles ve ayrıca Burgundy Dükü Hugh, Flanders Kontu William ve kısa bir süre önce ölen Flanders'li Kont Guy'un erkek kardeşi, St. Paul Kontu dindar Hugh ve onun yeğeni, deniz aşırı ülkede çok iyi işler yapan ve eğer ölmemiş olsaydı çok iyi hizmetlerde bulanacak olan lordum Gaucher de aynı şekilde haçı aldılar.

Bunların yanında ayrıca La Marche Kontu ve onun oğlu lordum Hugh Le Brun, Sarrebruck Kontu ve onun kardeşi Apremont Lordu Gobert de haçı aldılar. Bu Lord Gobert ile birlikte, ben yani Joinville Lordu John, kuzen olmamızdan dolayı kiraladığımız bir gemi ile denizi geçtik ve bu sırada yanımızda on tanesi benim emrimde on tanesi de onun emrinde olmak üzere yirmi şövalye vardı.

Joinville Haçlı Seferine Katılmak İçin Hazırlık Yapar

1 248'de rahmet yılındaki Paskalyada, adamlarımı ve bana ait olan tımarları elinde tutan herkesi Joinville'e çağırdım. Çağırdığım herkes toplandığında, Paskalyanın arifesinde Grandpré Kontunun kız kardeşi olan ilk karımdan, oğlum Ancerville Lordu John doğdu. Bizler o hafta boyunca yiyip içip dans ettik ve Vaucouleurs Lordu olan kardeşim ve orada bulunan diğer zenginler pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe günlerinde ziyafet verdiler.

Cuma günü onlara şöyle dedim: "Lordlar, deniz aşırı yolculuğa çıkıyorum ve geri dönüp dönmeyeceğimi bilmiyorum. Şimdi öne doğru gelin; eğer sizlere yanlış bir şey yaptıysam, bana ya da insanla-

28 "Haç almak", burada ve daha aşağıda "Haçlı Seferi Düzenlemek" anlamında kullanılmaktadır. Ç.N.

rıma karşı her hangi bir iddiada bulunan her bir kişiyle adetim olduğu üzere sırasıyla ilgilenerek hatayı düzelteceğim". Böylece benim topraklarımda bulunan adamların fikirlerine göre her biriyle ilgiledim ve onların görüşmelerini etkilememek için toplantıdan ayrıldım ve onların tavsiye ettikleri şeyi itiraz etmeden kabul ettim.

Haksız kazanılmış tek bir peniyi bile yanımda götürmek istemediğimden dolayı, Lorraine'deki Metz'e gittim ve topraklarımda büyük bir kısmını rehin bıraktım. Şunu bilmelisiniz ki Kutsal Topraklara gitmek için ülkemizden ayrıldığımız gün, elimde bir sene için bin *livre*'den²⁹ daha fazla bir para yoktu, çünkü annem hâlâ hayattaydı. Her şeye rağmen, ben bayrağı altında vasalları olan (banneret) üç şövalyeden birincisi olarak ve yanıma dokuz şövalye alarak gittim. Bunları sizlerin dikkatine, eğer beni hiç terk etmeyen Tanrı, yardımına gelmemiş olsaydı, Kutsal Topraklarda kaldığım altı yıl boyunca yaşamımı sürdürmemin mümkün olmadığını anlayabilesiniz diye sunuyorum.

Tam ayrılmaya hazırlanırken, Apremont Lordu ve Sarrebruck Kontu olan John, karısı vasıtasıyla bana haber göndererek, on şövalyesi ile birlikte deniz aşırı yolculuk için gerekli hazırlıkları tamamladığını ve eğer ben istersem, ikimizin bir gemi kiralayabileceğini teklif etti. Ben de kabul ettim. Onun adamları ve benimkiler Marseilles'te bir gemi kiradılar.

Kralın Çavuşlarından Üçünü Öldüren Bir Rahip Adayı Hakkında

Kral, bütün baronlarını Paris'e çağırdı ve eğer uzaklardayken kendisine bir şey olursa çocuklarına inanmaları ve sadakat göstermeleri konusunda hepsine yemin ettirdi. Benden de aynı şeyi yapmamı istedi, ama yemin etmeyi reddettim çünkü henüz ona tâbi (ya da bağlı) değildim.

29 Bizim paramızla 800 dolar denebilir.

Paris'e gitmek üzere yolda iken, arabanın üzerinde bulunan, krala götürüldüğü söylenen bir rahip adayının öldürdüğü üç cesede rastladım. Bunu duyunca, neler olduğunu öğrenmesi için silahtarlarımdan bir tanesini peşlerinden yolladım. Göndermiş olduğum silahtarım, kralın, kilisesinden çıktığı sırada ölümlere bakmak için giriş basamaklarına gittiğini ve bunun nasıl olduğunu Paris inzibat amirine sorduğunu bana söyledi.

İnzibat amiri krala, ölen adamların kendisinin Châtelet çavuşlarından üçü olduğunu ve insanları soymak için تنها yollara gittiklerini söyledi ve şöyle devam etti: "Onlar burada gördüğünüz rahip adayını buldular ve bütün elbiselerini aldılar. Sadece gömleği ile kalan rahip adayı geçici olarak oturduğu yere gitti, arbaletini (cross-bow)³⁰ aldı ve bir çocuğa kılıcını getirtti. Sonra onları tekrar gördüğünde bağırarak öleceklerini söyledi. Arbaletini çekip oku fırlattı ve adamlardan birini kalbinden vurdu. Diğer ikisi kaçtı. Bu sırada rahip adayı çocuğun uzattığı kılıcı aldı ve ay ışığının aydınlığında onları takip etti. Adamlardan birisi bir çitin üzerinden bir bahçeye geçmek istediği sırada, kılıcıyla darbeyi indirdi ve onun bacağına kesti ve burada gördüğünüz gibi bacağına sadece çizmesi tutmaktadır. Daha sonra diğerini takip etti, adam ise insanların hâlâ uyanık olduğu yabancı bir eve girmeyi düşündü; ama rahip adayı kılıcı ile başının ortasına vurdu ve gördüğünüz üzere dişlerine kadar başını yardı". İnzibat amiri "Efendimiz" diyerek anlatmaya devam etti: "Rahip adayı sokaktaki komşularına yaptığı şeyi gösterdikten sonra gelerek size teslim oldu. Ve şimdi efendimiz, ne isterseniz yapmanız için onu size getirdim, işte burada".

Kral "sayın rahip adayı" dedi ve şöyle devam etti: "Yiğitliğiniz ile rahipliğinizi kaybettiniz ve bu cesaretinizden dolayı sizi hizmetime alıyorum, benimle deniz aşırı yolculuğa çıkacaksınız. Bunu sizin için yapıyorum, çünkü adamlarımın herhangi bir kötü hareketlerinde on-

30 Crosboww; özellikle ortaçağ Avrupa'sında yaygın olarak bilinen ve elle çekilen yaydan farklı olarak daha küçük ve önceden kurulmasını sağlayan bir mekanizması olan, ok atan, ateşsiz ama tüfek şeklinde nişan alınarak kullanılan silahtır. Ç.N.

ları desteklemeyeceğimi tam olarak anlamalarını sağlamak istiyorum”.

Oraya toplanan insanlar bunu duyunca, Kurtarıcımıza [İsa'ya] seslendiler ve Krala iyi ve uzun bir ömür vermesi, onu mutlu, sağlıklı bir şekilde geri getirmesi için İsa'ya dua ettiler.

Joinville Kalesinden Ayrılıyor

Bunlardan sonra kontluğumuza geri döndüm ve Sarrebruck Kontu ve ben ağırlıklarımızı ilk önce araba ile Ausonne'a göndermek, oradan da Saône nehrinde taşındıktan sonra, Saône ile Rhône nehri yoluyla Arles'e gitmesi konusunda anlaştık.

Joinville'i terk ettiğimiz gün, beyaz rahipler (Cisterciens) tarikatının en değerli kişilerinden biri olarak kabul edilen Cheminon Başrahibini çağırdım. Leydimizin [Meryemana] yortusunda, onunla ilgili bu şehadetin Clairvaux'da aziz kralımızın orada hazır bulunduğu sırada bir papaz tarafından yapıldığını duydum. Bu papaz, başrahibi bana göstererek onun kim olduğunu bilip bilmediğimi sordu, bende bunu niçin bana sordunuz dedim. O şöyle cevap verdi: "Çünkü bençe bütün beyaz tarikatın içinde en değerli rahip odur. Cheminon Başrahibi ile aynı yatakhane kalan değerli bir adamdan duyduklarımı aktarıyorum" dedi. "Çok sıcak geldiği için başrahip göğsünü açmış ve aynı yatakhane kalan o değerli kişi, İsa'nın annesinin [Meryemana], başrahibin yatağına gittiğini ve rüzgar ona zarar vermesin diye elbisesini onun göğsüne çektiğini görmüş”.

İşte bu Cheminon Başrahibi bana hac yolculuğu atkımı ve asamı verdi. Ondandır yaya olarak, çıplak ayakla, üzerimde sadece gömleğim varken, dönüşüme kadar kaleye tekrar girmem üzere Joinville'den ayrıldım ve böylece kutsal emanetlerin bulunduğu Blécourt'a, Saint-Urbain'e ve o civardaki diğer yerlere gittim. Blécourt ve Saint-Urbain'e giderken, arkamda bıraktığım güzel kalenin ve iki çocuğumun düşüncesiyle kalbimin sızlayacağından korktuğum için gözleri mi asla Joinville'e doğru çevirmedi.

Ben ve yol arkadaşlarım o gün Donjeux önlerinde Fontaine-l'Archevêque'de yemeğimizi yedik ve Saint-Urbain'in Başrahibi Adam-Tanrı ona rahmet etsin- bana ve benimle birlikte bulunan dokuz şövalyeye çok miktarda değerli taş verdi. Oradan Auxonne'a ve oradan da teknelere yerleştirmiş olduğumuz ağırlıklarla, Saône nehrinin aşığındaki Lyons'a gittik ve bu sırada teknelerin yanlarında büyük savaş atları ilerliyordu.

Lyons'da, Arles the White'a gitmek için Rhône nehrine geçtik ve Rhône üzerinde, Lordu olan Roger'in, hacıları ve tacirleri soymakla suçlandığından dolayı kralın yerle bir ettiği Roche de Glun diye adlandırılan bir kaleye rastladık.

Haçlılar'ın 1248 Ağustosunda Hareketi

Ağustos ayında Marsilya kalesinden (Roche de Marseille) gemilerimize bindik. Gemimize bindiğimiz gün onun kapılarını açtılar ve bizimle birlikte götürülmesi gereken bütün atları içeriye aldılar. Daha sonra da kapıyı kapatıp, kapının çevresini suyun içerisine batacak bir varil gibi güzelce macunla sıvadılar. Bunu ise herkesin söylediği üzere gemi sert denizlerde ilerlerken kapısı suyun altında kalacağından dolayı yaptılar.

Atlar geminin içine konduktan sonra, kaptanımız ön tarafta durmakta olan denizcilerine bağırarak şöyle dedi: "Hâzır mısınız?" ve onlar cevap verdi: "Evet efendim, papazlara ve rahiplere ileriye gelmeleri için izin verin!". Onlar ileriye doğru gelir gelmez kaptan bağırdı: "Tanrı aşkına söyleyin!" ve onların hepsi birden tek bir sesle söylemeye başladılar: "*Veni Creator Spiritus*³¹" Bunun ardından kaptan tayfalarına bağırdı: "Tanrı aşkına yelkenleri açın" ve onlar emredilene yaptılar.

Kısa bir süre sonra rüzgar yelkenlerimizi doldurdu ve bizi gözden kaybolan karadan uzaklara götürdü, böylece yalnızca gökyüzü ve deniz dışında hiçbir şey göremedik ve her gün rüzgar bizi doğduğumuz

31 Ey yaratıcı ruh gel. Ç.N.

topraklardan daha uzaklara sürükledi. Size anlatacağım şeyler, diğer insanların mallarını elinde tutarak ya da kendisinin ölümcül bir günahıyla nasıl büyük bir tehlikeye atılma çılgınlığını göze alan insanın cesaretini anlamanızı sağlayacaktır. Çünkü, hangi denizci geceleyin uyuduğunda, ertesi sabah kendisini denizin dibinde bulup bulmama-
cağını söyleyebilir?

Denizde bizim başımıza şaşılacak bir şey geldi; Berberistan (Barbary) limanından önce oldukça yuvarlak bir dağı yaklaşık olarak akşam üstü dualarının yapıldığı saatte geçtik, bütün gece boyunca yol aldık ve elli fersah kadar gittiğimizi düşündük. Ancak ertesi gün kendimizi aynı dağın önünde bulduk ve bu durum bizim başımıza iki veya üç kez geldi. Denizciler bunu gördüklerinde şaşkına döndüler ve bize, Berberistan'ın Müslümanlarına ait topraklara yakın olmamız sebebiyle çok büyük bir tehlike içerisinde olduğumuzu söylediler.

O sırada Maurupt Papazı diye adlandırılan değerli bir rahip konuştu ve bize kendi bölgesinde böyle bir talihsizliğin –susuzluk, sel felaketi veya başka bir talihsizlik- asla olmadığını çünkü arka arkaya üç Cumartesi tören yaptıklarından dolayı, İsa ve Meryem Ana'nın onları üçüncü Cumartesi kurtuluşa erdirdiğini söyledi. Biz de Sonraki Cumartesi, geminin iki direği etrafında ilk töreni yaptık. O sırada ben çok hasta olduğum için, adamlar beni kollarında taşıdılar. Bundan sonra biz o dağı asla bir daha görmedik ve üçüncü cumartesi Kıbrıs'a geldik.

Kıbrıs'ta Konaklama - Tatar Elçilerinin Gelmesi – Joinville'in Kralın Hizmetine Girmesi

Kıbrıs'a geldiğimizde³² kral orada idi ve biz büyük miktardaki kralın stokları diye de ifade edilebilecek erzaklarını, hazinelerini ve tahıl ambarlarını gördük. Kralın stokları deniz kenarındaki alanın or-

32 Haçlı ordusu Kıbrıs'a 17 Eylül'de ulaştı, bkz. Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, İstanbul 1997, s. 211. Ç.N.

tasında idi. Onun adamları, kral oraya gelmeden iki yıl önce satın almaya başladıkları çok miktardaki şarap fıçılarını istiflemişlerdi ve üst üste yığılmış olan önümüzdeki fıçılar bir çeşit ambar gibi gözükiyordu.

Buğdaylar ve arpalar yığınlar halinde meydanlara konulmuştu ve siz onlara baktığınız zaman sanki bir dağ görürsünüz, çünkü buraya uzun zaman yağmurlar yağmış ve tahılın filizlenmesine sebebiyet vermiştir. Böylece bunlar, dışarıdan bakıldığında sanki yeşil çimenmiş gibi gözükiyor. Onlar tahılı Mısır'a götürmeyi diledikleri zaman, üst tabakayı yeşil çimenlerle birlikte aldılar ve arpa ile buğdayı sanki yeni harmandan çıkmışçasına taze buldular.

Suriye'de işittiğime göre kralın kendisi, henüz gelmemiş olan adamlarını beklemesini nasihat eden baronlar olmamış olsaydı, durmaksızın Mısır'a gitmek konusunda çok istekliydi. Kral Kıbrıs'ta ika-met ederken, Büyük Tatar Hanının ona gönderdiği elçiler güzel ve nazik vaatler ile geldiler. Bu vaatlerin içerisinde; Han kendisinin, Kutsal Toprakların fethedilmesine ve Kudüs'ün Müslümanların elinden kurtarılmasında krala yardımcı olmaya hazır olduğunu da belirtiyordu.

Kral onları çok dostça bir törenle karşıladı ve geriye dönerlerken orada iki yıl boyunca kalacak olan kendi elçilerini gönderdi. Ayrıca bu elçileri ile Tatar Han'ına çok hoş ve tamamı pahalı kırmızı bir kumaştan yapılmış küçük bir kilise (Şapel) şeklinde olan bir çadır gönderdi. Bundan başka, kral bahsedilen Şapel'in içerisine, Tatarların bizim inancımıza iman etmelerini sağlayabileceğini görerek, Meryem Ana'ya yapılan tebliği ve dinimizin diğer bütün figürlerini gösteren resimleri nakş ettirdi. Kral bütün bu hediyeleri vaizci biraderlerden olan ve Müslümanların dilini bilen iki keşişle, Tatarlara inançlarımızı gösterip öğretebilsinler diye gönderdi.

Bu iki keşiş krala, kralın kardeşlerinin Fransa'ya gitmek üzere olduğu sırada geri döndüler ve kralı, kardeşleri kendisinden ayrıldığı zaman Akka'yı terk ettiğinde ve o sırada Müslümanlar ile arasında ne barış ne de bir ittifak olmadığından berkittiği Kaysâriye'de iken buldular. Ben sizlere kralın elçilerinin nasıl karşılandığını ve kendileri-

nin krala inanamayacağınız kadar şaşılacak şeyler anlattığını aktaracağım, fakat bunu daha önceden anlatmaya başladığım konuyu bölmeyin diye şimdi yapmayacağım.

Ben ülkemdeyken yıllık geliri bin *livre*'den fazla olmayan biriydim, denize açıldığımda ise kendi masraflarımın yanı sıra dokuz şövalye ile bayrağı altında vasalları olan (banneret) iki şövalyenin masraflarını da üstlendim ve Kıbrıs'a vardığımda şöyle bir şey oldu; benim gemim için ödediğim masraflar sonucunda üzerimde yalnızca ikiyüz kırk *livre tournois* kaldı ve bu yüzden benim bazı şövalyelerim, eğer kendim için gerekli miktardaki parayı temin etmezsem beni terk edeceklerini bildirdiler. Ancak bu güne kadar asla beni başarısız kılmayan Tanrı, bu kez de imdadıma Lefkoşe'de bulunan kralı yolladı. Kral beni hizmetine aldı ve bana benim ihtiyacımdan daha fazla olan sekizyüz *livre*'yi gönderdi.

Konstantinapol İmparatoriçesinin Kıbrıs'a Gelmesi

Kıbrıs'ta bulunduğumuz sırada Konstantinapol İmparatoriçesi³³, Kıbrıs'ın kentlerinden birisi olan Paphos'a ulaştığını, benim ve Brienne Lordu Everard'ın oraya giderek kendisini bulmamızı emrettiğini bildiren bir haber gönderdi. Paphos'a ulaştığımızda ise, bize şiddetli bir rüzgarın imparatoriçenin gemisini tutan çapanın halatını kopardığı ve onları Akka'ya doğru sürüklediği, bu esnada yemek yediği sırada üzerinde bulunan pelerini hariç bütün ağırlıklarından geriye hiçbir şeyin kalmadığı söylendi. Biz onu daha sonra Limasol'a getirdik ve bu sırada kral, kraliçe, Fransa'nın bütün baronları ve askerler onu en güzel bir şekilde karşıladılar.

Ertesi günü imparatoriçeye kendisine elbise yapması için bazı kumaşlar ve kakım kürkü ile astar olarak kullanması için tafta ve cendal³⁴ gönderdim. Kralın hizmetinde iyi bir şövalye olan lordum Nanteuil'li Philip, imparatoriçeye gitmekte olan benim hizmetçim ile kar-

33 Konstantinapol Latin İmparatorluğu'nun yıkılmaya yüz tuttuğu yıllardaki II. Baldwin'in karısı Mary.

34 İpek kumaş.

şlaşmış. Bu değerli insan olanları görünce, hemen krala giderek ona durumu yani kralı ve diğer baronları, onların asla fark etmediği imparatoriçenin ihtiyacı olan elbiseyi göndererek utandırdığımı anlatmış.

İmparatoriçe krala, Konstantinapol'daki eşi olan imparatora yardım istemek üzere gelmişti. O bu sebeple, geriye dönerken benden ve diğer arkadaşlarımdan yanına aşağı yukarı yüz veya daha fazla mektup almıştı. Bu bahsedilen mektuplarda, eğer kral seferden geri döndüğünde kendisi ya da papanın temsilcisi üçyüz şövalyesini Konstantinapol'e göndermeyi isterse, sonra bizlerin de oraya geleceğine dair yemin ettiğimizi söyledim.

Ben verdiğim söz gereği, Fransa'ya döneceğimiz zaman, üzerimde mektubu olan Eu Kontu'nun da hazır bulunduğu sırada, krala eğer üç yüz şövalyesini Kostantinapol'e gönderirse yeminimi yerine getirmek için benim de gidebileceğimi ifade ettim. Ancak kral yeterince paraya sahip olmadığı ve daha önce hazinesinin dolu olmasına rağmen şu anda hiç parasının kalmadığı şeklinde bir cevap verdi. Biz Mısır'a ulaştıktan sonra, İmparatoriçe, yanında Montfort kontesi ile evlenmiş olan kardeşi, yani Akka Lordu John olduğu halde Fransa'ya gitti.

Ermeni Kralı, Konya ve Mısır Sultanları

Bizim Kıbrıs'a geldiğimiz sırada Konya Sultanı, Müslüman hükümdarlar arasındaki en zengin sultan idi. O muhteşem bir şey yapmıştı, çünkü denizde iken şarap taşınmasında kullanılan üç dört ölçü şarap alabilecek büyüklükteki toprak küplere, altınlarının büyük bir kısmını eriterek doldurmuş ve sonra onları kırılarak altın külçelerinin küp şeklinde kalmasını sağlayarak bunları kalelerinden birisinde muhafaza etmişti. Bu kaleye giren herkes onları görebilir ve dokunabilirdi ve orada bu külçelerden altı veya yedi tanë vardı.

Sultanın büyük serveti ve zenginliği, yaklaşık olarak beş yüz *livre* değerindeki, Ermeni Kralının Fransa Kralına gönderdiği büyük çadır-dan da açıkça anlaşılmalıdır. Ermeni Kralı, Fransa Kralına bu çadır-

rın kendisine Konya Sultanı tarafından tâbilik alameti olarak verildiğini söyledi. Tâbilik ise; sultanın bu çadırlarını muhafaza etmek ve onun evlerini temiz tutmak idi.

Ermeni Kralı, Konya Sultanı'nın hakimiyetinden kendisini kurtarmak ve yardım istemek için Moğol Han'ına gitti ve Moğollara tâbi oldu. Daha sonra geriye dönerken de Konya Sultanı'na karşı savaşabilmesine yetecek kadar silahlı Moğol askerini yanına aldı. Savaş uzun süre devam etti ve Moğollar kendilerinden bir daha hiç haber alınmayan sultanın pek çok askerini öldürdüler. Bizim askerlerimizden bazıları da, şöhreti Kıbrıs'a kadar ulaşmış olan bu savaşa katılmak ve hemde ganimet elde etmek hatırına Ermeniye'ye gittiler, ancak onlardan hiçbiri bir daha geri dönmedi.

Kahire (Babylon) Sultanı, kralın ancak bahar ayında Mısır'a gelebileceğini bekliyordu ve bunu göz önünde bulundurarak kendisinin bahardan önce can düşmanı olan Hıms Sultanı'nı bozguna uğratabileceğini düşündü ve Hıms'a giderek şehri kuşattı. Hıms Sultanı, Kahire Sultanı'ndan hiçbir şekilde kurtuluş yolu olmadığını gördü ve bu durum uzarsa bunun kendisinin aleyhine olacağını anladı. Bu sebeple de sultanın hizmetindeki adamlardan birisiyle onu zehirlemesi konusunda bir anlaşma yaptı.

Onun zehirlenme şekli de şöyle oldu: Hizmetkâr, sultanın her gün akşam yemeğinden sonra yatağının ayakları dibindeki hasırın üstünde satranç oynadığını biliyordu. Hizmetkâr, sultanın her gün oturduğunu bildiği hasırın üzerine zehiri koydu. Sultan oraya yalın ayak oturuyordu ve ayağında da bir yara vardı. Böylece zehir doğrudan doğruya onun ayağındaki açık olan yaraya temas etmeye başladı ve ardından da vücuda nüfuz ederek yavaş yavaş ilerleyip onun kalbine kadar ulaştı. Bir iki gün sonra sultan yemek yiyemez su içemez ve konuşamaz bir hale geldi. Daha sonra onlar, Hıms Sultanı'nı kendi haline bıraktılar ve adamları Kahire Sultanı'nı taşıyarak Mısır'a götürdüler.

Ordunun Kıbrıs'tan Ayrılması

Mart ayı girer girmez kral, baronlarına ve diğer hacılara, gemilere şarap ve erzakların tekrar yüklenmesini ve talimat verdiğinde, hareket etmek üzere gemilerin hazır hale getirilmesini emretti. Kral emirlerinin tam olarak yerine getirildiğini gördüğü zaman kendisi ve kraliçe, Pentecost'tan önceki Cuma günü (21 Mayıs 1249) gemilerine bindi, daha sonra da baronlarına Mısır'a doğru kendi gemilerini takip etmelerini söyledi. Kral ve beraberindekiler Cumartesi günü yelken açtığı anda ortaya çıkan manzara çok hoştu, çünkü denizde gözün görebildiği her yer yelkenler ile kaplanmış gibiydi. Gemilerin sayısı ise; irili ufaklı olmak üzere 1800 olarak tespit edilmişti.

Kral Limasol burnu diye de bilinen bir tepenin açıklarına demirledi ve diğer bütün gemiler de onun etrafına demir attılar. Kral Pentecost günü karaya çıktı. Hemen sonra biz, Mısır yönünden çok şiddetli ve güçlü bir rüzgarın geldiğini ve kralın Mısır'a yanında götürmekte olduğu 2800 şövalyeden bu fırtına sebebiyle yalnızca 700 tane sinin burada kalabildiğini ve diğerlerinin bu şiddetli rüzgarlar önünde Akka'ya ve diğer bilinmeyen yerlere sürüklendiğini duyduk. Bu sürüklenen şövalyeler ise uzun bir süre krala geri dönmediler.

Pentecost'tan sonraki gün fırtına durdu. Kral ve bizler tanrının izniyle birlikte kaldık ve daha sonra denize açıldık. Sonra Mora (Morea) Prensi ve Mora'ya gitmiş olan Burgndy Dükü ile karşılaştık. Pentecost'tan sonraki Perşembe³⁵ günü, kral Dimyat önlerine ulaştı ve biz orada sultanın³⁶ bütün kuvvetlerinin deniz kenarında olduğunu gördük. Ordu bütün dikkatleri üzerine çekiyordu, çünkü sultanın silahları altından idi. Bunların üzerine güneş vurduğunda göz kamaş-

35 Haçlıların Dimyat önlerine gelmesinin tarihi, Memlûk kaynaklarından es-Sulûk'ta 20 Safer 647/4 Haziran 1249 Cuma günü saat iki olarak verilmektedir. Bkz. El-Makrizî, *Kitâb es-Sulûk li-Ma'rifet Duvel el-Mulûk*, I-2, ikinci baskı, neşr; Muhammed Mustafa Ziyâde, Kahire 1956, s. 333. Ç.N.

36 O sıradaki Eyyübî sultanı es-Sâlih Necmeddîn idi ve hasta bir vaziyette olduğundan Dimyat'ta değil Eşmum Tannâh'ta bulunuyordu. Bkz. el-Makrizî, *es-Sulûk*, I-2, s. 333. Ç.N.

tırıyordu. Bu sırada onların kösleri ve boruları ile çıkardıkları ses dinleyenleri dehşete düşürüyordu.

Kral, ne yapacaklarını görüşmek üzere baronlarını toplantıya çağırdı. Çoğunluk, krala adamlarının tamamının geri dönmesini beklemeyi önerdi, çünkü ordunun o sırada yalnızca üçte biri onunla birlikteydi. Ancak onların bu düşüncesi kral tarafından kabul görmedi. Buna gerekçe olarak söylediği şey ise şuydu; geciken her an düşmanın maneviyatını kuvvetlendirecekti ve özellikle Dimyat'tan önce adamlarını bekleyebileceği bir liman yoktu ve bu sebeplede herhangi bir kuvvetli fırtına, Pentecost gününde olduğu gibi onların gemilerini başka bir yere sürükleyebilirdi.

Mısır'da Karaya Çıkmak İçin Hazırlık

Trinity'den önceki Cuma günü kralın karaya çıkmasına³⁷ ve Müslümanlar eğer savaşmayı reddetmezlerse onlarla savaşılmasına karar verildi. Kral, Lord Beaumont'lu John'a, bana ve Lord Brienne'li Everard'a bizim ve şövalyelerimizin karaya çıkabilmesi için büyük bir kayık tahsis etmesini emretti. Çünkü büyük gemiler sahile yanaşmıyordu.

Ben gemime döndüğümde, Tanrının yardımıyla, benim ve Montbéliard Lordunun yeğeni olan Beyrut Leydisi'nin bana küçük bir kayık verdiğini gördüm ve bu kayık benim sekiz tane atımı taşıdı.

Cuma günü geldiğinde, ben ve lordum Everard tamamıyla silahlanmış olarak krala gidip bize kayık temin etmesini istedik; bunu da Lord Beaumont'lu John'un bizim böyle bir kayığa sahip olamayacağımızı söylemesi üzerine yaptık. Bizim adamlarımız böyle bir kayığa sahip olamayacaklarını görünce, gemideki sandallara kendilerini acele ile bıraktılar ve sandala taşıyacağından fazla insan binince sandal batmaya başladı. Denizciler sandalın yavaş yavaş batmaya başladığını görünce büyük gemiye kaçtılar ve benim şövalyelerimi orada san-

37 Haçlıların Dimyat önlerine geldikten bir gün sonra karaya çıkmaları ile ilgili olarak bkz. Işın Demirkent, *a.g.e.*, s. 212. Ç.N.

dalın içinde bıraktılar. Ben kaptana sandalda, sandalın taşıyabileceğinden fazla olan adam sayısını sordum. Silahlı yirmi kişi olduğunu söyledi ve ben de eğer kayıktaki adamlarımın sayısını azaltırsam onları karaya taşıyıp taşıyamayacağını sordum, evet diye cevap verdi. Böylece ben sayıyı azalttım ve onları üç sefer yaparak benim atlarımın bulunduğu gemiye taşıdı. Adamlarımı naklederken, lordum Brienne'li Everard'a bağlı olan Plonquet isimindeki şövalye büyük gemiden sandala geçebileceğini düşündü, ancak sandal hareket edince şövalye denize düştü ve boğuldu.

Ben gemime döndüğüm zaman, küçük kayığıma benim şövalye yaptığım ismi Lord Vaucouleurs'lu Hugh olan ve diğer iki genç şövalye ve birbirleriyle can düşmanı durumunda bulunan Lord Versey'li Villain ve Dammartin'li Villiam'ı koydum. Bu ikisini Mora'da boğaz boğaza geldiklerinden dolayı hiç kimse barıştıramamıştı. Ben onların problemlerini unutup barışmalarını sağladım ve onlara kutsal emanetler üzerine yemin ettirdim, çünkü onların düşmanlıkları bizim birlik ve beraberliğimizi bozacaktı.

Daha sonra, kralın kendisinin içinde bulunduğu büyük geminin yanından karaya çıkmak üzere ilerledik. Bu sırada onun adamları bize bağırmağa başladılar, çünkü biz onlardan daha hızlı gidiyorduk, bu ise bizim, kralın gemisinin önünde olan diğer gemideki St. Denis'in flaması [yani birliği] ile birlikte karaya çıkma mecburiyetimizden kaynaklanıyordu. Fakat benim adamlarımın karaya çıktığı yerde Türkler'den altı bin atlı adamın bekliyor olması sebebiyle ben bu uyarıyı dikkate almadım.

Bu grup bizim karaya çıktığımızı görünce, heyecanla atlarını mahmuzlayarak üzerimize doğru geldi. Biz de onların üzerimize geldiğini görünce bulunduğumuz yerde durarak kalkanlarımızı kuma saplayarak sabitleştirdik ve mızraklarımızı da onlara doğru çevirip kuma saplayıp aynı şekilde sabitleştirdik. Fakat onlar bize iyice yaklaşınca mızrakların onlara doğru çevrili olduğunu görünce, geriye döndüler ve kaçtılar.

Müslümanlar Önündeki Haçlı Çıkartması

Karaya çıkan ve çok iyi birisi olan Lordum Rheims'li Baldwin, uşağı ile bana haber göndererek kendisini beklememi rica etti. Ben de bunu seve seve yapacağımı kendisine bildirdim, çünkü o hem çok iyi biriydi hem de bizim ona ihtiyacımız vardı ve bütün bunların yanı sıra o yaşamı boyunca bana hep yardımcı olmuş ve iyilik yapmıştı. Onunla birlikte bize bin şövalye geldi; belki de siz bunun önceden düşünülmüş bir şey olduğunu zannedeceksiniz, çünkü ben karaya çıktığım zaman yanımda ülkemden gelirken getirdiğim, ne şövalyelerim ne de uşaklarım vardı, ancak şimdi böylesine ihtiyaç duyduğum bir anda Tanrı beni yalnız bırakmamıştı.

Joinville soyundan ve Montbéliard Kontu'nun yeğeni olan Yafa Kontu bizim sol tarafımızda karaya çıktı. O büyük bir gururla karaya çıkmıştı, onun gemisinin içerisi ve dışı, silahlarının üzerinde bulunan kızıl haç arması ile boyanmıştı. Onun gemisinde en azından üç yüz tane kürekçi vardı ve her kürekçi için kontların silahları ile birlikte üzerinde altın işlemeli bayraklar bulunan kalkanlar vardı.

O geldiği sırada gemisi, kürekçilerin büyük kürekleri ile gemiyi çok hızlı bir şekilde ilerletmelerinden dolayı sanki uçuyormuş gibiydi. Bu sırada flamalarının dalgalanması sonucu çıkan ses ise sanki gökten şimşeklerin çakması anındaki gürültüye benziyor ve onun gemisinde ziller, davullar ve Müslümanların boruları varmış da böyle bir ses çıkıyormuş gibi idi. Gemi sahile çok yakın bir noktaya gelir gelmez, iyi silahlanmış ve donatılmış olan kont ve şövalyeleri gemiden atlayarak yanımıza geldiler ve yerlerini aldılar.

Ben, Yafa Kontu karaya çıktığı sırada neler olduğunu size anlatmayı unuttum. O karaya çıkar çıkmaz küçük ve büyük çadırları da hemen anında kurulmuştu; kısa bir süre sonra ise bu durumu gören Müslümanlar bizim önümüzde toplandılar ve atlarını çılginca mahmuzlayarak tekrar üzerimize gelmeye başladılar. Fakat onlar bizim dağılıp kaçmadığımızı görünce kısa bir süre sonra döndüler ve tekrar geriye gittiler.

Bizim sağ tarafımızda ise yaklaşık bir ok atımı mesafede St. Denis'in flamasını taşıyan gemi karaya yanaştı. Onların karaya çıktığı yerde bir Müslüman vardı ve o hızla karaya çıkanların arasına dalmıştı, bunu atını durduramadığı için mi yoksa diğer Müslümanların kendisini takip edeceğini düşündüğü için mi yaptı belli değil, ancak hemen oracıkta parça parça edildi.

St. Louis'in Dimyat'ı Ele Geçirmesi

Kral, St. Denis'in flamasının karaya çıktığını duyunca, hızlı adımlarla gemide ilerleyerek, yanında olan ve peşinden hiç ayrılmayan papanın temsilcisine rağmen koltuk altlarına kadar gelen denize atladı. O miğferi kafasında, kalkanı boynunda ve mızrağı elinde olduğu halde ilerleyerek karadaki adamlarının yanına geldi. Karaya ulaştığında ve Müslümanları gördüğünde onların kim olduğunu sordu. Ona bu insanların Müslümanlar olduğunu söylediler; bunun üzerine mızrağını omzuna koydu ve kalkanını da önünde tuttu, bu sırada onun yanında bulunan iyi ve asil bir adamı ona engel olmasaydı, Müslümanların üzerine doğru hücum edecekti.

Müslümanlar posta güvercini vasıtasıyla sultana üç kez kralın karaya çıktığı haberini gönderdiler, ancak ondan hiçbir cevap gelmedi, çünkü çok hastaydı. Bu yüzden onlar sultanın öldüğünü düşündüler ve Dimyat'ı terk ettiler³⁸. Kral bir şövalyesini oraya göndererek Dimyat'ın gerçekten terk edilip edilmediğini öğrenmek istedi. Şövalye krala döndü ve şehrin boş olduğunu hatta kendisinin sultanın evlerinin içine kadar girdiğini söyledi. Daha sonra kral, papanın temsilcisi ile ordudaki yüksek rütbeli adamları çağırttı ve onlar hep bir ağızdan yüksek sesle "*Te deum Laudamus*"³⁹ diye ilahiler söylediler. Bu-

38 Bu sırada Dimyat'ı savunan komutan Emir Fahreddin idi ve komutasındaki askerler ile şehri terk edince onun arkasından müslüman halk da şehri boşalttı. Sultan, Mansûra'ya gelen bu gruptan altmış kişiyi, şehri savunmasız bırakıp terk ettikleri için idam ettirdi. Bkz. Sibt ibn el-Cevzi, *Mirât ez-Zamân fi Târih el-'Ayan*, VIII-2, nşr. Dâirat el-Maarif el-Osmânî, Hyderabad-Deccan 1952, s. 773; el-Makrizî, *es-Sulûk*, I-2, s. 335-36, Ç.N.

39 Övgü ve saygı sanadır ya İsa, Ç.N.

nun ardından kral atına bindi ve bizlerde aynı şekilde atlarımıza bindik ve Dimyat önlerine gelerek ordugâh kurduk.

Türkler Dimyat'ı terk ederlerken tedbirsizce davranıp gemi-köprüyü imha etmediler⁴⁰ ki bu bizim için büyük bir engel olabilirdi. Fakat onlar bize, bütün ticari eşyaların toplanıp kilolarla satıldığı pazarı ateşe vererek büyük zarar verdiler. Bunun ardından gelen zarar ise -Tanrı esirgesin- Paris'te birilerinin Petit- Pont'u yakması kadar büyük idi.

Şimdi her şeye kadir olan Tanrının karaya çıkmamız esnasında bizi ölümden ve tehlikelerden koruyarak bize karşı çok merhametli davrandığını ifade etmeliyiz, çünkü bizler atları üzerindeki düşmanlarımızı hiçe sayarak karaya yürüyerek çıkmıştık. Aynı şekilde, Tanrı Dimyat'ı bize vererek büyük bir lütufta bulundu, çünkü aksi takdirde önceden de bilindiği üzere bizler Kral John zamanında (1219'da) babalarımızın yaşadığı kıtlığı yaşayacaktık.

St. Louis'in Hatası ve Haçlılar Arasındaki Kargaşa

Tanrı bize İsrail oğullarına söylediği gibi şöyle der: *-et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem*⁴¹. O bunun ardından ne söyler? O der ki, Onlar kurtarıcıları olan Tanrıyı unuttular. Aynı şekilde biz de biraz sonra anlatacağım üzere O'nu unuttuk.

Fakat ilk önce sizlere, kralın baronlarını, katiplerini ve rahip sınıfından olmayan kimseleri çağırarak, onlardan şehirdeki ele geçirilmiş olan ganimetin ne şekilde bölüştürüleceğine karar verilmesi konusunda kendisine yardım etmelerini istemesini anlatacağım. İlk söz alan ve konuşan patrik oldu ve şöyle dedi: "Efendimiz, sanırım en iyisi sizin şehrin erzağını temin edecek kadar buğday, arpa, pirinç ve yaşamı idame ettirmek için gerekli olan diğer şeyleri koruma altına al-

40 Bedevî Benû Kinâne kabilesinden oluşan garnizon geride kalarak şehirdeki pazarları ateşe vermiş ancak Fahreddin'in gemi-köprüyü tahrip etmeleri için verdiği emri unutmuştu. Bkz. Işın Demirkent, *a.g.e.*, s. 212-213. Ç.N.

41 "Onlar güzel ve hoş toprakları küçümsediler". Kaynak Ps. Cvi., ver. 21 ve 24 gibi gözüküyor.

manız ve ardından da orduya aforoz tehdidiyle seslenerek diğer bütün malların papanın temsilcisinin ikamet ettiği yere getirilmesini emretmenizdir." Bu nasihatı diğer bütün baronlar kabul etti. Bu mesele hallolduktan sonra, papanın temsilcisinin ikamet ettiği yere getirilen malların değeri altı bin *livre*'den fazla değildi.

Bu iş bittikten sonra kral ve baronlar dürüst bir adam olan Valery'li John'u çağırdılar ve ona şunları söylediler. Kral, "Sör Valery" diye söze başladı ve şöyle devam etti: "Bizler papanın temsilcisi eliyle size altı bin *livre*'yi vermek ve sizin bu miktarı uygun gördüğünüz en iyi şekilde bizim aramızda paylaşmanız konusunda ittifak ettik". Bu dürüst adam, efendimiz diyerek söze başladı ve şöyle dedi: "Beni şerefliyorsunuz, bu yüzden de size çok teşekkür ediyorum, fakat ben bu şerefi kabul edemem ya da edersem de, bu benim Kutsal Toprakların güzel geleneklerini geçersiz kılmama sebebiyet verir, çünkü bir düşman şehri ele geçirildiğinde orada bulunan malların üçte birini kral ve üçte ikisini de hacılar [yani Haçlı Seferine katılanlar] alır. Bu gelenek Kral John tarafından Dimyat'ı ele geçirdiği zaman çok güzel uygulanmıştı ve yine atalarımızın bize söylediği gibi aynı gelenek Kral John'dan önceki Kudüs kralları tarafından da aynı şekilde uygulanmıştı. Eğer sizi, arpanın, buğdayın, pirincin ve diğer malların üçte ikisini bana vermek hoşnut edecekse, ben bunları seve seve alırım ve hacılar arasında paylaşırım".

Kral bu teklifi kabul etmedi ve mesele olduğu gibi kaldı, birçok insan da kralın eski gelenekleri bir kenara bırakmasından dolayı rahatsız oldu.

Serbest bir alışveriş ortamında tacirlere imkan tanıyan kralın adamları, söylendiğine göre bu tacirlerden, getirdikleri malları satabilecekleri dükkanlar için, ödeyebilecekleri en yüksek kira bedelini istedi ve bunun söylentileri de yabancı ülkelere ulaştığından, bir çok tüccar orduya gelip erzak getirmekten kaçındı.

Baronlar ise sahip oldukları malları muhafaza ederek uygun zamanda ve uygun yerde harcamaları gerekirken, büyük ziyafetler verip çirkin bir şekilde yiyecek israfına gittiler. Halktan insanlar, iffetsiz kadınlar ile arkadaşlık ettiler. Biz esaretten döndükten sonra böyle bir

şey oldu ve kral adamlarından büyük bir kısmının işine son verdi. Ben ona bunu niçin yaptığını sorduğumda, bana, azlettiği adamlarını çadırına bir taş atımı mesafede uygunsuz bir yerde toplanmış olduklarını kesinlikle tespit ettiğini ve bunu da ordunun çok sıkıntılı ve sefalet içinde olduğu bir sırada yaptıklarını söyledi.

Müslümanların Ordugâha Hücumu ve Autreche'li Valter'in Ölümü

Şimdi tekrar konuştuğumuz meseleye dönelim ve Dimyat'ı ele geçirmemizden kısa bir süre sonra sultanın bütün süvarilerinin ordugâhın önüne gelerek bize kara tarafından nasıl hücum ettiklerini anlatalım. Kral ve bütün süvarileri en iyi şekilde silahlandılar. Ben tamamıyla zırhlanmış olarak kral ile konuşmak üzere ona gittim ve kralı silahlanmış otururken ve etrafında da en iyi şövalyelerini zırhlarını giyinmiş bir halde buldum. Ona, eğer isterse ben ve adamlarımın ordugâhın dışına çıkabileceğimizi söyledim. Böylece Müslümanlar bizim çadırlarımıza saldıramayacaklardı. Lordum Beaumont'lu John sorumu duyduğu zaman bana yüksek sesle bağırarak kral adına emretti ve kral isteyinceye dek kışlamdan ayrılmamamı söyledi.

Sizlere kralı özel olarak takip eden iyi şövalyeler olduğunu söylemiştim. Onlardan sekiz tanesi oradaydı. Bu orduda ve bu taraftaki denizlerde ödülleri kazanmış olan bu şövalyelere adetler gereği iyi şövalyeler (good knights) ismi verilmiştir. Kralın çevresindeki bu şövalyelerin isimleri şöyledir: Lord Sargines'li Geoffry, Lord Marly'li Matthew, Lord Nanteuil'li Philip ve Fransa Konstable'si olan Lord Beaujeu'lu Imbert. Fakat bu ismini son olarak zikrettiğim orada bulunmuyordu, çünkü o ve okçuların komutanı, kralın iyi silahlanmış pek çok adamıyla birlikte Türklerin verebilecekleri herhangi bir zarara karşı koymak için ordugâhın dışındaydı.

Bu sırada şöyle bir şey oldu, Lord Autréche'li Valter kendi çadırında çok iyi bir şekilde silahlanmıştı. Kalkanı boynunda ve miğferi başında olduğu halde atına bindiği zaman çadırının kapı örtüsünü kaldırttı ve atını mahmuzlayarak Türklere doğru gitti. Çadırını tek

başına terk eder etmez onun bütün adamları yüksek sesle "Chatillon" diye bağırıyorlar. Fakat öyle bir tesadüf oldu ki o Türklerin üzerine doğru gitti ve orada düştü, silahlarının bulunduğu atı da onun üzerinden uçarak yere yıkıldı ve sonra orada bulunan düşmanlarımıza yani büyük bölümü kısıraklara binmiş olan –ki at bu sebeple o tarafa yöneldi- Müslümanlara doğru gitti.

Olayı görenlerin bize anlattıklarına göre, dört Türk yerde yatmakta olan Lord Valter'e geldi ve o yerde iken kendisine gürzleri ile vurdular. Ardından Fransa Konstable'si ve kralın çok sayıdaki askerleri onu kurtardılar, daha sonra kollarında taşıyarak çadırına getirdiler. O çadırına geldiğinde konuşamıyordu. Ordudaki pek çok cerrah ve tabip ona gitti, kendisinin durumunda ölüm tehlikesi görmedikleri için iki kolundan kan aldılar.

O gece geç vakit, Lord Narcy'li Aubert bana o şövalyeye gidip kendisini ziyaret etmeyi teklif etti, çünkü biz onu henüz görmemiştik ve o çok şöhretli, cesur bir adam idi. Biz onun çadırına girdik ve oradaki kahyası bize gelerek efendisini uyandırmamamız için çok yavaş hareket etmemizi istedi. Biz onu beyaz kürkten yapılmış yatak örtüsü üzerinde yatarken bulduk ve yavaşça ona gittiğimizde ölmüş olduğunu gördük. Bu durum krala söylendiği zaman, o ordusunda bu adamın yaptığı gibi emirlerine uymayan insanlar istemediğini tekrarladı.

Müslümanlar Üzerine Yeni Hücumlar – Kralın Poitiers Kontunu Beklemeye Karar Vermesi

Müslümanlar her gece ordugâhımıza yürüyerek giriyorlar ve uyurken buldukları adamlarımızı öldürüyorlardı, daha sonra bu durum Courtenay Lordu'nun nöbetçisini öldürdüklerinde değişti, çünkü onlar bu nöbetçiyi kafası kesilmiş bir halde bırakıp kestikleri kafayı yanlarında götürmüşlerdi. Bunu yapmalarının sebebi ise, sultanın onlara her Hristiyan kellesi için bir altın besant⁴² vermesiydi.

42 Bizansta ilk basılan para. Değeri bir sovereign (altın İngiliz lirası) ve yarım sovereign arasında değişen altın besant'lar ve bir filorinden bir şiline kadar olan gümüş besantlar vardı. Ç.N.

Biz bu şartlarda dezavantajlı durumdaydık, çünkü ordugâhı koruyan birlikteki her asker atın üzerinde nöbet tutuyordu ve Müslümanlar ordugâha girmek istediklerinde atların ve askerlerin sesinin kesilmesini bekliyorlar ve sonra sürünerek atların arka tarafından ordugâha giriyorlar ve sabah olmadan da yapacaklarını yapıyorlardı. Bunun üzerine kral, atlarının üzerinde nöbetçilik yapmaya alışmış olan birliğe, atlarından inip ayakta durmak suretiyle nöbet tutmalarını emretti. Bu şekilde her tarafa yayılan adamlarımız birbirlerine çok yakın durduklarından bütün ordugâh güvenlik içinde oldu.

Bu iş hallolduktan sonra kral, kardeşi Poitiers Kontu'nun Fransa'da kalan kuvvetlerle gelmesine dek Dimyat'ı terk etmemeyi kararlaştırdı. Daha sonra kral, Müslümanlar ordugâhın ortasına kadar atları ile gelmesinler diye her yere siperler yaptırdı ve bu siperlere geceleri her tarafı gözleyen okçular ve şövalyeler yerleştirdi; aynı şekilde bu sistemi ordugâhın giriş noktalarına da uyguladı.

St. Remigius yortusu geçmişti ama hâlâ Poitiers Kontu'ndan bir haber yoktu -buna bağlı olarak kral ve bütün ordu onların başına kötü bir şey gelmiş olması ihtimalinden dolayı endişe içerisindeydiler- sonra ben papanın temsilcisine, denizde olduğumuz sırada, Maurupt papazının sayesinde nasıl ard arda Cumartesi günleri dini tören yaptıktan sonra üçüncü Cumartesi'den önce Kıbrıs'a ulaştığımızı hatırlattım. Papanın temsilcisi benim söylediklerimin doğruluğunu kabul etti ve üç ayrı Cumartesi üç ayın yapılacağını orduya ilan etti.

İlk tören papanın temsilcisinin ikâmet ettiği yerden başladı ve daha önce Müslümanların camisi olan ama şimdi papanın temsilcisinin, İsa'nın annesinin şerefiyle onore ettiği ve kilise olmasına karar verdiği şehirdeki Meryemana kilisesine gidildi. Papanın temsilcisi iki Cumartesi üst üste vaaz verdi. Oraya, papanın temsilcisinin, günahlarını affettiği kral ve ordunun bütün şerefli adamları geldi.

Üçüncü Cumartesi'den önce Poitiers Kontu geldi; onun daha önce gelmemesi kendisi için hayırlı oldu, çünkü üç Cumartesi arasında Dimyat önlerinde şiddetli bir fırtına vardı ve bu sırada büyüklü küçüklü yüz yirmi gemi battı ve içindeki bütün insanlar da boğuldu. Eğer Poitiers Kontu bundan önce gelmiş olsaydı, o ve adamları da tamamen yok olabilirdi.

Poitiers Kontu geldiğinde, kral ordusundaki bütün baronları çağırarak onlara İskenderiye üzerine mi yoksa Kahire üzerine mi yürümeleri konusunda karar vermek için danıştı. Bu sırada iyi bir kont olan Brittany'li Peter ve ordudaki baronların büyük bir kısmı İskenderiye'nin kuşatılması konusunda fikir birliğine vardılar, çünkü bu şehrin önünde gemilerin ordu için gerekli olan erzağı getirebileceği iyi bir liman vardı. Fakat Artois Kontu bunun tam tersine Kahire dışındaki bir yere hücum edilmesini asla kabul etmeyeceğini söyledi, çünkü Kahire Mısır'ın başkentiydi ve eğer yılanı öldürmek istiyorsanız ilk önce onun başını ezmelisiniz dedi. Kral baronların teklifini bir kenara bırakarak, kardeşinin teklifini kabul etti.

Ordu Yürüyüşe Geçiyor

Kral, Advent'in⁴³ başlangıcında, Artois Kontu'nun tavsiyesi doğrultusunda Kahire'ye gitmek üzere ordusunu harekete geçirdi. Dimyat'a çok yakın bir yerde, ana nehirden çıkan bir kol ile karşılaştık ve ordunun burada bir gün kalarak, karşıya geçebilmemiz için nehrin koluna bir set yapılması kararlaştırıldı. Ana kaynağa doğru akıp giden başlıca kola yakın olan akarsuyu geçebilmemiz için gerekli olan iş kolaylıkla yapıldı. Bu kolun üzerinden geçtiğimiz sırada sultan ordusunun içerisinden seçtiği en iyi beş yüz atlıyı kralın ordusunu taciz etsin ve bizim ilerlememizi geciktirsin diye gönderdi.

St. Nicholas gününde (6 Aralık 1249), kral yürüyüşe geçmek üzere hazırlanılmasını emretti ve herhangi bir kimsenin kahramanlık yapıp Müslümanların üzerine hücum etmesini yasakladı.

Bizim ordumuz ilerlemeye başladığında, Müslümanlar, üzerlerine hiçbir şekilde hücum edilmediğini görünce ve de bunun kral tarafından yasaklanmış olmasından dolayı olduğunu casusları vasıtasıyla öğrenince iyice cesaretlendiler ve Templierler'den oluşan bir keşif koluna hücum ettiler. Türk'lerden bir atlı Templier şövalyelerinden birisini, Templierlerin Marshal'ı⁴⁴ olan birader Vichiers'li Renaud'un

43 Bkz. Not 24. Ç.N.

44 Komşu Baronlar arasında savaş uzak bir olasılık olmadığı zaman bir Marshal'ın görevi her şeyin karşı koymak ya da saldırmak için yolunda olduğunu araştırmaktır. Ç.N.

atının ayakları dibine attı. Templier şövalyelerinin Marshal'ı bunu görünce, Templier'li biraderlerine şöyle bağırdı: "Tanrı aşkına onların üzerine hücum edin! Ben buna tahammül edemiyorum!" O atını hızla mahmuzladı. Yanındakiler de onunla birlikteydi. Bizim adamlarımızın atları dinlenmişti, Türk'lerin atları ise yorgundu, böylece bana anlatıldığına göre onlardan hiçbirisi kaçamadı ve hepsi öldürüldü. Bir çoğu ise nehre girdi ve orada boğuldu.

Nil'e Dair

Şimdi tam zamanı olduğu için, sizlere Mısır boyunca akan nehir ve Şyeryüzü cenneti ile ilgili bazı şeyler anlatmalıyım. Ve size anlatacağım bu şeyler, benim ne kadar önemli meselelerden bahsettiğimi anlamanızı sağlayacaktır.

Bu nehir diğer bütün nehirlerden farklıdır, bundan başka diğer nehirler akıp giderken onlara pek çok küçük nehircikler dökülür, oysa ki Nil nehrine hiçbir akarsu veya nehir dökülmez ve o Mısır'a tek kanaldan gelir, fakat sonra yedi kola ayrılarak ülke boyunca akıp gider.

St. Remigius günü geçtikten sonra, bu yedi nehir ülkenin ovalarına doğru akıp gidiyor ve bütün araziye kaplıyordu. Sular çekildikten sonra ise, çiftçiler geliyor ve her birisi kendi tarlasını tekerleği olmayan sabanla sürerek arpa, buğday, pirinç ve kimyon ekiyorlar, sonra bunlar eşsiz bir şekilde büyüyorlardı. Tanrının iradesi hariç hiç kimse bu bitkilerin nasıl büyüdüğünü bilemez; fakat onlar böyle büyümeler hiçbir şey yetişmez, çünkü hava çok sıcak ve güneş yakıcıdır ve özellikle de burada hiç yağmur yağmaz. Nehrin suyu ise her zaman bulanıktır, bu sebeple onun suyundan içmek isteyen halk, suyu eve götürür ve gece içerisine dört tane badem dört tane fasulye koyar, sonraki gün ise su bütün kötü özelliklerinden arınmış ve içilebilir bir hale gelir.

Nehir, Mısır'a girmeden önce, insanlar alışkanlık haline getirmiş oldukları üzere ağlarını gecedan nehre dökerler ve sabah olduğu zaman geldiklerinde ağlarında bu topraklara getirilmiş olan kiloyla sa-

tilan türden ürünler yani; zencefil, ravent, öd ağacı, ve tarçın dalları bulurlardı. Bütün bu şeylerin yeryüzü cennetinden geldiği söylenir, çünkü burada rüzgar ağaçları önüne katar ve cennete sürükler, aynen bizim ormanlarımızda rüzgarların kuru ağaçları sürüklediği gibi, daha sonra ise cennete sürüklenen bu ağaçlar nehre düşerler ve işte bunlar tacirler⁴⁵ tarafından bize satılan kuru ağaç dallarıdır. Nehrin suyunun özelliği ise şöyledir; biz suyu bu ülkede yapılan çömlek ve testilere doldurup çadırlarımızın iplerine astığımızda, günün sıcaklığına rağmen ilk çıkarıldığı kadar soğuk olarak kalır⁴⁶.

Ülkedeki insanların söylediğine göre; Kahire Sultanı bir çok defa nehrin nereden geldiğini anlamaya çalışmış ve bu sebeple yanlarında tekrar sultana geri dönünceye dek yaşamlarını idame ettirebilmelerini sağlayan biscuit diye isimlendirilen iki kere fırınlanmış ekmek⁴⁷ olan insanları göndermiştir. Onların haber verdiğiğine göre bu insanlar nehrin kaynağını keşfetmişler ve hiç kimsenin geçemeyeceği sarp ve sivri kaya yığınlarına gelmişlerdi. Söylediklerine göre nehir bu kayaların üzerinden dökülüyor ve yukarıdaki dağın üzerinde çok yüksek ve muhteşem ağaçlar görünüyordu. Yine onların ifade ettiklerine göre, orada filler, yılanlar, aslanlar ve bir tür karabatak gibi harikulade vahşi hayvanlar görmüşlerdi, onlar akıntıya doğru ilerledikleri sırada bu hayvanlar sahile yaklaşarak onları izlemişti.

Şimdi tekrar önceki konumuza dönelim, daha önce nehir Mısır'a geldiğinde çeşitli kollara ayrılıyor demiştik. Bu kollardan birisi Dimyat'a, diğeri İskenderiye'ye, üçüncüsü Tanis'e, dördüncüsü ise Reşid'e gidiyordu. Fransa kralı, bütün ordusuyla birlikte işte bu Reşid'e giden kol vasıtasıyla gelmiş ve Dimyat'a giden kol ile Reşid'e giden kol arasına ordugâhını kurmuştu. Sultanın bütün kuvvetleri ise karşı tarafa, Reşid'e giden kolun kenarına tam bizim ordumuzun karşısına geçitleri tutup müdafa etmek üzere ordugâhını kurmuştu. Onlar bunu oradan kolaylıkla yapabilirlerdi, çünkü onlara doğru giden bu yolu yüzerek hariç hiç kimse geçemezdi.

45 Orijinalindeki anlamı biraz belirsizdir.

46 Burada bahsedilen özellik herhalde suyun değil, suyun doldurulduğu toprak testilerin suyu soğuk olarak muhafaza etme özelliği olmalıdır. Ç.N.

47 Bu peksimet olmalı. Ç.N.

Nehrin Üzerine Set (Causeway) İnşa Edilmesi

Kral, karşıya geçip Müslümanların üzerine yürüyebilmek için nehrin üzerine bir set yapılmasına karar verdi. Bu set yapımında çalışanların, karşı tarafta kurulmuş olan Müslümanların on altı tane mancınığının atışlarından korunabilmesi için "cats-castles⁴⁸" (chats-châteaux) diye isimlendirilen iki burç yapılmasını gerekli gördü, çünkü cats'in (ya da korunaklı yolun) önünde iki kule [yani üstü kapalı galeriler⁴⁹] ve kulelerin arkasında da iki ev vardı.

Oraya geldiğimiz zaman, kral on sekiz tane mancınık kurulmasını emretti ve bu işi de mancınık ustası olan Cornaut'lu Jocelin üstlendi ve emri yerine getirdi. Bizim mancınıklarımız ile onların mancınıkları karşılıklı olarak birbirlerine atış yaptı. Ancak asla bizim mancınıklarımızın onlara büyük zarar ve hasar verdiğini duymadım. Kralın kardeşi gündüz, biz ve diğer şövalyeler ise geceleri korunaklı yolu muhafaza etmek üzere nöbet tuttuk. Böyle devam ederek Christmas'tan önceki haftaya geldik.

Korunaklı yolun yapımı biter bitmez, seddin yapımına geçildi, ancak kral bunu korunaklı yolun yapımından önce istemedi, çünkü Müslümanlar nehrin üzerinden nişan alıp atış yapabiliyorlardı ve bu da toprak taşıyanların yaralanmasına yol açabilirdi. Kral ve ordudaki bütün baronlar tedbirsizce davranarak bir hata yapmışlardı; çünkü onlar daha önce de söylediğim gibi nehrin kollarından birine sed çekmişlerdi ve bu kolun önüne hemen nehirden ayrıldığı yerde sed çektiklerinden bunu kolaylıkla yaptılar, şimdi ise, Reşid koluna nehirden ayrıldıktan yarım fersah uzaklıkta sed çekebileceklerini düşündüler ve bu da hataydı.

Kralın yaptığını bozmak isteyen Müslümanlar ordugâhlarının önüne bir çukur kazdılar ve nehrin kolu bu çukura doğru akar akmaz

48 Tekerlekler üzerinde hareket edebilen ve tahta kulelerle takviye edilmiş bir çeşit burç. Ç.N.

49 Bu ifade için bkz. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, III, çev. Fikret İşıltan, ikinci baskı, Ankara 1992, s. 227. Ç.N.

orayı doldurdu, böylece orada suyla kaplı büyük bir alan ortaya çıktı. Bu şekilde onlar bizim üç haftada yaptığımız işi bir günde etkisiz hale getirdiler; biz kendi tarafımızda nehrin kolunu sed çekerek kapattığımızda onlar da kendi taraflarında yaptıkları çukuru genişletiyorlardı.

Hıms şehri önlerinde iken hastalanan ve ölen sultanın odasında toplanan Müslümanlar, onun yerine başlarına şeyhin oğlu olan Saccedin⁵⁰ adındaki Müslüman'ı geçirdiler. Söylenildiğine göre onu İmparator Frederic şövalye yapmıştı⁵¹. O kendi adamlarından bir kısmına Dimyat önlerine gelerek bizim ordugâhımıza hücum etmeleri emrini verdi ve onlar bunu yaptılar, o da Eşmum (Sharmesah) diye bilinen Nil'in Reşid kolu üzerindeki beldeye geldi.

Noel günü [25 Aralık] ben ve şövalyelerim, Lordum Avollon'lu Peter ile akşam yemeği yiyorduk ve tam biz yemeğimizi bitirdiğimizde Müslümanlar atlarını mahmuzlayarak bizim ordugâhımıza daldılar ve o sırada tarlalarına gitmekte olan halktan çok sayıdaki zavallıyı öldürdüler. Biz de silahlanmak üzere gittik. Fakat biz o aceleyle çıkıp geri döndüğümüzde, bizi misafir eden Lord Peter'i bulamadık, o ordugâhın dışındaydı ve Müslümanlar ile çarpışmaya gitmişti. Bunu gördüğümüzde atlarımızı mahmuzlayarak Müslümanların yere yıkıldığı lordu kurtarmak üzere harekete geçtik ve onunla birlikte kardeşi Val Lordu'nu alıp ordugâha geri getirdik. Bu sırada uyarıyı duyan Templierler gelip bizi cesaretle kordon altına alarak geri çekilmemizi sağladılar. Türkler ilerleyerek ordugâhımızı sağ taraftan taciz etmeye başladı, bu yüzden kral, Reşid ve Dimyat kollarının bulunduğu, Dimyat tarafına hendek kazılmasını emretti.

50 Eyyübî Sultanı es-Sâlih Necmeddîn öldüğünde yerine oğlu Gıyaseddîn Turanşah geçti ve Haçlılarla mücadeleye bizzat kendisi devam etti. Muhtemelen yukarıda geçen Saccedin ismi Gıyaseddîn'in Fransızca olarak yazılırken bozulmuş şekli olmalıdır. Bkz. el-Makrîzî, *es-Sulûk*, I-2, s. 339, 351-352. Ç.N.

51 Bu cümlede aktarılan bilgi tarihi gerçeklere uymuyor, çünkü ne Eyyübîler'de ne de Memlûkler'de şövalyelik ünvanı yoktur. Ç.N.

Müslüman Hücumlarının Geri Püskürtülmesi

Size daha önce de bahsettiğim Türklerin reisi olan Scacedin, bütün Müslümanlar tarafından sayılan ve sevilen biriydi. O sancağında kendisini şövalye yapan imparatorun armasını taşıyordu. Onun sancağı ise üç şeritliydi; birisinde kendisini şövalye yapan imparatorun arması, diğerinde Halep sultanının arması, öbüründe ise Kahire sultanının arması vardı. Onun ismi şeyhin oğlu Scecedin idi, ya da başka bir şekilde şöyle söylenebilir; "şeyh oğlu şeyh". Bu isim Müslümanlar nazarında çok önemliydi; çünkü onlar dünya üzerinde, yaşlılara en fazla değer veren insanlardı ve bunu da Tanrının böylece kendilerini kötü şöhretten ve iftiraldan koruyacağına inanarak yaparlardı. Bu kahraman Türk, kralın casuslarının haber verdiği göre; St. Sebastian yortusunun kutlandığı gün, kralın çadırında yemek yiyebilecek olması ile övünüyordu.

Kral bunu öğrendiğinde, ordusunu düzenledi. Kardeşi Artois Kontu ile korunaklı yolu ve savaş aletlerini korumalıydı; Kral ve daha sonra Sicily Kralı olacak olan Anjou Kontu, ordugâhı Kahire tarafından, biz yani Champagne'nin adamları ve Poitiers Kontu ise Dimyat tarafından koruyacaktık. Şimdi ise, daha önce bahsedilmiş olan Türklerin Meliki (Prince), adamlarını Nil'in Dimyat kolu ile Reşid kolu arasındaki bizim ordumuzun yerleşik olduğu adaya geçirdi ve daha sonra kuvvetlerini nehrin bir kolundan diğerine kadar saflar halinde yerleştirdi.

Sicily Kralı bu askerlerin üzerine hücum etti ve onları bozguna uğrattı. Onların çoğu Nil'in kollarında boğuldular. Bununla beraber Müslümanların mancınıklarıyla taş attıkları iki kolun arasında bulunan ve bizim adamlarımızın bu yüzden hücum etmeye çekindikleri bölgede büyük bir grup asker kalmıştı. Sicily Kralının Türklerle doğru hücum ettiği sırada, Forez'li Kont Guy atının üzerinde olduğu halde şövalyeleri ile birlikte Türklerin ordusunu yararak kendisini yere yıkan bir grup Müslüman emirin olduğu yere doğru hücum etti. Şövalyelerinden ikisi onu bacağı kırık bir halde geri getirdiler. Sicily Kralı büyük güçlüklerle onu bulunduğu tehlikeli durumdan kurtardı ve o gün büyük bir şeref kazandı.

Türkler Poitiers Kontunun ve bizim üzerimize hücum ettiler, biz de onlara doğru hücum ederek hepsini uzaklara sürdük. Onların bazı adamları ölmüştü, biz ise geriye, kayıp vermeden döndük.

Korunaklı Yolu Muhafaza Eden Kulelere Grek Ateşi Atılması

Bizim yine korunaklı yolu muhafaza eden kulelerde nöbet tuttuğumuz bir gece şöyle bir şey oldu; Müslümanlar daha önce hiç kullanmadıkları Petrary⁵² ismindeki savaş aletini getirdiler ve makinenin sapanına Grek ateşi koydular. Bu sırada benimle birlikte bulunan Ecuirey'li Lord Walter onu gördü ve şöyle dedi: "Lordlar, şu anda biz daha önce olmadığımız kadar büyük bir tehlikenin içerisindeyiz, eğer onlar bizim kulelerimize biz buradayken ateş açarlarsa, mağlup oluruz ve yanarız; eğer korumakla yükümlü olduğumuz bu yeri müdafaa etmez ve terk edersek şerefimiz lekelenir. Bu yüzden bizi bu tehlikeden Tanrıdan başka kimse kurtaramaz. Öyleyse benim düşüncem ve tavsiyem; onların bizim üzerimize her ateş fırlatmalarında kendimizi dizlerimizin ve dirseklerimizin üzerine atarak kurtarıcımıza bizi bu tehlikeden koruması için dua etmektir."

Kısa bir süre sonra onlar ilk atışı yaptılar ve bizler de onun bize öğrettiği şekilde kendimizi dizlerimizin üzerine attık. Bu ilk atış korunaklı yolu muhafaza eden bizim iki kulenin ortasına düştü. Ateşçilerimiz ateşi dışarı atmak üzere hazırıldılar ve Müslümanlar direk onları hedef alarak atış yapamıyorlardı çünkü kralın yaptırdığı çadırın iki kanadı havada duruyordu ve onlar göğe doğru atış yapıyorlardı, böylece oklar bizim ateşçilerin başına düşüyordu.

Ön tarafımıza düşen Grek ateşi, içerisine meyve suyu konulan fıçılara benziyordu ve kuyruk kısmı büyük bir mızrak büyüklüğünde idi. Onun gelirken çıkardığı ses gök gürültüsüne benziyordu. Görünüşü işe göğe doğru uçan bir ejderha gibiydi. O, etrafına öylesine par-

52 Amacı mancınığın aynısı olan ve ona çok benzeyen bir makine. Ç.N.

lak bir ışık saçıyordu ki, her hangi birisi ordugâhın bulunduğu yeri gündüzmüşçesine görebilirdi. Onlar o gece bizim üzerimize üç kez Grek ateşi, dört kez de hareketli arbadel ile atış yaptılar.

Bizim aziz kralımız, onların gönderdiği her Grek ateşinin sesini duyduğunda, yatağından doğrulup ellerini açarak, göz yaşları içinde: "Ey müşfik ve adil Tanrım beni ve adamlarımı koru!" diyordu. Ben onun dualarının bize gerçekten çok yardımcı olduğuna inanıyorum. O gece her ateş düştüğünde, kral kahyasını (chamberlains) göndererek bizim durumumuzu ve ateşten her hangi bir zarar görüp görmediğimizi sordurdu.

Bir keresinde onların bize attığı ateş, Courtenay Lordunun adamlarının koruduğu kulenin yanına düştü ve nehrin kıyısına çarptı. Sonra ismi l'Aubigoiz olan şövalye bana geldi ve şöyle dedi: "Lord, Müslümanların attığı çok sayıdaki ok ile etrafımızı kuşatan ateş bizim kulelerimizi yakmaya başlayacağından, eğer bizim yardımımıza gelmezseniz hepimiz yanacağız." Hemen harekete geçtik ve oraya gittik, gerçekten de durum onun söylediği gibi idi. Ateşleri alıp atmadan önce, Müslümanlar bütün oklarını nehri aşırarak üzerimize gönderdiler ama biz ateşleri oradan attık.

Kulelerin Grek Ateşi ile Yanması

Kralın kardeşi gün boyu kuleleri korumaya devam etti ve Müslümanların ordugâhında bulunan askerlere ok yağdırmak üzere kulelerin en tepesine çıktı; çünkü kral, Sicily Kralının kuleleri gündüz bizim ise gece boyunca savunmamızı ve korumamızı kararlaştırmıştı. Şimdi, Sicily Kralı gün boyunca nöbet tuttuktan sonra gece boyunca da biz muhafızlık yapıyorduk ve şiddetli bir belanın ortasındaydık, çünkü Müslümanlar hemen hemen kulelerimizi parçalamak üzereydiler. Müslümanlar gündüzleri de Grek ateşi atan makinalarını (Petrary) meydana çıkardılar, halbuki onlar bunu daha önce yalnızca geceleri yapıyorlar ve Grek ateşini kulelerimize fırlatıyorlardı. Onlar savaş aletlerini, ordunun inşasına devam ettiği seddin yakınına kadar getirmişlerdi ve o sırada bu savaş aletleri çok büyük taşlar attığından

hiç kimse kulelerin yanına gitme cesareti gösteremedi ve atılan taşlar seddin üzerine düştü. Bu olduğu sırada iki kule yanıyordu ve Sicily Kralı öylesine çılgına dönmüştü ki, kendisini bu ateşin ortasına atıp onları dışarıya atmayı istedi, o böylesine sınırlı bir durumdayken ben ve şövalyelerim Tanrıya şükrediyorduk, çünkü eğer o gece biz kuleleri koruyor olsaydık hepimiz yanmış olabilirdik.

Kral bunu gördüğü zaman, ordudaki bütün baronlara haber gönderip, onlardan her birinin, nehrin kolu üzerine çekilen sedde yardımcı olsun diye inşa edilecek olan kuleler için gemilerinden tahta vermelerini istedi ve onlara bu işi yapabilmeleri için nehir yoluyla bizim eşyalarımızı getiren gemilerin tahtalarından başka tahta olmadığını açık bir şekilde söyledi. Onların her biri getirebildikleri kadar tahta verdiler ve kule yapıldığında tahtaların değeri on bin *livre* ya da daha fazlaydı.

Kral aynı şekilde bu yapılan kulenin, Sicily Kralının nöbet günü gelinceye dek sedde doğru yaklaştırılmamasına karar verdi; böylece o, burayı muhafaza ederken yanmış olan diğer kuleleri de tamir edebilirdi. Kralın karar verdiği şekilde yapıldı ve Sicily Kralının nöbet sırası gelince, o kuleyi sed boyunca daha önce yanmış olan kulelerin korunaklı yolu muhafaza ettiği noktaya doğru itti.

Müslümanlar bunu gördüklerinde, on altı tane olan mancınıklarını seddi ve kulenin getirildiği noktayı vurabilecek şekilde sıraladılar. Daha sonra bizim adamlarımızın mancınıklarla atılan ve sedde düşen taşlardan korkarak kuleye gidemediklerini görünce, Grek ateşi atan mancınıklarını (Petrary) getirdiler ve kuleye Grek ateşi attılar ve kule tamamen yandı. Bu hadiseler esnasında Tanrı bana ve adamlarıma çok lütufkar davrandı, çünkü eğer o gece kule nöbetini biz tutuyor olsaydık, size bahsetmiş olduğum daha önceki seferde olduğu gibi büyük bir tehlike içerisinde olacaktık.

Nehrin Sığ Yerinden Geçilmesi ve Artois Kontu'nun Ölümü

Kral bunu gördüğü zaman bütün baronlarını toplantıya çağırdı ve onlar, bizim adamlarımız sed yapar yapmaz, Müslümanların di-

ğer taraftan toprağı kazarak bunu etkisiz hale getirmelerinden dolayı, onların bulunduğu tarafa geçebilmek için gerekli olan seddi inşa edemeyeceklerine karar verdiler.

Daha sonra Konstabile olan Lord Beaujeu'lu İmbert, krala, kendisine bir bedevinin⁵³ geldiğini ve eğer ona beş yüz besants verirsek bize sığ ve uygun bir yer gösterebileceğini söylediğini aktardı. Kral, bedevi eğer verdiği sözde durursa kendisine beş yüz besants verilmesini uygun buldu. Bunun üzerine Konstabile bedevi ile konuştu, fakat bedevi, ilk önce para kendisine verilmezse nehrin sığ yerini göstermeyeceğini söyledi. Böylece paranın ona verilmesi kararlaştırıldı ve sonra verildi.

Kral, Burgundy Dükü'nün ve ordusuyla birlikte gelmiş olan şöretli adamlarının ordugâhı korumalarına ve böylece ordugâha her hangi bir zarar gelmemesine, bu arada kendisinin de üç kardeşiyle bedevinin gösterdiği sığ yerden karşıya geçmelerine karar verdi. Böylece mesele halloldu ve biz Salı günü (8 Şubat 1250) bedevinin gösterdiği sığ yere geldiğimizde geçiş için hazırlıklar yapıldı. Bizler şafak söktüğünde orada toplandık, hazır olduğumuzda nehre girdik ve atlarımız yüzmeye başladı. Nehrin ortasına geldiğimizde ayaklarımız zemine dokundu ve atlarımız da yürümeye başladı; nehrin karşı sahilinde ise üç yüz atlı Müslüman vardı.

Sonra adamlarıma şöyle dedim; "Beyler yalnızca sol tarafa bakın ve oraya doğru çıkın; sahil yaş ve yumuşak, atlar binicilerinin üstüne düşüyor ve onları boğuyor". Bu gerçekten doğrudu ve geçiş anında bazıları boğulmuştu, boğulan diğerlerinin içerisinde ise *vivre*⁵⁴ flamasını taşıyan Lord Orleans'lı John'da vardı. Bunun üzerine biz o tarafa doğru hareketlendik, nehri geçtik ve kuru bir yol bularak oradan ilerledik, Tanrıya şükürler olsun ki bizden hiç kimse düşmedi ve biz nehrin geçer geçmez Türkler kaçtı.

53 Runciman'a göre sığ yeri beş yüz Bizans altını karşılığında gösteren şahıs Salamun'lu bir Kopt idi. Bkz. Steven Runciman a.g.e., s. 227; Memlük müelliflerinden Makrizi ise bu şahsın Müslümanlardan bir münafık olduğunu söylemektedir. Bkz. *es-Sulûk*, I-2, s. 439. Ç.N.

54 Dalgalandırılan hanedan arması ile ilgili terim.

Daha sonra emir gereği, Templierler öncü kuvvet, Artois Kontu ise Templierler'den sonra ikinci grup olarak yerini alacaktı. Bu sırada ise Artois Kontu ve yanındaki adamları nehri geçer geçmez önlere kaçan Türklerin üzerine hücum etti. Templierler, ona bu yaptığının onur kırıcı bir şey olduğunu bildirdiler, çünkü o ve adamları Templierler'den sonra gelmeliydi fakat o önden gidiyordu, bu sebeple de Templierler ondan kralın yaptığı düzenleme gereği öne geçmelerine izin vermesini istediler. O sırada şöyle bir şey oldu ve Artois Kontu onlara cevap vermeye cesaret edemedi, çünkü atının dizginlerini tutan ve çok iyi bir şövalye olan Lord Merle'li Foucand, Templierlerin kanta söylediği hiçbir şeyi işitmiyor ve sağırmişçesine durup, "Onların üzerine hücum edin, onların üzerine hücum edin!" diye bağıyordu. Templierler bunu görünce, kontun, kendilerinin önüne geçmesine izin verdiklerinde utanılacak bir duruma düşeceklerini düşündüler ve atlarını mahmuzlayarak, apar topar Kahire tarafındaki tarlaların arasından geçip Mansura kasabasına doğru yönelerek önlere kaçan Türkleri takip ettiler.

Onlar geri dönmeyi düşündükleri zaman, Türkler şehrin dar sokaklarında üzerlerine ok yağdırdılar. Artois Lordu, Raoul diye bilinen Couci Lordu ve sayıları üç yüz olarak hesaplanan pek çok şövalye orada öldürüldü. Templierler, üstatlarının bana söylediğine göre, atlı ve silahlı ikiyüz seksen⁵⁵ adamlarını kaybetmişti.

Joinville'in Müslümanlar Tarafından Kuşatılıp Yaralanması ve Anjou Kontu Tarafından Kurtarılması

Ben ve şövalyelerim, ağırlıklarını ordugâhlarına yerleştirmekte olan sol tarafımızdaki Türklere hücum etmeye karar verdik ve üzerlerine gittik. Biz onların ordugâhlarına doğru giderken, yardım-

55 Makrizî'nin bildirdiğine göre; Baybars komutasındaki Türk memlûkler, Mansûra içindeki dar sokaklarda 1500 Haçlı askerini öldürmüştü, bkz. *es-Sûlûk*, I-2, s. 350. Ç.N.

cısının dizginlerini tuttuğu atına binmekte olan bir Emir'i fark ettim. Atının dizginlerini tutup da ata bindiği sırada mızrağımla onu koltuk altından vurdum ve öldürdüm. Adamı bunu görünce, efendisini ve atı bırakarak mızrağını bana doğru savurdu ve ben onu geçiştirdim, ardından beni omuzlarımdan tutup yere fırlattı ve bu sırada belimdeki kılıcı çekemedim. Bu nedenle de atımın üzerinde duran kılıcımı çektim ve o, kılıcımı havada görünce elindeki mızrağı geri çektı ve uzaklaştı.

Ben ve şövalyelerim ordugâhın dışına geldiğimizde, hesaplayabildiğimiz kadarıyla altı bin civarında Türkün ordugâhlarını terk edip tarlaların içine doğru geri çekildiğini gördük. Onlar bizi görünce üzerimize doğru koşmaya başladılar ve bu sırada Trichâtel Lordu Hugh ile benim yanımda olan ve flamayı taşıyan Conflos Lordu'nu öldürdüler. Ben ve şövalyelerim atlarımızı mahmuzlayarak bizimle birlikte bulunan ve Türklerin yere yıktığı Lord Wanou'lu Raoul'u kurtarmaya gittik.

Tam ben geri dönüyordum ki, Türkler beni mızrakları ile sıkıştırdılar. Atım ağırlığımdan tökezledi ve dizleri üzerine çöktü, ben de atın kulakları üzerinden yere düştüm. Boynumda kalkanım, elimde kılıcım olduğu halde çabucak kalktım, bu sırada benim adamlarımdan birisi olan (Tanrı ona merhamet etsin) Sivery'li Lord Everard bana geldi ve yakındaki yıkık eve gidip orada, gelmekte olan kralı beklememizi söyledi. Bir kısmımız at üzerinde bir kısmımız ise yürüyerek o tarafa doğru giderken, Türklerden kalabalık bir grup bize saldırdı ve beni yere yıldıktan sonra üzerimden geçip gittiler, bu sırada benim kalkanım boynumdan fırlayıp düştü.

Onlar geçtikten sonra Sivery'li Everard benim yanıma geri döndü ve bana yol gösterdi; birlikte yıkık evin duvarlarına çıktık, orada iken Lord Eco'tlu Hugh, Lord Loupey'li Frederic ve Lord Menoncourt'lu Renaud da bizim yanımıza geri geldiler. Türkler bize her taraftan hücum etti. Onlardan bazıları yıkık evin içerisine girdi ve yukarıdan mızraklarıyla üzerimize saldırdı. Daha sonra benim şövalyelerim, atların kaçabileceği korkusundan dolayı dizginlerini tutmamı söylediler ve ben de öyle yaptım. Onlar kendilerini cesurca savundu-

lar ve daha sonra orada bulunup bu hadiseye şahit olan veya orada olmayıp da başkasından işiten ordudaki bütün değerli adamlardan övgüler aldılar.

Bu sırada Lord Ecot'lu Hugh, yüzünden üç mızrak yarası almıştı ve Lord Raoul da aynı şekildeydi, yine Lord Loupey'li Frederic omuzları arasından mızrak ile yaralanmıştı ve yarası öyle büyük ve genişti ki, kan, fıçının ağzından fışkırır gibi akıyordu. Lordum Siverey'li Everard yüzünün ortasına kılıç darbesi almıştı ve burnu dudacağının üzerine düşmüştü. Sonra benim aklıma efendim St. James'i [Jack] düşünmek geldi ve ben şöyle dua ettim; "Adil efendimiz St. James [Jack], size ihtiyacımızın olduğu şu anda bize yardım edin".

Ben bu duayı eder etmez Siverey'li Lord Everard bana şöyle dedi: "Lordum, ne benim ne de varislerimin bir utanca maruz kalmayacağını düşünürseniz, oradaki tarlaların ortasında gördüğüm Anjou Kontu'na gidip sizin için yardım getireceğim". Ben ona şöyle dedim: "Lordum Everard, bana öyle geliyor ki, eğer siz bizim hayatımızı ve çok büyük tehlike içerisinde olan kendi hayatınızı kurtarmak için yardım getirmeye giderseniz büyük bir şeref kazanacaksınız". Ve ben gerçeği söylemişim, çünkü o bu yaradan dolayı hayatını kaybetti. Daha sonra orada bulunan bütün şövalyelerin düşüncesini aldı ve onların hepsi de benim verdiğim öğüdü verdiler. Bunu işittiği zaman, onun ve diğerlerinin atının yularını tuttuğumdan, kendisinin atının dizginlerini bırakmam için izin istedi ve ben de isteğini yerine getirdim.

O, Anjou Kontu'na gitti ve ondan beni ve şövalyelerimi kurtarması için yardım istedi. Kont Anjou'nun yanındaki şöhretli adamlar onu bundan vazgeçirmeye çalıştılar, fakat o benim şövalyelerimin talep ettiği yardımı yapmak zorunda olduğunu söyledi. Böylece atının dizginlerini tutmuş olarak yanındaki pek çok adamıyla atlarını mahmuzlayarak harekete geçti. Müslümanlar onların geldiğini görünce bizi bırakıp gittiler. Gelen askerlerin önünde Auberive'li Lord Peter kılıcı elinde olduğu halde ilerliyordu ve Müslümanların bizi bırakıp gittiğini görünce, doğrudan ağır yaralı olan Wanou'lu Lord Raoul'u elinde tutan Müslümanların üzerine hücum etti ve onu kurtardı.

Krala Ait Birliklerin Müslümanlar Üzerine Hücum Etmesi

Daha önce de söylediğim gibi, ben ve adamlarım yaya ve yaralı bir halde orada iken, kral birlikleri ile, bağırışlar, trampet ve zil sesleri arasında geldi ve köprünün orada durdu. Ben, omuzları ve başıyla adamlarının arasında bir kule gibi gözüken böylesine hoş bir şövalye daha önce hiç görmedim, onun başında yaldızlı miğferi, elinde ise Alman kılıcı vardı.

Kral orada durduğu zaman, onun birliklerinde bulunan ve önceden size isimlerini belirttiğim en iyi şövalyeleri, kendilerini Türklerin üzerine attılar ve onların beraberinde daha pek çok diğer cesur şövalyeleri de vardı. Sizler şunu kesinlikle bilmelisiniz ki bu, silahların muhteşem bir geçit töreni idi, bu savaşta hiç kimse yaylarını ve oklarını kullanmıyordu: bu savaş Türkler ile adamlarımız arasındaki birbirine karışmış olan kılıçlar ile topuzların savaşıydı.

Flamam ile birlikte kaçmış olan benim adamlarımdan birisi geri gelerek bana bir Flaman (Flemish) atı verdi ve ben de bu ata binerek kral ile yan yana savaştım.

Tam bizim orada durduğumuz sırada, değerli bir adam olan Lord Valery'li John, krala geldi ve nehrin sağ tarafına doğru yer değiştirmesini tavsiye etti, böylece hem Burgundy Dükü'nün ve ordugâhı koruyanların yardımını alabilecek hem de her geçen dakika sıcaklığı artan havadan dolayı kralın adamları orada biraz su içme imkanı bulabileceklerdi.

Kral askerlerine tek tek isimlerini verdiği danışma konseyindeki iyi şövalyelerini getirip gelmeleri için emir verdi. Askerler giderek onları, Türkler ile yaptıkları şiddetli savaşın ortasından çağırıldılar. Daha sonra krala geldiler ve kral onların fikrini sordu; onlar Valery'li Lord John'un tavsiyesinin çok yerinde olduğunu söylediler. Daha sonra kral, muhteşem St. Denis [birliğine] ve bayraktarına nehre doğru ilerlemeleri için emir verdi. Kralın ordusunun hareketiyle birlikte tekrar kuvvetli bir şekilde trampet, zil ve boru sesleri yükselmeye başladı.

Kral, kardeşi Poitiers Kontu, Flanders Kontu ve diğer pek çok değerli adamından, kendilerinin Türkler tarafından çok kötü bir şekilde sıkıştırılmış olmaları sebebiyle kralı takip edemeyeceklerini bildiren ve kralın bulunduğu yerde kalmasını rica eden çok sayıdaki mesajı aldığı sırada hareket etmek üzereydi. Kral bir kez daha konseyinin değerli üyelerini çağırttı ve onların hepsi de kendisine beklemesi gerektiği tavsiyesinde bulundular. Az sonra Valery’li Lord John geldi ve kral ile konseyini, hâlâ aynı yerde beklediklerinden dolayı suçladı. Bunun üzerine kralın bütün danışmanları Valery Lordu’nun tavsiye ettiği üzere nehre doğru ilerlemesi gerektiğini söylediler.

Bu sırada, Konstable Beaujeu’lu Lordum İmbert krala gelerek, kardeşi Artois Kontu’nun Mansûra’daki bir evde kendisini müdafaa ediyor olduğunu ve kralın hemen gidip onu kurtarması gerektiğini söyledi. Kral da ona: “Konstable, sen önden git, ben de seni takip edeceğim” dedi. Ben de Konstable’ye kendisiyle geleceğimi söyledim ve bana çok teşekkür etti. Böylece biz Mansûra’ya gitmek üzere yola çıktık.

Az sonra ise Konstable’nin topuz taşıyıcısı olan askeri, korkmuş bir halde gelerek ona, kral bulunduğu yerde dururken, kral ile bizim aramızdaki bölüme Türklerin gelip yerleştiğini söyledi. Hemen geri döndük ve kral ile aramızda en azından bin ya da daha fazla Türk’ün olduğunu gördük, oysa o sırada biz altı kişiden fazla değildik. Daha sonra ben Konstable’ye şöyle dedim: “Lordum biz bu adamların arasından krala ulaşamayız, bize izin verin onlarla bizim aramızda bulunan yukarıdaki şu gördüğünüz hendeğe gidelim. Böylece oradan krala dönebiliriz”. Konstable benim tavsiyeme uydu. Siz şunu bilmelisiniz ki, eğer Türkler bizi fark etselerdi, hepimizi oracıkta öldürebilirlerdi, fakat onlar yalnızca kral ve çok sayıdaki adamlarından başka bir şey ile ilgilenmiyorlardı, bu yüzden de bizi kendilerinden zannettiler.

Hıristiyanların Nehre Geri Sürülmesi – Köprünün Joinville Tarafından Savunulması – Bretanya Kontu’nun Mansûra’dan Geri Çekilmesi

Biz tam küçük akarsu ile nehir arasındaki kıyıya dönüyorduk ki kralın, nehrin yakınına geldiğini gördük. Bu sırada Türkler, kra-

İn diğer birliklerini kılıç ve topuzla kesip biçerek geriye doğru püskürttüler ve onları da kralın birlikleri ile birlikte nehre doğru çekilme-ye mecbur ettiler. Oradaki bozgun çok büyüktü ve bu yüzden pek çok adamımız nehri yüzerek geçip Burgundy Dükü'ne gitmeyi düşündü, ancak onlar ve atları bunu yapamayacak kadar yorgundular ve ayrıca hava da çok sıcak olmuştu. Biz onların üzerine doğru giderken derenin kalkan, mızrak, boğulmuş insan ve at cesetleri ile kaplı olduğunu gördük.

Biz derenin üzerindeki küçük köprüye geldiğimizde, Konstabelle'ye şöyle dedim: "İzin verin burada kalalım, çünkü eğer bu küçük köprüyü Türklere terk edersek onlar bu taraftan krala saldıracaklar, ama eğer bizim adamlarımız her iki taraftan da onlara saldıracak olursa güç durumda kalacaklar". Daha sonra dediğim gibi yaptık. Sonra bize söylenenlerden anladım ki, o gün kral olmasaymış hepimiz ölebilirmişiz. Courtenay Lordu ve Saillenay'lı Lord John'un bana söylediğine göre altı Türk krala kadar yaklaşmış ve atının dizginlerini tutarak onu esir almak üzereyken kral kendisini savunmuş ve kılıcıyla vurduğu darbeler sonucunda kurtulmuş. Adamları da kralın kendisini nasıl savunduğunu görünce cesaretlenmişler ve nehri geçip kaçmak düşüncesinden vazgeçerek kralın bulunduğu tarafa doğru gidip ona yardım etmişler.

Biz küçük köprüyü müdafaa ederken Bretanya'lı Kont Peter, Mansûra tarafından at koşturarak üzerimize doğru geldi ve kılıç yarası aldığı için ağzından kanlar akıyordu. O, güzel bir ata binmişti ve dizginleri eğerin baş kısmına attıktan sonra iki eliyle tuttu, kendisini köprüye giden patika yolda aceleyle takip eden adamları da aynı şeyi yaptı. Onun, adamlarına nasıl kolaylıkla hakim olduğu ortadaydı, ağzındaki kanı tükürürken şöyle söyleniyordu: "Tanrı aşkına sizler hiç böyle ayak takımı gördünüz mü!" Onun adamlarının arkasından, her ikisi de gün boyunca çeşitli yaralar almış olan Soissons Kontu ve "Caier" diye adlandırılan Neuville'li Lord Peter geldi.

Tam bu tarafa geçmişlerdi ki, Türkler bizim köprüyü savunduğumuz gördüler ve biz yüzümüzü onlara doğru dönünce Kont Peter ve adamlarını takip etmeyi bıraktılar. Ben eşimin kuzeni olan Sois-

sons Kontu'na gittim ve şöyle dedim: "Lordum, sanırım siz bu küçük köprü'nün savunulmasına devam ederseniz çok iyi bir iş yapmış olacaksınız. Çünkü eğer biz bu köprüyü terk edersek sizin de daha önce gördüğünüz Türkler bu köprüyü geçerler ve böylece kral önden ve arkadan olmak üzere iki taraftan hücumu uğrar". O bana, eğer kendisi savunmada kalırsa benim de onunla kalıp kalmayacağımı sordu. Ben de "seve seve kalacağımı" söyledim. Konstale bunu duyunca, kendisi bize yardım getirip dönünceye dek oradan ayrılmamamı söyledi.

Köprü'nün Savunulması Devam Ederken Joinville'e Müslümanlar Tarafından Hücum Edilmesi

Ben iri yapılı atımın üzerinde olduğum halde orada kaldım ve bu sırada sağ tarafımda Soissons Kontu, sol tarafımda ise Neuville'li Lord Peter vardı. Daha sonra arka tarafımızdaki kralın birliklerinin olduğu yerden, bize doğru gelmekte olan bir Türk gözüksü. Neuville'li Lord Peter onun arkasından gitti ve mızrakla ona bir darbe indirerek atının üstünden yere yıktı, o ise köprüyü bir sıçrayışta geçerek kendi adamlarının olduğu yere doğru koştu.

Türkler bizim küçük köprüyü terk etmediğimizi görünce akarsuyu geçerek nehir ile akarsu arasındaki bizim daha önce aşağı doğru gitmek için kullandığımız yere yerleştiler ve biz de onlara doğru yönelerek hücum etmek üzere hazırlandık, çünkü onlar kralın tarafına gitmeyi ya da küçük köprüyü geçmeyi isteyebilirlerdi.

Bizim önümüzde, birinin ismi Boon'lu William, diğeri ise Gammes'li John olan kralın iki çavuşu vardı. Bu sırada nehirle, nehrin bir kolu arasına giren Türkler tarafından oraya getirilen çok sayıdaki yaya köylü, bu ikisini taş toprak yağmuruna tuttular, ama onları asla bizim bulunduğumuz yere kadar geriletemediler. Hatta sonunda, onların üzerine üç kez Grek ateşi fırlatan yaya bir köylü de getirmişlerdi. Bu atışlardan bir defasında, Boon'lu William Grek ateşi topunu kalkanının üzerinde durdurmayı başardı ve eğer bunu başaramamış olsaydı giysileri alev alacak ve diri diri yanacaktı.

Her tarafımız askerlere isabet etmemiş olan oklarla kaplanmıştı. O sırada ben kalın iplerle dikilmiş uzun bir örme zırh (guilted tunic)⁵⁶ buldum ve onun açık olan tarafını kendime doğru çevirerek bana çok faydası olacak şekilde kalkan olarak kullandım, çünkü onların okları ile ben beş, atım ise on beş yerinden yaralanmıştı. Bu sırada benim Joinville'deki topraklarımda oturan birisi bana gelerek flamamı ve onun yanı sıra bir mızrağı bana verdi, bizler Türklerin askerlerimize hücum ederek onları sıkıştırdığını her görüşümüzde, üzerlerine hücum ettik ve onlar da kaçıp gittiler.

Bu tehlike anında, iyi bir insan olan Soissons Kontu benimle şaka-laşarak bana şöyle dedi: "Seneşal, Tanrı adına bırakın bu düşmanlar saldırсын!" Çünkü bu onun en çok kullandığı yemin tarzıydı. Ve sonra şöyle devam etti: "Biz bugün bunu sen ve ben yalnız olarak gözlerden uzakta⁵⁷ konuşacağız".

Joinville'in Tekrar Krala Katılması – Müslümanların Hezimete Uğraması ve Bedevîlerin Ordugâhlarını Yağmalaması

Güneş batıp ta gece olduğu sırada, Konstale bize kralın yaya olan Gokçularını getirdi ve onlar bizim önümüze dizildiler. Müslümanlar onları gördüğü zaman yaylarıyla birlikte atlarına binerek bizi terk edip kaçtılar. Sonra Konstale bana şöyle dedi: "Seneşal çok iyi yaptın. Şimdi krala git ve o çadırına girinceye kadar asla onu terk etme". Ben kralın yanına gider gitmez, Valery'li Lord John krala gelerek ona şöyle dedi: "Efendim, Châtillon Lordu kendisine artçılık görevi verip vermeyeceğinizi soruyor". Kral da seve seve bu görevi kendisine vereceğini söyledi ve bunun üzerine o da hemen harekete geç-

56 Bu Avrupalılarınki gibi olmamakla birlikte Müslümanların kullandığı bir çeşit hafif örme zırh olmalı. Zaten Joinville az ileride bunu zırh olarak kullandığını anlatıyor. Ç.N.

57 İngilizce metinde 'in ladies chambers' deyimini geçmektedir, biz bunun "gözlerden uzakta ve gizli olma" anlamı içerdiğini düşünerek bu şekilde çevirdik. Ç.N.

ti. İlerlemeye başladığımızda ben kralın miğferini aldım ve ona kendi çelik başlığımı verdim, böylece o biraz hava alabildi.

Kral tam nehri geçiyordu ki, oraya Hospitalierler'in reisi olan birader Ronnay'lı Henry geldi ve kralın zırhlı elini öptü. Kral ona kardeşi Artois Kontu hakkında herhangi bir haber alıp almadığını sordu; Hospitalierler'in reisi ise gerçekte onunla ilgili bilgi sahibi olduğunu ve onun şu anda cennette bulunduğu konusunda hiçbir şüphesi olmadığını söyledikten sonra "Ah Efendim" diye söze başlayarak şöyle devam etti: "Kalbinizi ferah tutun kralım ve şunu bilin ki sizin bugün sahip olduğunuz şerefe hiçbir Fransa kralı sahip olmadı. Siz düşmanlarınızla gerektiği şekilde dövüştünüz, nehri yüzerek geçip onları taciz ederek savaş meydanından kaçırdınız ve savaş aletleri ile bu gece içinde uyuyacağınız çadırlarını ele geçirdiniz". Kral ise şöyle dedi: "İzin verin bütün bunları bana bahşeden Tanrıya ibadet edeyim". Daha sonra da gözlerinden yaşlar boşandı.

Ordugâha geldiğimizde bir grup Müslüman'ın yaya olarak gelip bizim çadırlarımızın iplerini çektiğini ve diğer tarafta da az sayıdaki adamımızın ipleri kuvvetle kendilerine doğru çektiğini gördük. Ben ve Templierler'in reisi, birlikte Müslümanların arasına daldık ve hepsi de kaçtı, böylece çadır bizim adamlarımızın elinde kaldı.

Bu savaşta çok değişik tipte insanlar vardı. Bunlardan bazıları benim size daha önce bahsettiğim küçük köprüyü panik halinde utanmadan terk edenlerdi ve biz onların hiç birisinin orada kalmasını sağlayamadık. Ben onlardan bazılarının ismini söyleyebilirim, ancak öldükleri için bunu yapmıyorum.

Fakat benim Lordum olan ve Mansûra'dan şerefle dönen Guy Mauvoisin hakkında konuşmaktan çekinmeyeceğim. Benim ve Konstable'nin nehri geçmek için kullandığımız yolu onlar da kullandı ve aynı şekilde Brittany Kontu ve adamlarını sıkıştırmış olan Türkler Lord Guy Mauvoisin ve adamlarını da sıkıştırdı. Ancak Lord Guy ve adamları bu sırada büyük bir şeref kazandılar. Onun ve adamlarının o gün yaptığı şeyler garip karşılanmamalı, çünkü söylediklerine göre bütün adamları -çok azı hariç- kendi soyundan olanlar veya kendisine bağlı olan şövalyeler de oradaydı.

Biz Türkleri bozguna uğratıp da çadırlarından sürdüğümüz sıradâ, ordugâhta bizim adamlarımızdan kimse kalmayınca, çok iyi şartlara sahip olan Bedeviler, Müslümanların ordugâhına saldırdılar. Dünyadaki hiçbir şey Müslümanlara ordugâhını terk ettiremezdi. Müslümanların bıraktığı her şeyi alıp götürdüler. Ben Bedevilerin asla Müslümanların tesiri altında kaldıklarını işitmedim. Onlar düşünce olarak daha umursamaz yapıda idiler ve bu sebeple de bütün her şeyi çalıp götürdüler. Ayrıca her zaman zayıftan yana olmanın Bedevilerin örf ve adetlerinden olduğu iyi bilinen bir şeydir.

Bedeviler

Benim anlattığım mevzu ile ilgili olduğu için burada Bedevilerin⁵⁸ nasıl insanlar olduğunu sizlere anlatacağım. Bedeviler Muhammet'e inanmazlar, onun amcası olan Ali'nin kanunlarına ve ayrıca Haşîşilerin reisi olan Dağ Şeyhine (Old Man of the Mountain)⁵⁹ inanırlar. Onlar yine, eğer efendileri için veya iyi bir sebep için ölürlerse ruhlarının daha iyi ve daha rahat olacakları başka bir vücuda gireceklerine inanırlar ve bu yüzden de Haşîşiler, Dağ Şeyhinin emirlerini yerine getirmeye çalışırken ölecek olurlarsa bundan endişe duymazlar⁶⁰. Fakat biz şu anda Dağ Şeyhi ile ilgili fazlaca bir şey söylemeyeceğiz ve bedeviler ile ilgili şeyler anlatacağız.

Bedeviler ne köyde, ne şehirde ne de şatolarda yaşarlar, onlar her zaman dışarıda arazilerde yaşarlar ve eşleri ile çocuklarından oluşan ailelerini eğer gündüz veya gece, hava şartları kötü olursa, hanımların iki tekerlekli arabalarına benzeyen, sıırıkların üzerine fıçı çemberlerinin bağlanması ve bunların üzerine de şapla kurutulmuş olan Di-

58 Joinville burada Haşîşiler ile bedevileri karıştırmaktadır, çünkü verdiği bilgilerden de açıkça anlaşıldığı üzere bahsedilen topluluk Haşîşilerdir. Ç.N.

59 Haçlı tarihlerinde Haşîşileri yöneten kişiye Dağ Şeyhi adı verilmektedir. Bkz. Bernard Lewis, *a.g.e.*, s. 2. Ç.N.

60 Haşîşilerin kendilerine verilen öldürme görevini yerine getirdikten sonra kaçmayı tam tersine öldürülmeyi tercih etmeleri ile ilgili olarak bkz. Bernard Lewis, *a.g.e.*, s. 110. Ç.N.

maşk postu da denilen koyun postunun konulmasından oluşan geçici evlere yerleştirirler. Bedeviler vücutlarını, bacaklarını ve ayaklarını saran kürklerle kaplanmış mantolar giyerler.

Eğer yağmur yağarsa veya gece hava kötü olursa, onlar postlarına bürünürler ve atlarının ağzından gemleri alarak otlamak üzere serbest bırakırlardı. Sabah olduğunda ise, postlarını güneşte ovalayarak kuruturlardı ve bundan sonra onların postları sanki hiç ıslanmamış gibi olurdu. Onlar hiç kimsenin belirlenmiş olan gün dışında ölmeyeceğine inanırlar ve bu yüzden de asla zırh giyemezler ve çocuklarına beddua etmek istediklerinde şöyle derlerdi: "Sen de ölüm korkusuyla zırhların içine giren Franklar gibi lanetli ol". Onlar savaşta kılıç ve mızrak dışında hiçbir şey kullanmazlar.

Hemen hemen hepsi papazların giydiği küppeden giyerler ve başları çenelerine kadar, tamamıyla kumaşla sarılıdır, bu sebeple de çok çirkin görünümlü insanlardır ve saçları ile sakalları siyahtır. Onlar yaşamlarını hayvanlarından elde ettikleri süt ile sürdürürler ve hayvanlarının yaşadığı otlakların bulunduğu ovaları, zengin mal sahiplerinden satın alırlar. Onların sayılarını hiç kimse bilmez; Mısır Sultanlığında, Kudüs'te, Müslümanların ve kafirlerin yaşadığı diğer bütün ülkelerde mevcuttur ve büyük miktarda yıllık vergi öderler.

Ben denizaşırı topraklardan bu ülkeye geldiğimden beri, Bedevilerin inançlarına iman eden sadakatsiz Hıristiyanlar gördüm. Onlar hiç kimsenin belirlenmiş olan gün dışında ölmeyeceğini söylüyorlar ki, onların bu inancı sadakatsizliktir ve Tanrı bize yardımcı olacak güce sahip değildir demekle eş anlamlıdır. Bu sebeple Tanrıya kulluk eden bizler, eğer onun yaşamımızı sürdürdüğüne ve bizi şeytandan, kötü şanstı koruduğuna inanmazsak, bu büyük bir ahmaklık olur. Bizim ona inanmamız ve her şeye kadir olduğunu görmemiz gerekir.

Ordugâhın Gece Boyunca Hücuma Uğraması ve Joinville'in Papazlarının, Sekiz Müslümanı Kaçmak Zorunda Bırakması

Şimdi tekrar, kral ve bizim gece karanlığında, daha önce zikrettiğimiz o tehlikeli savaştan geri dönüp düşmanlarımızı sürdürdümüz

yere yerleştiğimizi anlatmaya devam edelim. Ordugâhtan ayrıldığı-mızda orada kalmış olan adamlarım, bana Templierlerin daha önce-den verdiği çadırı getirdiler ve Müslümanlardan ele geçirdiğimiz sa-vaş aletlerinin önüne kurdular. Kral, çavuşlarını bu savaş aletlerini korumakla görevlendirdi.

Gerçekten önceki gün aldığım yaralar sebebiyle iyice dinlenmeye ihtiyacım olduğundan, tam yatağıma uzanmışım ki, bu şans bana ta-nınmadı. Sabah olmadan ordugâhta, "Silah başına! Silah başına!" di-ye bağırılmaya başlandı. Ben hemen ayaklarımın dibinde yatan kah-yamı uyandırdım ve ona gidip ne olup bittiğini öğrenmesini söyle-dim. O dehşet içerisinde geri döndü ve şöyle dedi: "Kalk Lordum kalk, burada yaya ve atlı olarak gelmiş Müslümanlar var ve kralın sa-vaş aletlerini muhafaza etmek üzere görevlendirdiği askerleri bozgu-na uğratarak onları bizim çadırımızın halatları arasına sürdüler".

Hemen kalktım ve örme zırhı üzerime giyerek çelik başlığımı da başıma geçirdim ve askerlerime "St. Nicholas adına onlar burada kal-mamalı" diye bağırdım. Yaralı olan şövalyelerim, oldukları gibi he-men gelerek bana katıldılar ve biz Müslümanları savaş aletlerinin arasından sürdük, daha sonra da onlardan ele geçirdiğimiz savaş araç gereçlerinin karşısında duran atlı Türklerin olduğu yere döndüler. Ben krala haber göndererek bize yardım yollamasını istedim, çünkü ne ben ne de şövalyelerim yaralarımızdan dolayı zırhlarımızı giyebi-liyorduk. Kral bize Türkler ile aramızda bulunan Châtillon Lordu Ga-ucher'i gönderdi.

Châtillon Lordu, piyade olan Müslümanları geriye püskürttüğün-de, onlar daha önceden önümüze, bizim onların arkasındaki ordugâ-ha sürmüş olduğumuz Müslüman ordusuna yapabileceğimiz sürpriz bir atağı önlemek üzere dizilmiş olan büyük bir Türk birliği ile birleş-tiler. Bu çok sayıdaki Türk'ün içerisinde çok iyi silahlanmış ve yaya olan sekiz emir, yontulmuş taşlardan bir set oluşturdu ve bu se-beple de bizim okçularımız onları vuramıyordu. Bu sekiz Müslüman, oldukları yerden bizim ordugâhı ok yağmuruna tuttular ve bu sırada çok sayıda adamımız ve atımız yaralandı.

Ben ve şövalyelerim hep birlikte toplantı yaptıktan sonra, gece ol-duğunda onların kendilerini korumak için kullandıkları bu taşları

alıp götürmeye karar verdik. İsmi Voisey'li John olan benim papazım da bu kararı desteklemişti, ancak o vakit kaybetmeden hemen harekete geçti. Ordugâhı tek başına terk etti ve üzerinde Müslümanların kullandığı zırh şeklindeki gömlek, başında çelik başlığı ve koltuğunun altında mızrağı olduğu halde ilerlemeye başladı. O tek başına olduğu için kendisini küçümseyen Müslümanlara yaklaştığı zaman, koltuğunun altından mızrağını alarak onlara doğru koşmaya başladı. Bu sekiz kişiden hiç birisi savunma yapmayı düşünmedi ve hep birlikte geriye dönerek kaçtılar. O sırada atlı olan Emirler, onların kendilerine doğru koşarak geldiğini görünce atlarını mahmuzlayarak hepsini kurtarmak üzere harekete geçtiler, bu sırada bizim ordugâhımızdan da elli kadar asker dışarıya doğru sıçradı. Atlı Müslümanlar hızla yaklaştılar, ancak bizim yaya askerlerimize hücum etmeye cesaret edemediler ve oldukları yerde döndüler. Onlar bunu iki üç kere yaptılar ve o sırada bizim askerlerimizden birisi mızrağını ortadan tutarak bu at üstündeki Türklerden birisine fırlattı ve onu kaburgalarının arasından vurdu, fakat o öylesine sert bir atış yaptı ki mızrağı o Türk'ün kaburgalarında saplı kaldı. Türkler bunu gördüğü zaman geri dönüp bize doğru daha fazla ilerlemeye cesaret edemediler ve bizim askerlerimiz de taşları alıp götürdüler. Bu hadiseden sonra benim papazım ordu içerisinde çok meşhur oldu ve birileri onu gördüğünde işaret ederek şöyle diyordu: "Bak bu Lordum Joinville'in, sekiz Müslümanı bozguna uğratan papazı."

Müslümanlar Ordugâha Genel Bir Hücum İçin Hazırlanıyor

Bunlar Lent'in⁶¹ ilk günü oldu (9 Şubat 1250). Bahsedilen günde cesur Müslüman –O, Shrove Tuesday'de⁶² yapılan savaşta öldürülen şeyhin oğlu Scecedin'in yerine şeyh yapılmıştı⁶³. Artois Kon-

61 Paskalyadan önceki büyük perhiz. Ç.N.

62 Büyük perhizin arife günü. Ç.N.

63 Burada bahsedilen şahıs, Turanşah'ın öldürülmesinden sonra ilk önce ordu komutanı yapılan ve daha sonra da Şecer ed-Dürr ile evlenerek Memlük Sultanı olan İzzeddin

tu'nun hanedan armasını aldı ve bütün Müslümanlara göstererek onlara, bu ölen kralın hanedan armasıydı dedi.

O, "Size bunları gösteriyorum çünkü başsız bir vücut ve kralsız bir topluluk korkulacak bir şey değildir. Bu sebeple sizler Cuma günü hücum edeceğimiz için sevinmelisiniz ve başlarındaki kralı kaybettikleri için bizim başarısız olmak gibi bir alternatifimizin olmadığından emin olmalısınız" dedi. Onların hepsi Cuma günü gelerek bizim üzerimize hücum etmek konusunda anlaştılar.

Müslümanların ordugâhında bulunan kralın casusları, krala gelecek bütün bunları anlattılar. Bunun üzerine kral, bütün birliklerin komutanlarına emir vererek onların adamlarını silahlandırıp gece yarısında çadırların dışındaki çitlerin önünde hazır olmalarını istedi. Bu bahsedilen çitler ise, Müslümanlar ordugâha girmesin diye tahtadan yapılmış uzun kazıklardan oluşmaktaydı ve toprağa sokulmak suretiyle sabitleştirilmiş olan bu kazıkların arasından sadece yürüyerek geçmek mümkündü. Kralın emirleri aynen yerine getirildi.

Güneş doğarken, daha önce bahsedilmiş olan, onların başlarına reis yaptıkları Müslüman, tam bizim karşımıza en az dört bin atlı Türk getirdi ve onlara, Kahire'den gelen nehir ile bizim ordugâhımızdan geçip Reşid'e doğru giden nehre kadar olan yerde, kendi adamları ile bizim ordugâhımızın etrafını çevirmelerini emretti. Onlar bunu yaptıktan sonra, bizim karşımıza çok sayıda piyade Müslüman asker getirdiler ve onlar da ordugâhımızı atlı askerlerin yaptığı gibi kuşattılar. Atlı ve piyade olan size söylediğim bu iki kuvvetin yanı sıra, eğer yardıma ihtiyaç duyan olurşa diye, Kahire Sultanının bütün kuvvetlerini de oraya yerleştirdiler.

Onlar bunu yaptıktan sonra, reisleri küçük bir ata binmiş olarak ve tek başına ilerleyip bizim ordunun yerleşme düzenini kontrol etti

Aybek et-Türkmân'dir. Bkz. el-'Aynî, *'İkd el-Cumân fi Târîhehl ez-Zamân*, nşr. Muhammed Muhammed Emîn, I, Kahire 1987, s. 24; Kazım Yaşar Kopruman, "Mısır Memlûkleri", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, VI, İstanbul 1989, s. 442-444; Cüneyt Kanat, "Bahri Memlûkler Zamanında Sultanlara ve Devlet Adamlarına Düzenlenen Bazı Suikastlar", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (2000), III, s. 25; Said Abdulfettah 'Âşur, *el-'Asr el-Memâlikî fi Mısır ve'ş-Şâm*, 3. baskı, Kahire 1994, s. 20-21. Ç.N.

ve birliklerimizin nerede fazla nerede daha az olduğunu gördükten sonra geri dönüp adamlarını getirerek gerekli takviyeleri yaptı. Daha sonra da en azından üç bin kişi olan Bedevi kuvvetlerini, iki nehrin arasına yerleşip ordugâhını oraya kurmuş olan Burgundy Dükü'nün olduğu yere doğru sevk etti. O bunu yaptı çünkü böylece kralın adamlarından bir kısmını yardım olarak Bedevilerin karşısındaki Düke gönderebileceğini ve böylece kralın ordusunun zayıflayacağını düşündü.

Lent'teki İlk Cuma Yapılan Savaş

Reisleri gece yarısına kadar bu işlerin düzenlenmesi ile uğraştı; sonra Nekkare (*Necaires*) diye adlandırılan davulların çalınmasını emretti ve bunun ardından onlar piyade ve süvarileri ile üzerimize hücum ettiler. Ben ilk önce size, o sırada Anjeou Kontu iken sonradan Sicily kralı olan, kont ile ilgili şeyleri anlatacağım. Çünkü o, Kahire tarafındaki ilk birliklerin başındaydı. Düşman onun karşısına satranç oynayan bir adam gibi geldi ve ilk önce piyade askerleri ile hücum etti ve bu piyade askerler onun üzerine Grek ateşi yağdırdı. Daha sonra süvariler ve piyadeler bizim adamlarımızı öylesine sıkıştırdılar ki, o sırada şövalyeleri arasında yaya olarak bulunan Sicily Kralını çok şiddetli bir hezimete uğrattılar.

Onun adamları krala gelerek kardeşinin içinde bulunduğu tehlikeli durumu haber verdiler. Kral bunu işittiği zaman, kardeşinin adamları arasından atını hızla mahmuzlayarak elinde kılıcı olduğu halde uzaktaki Türklerin arasına atıldı ve o sırada Türkler attıkları Grek ateşi ile kralın atının sağrısını yaktılar. Kralın bu hücumu ile Sicily Kralına ve adamlarına yardım edildi, böylece Türkler ordugâhtan sürüldüler.

Sicily Kralının birliklerinden sonra ise, denizaşırı ülkeden gelen baronların birlikleri sıralanıyordu, onlar da İbelin'li Lord Guy ve reisleri olan kardeşi Lord Boldwin idi. Onların birliklerinden sonra ise çok sayıdaki cesur adamıyla Lord Châtillon'lu Walter'in birlikleri geliyordu. Bu iki grup kendilerini büyük bir gayretle savundular ve

böylece Türkler onları yarıp geçemediler ya da geriye püskürtemediler.

Lordum Walter'in birliklerinden sonra ise, Salı günü yapılan savaşın ardından yanında çok az sayıda adamı kalan Templierlerin üstadı olan birader Sonnac'lı William'ın birlikleri geliyordu. O önünde duran, bizim Müslümanlardan ele geçirdiğimiz savaş aletlerinin savunmasını üstlenmişti. Müslümanlar gelip hücum ettiklerinde orada duran yığınların üzerine Grek ateşi atıldılar ve Templierler bu şeylerin arasına çok miktarda çam tahtası koydukları için bunlar kolayca ateş aldı. Sizler şunu da bilmelisiniz ki, Türkler o sırada ateşin onları yakmasını beklemedi ve alevlerin arasındaki Templierlerin üzerine hücum ettiler. Bu savaşta Templierlerin üstadı olan birader William bir gözünü kaybetti, diğer gözünü ise Shrove Tuesday'de kaybetmişti ve bu nedenle de öldü, Tanrı ona rahmet etsin. Şunu da bilmelisiniz ki, Templierlerin durduğu yerin arkasında ustabaşların çalışabileceği büyüklükte bir alan vardı ve burası Müslümanların attığı oklarla öylesine dolmuştu ki toprak gözüküyordu.

Templierlere bağlı olan birliklerden sonra ise, Mauvoisin'li Lord Guy'un birlikleri vardı ve Türkler bu kuvvetleri asla alt edemedi. Türkler, Lordum Mauvoisin'li Guy'u Grek ateşi yağmuruna tutmalarına rağmen, onun adamları bu ateşleri güçlükle de olsa söndürebildiler.

Bizim ordugâhımızı koruyan engeller, Mauvoisin'li Lord Guy'un bulunduğu yerden başlıyor ve nehre doğru bir taş atımı mesafeye kadar devam ediyordu. Sonra engeller Flanders'li Kont William'ın birliklerinin önünden geçerek denize doğru akan nehre kadar uzanıyordu. Mauvoisin'li Lord Guy'un bulunduğu taraftan gelen engellerin tam karşısında bizim birliğimiz vardı ve yine Türklerin tam karşısında Kont Flanders'li William'ın birlikleri olduğu için, Türkler asla bizim üzerimize hücum etmeğe kalkışmadılar. Bu da Tanrının bize bir lütfu oldu çünkü biz Shrove Tuesday'de yapılan savaşta yaralandığımız için ne ben ne de şövalyelerim zırhlarımızı giyemiyor ve kalkanlarımızı kullanamıyorduk.

Türkler Flanders Kontu'nun üzerine yaya ve atlı askerleri ile, büyük bir gayret ve şevkle hücum ettiler. Ben bunu gördüğüm zaman

okçularına oradaki atlılara oklarını fırlatmalarını emrettim. Bu atlılar bizim tarafımızdan atılan oklar ile yaralandıklarını görünce kaçmaya başladılar ve kontun adamları da bunu fark edince ordugâhı terk ederek engellerin üzerinden atlayıp piyade olan Müslümanların arasına daldılar ve hepsini bozguna uğrattılar. Büyük bir bölümü öldürüldü, bir bölümünün de kalkanları ele geçirildi. Apremont Lordu'nun flamasını taşıyan Horgne'li Walter burada kendisini yiğitçe davranışlarıyla akladı.

Flanders Kontu'na bağlı olan birliklerden sonra ise, kralın kardeşi olan Poitiers Kontu'nun birlikleri geliyordu. Kont Poitiers'in bu birlikleri piyade idi ve yalnızca kendisi atlıydı. Türkler onları hemen bozguna uğrattı ve Poitiers Kontu'nu esir aldılar. Ordugâhın kasabı, diğer çalışanları ve erzak satan kadınları bunu görünce ordugâhın bir ucundan diğer tarafına yüksek sesle bağırıp durumu haber verdiler ve Tanrının yardımıyla onlar kontu kurtarıp Türkleri ordugâhın dışına sürdüler.

Poitiers Kontu'nun birliklerinden sonra ise, kontla birlikte Mısır'a kadar gelen ve ordunun en iyi şövalyelerinden birisi olan Lordum Brancion'lu Josserand'ın birlikleri geliyordu. O bütün adamlarını ve şövalyelerini piyade olarak yerleştirmişti, kendisi at üzerindeydi ve henüz çocuk olduklarından dolayı aynı şekilde oğlu Lord Henry ile Nanton'lu Lord Josserand'ın oğlunu da ata bindirmişti. Türkler onun adamlarını pek çok kere bozguna uğrattı. O adamlarının bozguna uğramasını her görüşünde atını mahmuzlayarak ilerledi ve Türklerle arkalarından saldırdı ve o bunu yaptığında, çoğunlukla Türkler onun adamlarına hücum etmeyi bırakarak kendisine saldırdılar. Bununla birlikte, o sırada Burgundy Dükü'nün safları arasında bulunan bilge, cesur ve iyi bir danışman olan Câne'li Lordum Henry olmasa ve Türklerin, Brancion Lordu'nun üstüne hücum ettiklerini her gördüğünde nehrin öbür tarafından kralın okçularına emir verip Türkleri ok yağmuruna tutturmasaydı, onun yaptıkları bütün adamlarının savaş alanında öldürülmesine engel olmayacaktı. Böylece Lord Brancion o gün tehlikeden kurtulabildi; fakat bu arada yirmi şövalyesinden on ikisini ve sayısız piyade askerini kaybetti. Ayrıca kendisi de o kö-

tü yönetiminden duyduğu acıdan dolayı, bundan sonra bir daha asla ayağa kalkamadı ve Tanrı yolunda aldığı bu yara sebebiyle öldü.

Şimdi sizlere Brancion Lordu ile ilgili bazı şeyler anlatacağım. O öldüğü ana kadar otuz altı savaşa ve çarpışmaya göğüs göğüse katılmış ve bunların hepsinden zaferle çıkmıştı. Bir keresinde onu kuzeni Chalon Kontu'nun ordusunda gördüm ve o bana ve kardeşime gelerek, paskalya yortusundan önceki Cuma günü şöyle dedi: "Yeğenlerim siz ve adamlarınız gelin ve kiliseyi imha etmekte olan Almanlara karşı bana yardım edin". Onunla gittik ve kılıçlarımızla üzerlerine atıldık. Büyük çaba ve mücadeleden sonra onları kiliseden sürüp çıkardık. Tam bu iş bitmişti ki, bu doğru ve adil adam sunağın önünde dizleri üzerine çökerek kurtarıcımıza yüksek sesle şöyle dedi: "Tanrım ben sana, bana merhamet etmen ve beni uzun süredir yaşadığım bu Hıristiyanlar arasındaki savaştan çekip kurtarman, senin hizmetinde iken ölmeme ve cennetine gelmeme rıza göstermen için dua ediyorum". Bu şeyleri size anlatmalıydım çünkü ben inanıyorum ki sizin de daha önce olanları gördüğünüz üzere Tanrı onun duasını işitti.

Lent'in ilk Cuma gününde yapılan savaştan sonra, kral bütün baronlarını huzuruna çağırarak onlara şöyle dedi: "Bu hafta boyunca bizi iki kez şerefliendiren kurtarıcımıza binlerce teşekkür borçluyuz; bunlardan birincisi Shrove Tuesday'de düşmanlarımızı şu anda yerleşik olduğumuz ordugâhlarından sürüp çıkarmamız ve ikincisi ise geçen Cuma günü onlar atlı biz piyade olmamıza rağmen kendimizi onlara karşı savunabilmemizdir". O daha pek çok iyi ve güzel sözler sarf ederek onları teselli etti.

"Halka"⁶⁴ Yani Sultanın Muhafızları

Anlattığımız konuya devam ederken sultanların ordularını nasıl oluşturduklarını ve ikmal ettiklerini göstermek amacıyla, bu

64 Memlûk Devleti'nde ordunun en önemli kısımlarından birisi olan Halka Askeri ile ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi için David Ayalon'un şu makalesine bakınız; "Studies on the Structure of the Mamluk Army-II", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XV/3 (1953), ss. 448-476. Ç.N.

noktada konunun akışını biraz değiştirmek yerinde olacaktır. Süvarilerin ana bölümünü, tacirlerin yabancı memleketlerden satmak üzere getirdikleri ve yüksek fiyatlar ile seve seve aldıkları yabancıların oluşturduğu bir gerçektir. Mısır'a tacirler tarafından getirilen bu insanlar doğudan elde edilmekteydiler, çünkü doğudaki sultanlar bir diğerini mağlup ettiklerinde ele geçirdiği fakir insanları alıyor ve onları tacirlere satıyorlar, tacirler de bunları alıp Mısır'da pazarlıyorlardı.

Sultan onları çocuk iken bizzat kendi ikamet ettiği yere getirir, ergenlik çağına gelinceye kadar orada tutar ve onların güçleri ile orantılı olan yaylara sahip olduğunu görürdü. Kısa bir süre sonra onlar daha güçlü olduklarında bu zayıf yaylar sultanın silahhanesine atılır ve silah ustası onlar için gerebilecekleri daha güçlü yaylar hazırlardı.

Sultanın silahları altındandı ve onun kuşandığı bu silahlar, Bahariz⁶⁵ [Bahrî Memlûkler⁶⁶] diye de adlandırılan bu genç insanlar tarafından da kuşanılmaktaydı. Ergenlik çağına gelir gelmez sultan onları ordusunun bir neferi yapardı. Onlar da sultanın silahlarından kuşanırlardı ancak bir farkla, yani onlar altın silahlarına; güller, kırmızı şeritler, kuşlar ve hoşlarına giden bazı kırmızı renkli figürler ilave ederlerdi.

İşte benim size anlattığım bu insanlar Halka⁶⁷ Askeri diye adlandırılırdı, çünkü bu Bahrîler sultanın çadırında uyurlardı. Sultan ordu-

65 Denizden gelen halk.

66 Eyyübî Sultanı es-Sâlih Necmeddîn (1240/1249), saltanatı sırasında, ordusunda çok fazla miktarda Türk memlûk istihdam etti. Daha sonra Mısır'da çoğalan bu memlûklerin arasından çoğunluğunu Kıpçak ve Harezmîlerin oluşturduğu ayrı bir memlûk grubu kurup, bunları kara ile bağlantısını kesip müstahkem bir hale getirdikten sonra Nil nehri üzerindeki er-Ravda adasına yerleşti. Bu grup daha sonra, Araplar Nil Nehrine Bahru'n-Nil (Nil Denizi) dedikleri için Nil'e atfen, el-Memâlik el-Bahriyye (Deniz Memlûkleri) diye isimlendirildi. Bkz. Kazım Yaşar Kopruman, *Mısır Memlûkleri*, s. 437,438; Cüneyt Kanat, "Bahrî Memlûkler Zamanında Hüküm Süren Çerkez Asıllı Bir Sultan: Baybars el-Çaşnığır 1309-1310", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XIII, İzmir 1998, s. 97. Ancak bu bilginin yanı sıra, es-Sâlih'in oluşturduğu bu memlûk grubuna el-Bahriyye isminin verilmesini, onların tacirler tarafından deniz yoluyla getirilmeleri ile açıklamak isteyenler de vardır. 'Abd el-Mun'im Mâcid, *Nuzum Devlet Salâtin el-Memâlik ve Rusûmuhum fi Mısır*, I, Kahire 1964, s. 10. Ç.N.

67 Muhafız.

gâhta olduğu sırada bu Halka askerleri de orada ikamet ederler ve sultanı korurlardı. Sultanın geçici olarak kurulan ordugâhının girişinde küçük bir çadır olur ve burada sultanın hizmetkarları ile boru, davul ve zil çalan askerleri bulunurdu. Onlar bu çalgılar ile güneş doğarken ve batarken öyle kuvvetli bir ses çıkarırlar ki, birbirine çok yakın iki insan bir diğerrinin söylediklerini işitemez ve bu ses ordugâhın her yerinden net ve açık bir şekilde duyulur.

Bu işle ilgili olan görevliler gün içerisinde belirtilenden fazla nevbet çalamazlar, ancak Halka Askerlerinin başındaki Emir, her hangi bir şey olduğunda ve sultan bir buyruk ilan etmek istediğinde, sultandan aldığı emir üzerine bu görevlilere nevbet çaldırabilirdi ve böylece ordugâhtaki bütün askerler sultanın emirlerini duymak üzere bir araya gelir ve Halka Askerlerinin başındaki Emir, sultanın talimatlarını aktarır onlarda bu emri hemen yerine getirirdi.

Sultanın kendisi bir savaşa gittiğinde, eğer Halka'daki askerler kendilerini beğendirirler ve kanıtlarlarsa sultan tarafından Emir yapılırlar ve o, iki yüz veya üç yüz memlûkun başına kumandan tayin edilir, hatta kendilerini yine beğendirmeye devam ederlerse bu sayı daha da fazla olabilirdi.

Sultanın büyük Emirleri ile olan ilişkileri ise şöyledir: Eğer onlar şüphe götürmez şekilde zengin ve meşhur olurlarsa, sultan onların kendisine karşı çıkmalarından ya da kendisini öldürmelerinden korkar ve hemen onları hapse attırır ve burada öldürtür, onların eşleri de bütün her şeyden mahrum edilirdi. Sultan esir düşmüş olan Montfort Kontu ile Bar Kontu'na da böyle davranmıştı, aynı şekilde Bundukdârî de (Bondocdar)⁶⁸ bozguna uğramış olan Ermeni Kralı'na böyle yapmıştı. Bu bahsedilen Ermeni Kralı, eğer sultanın huzuruna giderse bunun kendisi için iyi olacağını düşündü ve Sultan Bundukdârî yabani hayvan avındayken yaya olarak onun huzuruna gidip onu selamladı. Ancak sultan "senin selamını almıyorum" dedi, çünkü onlar sultanı avda iken rahatsız etmişlerdi ve sultan onların kellelerini vurdurdu.

68 Burada bahsedilen kişi o sırada emir, daha sonra ise Memlûk Devletine sultan olan Melik ez-Zâhir Rükneddîn Baybars el-Bundukdârî'dir (1260-1277). Ç.N.

Emirlerin Yeni Sultana Karşı Ayaklanması

Şimdi tekrar konumuza dönelim ve ölen sultan ile ilgili haberleri anlatalım. Bu sultan [es-Sâlih Necmeddîn] öldükten sonra geride yirmi beş yaşında çok akıllı, bilge ve kurnaz bir erkek çocuk [Turansâh] bıraktı. Bu ölen sultan sağlığında iken oğlunun kendi yerine geçme teşebbüsünden korktuğu için onu doğuda fethettiği toprakların başına geçirdi. Sultan öldüğünde ise Emirler adam göndererek onu getirttiler ve o Mısır'a gelir gelmez hemen babasının Emirlerinden altın asayı aldı ve onların yerine doğudan kendisiyle birlikte gelen arkadaşlarını atadı⁶⁹.

Ölen sultana yakın olan büyük Emirler⁷⁰ ne kadar kötü bir duruma düştüklerini görünce, ki onlar daha önce sultanın danışmanları idiler, bu durumdan büyük bir utanç ve rahatsızlık duydular. Ayrıca bu emirler, size daha önce de ifade ettiğim üzere, sultanın babasının esir edilmiş olan Montfort Kontu ile Bar Kontu'na yaptıklarının yeni sultan tarafından kendilerine yapılmasından şüphelendikleri⁷¹ için

69 Sultan es-Sâlih Necmeddîn'in oğlu Turansâh Hısn Keyfa nâibi idi ve babasının ölümünden sonra, sultanın kızı Şecer ed-Dürr onun ölümünü bir müddet gizledi ve işleri sultan ölmemiş gibi idare etmeye devam etti. Yaklaşık olarak üç ay sonra Turansâh Hısn Keyfa'dan Mansûra'ya ulaştığında sultanın ölümü resmen açıklandı. Yukarıda Joinville'in, sultanın doğudan getirdi dediği danışmanları ya da arkadaşları da onunla birlikte Hısn Keyfa'dan gelmişti. Bkz. İbn Tagriberdi, *en-Nucûm ez-Zâhire fi Mülûk Mısır ve'l-Kahire*, VI, nşr. Dâr el-Kutub el-Mısriyye, Kahire b. t. y., s. 364; el-Makrizî, *es-Sulûk*, I-2, s. 351-353. Ç.N.

70 Joinville burada, bizim, "sultana yakın olan büyük Emirler" diye ifade ettiğimiz tabir yerine; senechal (Bir nevi sivil vali), constable (saray nazırı) ve marshal (atabek veya ordu komutanı) kelimelerini kullanmıştır. Ancak bu ifadeler ile Memlûk Devletindeki hangi görevleri kastettiğini tam olarak anlamak mümkün değildir. Bu sebeple bizim Memlûk kaynaklarında anlatılanlardan bildiğimiz kadariyle sultana yakın olan bütün Emirler yeni sultan tarafından dışlanmış ve bir kenara itilmiştir. Yukarıda bu ifadelerin Memlûk devletindeki karşılıklarını hemen hemen vermeye çalıştık, ancak bundan tamamen emin olmak mümkün değildir, çünkü iki kültürün görevleri ve kurumları tam olarak karşılamamaktadır. Bu yüzden de bahsedilen ifadeyi kullanmanın daha doğru olacağını düşündük. Ç.N.

71 Burada Joinville'in esir olarak ele geçirilmiş olan Haçlı komutanları ile anlattığı durum arasında nasıl bir ilişki kurduğunu anlamak mümkün değildir, çünkü bahsedilen şahıslar birer esir muamelesi gördüklerinden onlara yapılan şeyler ile farklı bir statüde olan emirlere yapılan ya da yapılacak olanlar aynı şey değildir. Ç.N.

hemen sultanın kendisini korumakla görevli olan Halka Askerleri ile irtibata geçtiler ve onlar da sultanın katledilmesi isteğini uygun buldular.

Hıristiyanların Kıtlık ve Hastalıklar Sebebiyle Sıkıntı Çekmeye Başlaması

Daha önce bahsettiğimiz iki savaştan sonra, ordumuz çok büyük sıkıntı çekmeye başladı; dokuzuncu günün sonunda, Müslümanların öldürdüğü bizim insanlarımızın cesetleri su yüzüne vurdu ve bu da söylendiğine göre safra kesesinin çürüyüp bozulması sebebiyle oluyormuş. Cesetler bizim iki ordugâhımız arasındaki köprüye sürüklenerek geldi ve burada su köprü hizasında aktığı için köprü-nün altından geçemedi. Nehir bir kıyıdan diğer kıyıya ve uzunlamasına tamamen bu cesetlerle kaplanmıştı, hatta küçük bir taş atacak kadar dahi yer yoktu.

Kral yüz kadar serseri kiralayarak nehri sekiz günde temizletti. Onlar sünnetli olan, Müslümanlara ait cesetleri köprü-nün öbür tarafına attılar ve böylece akıntı onları sürükleyip götürdü. Hıristiyan cesetleri ise kazılmış olan büyük çukurlara birbiri üstüne koyulup gömüldü. Ben orada Kont Artois'in kahyasını ve pek çok diğer insanı, ölülerin arasında kendi arkadaşlarını ararken gördüm, ancak asla hiç birisinin cesetleri teşhis edebildiğini duymadım.

Biz ordugâhta Lent dolayısıyla yılan balığı dışında balık yemedik çünkü bu yılanbalıkları çok obur bir balık olduğu için cesetleri yiyordu. Bütün bu kötü şartlar ve asla yağmur düşmeyen bu topraklardaki sağlığa zararlı koşullar sebebiyle orduda ortaya çıkan hastalıklar bize de bulaştı. Bu hastalıklar ise bizim bacaklarımızdaki etlerin kurumması ile buradaki derinin üzerinde, eski çizmelerde olduğu gibi siyah ve toprak renginde beneklerin ortaya çıkmasıydı. Bizlerden bu hastalığa yakalananların dişetleri çürümeye başladı ve bu hastalıktan ölüm dışında hiçbir kurtuluş yolu da yoktu. Ölümün işareti ise burun kanaması idi ve bundan sonra da artık ölüm kaçınılmazdı⁷².

72 Runciman'a göre bu hastalıkların bazıları; dizanteri ve tifüs idi. Bkz. Steven Runciman, *a.g.e.*, s. 229. Ç.N.

Bu hadiselerden iki hafta sonra Türkler bizim insanlarımızı şaşkına çeviren ve bizi aç bırakmak için ordugâhımızın üzerinde ve bir ferahlık mesafede bulunan çok sayıdaki kadırgalarını karadan çekmek suretiyle nehre indirdiler⁷³. Ve işte bu kadırgalar bizi açlığa mahkum etti. Çünkü bu kadırgalar sebebiyle hiç kimse nehrin Dimyat tarafındaki kolundan bize erzak getirmeye cesaret edemiyordu. Biz bu durumla ilgili hiçbir şey bilmiyorduk. Ta ki Flanders Kontu'na ait küçük bir teknenin onların elinden güçlükle kurtulup kaçarak gelip olanları bize haber verdiği zamana kadar. Bize anlatıldığına göre; sultan bizim Dimyat'tan gelen seksen kadırgamızı ele geçirmiş ve içindekileri de öldürmüştü.

Böylece ordugâhta büyük bir kıtlık ortaya çıktı ve paskalya yortusu geldiğinde bir öküzün fiyatı seksen *livre'*ye, koyununki ve domuzunki otuz *livre'*ye, bir yumurta on iki deniers'e ve bir ölçek şarap da on *livre'*ye yükseldi.

Ordunun Tekrar Nehri Geçmesi - Joinville'in Altı Şövalyesinin Günahkârlıklarından Dolayı Cezalandırılması

Kral ve baronlar bu olanları görünce Kahire tarafındaki ordugâhın yerinin, Dimyat tarafına doğru akmakta olan nehrin üzerindeki Burgundy Dükü'nün ordugâhının bulunduğu yere doğru değiştirilmesine karar verdiler. Kral bütün adamlarını güvenlik içerisinde toplayabilmek için iki ordugâhın arasındaki köprü'nün önüne, her iki taraftan da bir atlının girebileceği şekilde bir savunma kulesi inşa ettirdi.

Savunma kulesi hazır olur olmaz kralın bütün ordusu silahlandı ve Türkler tüm güçleriyle kralın ordugâhına hücum ettiler. Bununla

73 Makrîzî'nin verdiği bilgiye göre ise, kadırgalar deve ile taşınarak Nil nehrine indirilmiştir. Bkz. *es-Sulûk*, I-2, s. 353. Aynı şekilde Runcinan da; "Turaşah deve sırtında Nil'in aşağı kollarna nakledilen, hafif gemilerden müteşekkil bir filo inşa ettirdi" demektedir. Bkz. Steven Runcinan, *a.g.e.*, s. 229. Ç.N.

beraber ne kralın kendisi ne de adamları bütün ağırlıklar karşı tarafa geçirilinceye kadar hareket edemediler. Sonra ilk önce kral ardından da bütün birlikleri daha sonra da artçı olarak kalan Châtillon'lu Lord Walter hariç bütün baronlar geçti. Onlar savunma kulesinin içerisine girdiğinde, Valery'li Lord Everard Türklerin esir etmek üzere olduğu kardeşi Lord John'u kurtardı.

Bütün ordu geçtiğinde, savunma kulesi çok yüksek olmadığı için onun içerisinde kalanlar büyük bir tehlikeye maruz kaldı, çünkü Türklerin süvarileri onlara ok yağdırırken, piyade olanlar da adamlarımızın yüzüne toprak parçaları atıyordu. Eğer Anjou Kontu -daha sonra Sicily kralı- onları kurtarmaya gidip de hepsini güvenlik içerisinde sağ salim getirmeseydi hepsi ölecekti. O gün Mussambourc'lu lord Geofry savunma kulesinin içinde olanların hepsinin takdirini aldı.

Shrove Tuesday'den önceki gün sizlere şimdi anlatacağım bir mucize gördüm; o gün, benim yanımda flama taşıyan Lord Landricourt'lu Hugh'un defnedildiği gündü. Cenaze benim şapelimde ve tabutta iken, şövalyelerimden altı tanesi ağzına kadar dolu olan arpa çuvallarına dayanmışlar ve yüksek sesle konuşarak papazı rahatsız ediyorlardı. Ben onlara gittim ve sessiz olmalarını söyledim, ilahili ayin sırasında yüksek sesle konuşmanın şövalyeliğe ve centilmenliğe yakışmayacak kaba bir davranış olduğunu hatırlattım. Onlar gülmeğe başladılar ve bana gülerek ölen adamın karısının yeniden evleneceğini söylediler. Bunun üzerine sert bir ifadeyle bu söylediklerinin hoş olmadığını ve yakışık olmadığını, çünkü arkadaşlarını çok çabuk unuttuklarını belirttim. Tanrı onlardan ertesi günü yani Shrove Tuesday'de yapılan savaşta öylesine bir intikam aldı ki, o gün hepsi ya öldüler ya da ölümcül yaralar aldılar ve böylece altısının karısı da tekrar evlenecek duruma düştü.

Joinville'in Hastalığı ve Papazının Ölümü

Shrove Tuesday'de aldığım yaralar sebebiyle ordudaki hastalık bana da bulaştı ve ağzım ile bacaklarımda ortaya çıktı. Gün aşırı iki kez gelen ateşlenmeler, başımın buz kesmesi, başımdan aşağı burnuma doğru inen nezle sebebiyle Lent'in ortasında yatağa düştüm. Daha sonra da papazım çadırımda, yatağımın önünde bana ilahiler söyledi. Ardından o da benim yakalandığım hastalığa yakalandı ve ilahiler okuduğu sırada baygınlık geçirdi. Ben onun düşmek üzere olduğunu görünce, üzerimde sadece bir gömlek olduğu halde ve yalınayak yatağımdan fırladım ve onu kollarımın arasına aldım, yavaşça devam etmesini ve ilahinin sonunu getirinceye kadar kendisini terk etmeyeceğimi söyledim. O kendine geldi ve kutsama törenini bitirinceye dek ilahiyi söylemeye devam etti. Fakat asla bir daha ilahi söyleyemedi.

Müslümanlarla Anlaşma Koşullarının Görüşülmesi İçin Girişimde Bulunulması – Ordunun Acınacak Hali

Bütün bunlardan sonra kralın danışmanları ile sultanın temsilcileri anlaşma şartlarını görüşmek üzere belirli bir gün tayin ettiler. Teklif edilen şartlar ise şunlardı: Biz Dimyat'ı sultana, sultan da Kudüs'ü bize terk edecek ve sultan Dimyat'ta bulunan hasta adamlarımıza hücum etmeyecek, aynı şekilde onlar domuz eti yemediği için tuzlanmış etlere dokunmayacaklar ve kral savaş aletlerini adam gönderip aldırıcaya kadar onlara zarar vermeyeceklerdi.

Onlar kralın temsilcilerine, sultan Dimyat'ı teslim alıncaya kadar kendilerine güvence olarak ne verileceğini sordular. Kralın temsilcileri de kralın kardeşlerinden; Anjou Kontu ya da Poitiers Kontu'nu Dimyat'ın sultana teslim edileceği ana kadar elinde rehin olarak tutması için sultana teslim etmeyi teklif ettiler. Ancak Müslümanlar, sultana bizzat kralın kendilerine rehin olarak bırakılmasından başka hiç-

bir şeye razı olmayacaklarını söylediler; bunun üzerine iyi bir şövalye olan Sargines'li Lord Geoffry, Müslümanlara kralı rehin olarak bırakıp bu yüz karasını üzerinde taşımaktansa onlar tarafından öldürülmeyi ya da esir alınmayı tercih edeceğini söyledi⁷⁴.

Bu arada hastalık böylece orduda yayılmaya, askerlerimizin dış etlerinde ölü et [tabakaları] çıkmaya başladı ve berber cerrahlar bu ölü etleri insanların yiyeceklerini çiğneyip yutabilmeleri için ortadan kaldırmak zorundaydılar. Ölü et tabakaları kesilen insanların ordugâh içerisinde yükselen çığlıklarını duymak çok acı idi. Çünkü doğum yapan kadınlar gibi çığlık atıyorlardı.

Ordunun Karadan ve Denizden Geri Çekilme Teşebbüsü

Kral, kendisi ve adamları için ölmekten başka bir seçeneğin kalmadığını görünce, yortudan sonraki sekizinci gün, yani Salı günü akşamı (5 Nisan 1250) ordugâhın dağıtılarak Dimyat'a geri dönülmesi için hazırlık yapılması emrini verdi. Aynı şekilde o, kadırgaları olan denizcilere hastaları alıp o tarafa doğru [Dimyat'a] getirmeleri emrini verdi. Bunun yanı sıra kral, Cornaut'lu Josselin ile kardeşine ve diğer ustalara Müslümanlar ile bizim aramızdaki köprünün halatlarını kesmeleri için talimat verdi, fakat onlar hiçbir şey yapamadılar.

Salı günü öğleden sonra akşam yemeğimizi yedik ve benimle birlikte olan iki şövalyem ile geri kalan diğer maiyyetim gemiye bindik. Hava kararmaya başladığında denizcilere demir almalarını ve nehirde ilerlemeye başlamamızı söyledim; ancak onlar buna cesaret etmelerinin mümkün olmadığını çünkü Dimyat ile bizim aramızda bulunan sultanın kadırgalarının mutlaka bizi öldüreceklerini söylediler. Denizciler hastaları teknelerinde toplamak için büyük bir ateş yaktilar ve hastalar da sürünerek nehrin kıyısına geldiler. Ben denizcileri

74 Memlûk kaynaklarından es-Sulûk'ta ise; Haçlı elçilerinin gelip, Dimyat'ı Kudüs'e karşı vermeyi teklif ederek barış istedikleri ancak bunun sultan tarafından red edildiği kayıttır. Bkz. el-Makrîzî, *es-Sulûk*, I-2, s. 351-354. Ç.N.

onları almaya teşvik ederken, Müslümanların ordugâha girdiklerini ve ateşin aydınlığında kıyıdaki hastaları katlettiklerini gördüm.

Denizcilerim tam demir alıyorlarken hastaları alıp götürmekle görevli olan denizciler demirlerinin ve gemilerinin halatlarını kestiler, sonra da bizim küçük teknemizin bordasına doğru geldiler ve bizi bir taraftan diğer tarafa öylesine çevrelediler ki, neredeyse bizi alabora edeceklerdi. Bu tehlikeden kurtulup da nehir boyunca ilerlemeye başladığımızda, ordusundaki hastalık ile kötü bir dizanteriye yakalanmış olan kral, eğer istemiş olsaydı gemileriyle kaçıp kurtulabilirdi; fakat o, kendisini adamlarından asla ayırmaması için Tanrıya yalvardı. Kral o gece çok acılı bir dizanteri hastalığına yakalanmasından dolayı pek çok kere bayıldı ve onun tuvalet ihtiyacını karşılayabilmesi için iç donunun alt tarafının kesilmesi gerekti.

Nehrin üzerinde ilerleyenler bize kralı beklememizi ve eğer beklemezsek üzerimize ok ile atış yapacaklarını söylediler, bu sebeple onlar bize gitmemiz için izin verinceye dek beklememiz gerekti.

Kralın Esir Düşmesi ve Müslümanların Anlaşmayı Reddetmesi

Ben şimdi bu şeylerle ilgili olarak anlattıklarımı bir kenara bırakıp, kralın kendi ağzından bana aktardığı esir edilişini anlatacağım. O bana nasıl kendi birliklerini bırakıp Sargines'li Lord Geoffry ile birlikte artçılara komuta eden Châtillon'lu Lord Gaucher'in birliklerine katıldığını anlattı. Kralın naklettiğine göre o üzeri ipeklerle kaplı küçük bir ata binmişti ve o sırada yanında bütün şövalyelerinden ve adamlarından yalnızca kendisini esir edildiği küçük köye⁷⁵ götüren Sargines'li Lord Geoffry kalmıştı. Yine bana kralın anlattığına göre, Sargines'li Lord Geoffry onu Müslümanlara karşı, lordunun kadehini sineklerden koruyan iyi bir hizmetçi gibi korudu. Çünkü, Müslümanların her hücumunda o eğeri ile kendisi arasında duran mızrağını

75 Makrizî'nin verdiği bilgiye göre bu köy, Sermeşah yakınlarındaki Tell Elminye'dir. Bkz. *es-Sulûk*, I-2, s. 356-357. Ç.N.

omzuna alarak onların üzerine gitmiş ve hepsini kraldan uzak tutmuştu.

O böylece kralı küçük köye getirdi ve kendisini bir eve sokup, Paris’li bir kasaba hanımının eteklerinde neredeyse ölmek üzere olan birisi gibi oraya yatırdılar ve akşama kadar kendisine gelemeyeceğini düşündüler. O sırada oraya Lord Montfort’lu Philip geldi ve krala, kendisiyle anlaşma şartlarını görüşmek isteyen bir Müslüman Emir⁷⁶ ile karşılaştığını ve eğer kral isterse bu Emir’e gidip onunla anlaşma şartlarını tekrar görüşüp konuşabileceğini söyledi. Kral, ona seve seve izin vereceğini ve hemen gitmesini ifade etti. Böylece Lord Philip bu Müslüman ile görüşmeye gitti ve o sırada bahsedilen Müslüman Emir başındaki sarığı ve parmağındaki yüzüğü barış konusunda samimi olduğunun bir işareti olarak çıkarmıştı.

Bu arada bizim adamlarımız adına çok büyük bir şanssızlık oldu ve ismi Marcel olan hain bir çavuş adamlarımıza şöyle bağırırmaya başladı: “Şövalyeler, kralın emri gereği teslim olun ve onun ölümüne sebep olmayın”. Onların hepsi de bunu kralın emri zannettiler ve kılıçlarını çıkarıp Müslümanlara teslim ettiler. Bu sırada Emir, Müslümanların bizim adamlarımızı esir olarak getirdiklerini gördü ve Lord Philip’e adamlarımızın esir olarak ele geçirildiği sırada barış yapılmasını kabul etmesinin uygun olmayacağını söyledi.

Bizim bütün adamlarımız esir edilmişken Lord Philip’e henüz dokunulmamıştı, çünkü o elçi idi. Ancak Müslümanların ülkesinde çok kötü bir adet vardı, o da kraldan sultana ya da sultandan krala bir elçi gönderildiğinde elçilerin geri dönüşünden önce kral veya sultandan birisi ölürse elçiler nereye giderlerse gitsinler ve Hıristiyan veya Müslüman olsunlar esir edilip köle yapılıyordu.

Joinville’in Ters Yönden Esen Rüzgâr İle Nehirde Kalması

Adamlarımızın, başlarına gelen talihsizlik ile karada esir alındıkları sırada, az sonra dinleyeceğimiz üzere bize de aynı şey nehir-

76 Bu şahıs muhtemelen Kral ve yakınlarına eman veren Cemal ed-Din Muhsin es-Sâlihî’dir. Bkz. el-Makrîzî, *es-Sulûk*, I-2, s. 356-357. Ç.N.

deyken oldu ve bizler de esir alındık. Rüzgarın Dimyat tarafından ve akıntıya karşı esmesi nedeniyle, kralın hafif teknelere hasta olanları savunsunlar diye yerleştirdiği şövalyeler kaçtı. Bizim denizcilerimiz de rüzgarı kaçırdılar ve gemimiz nehrin kollarından olan bir dereye girdi, böylece biz tekrar Müslümanlara doğru geri dönmek zorunda kaldık.

Nehirde ilerlemekte olan bizler, şafaktan az önce, Dimyat'tan gelen erzağı engellemek üzere sultan tarafından gönderilen gemilerin olduğu geçide geldik. Onlar buradan, kıyıdaki süvarilerimiz ile bize oklar ve gökten düşen yıldızlara benzeyen Grek ateşi ile saldırdıklarından büyük bir düzensizlik ve kargaşa vardı.

Denizcilerimiz bizi sürüklediğimiz yerden dışarıya çıkardıklarında, kralın hastalarımızı müdafaa etsinler diye görevlendirdiği küçük tekneleri gördük ve onlar Dimyat'a doğru kaçtılar. Daha sonra Dimyat tarafından esen çok kuvvetli bir rüzgar çıktı ve nehrin akıntısını etkisiz hale getirdi.

Nehrin bir kıyısından diğer kıyısına kadar, akıntıyı geçemeyen ve Müslümanlar tarafından durdurulup ele geçirilmiş olan bizim adamlarımıza ait çok sayıda kadirga vardı. Müslümanlar adamlarımızı öldürüp nehre atıyorlar ve ele geçirdikleri kadirgalarda bulunan sandıklar ile diğer ağırlıkları sürükleyerek teknelerden çıkarıp götürüyorlardı. Kıyıdaki Müslüman süvarileri bize ok yağdırdıklarından dolayı onlara doğru gidemiyorduk. Adamlarım bu sırada bana mızrak dövüşünde kullanılan zırhtan giydirdiler ve böylece ben kadirganın içine düşen oklarla yaralanmaktan kurtuldum.

Tam bu sırada kadirganın arka kısmındaki adamlarımızdan birisi bana şöyle bağırdı: "Lordum Lordum, denizcileriniz Müslümanlardan korktukları için sizi kıyıya götürmeye niyetlendiler". Ben bütün güçsüzlüğüme rağmen ellerime dayanarak ayağa kalktım ve kılıcımı çekip onların üzerine yürüyerek; eğer beni kıyıya götürecek olurlarsa hepsini öldüreceğimi söyledim. Bana önümüzdeki iki seçenekten birini seçmem gerektiğini söylediler: Ya kıyıya çıkmak ya da rüzgar çıkana dek nehrin ortasına demir atmak. Ben onlara bizi ölümden başka hiçbir şeyin beklemediği sahile çıkmaktansa nehrin ortasına demir atmayı tercih ettiğimi söyledim. Böylece onlar demir attılar.

Kısa bir süre sonra, içerisinde bin kişi olan sultanın kadırgalarının bize doğru geldiğini gördük. Bunun üzerine ben şövalyelerime ve adamlarıma, sultanın kadırgalarına mı yoksa kıyıdakilere mi teslim olmayı tercih ettiklerini sordum. Sonunda hepimiz de, bizleri birbirimizden ayırıp bedevilere satacak olan karadakilere teslim olmaksansa, bizi bir arada tutacak olan sultanın kadırgalarına teslim olmaya karar verdik.

Daha sonra Daulevant'ta doğmuş olan kiler görevlilerimden birisi şöyle dedi: "Lordum ben bu karara katılmıyorum". Ona neyin uygun olduğunu sordum ve bana şunları dedi. "Bana göre hepimiz kendimizi ölüme bırakmalıyız ve böylece de cennete girebiliriz". Fakat biz onu dinlemedik.

Joinville'in Esir Olması ve Hayatının Tehlikeye Girmesi

Ben esir alınacağımı anlayınca, başlığımı mücevherlerimi ve kutsal eşyalarımı nehre attım. Denizcilerimden birisi bana şöyle dedi. "Lordum eğer bana, sizin kralın kuzeni olduğunuzu söylememe izin vermezseniz onlar sizi ve bizi hepimizi öldürecekler". Ona ne isterse söyleyebileceğini ifade ettim. Bize doğru gelen ilk kadırganın üzerindeki gemimizin ortasına doğru mayna ettiler ve bunları duyunca teknemizin yanına demirlediler.

Daha sonra Tanrı bana, İmparatorun⁷⁷ topraklarından bir Müslüman gönderdi. O işlenmemiş keten kumaştan çamaşır giymişti, nehri yüzerek geçip bizim teknemize geldi ve elleriyle teknenin gövdesine tutunarak şöyle dedi: "Lordum eğer söylediklerimi dikkate almazsanız hayatınızı kaybedeceksiniz; şimdi sizin tekneden bu kadırganın güvertesine atlamanız için en uygun zamandır ve eğer atlarsanız bu insanlar şu anda teknenizde bulacakları ganimeti düşündüklerinden asla bunu fark etmezler". Onlar bana kadırgadan bir halat attılar ve

77 Doğudaki mutlak hakim olan Alman İmparatoru II. Ferderic.

bende Tanrının da izniyle kadirganın burnuna atladım. Siz şunu bilmelisiniz ki ben ayakta duracak halde değildim ve eğer o Müslüman benim arkamdan atlayıp beni tutmasaydı suya düşecektim.

Onlar beni, içerisinde iki yüz seksen tane adamlarının olduğu kadirgaya koydular ve o müslüman sürekli ellerimden tutuyordu. Daha sonra beni yere yatırdılar ve üzerime atılarak boğazımı kesip o şerefi hangisinin alacağı konusunda yarışa başladılar. Fakat o Müslüman ellerimden çekerek bağırdı: "Kralın kuzeni!". Bu sırada beni iki kez yere çarptılar ardından dizlerimin üzerine çöktürdüler ve o anda bıçağı boğazımda hissettim. Bu noktada Tanrı beni o Müslüman'ın yardımıyla korudu ve sonra emirlerin toplandığı kaptan köşküne götürüldüm.

Ben onların arasına geldiğimde üzerimden zırhımı aldılar ve bana acıyarak üzerinde kürkler olan kırmızı çizgili, eşimin annesinin bana verdiği örtüyü üzerime attılar. Onlardan birisi bana beyaz bir kuşak getirdi ve bununla üzerime koyduğum örtüyü bağladım ve bir de delik açarak onu elbise gibi giydim. Bir diğeri bana, başıma giydiğim bir başlık getirdi. Daha sonra ise yaşadığım korkudan ve hasta olmam sebebiyle şiddetli bir şekilde titremeye başladım. Bu sırada içecek bir şey istedim ve bir kavanozun içinde biraz su getirdiler, ben suyu içmek için ağızıma götürür götürmez su burnumdan dışarıya fışkırdı.

Bunu gördüğümde adamlarıma haber göndererek ölmek üzere olan bir adam olduğumu söyledim, çünkü görünüşe göre boğazımda tümör vardı. Onlar suyun boğazımdan ve burnumdan fışkırdığını görünce ağlamaya başladılar. Orada bulunan Müslüman Emirler, adamlarımın ağladığını görünce bizi kurtaran Müslüman'a adamlarımın niçin ağladığını sordular ve o da anladığını yani benim boğazımda tümör olduğunu ve bir daha iyileşemeyeceğimi söyledi. Sonra Müslüman Emirlerden birisi ona bizim rahat olmamızı çünkü kendisinin vereceği bir çeşit içecek ile benim iki gün içerisinde iyileşeceğimi söyledi ve dediğini yaptı.

Maiyyetimden birisi olan Wanou'lu Lord Raoul Shrove Tuesday'de yapılan büyük savaşta aldığı yaradan dolayı ayakta duramı-

yordu ve siz şunu bilmelisiniz ki, kadirgadaki yaşlı bir Müslüman süvari, o hasta adam ne zaman ihtiyaç duyarsa onu sırtında taşıyordu.

Joinville İle Kadırganın Reisi Arasındaki Görüşme – Hastaların Öldürülmesi – Joinville’in Mansûra’daki Diğer Esirler İle Bir Araya Gelmesi

Kadırganın reisi olan Emir bana haber göndererek, kralın kuzeni olup olmadığımı sordu ve ben de ona hayır dedikten sonra denizcilerimin nasıl ve niçin kralın kuzeni olduğumu söylediklerini anlattım. O bana, benim akıllıca davrandığımı aksi taktirde hepimizin öldürülmüş olacağını söyledi. Sonra o sırada sağ olan Almanya İmparatoru Frederic ile bir akrabalık bağımın olup olmadığını sordu. Ona, sanıyorum eşimin annesi İmparatorun kuzeni oluyor dedim. Bundan dolayı beni daha fazla sevdiğini söyledi.

Yemek esnasında et yediğimiz sırada Parisli birini önümüze getirdiler. O yanımıza geldiğinde bana dönerek "Lordum ne yapıyorsun" dedi. Ben de "Ne demek ben ne yapıyorum" diye cevap verince "Tanrı adına siz Cuma günü et yiyorsunuz " dedi. Ben bunu işittiğimde tabağımı alıp arka tarafıma koydum. Emir bizim Müslüman'a niçin böyle yaptığımı sordu ve o da durumu kendisine anlattı. Emir ise, Tanrının bu fiilimi dikkate almayacağını çünkü onu yanlışlıkla yaptığımı söyledi. Şunu bilmelisiniz ki, aynı cevap bana hapishaneden çıktıktan sonra Papanın Temsilcisi tarafından da verildi ve ben hâlâ buna rağmen bu hadiseden sonra büyük perhizdeki bütün Cuma günleri ekmek ve sudan başka hiçbir şey yememeye devam ettim. Bu yüzden de Papanın temsilcisi bana çok kızgındı, öyle görünüyor ki, bu da kralın yanında kalan en önemli tek adam olmamdan dolayı idi⁷⁸.

Emir, Pazar günü öğleden sonra, benim ve diğer bütün esirlerin nehrin kenarındaki sahile çıkarılmamızı buyurdu. Çok iyi bir papaz olan Lordum John kadirgadan çıkarılırken bayıldı ve onu hemen ora-

78 Buradaki anlam birazcık belirsiz.

cıkta öldürüp nehre attılar. Lord John'un yardımcısı da aynı şekilde bayıldı çünkü ordudaki hastalık ona da bulaşmıştı ve bu durumda Müslümanlar onun başına kireçli karışımdan serptiler, böylece o da öldü ve sonra onu da nehre attılar.

Onların esir almış olduğu diğer hasta adamlarımız kadırgadan kıryıya indirildiğinde orada yalın kılıç bekleyen Müslümanlar tarafından öldürüldü ve hepsi de nehre atıldı. Ben onların yaptığı işin doğru olmadığını, bana yardımcı olan Müslüman'dan kendilerine aktarmasını, çünkü bu yapılanların sizinle ekmeğinizi ve tuzunuzu paylaşan birisini asla öldürmeyin diyen Selahaddin'in öğretisine ters düşüğünü söyledim. Emir, bahsedilen adamların hiçbir kıymetinin olmadığı, çünkü onların yakalandıkları hastalık sebebiyle çok aciz durumda oldukları şeklinde bir cevap verdi.

O, benim denizcilerimin yanıma getirilmesini emretti ve sonra bana hepsinin dinlerinden döndüğünü söyledi; ben de kendisine asla onlara güvenmemesini, çünkü bizi nasıl kolaylıkla unutup terk ettirse, eğer uygun zaman ve şartlar sağlanırsa yeni efendilerini de böyle kolaylıkla terk edebileceklerini söyledim. Emir, verdiği cevapta benimle aynı fikirde olduğunu ifade ederek şunları ekledi: Çünkü Selahaddin'in söylediğine göre kötü bir Hıristiyan'dan iyi bir Müslüman, kötü bir Müslüman'dan da iyi bir Hıristiyan olduğu asla görülmemiştir.

Bütün bunlardan sonra o, benim ata binerek yanında ilerlemem için emretti. Biz kayıklardan yapılmış olan köprü üzerinden nehri geçtik ve kral ile adamlarının esir olarak bulunduğu Mansûra'ya⁷⁹ gittik. Kapisında sultanın katiplerinin bulunduğu köşke geldik ve burada benim ismimi listeye yazdılar. Sonra bana yardım etmiş olan Müslüman şöyle dedi: "Lord, yasak olduğu için sizinle birlikte buradan ileriye gelemeyeceğim, fakat ben sizin için dua edeceğim, ayrıca yanınızdaki bu çocuğu, Müslüman'ların sizden almaması için onun

79 Kralın eman talep etmesi üzerine, eman verilip esir alındıktan sonra demir zincirlerle bağlı olduğu halde getirildiği Mansûra'da Kadı Fahreddin İbrahim ibn Lokman'ın evine kardeşi ile birlikte hapsedilir. Bkz. el-Makrîzî, *es-Sulûk*, I-2, s. 356-357. Ç.N.

elini asla bırakmayın". Bu çocuk ise ismi Bartholomew olan Montfaucon Lordu'nun gayri meşru oğluydu. Emir, benim ismim listeye yazıldıktan sonra baronların ve yanlarında on binden fazla adamın olduğu köşke girmem için izin verdi. Ben içeriye girdiğimde baronlar öyle bir sevinç gösterisinde bulundular ki, hiç kimsenin birbirine ne söylediğini duyamadık ve onlar beni kaybettiklerini zannettiklerinden kurtarıcımıza şükrettiler.

Esirlerin Müslümanlar Tarafından Tehdit Edilmesi ve Tehlikenin Kral Tarafından Sonuçlandırıldığı Haberinin Gelmesi

Orada kısa bir süre kaldıktan sonra, buradaki Emirler'den birisi bizim başka bir köşke nakledilmemizi emretti. Pek çok şövalyenin ve adamın Müslümanlar tarafından tutulduğu bu avlu toprak duvarlar ile çevriliydi. Bu çevrili olan yerde onlar esirleri tek tek alıyorlar ve hepsine "Dininden dönüyor musun?" diye soruyorlardı. Dininden dönmeyenler bir tarafa ayrılıyor ve onların başı kesiliyordu, dininden dönenler ise başka bir tarafa koyuluyordu.

Bu sırada sultan bizimle konuşsunlar diye danışmanlarını gönderdi ve onlar bize sultanın mesajını kime iletebileceklerini sordular. Onlara, iyi bir kont olan Brittany'li Peter'e mesajı verebileceklerini söyledik. O esnada orada Fransızca'yı ve Müslümanların dilini bilen ve tercümanlar diye isimlendirilen belirli bir grup insan vardı, onlar Müslümanların konuştuklarını Kont Peter için Fransızcaya çevirdiler. Konuşulanlar ise şunlardı: "Lord, sultan bizi size, serbest kalmayı isteyip istemediğinizi öğrenmemiz için gönderdi". Kont: "evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine tekrar sordular: "Siz sultana kurtuluşunuz için ne vereceksiniz?" Kont'ta onlara: "Şu anda imkanlarımızın yeteceği makul olan bir şey" diye cevap verdi. Onlar ise: "Deniz aşırı ülkeden baronlara ait olan her hangi bir kaleyi verip veremeyeceklerini" sordular. Kont bu kaleler üzerinde hiçbir hakkı olmadığını ve onların o sırada hayatta olan Alman İmparatoruna ait olduğunu söy-

ledi. Sonra, kurtuluşumuz için Templierlere ya da Hospitalierlere ait kalelerden her hangi birini teslim edip edemeyeceğimizi sordular. Kont da bunun mümkün olamayacağını çünkü bu kalelere atanan kale komutanlarının buraları asla insanlar için fidye olarak vermeyeceklerine dair kutsal emanetler üzerine yemin ettiklerini söyledi. Danışmanlar anladıklarına göre bizim kurtulmaya niyetimiz olmadığını ve onların gidip ordumuzdaki diğerlerine yapıldığı gibi kılıçlarıyla bizimle eğlenecek olanları göndereceklerini ifade ettiler ve sonra da çıkıp gittiler.

Onlar gider gitmez çok sayıdaki genç Müslüman kılıçlar kuşanmış⁸⁰ oldukları halde bulunduğumuz yere hızla girdi ve yanlarında da çok yaşlı⁸¹ ve çok uzun saçlı bir adam getirdiler. O bize, bizim uğrumuza yakalanıp işkence edilen ve sonra da öldürülen, öldürülmesinden üç gün sonra da tekrar dirilen İsa'ya inanıp inanmadığımızın sorulmasını istedi. Bizler de ona "evet" diye cevap verdik. Sonra o bize "sizler onun uğruna çektiğiniz bu acılardan dolayı asla rahatsızlık duymamalısınız çünkü onun sizin için öldüğü gibi sizler onun için henüz daha ölmediniz ve eğer o tekrar imkan bulup da kalkıp gelse sizi kurtarır ve bundan büyük memnunluk duyar" dedi. Sonra o ve beraberindeki genç adamların hepsi gitti ve ben bundan dolayı büyük sevinç duydum, çünkü kesinlikle onların bizim kellelerimizi uçurmaya geldiğini düşünmüştüm. Bundan kısa bir süre sonra da sultanın adamları gelerek bize kralın fidyemizi sağladığı haberini verdiler.

Bizi teselli eden yaşlı adamın gitmesinden sonra, sultanın danışmanları tekrar geri geldi ve sultanın bizim fidyemizi temin ettiğini ve ne olup bittiğini öğrenmemiz için de içimizden dört kişiyi göndermemiz gerektiğini söylediler. Biz de çok iyi bir adam olan Valery'li Lord John'u, Montfort'lu Lord Philip'i, Kıbrıs'ın senesali olan Ibelin'li Lord

80 Joinville'in Credo'sunda kılıçlar çekilmiş olarak ifade edilmektedir.

81 Credo "Görünüşe göre bir adamın olabileceği kadar yaşlı" der ve genç Müslümanların yaşlı adamı deli gibi tuttuklarını ekler. Olayın hepsi Credo'da birkaç detay ile beraber tasvir edilmiştir.

Baldwin ve Kıbrıs'ın Konstabel'si ve o ülkedeki insanların en sevdiği şahıs ve benim gördüğüm en iyi şövalye olan Ibelin'li Lord Guy'u gönderdik. Bu dört kişi daha sonra bize kralın fidyemizi ne şekilde sağladığını gelip anlattılar.

St. Louis'in İşkence İle Tehdit Edilmesi ve Sonra Müslümanlar İle Antlaşmayı Görüşmesi

Sultanın danışmanları aynen bize uyguladıkları usulü krala da uyguladılar ve kralın onlara Hospitalierlere veya Templierlere ait herhangi bir kaleyi fidye olarak verip veremeyeceğini sormuşlar. Ancak kralın da isteğiyle onlara aynen bizim verdiğimiz cevabı vermiş. Onlar da krala, eğer kendisinin falakaya yatırılması emrini verilerse onların isteği dışında hiçbir şey yapamayacağını söylemişler. Bu falaka ise hiç kimsenin katlanamayacağı kadar zalimce bir işkencedir. Onlar bunu birbirine içine geçen dişleri olan esnek iki parça tahtadan yaparlardı. Bu tahta parçaları öküz derisinden yapılmış kayış ile birbirine bağlanıyordu. İnsanları bunun içine koymak istedikleri zaman yere yatırıyorlar ve ayaklarını bu dişlerin arasına gelecek şekilde falakanın içine koyuyorlar ve sonra da insanları bu tahtaların üzerine oturtuyorlardı. Böylece bu şekilde ezilmemiş kemik kalmıyordu. Yapabileceklerinin en kötüsünü yapmak için üç günün sonunda ayaklar şiştiği zaman onları tekrar falakaya koyuyorlar ve bir kere daha eziyorlardı. Bu tehditlere rağmen kral, kendisinin onların esiri olduğunu ve ne isterlerse onu yapabileceklerini söyledi.

Tehdit yoluyla bu iyi kralı alt edemeyeceklerini gördüklerinde, tekrar geriye döndüler ve ona Dimyat'ın teslim edilmesinin yanı sıra sultana kaç para verebileceğini sordular. Kral, sultanın kabul edeceği makul bir miktarı, kraliçeye kendilerinin fidyesi olarak ödemesi için bildireceğini söyledi. Onlar da şunu sordular: "Sen nasıl oluyor da bize bu işle ilgili kesin bir şey söyleyemiyorsun?" Kral da onlara, kraliçenin böyle bir şeyi kabul edip etmeyeceğini bilmediğini, çünkü onun, eşi olarak davranışlarında serbest olduğunu söyledi. Sonra danışmanlar sultana döndüler ve onunla konuştular, ardından da krala

gelerek, eğer kraliçe bir milyon altın dinar (basants) yani beş yüz bin *livre*⁸² öderse sultanın kendisini serbest bırakacağını söylediler⁸³.

Kral onlara, eğer kraliçe bu şartları yerine getirirse, sultanın kendilerini serbest bırakacağına yemin edip etmeyeceğini sordu. Böylece onlar bir kez daha sultana gittiler ve onunla konuştular, geri döndüklerinde de sultanın bahsedilen şartlar yerine getirildiği takdirde kralı serbest bırakacağına dair yemin ettiğini söylediler. Yemin alındıktan sonra, kral emirlere dönerek, adamlarının serbest bırakılması için beş yüz bin *livre*'yi ödemeyi ve yine kendi yakınları için Dimyat'ı teslim etmeyi seve seve kabul ettiği sözünü verdi ve kendisini paraya değişmesinin uygun olmayacağını gördüğünü söyledi. Sultan bunu işittiği zaman: "Dinim adına söylüyorum ki, bu Frank böylesine büyük bir meblağ için pazarlık yapmayacak kadar cömert ruhlu birisi, şimdi ona gidin ve söyleyin ben kendisine fidenin ödenmesi çerçevesinde yüz bin *livre* vereceğim."

Esirlerin, Sultanın Ordugâhının Bulunduğu Nehrin Alt Tarafına Götürülmesi

Daha sonra sultan, kumandanların ve hatırlı şahsiyetlerin dört kadirgaya konarak Dimyat tarafına doğru götürülmesini emretti. Ben ve Brittany'li Kont Peter, Flanders'li Kont William, Soissons'lu Kont John, Fransa Konstablesi Beaujeu'lu Imbert, iyi bir şövalye olan Ibelin'li Lord Baldwin ve kardeşi Lord Guy aynı kadirgada idik.

Bizi kadirgalara bindirenler, sultanın nehir kıyısına kurduğu ordugâhın önündeki kıyıya getirdiler ve ben size şimdi onun ne şekilde ter-tip edildiğini anlatacağım. Ordugâhın önünde çam kazıklarından yapılmış ve keten kumaşlar ile kaplanmış kuleler vardı ve onların yanın-

82 M. de Wailly'nin hesabına göre bu miktar, modern Fransız parasıyla 10,132,000 Frank ya da 405,000 paund ediyor.

83 Memlûk kaynaklarında verilen rakam da hemen hemen aynıdır: Yarısı (400 bin dinar) serbest bırakılırken ödenmek üzere 800 bin dinar. Bkz. el-Makrîzî, *es-Sulûk*, I-2, s. 362-363. Ç.N.

da da ordugâhın girişi bulunuyordu. Bu girişin önünde ise bir çadır vardı ve buraya sultan ile konuşmaya giden emirler kılıçlarını ve silahlarını bırakıyorlardı. Bu çadırın ilerisinde birincisi gibi diğer bir giriş vardı, bu giriş ile siz büyük bir çadıra geçiyorsunuz ve işte burası sultanın bulunduğu salon idi. Bu salonun ilerisinde, birincisi gibi diğer bir kule vardı ve buradan da sultanın özel odasına geçiliyordu. Sultanın özel odasının arkasında ise ortasında diğerlerine göre daha yüksek bir kule olan avlu vardı. Sultan bu kuleden görmek istediği bütün her yeri ve ordugâhı gözetleyebilirdi. Bu avludan nehre çıkan bir ara yol vardı ve sultanın emriyle nehrin içine onun yıkanması için çadır kurulmuştu. Ordugâhın tamamı tahtadan çitler ile çevrilmişti ve bu çitler dışarıdan mavi kumaşlar ile kaplanmıştı, böylece dışarıdaki birisi içeriye göremezdi ve yine kulelerin dördü de kumaşlar ile kaplıydı.

Biz, [Göge] Yükselme Gününden (Ascension Day) önceki Salı günü (28 Nisan 1250) ordugâhın kurulu olduğu yere ulaştık. İçerisinde hapsedildiğimiz dört kadirga sultanın ordugâhının önünde demir attı. Kral oraya çok yakın bir yere kurulmuş olan çadıra götürüldü. Bütün her şey sultan tarafından düzenlenmişti ve buna göre [Göge] Yükselme Gününden önceki Cumartesi Dimyat ona terk edilecek ve o da kralı serbest bırakacaktı.

Emirlerin Suikastı – Sultanın Öldürülmesi

Sultan danışmanı olan emirleri azletmiş onların yerine beraberinde Syabancı ülkeden [Hısn Keyfa'dan] getirdiği ve bu emirlerin yerine atadığı kendi emirleri ile toplantılar yapıp onlara danışmaya başlamıştı. Bu durum üzerine akıllı bir Müslüman şöyle dedi: "Ey Emirler, gördüğünüz gibi sultan bizi nasıl utanç verici ve onur kırıcı bir duruma düşürdü ve babasının nazarında kazandığımız itibarı ve saygınlığı elimizden aldı. Biz şimdi şundan emin olmalıyız ki, o Dimyat kalesine yerleştiğinde dedesinin Bar Kontu ve Montfort Kontu'nu esir almış olan emirlere yaptığı gibi bizi yakalatıp hapisanede öldürecekler. Bu sebeple de görünen o ki, o bizim elimizden kaçmadan önce bizim onu öldürmemiz daha iyi olacaktır".

Bu sebeple onlar Halka mensuplarına gittiler ve sultanın onları yemeğe davet etmiş olması sebebiyle onunla birlikte yemek yerken sultanın öldürülmesini onlardan istediler. Bu gerçekleşti ve yemek yedikten sonra sultan emirlerden ayrılıp odasına çekileceği sırada, sultanın kılıcını taşıyan Halka emirlerinden birisi onunla sultanın ellerinin ortasına dört parmağının üzerine vurdu ve kesti⁸⁴. Sultan, bu kendisine yapılan şeyi planlayan emirlere dönerek şöyle dedi: "Ey Emirler, sizlerin de gördüğü gibi beni öldürmek isteyen bu Halka mensupları karşısında size başvuruyor ve yardımınızı istiyorum". Bunun üzerine Halka Emirleri sultana tek ses halinde şöyle cevap verdiler: "Sen bizim seni öldürmeyi istediğimizi söylüyordun, o zaman sen bizi öldürmeden önce bizim seni öldürmemiz çok daha iyidir".

Daha sonra onlar kös çalınmasını emrettiler ve ardından bütün ordu toplanarak sultanın ne yapmak istediğini sordu. Onlar da Dimyat'ın alınıyor olduğunu ve sultanın o tarafa doğru gittiğini, onların kendisini takip etmelerini emrettiğini söylediler. Böylece ordu silahlandı ve Dimyat'a doğru ilerlemeye başladı. Biz onların Dimyat'a doğru gittiğini görünce şehrin kaybedildiğini düşünerek büyük bir üzüntü duyduk. Fakat sultan genç ve çevik olduğu için, size daha önce bahsettiğim ikamet ettiği mekanın arkasındaki kuleye birlikte yemek yedikleri üç şeyh ile kaçtılar ve sultan şimdi onlarla beraber o kuledeydi.

Beş yüz süvari olarak orada bulunan Halka mensupları sultanın çadırının olduğu yere geldiler ve sultan ile üç arkadaşının bulunduğu kulenin etrafını kuşattılar, daha sonra da ona aşağı inmesini söylediler. Sultan ise eğer hayatını garanti ederlerse ineceğini söyledi. Onlar da kendisinin şu anda Dimyat'ta bulunmadığını bu sebeple onu aşağıya zorla indirebilecekleri şeklinde cevap verdiler. Bunun üzerine onlar çam tahtası ve keten kumaştan yapılmış olan kuleye Grek ateşi fırlattılar ve kuleyi yaktılar. Kule hızlı bir şekilde tutuştu.

84 Bu hadise 20 Nisan 1250 tarihinde olmuş ve sultanın parmaklarını vurduğu kılıç darbesi ile Baybars el-Bundukdâri kesmiştir. Bkz. el-Makrîzi, *es-Sulûk*, I-2, s. 359-360. Ç.N.

Ben hayatımda böyle parlak ve yüksek bir alev asla görmedim. Sultan bunu görünce hızla aşağıya indi ve benim size bahsettiğim yol boyunca nehre doğru koşmaya başladı. Halka askerleri de bu sırada ordugâhı çevreleyen çitleri kılıçlarıyla parçaladılar, bu sırada ise sultan nehre doğru kaçıyordu ve onlardan birisi mızrağını sultanın kaburgalarına sapladı ve sultan vücudundaki mızrakla nehre kaçtı. Onlar ardından takip ettiler ve nehirde yüzerek bizim kadirganın bulunduğu yere uzak olmayan bir yerde sultanı öldürdüler⁸⁵. İsmi Fares ed-Dîn Aktay olan Emir elindeki kılıcıyla onun vücudunu kesti ve kalbini dışarıya çıkardı ve elleri kan içerisinde olduğu halde krala gelerek: "Eğer yaşasaydı seni öldürecek olan düşmanını öldürdüm bana ne vereceksin" dedi. Kral ona cevap vermedi.

Esirlerin Hayatının Tekrar Tehlikeye Girmesi – Kralın Emirler İle Yeniden Antlaşması

Onlardan otuz tanesi ellerinde kılıçları boyunlarında Danimarka baltaları olduğu halde bizim kadirgaya geldiler. Ben Müslümanların dilini iyi bilen İbelin'li Lord Baldwin'e bu insanların ne söylediğini sordum. Lord, onların bizim kellelerimizi almaya geldiklerini söyledi. Sonra orada bulunan bütün ordu mensupları, Flanders'li Kont William'a mensup Trinity Biraderlerinden olan John'a günah çıkarmaya başladılar. Fakat ben kendimle ilgili olarak işlediğim her hangi bir günahı hatırlamadım ve yalnızca çok kötü durumlarda kaçmaya çalışarak kendimi koruduğumu hatırladım.

Sonra ben istavroz çıkardım ve elinde marangozların kullandığı Danimarka baltalarından olan onlardan birisinin ayakları dibine diz çöktüm ve "St. Agnes de böyle öldü" dedim. Kıbrıs Konstable'si olan

85 Turanşah'ın öldürülmesine şahit olan Joinville'in verdiği bilgiler ile Memlûk kaynaklarında verilen bilgiler hemen hemen tam olarak birbirini tutmaktadır ve hatta Joinville'nin anlattığı bazı ayrıntıların Memlûk kaynaklarında olmadığını söylemek bile mümkündür. Bkz. Sibt ibn el-Cevzi, *Mirât ez-Zamân*, VIII-2, s. 781-83; en-Nuveyrî, *Nihâyet el-Ereb fi Funûn el Edeb*, XXIX, nşr. Muhammed Ziyâ ed-Dîn er-Reys, Kahire 1992, s. 359-362; el-Makrizî, *es-Sulûk*, I-2, s. 359-360. Ç.N.

Ibelin'li Lord Guy da benim yanı başıma diz çöktü, bana günah çıkar-
dı ve ben ona şöyle dedim: "Tanrının bana verdiği güç ile senin gü-
nahlarını affediyorum". Fakat ben oradan kalktıktan sonra onun ba-
na söyledikleri ile ilgili hiçbir şey hatırlamadım.

Müslümanlar bizi bulduğumuz yerden kaldırarak kadirganın
ambarındaki hapisaneyeye koydular ve bizim adamlarımızın çoğu da,
bunu üzerimize hep birlikte saldırmak istemeyip bizi teker teker öl-
dürmek istediklerinden dolayı yaptıklarını düşündü. Orada o akşam
ve bütün gece boyunca çok acınacak bir halde ve çok sıkışık bir du-
rumda idik. Benim ayaklarım Brittany'li Kont Peter'e doğru, onunki-
ler de benim yüzüme doğru idiler.

Ertesi günü emirler bizim ambardaki hapisaneden alınmamızı
emrettiler. Bu sırada ulak, bizim emirlere giderek daha önce sultanın
bizimle yaptığı anlaşmayı yeniden düzenlemek üzere konuşmamız
gerektiğini söyledi ve bunun yanı sıra yine o, eğer sultan yaşamış ol-
saydı kralın ve aynı şekilde bizim kellerimizi vurdurmuş olacağını
ifade etti. Gidebilecek durumda olanlar gitti. Ağır hasta olan ben ve
Konstable Brittany Kontu, bulduğumuz yerde kaldık. Flanders
Kontu, Soissons Kontu, Ibelin Kontu'nun iki kardeşi ve diğer gidebi-
lecek durumda olanların hepsi gitti.

Daha sonra emirler ile, Dimyat onlara teslim edilir edilmez kralı
ve orada bulunan diğer yüksek rütbeli adamlarını serbest bırakacak-
ları konusunda antlaştılar. Daha düşük rütbeli olan diğerlerinin ise
Kahire'ye götürülmesi sultan tarafından emredilmişti ve bu da en
azından öldürülmekten iyi idi. Bütün bu şeyler kralın daha önce yap-
tığı antlaşmaya ters idi ve bu sebeple de sultan Dimyat'ı teslim aldı-
ğında bizleri öldürebilirdi.

Bu sırada kral, Müslümanları memnun eden, nehri terk etmeden
önce iki yüz bin *livre*'yi, Akka'da da diğer iki yüz bin *livre*'yi verece-
ğine dair ant içti. Müslümanların kral ile yaptıkları antlaşmaya göre,
Dimyat'taki hastalar ve yine silahlar, yaylar, tuzlanmış etler ve savaş
aletleri kralın gönderdiği adamlar tarafından alınacaktı.

Emirlerin krala ettikleri yemin aşağıdaki şekilde düzenlenip ya-
zılmıştı: Eğer kral ile yaptıkları antlaşmaya sadık kalmazlar ise, başı

açık olarak günahları omzunda Mekke'ye hacca giden şerefini kaybetmiş bir adam gibi olacaktı ve yine karısını boşayıp onunla tekrar evlenen şerefini kaybetmiş bir adam gibi olacaktı (bu durumda Muhammet'in kanunlarına göre eğer bir adam karısını boşarsa, o kadın bir başkasıyla evlenmeden onunla asla evlenemezdi). Üçüncü yemin ise şu şekildeydi: Eğer onlar kral ile yaptıkları antlaşmaya uymazlarsa domuz eti yiyerek şerefini kaybeden bir Müslüman gibi olacaktı. Kral, emirlerin bahsi geçen bu yeminleri ile ikna oldu, çünkü Müslümanların dilini iyi bilen üstad Akka'lı Nicholas'ın söylediğine göre onlar için bundan daha güçlü ve daha bağlayıcı bir yemin olmazmış.

Emirler yemin ettikten sonra, kralın da yemin etmesini ve bunun kayda geçilip yazılmasını istediler. Bu yemin ise dininden dönüp onların tarafına geçmiş olan papazların tavsiyeleri ile düzenlendi ve metni aşağıdaki şekildeydi: Eğer kral emirler ile yaptığı antlaşmaya sadık kalmaz ise, İsa'yı ve annesini inkar eden ve efendimizin on iki havarisi ile bütün azizlerin dostluğunu kaybederek şerefinden olan bir Hıristiyan gibi olacaktı. Kral bu yemini seve seve kabul etti. Yeminin son maddesi ise aşağıdaki şekilde idi: Eğer kral emirler ile yaptığı antlaşmaya uymaz ise, Tanrıyı ve onun kanunlarını inkar eden, Tanrıya karşı çıkan ve Haç'a tükürüp onu ayakları altına alan şerefsiz bir Hıristiyan gibi olacaktı. Kral bunu duyduğunda asla böyle bir yemin etmeyeceğini söyledi: Emirler Müslümanların dilini çok iyi bilen üstad Nicholas'ı krala gönderdiler ve kral ile şunları konuştu: "Efendim, emirler çok kızgın çünkü onlar sizin istediğiniz şekilde yemin ettiler, oysa ki siz onların istediği şekilde yemin etmiyorsunuz. Şundan emin olun ki, eğer bu yemini etmezseniz sizin ve bütün adamlarınızın başını vuracaklar". Kral onların istediği her şeyi yapabilirim fakat bu yemini edip de İsa'nın ve annesinin gazabı altında yaşamaktansa iyi bir Hıristiyan olarak ölürüm daha iyi dedi.

Çok saygın ve seksen yaşında bir ihtiyar olan Kudüs Patriği Müslümanlardan himaye belgesi olarak kralın kurtuluşuna yardımcı olmak için gelmişti. Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasındaki geleneğe göre sultan veya kral ölürse onların elçileri Hıristiyan veya Müslü-

manların (dinsizlerin) ülkesinde olsun esir edilip köle yapılıyordu ve şimdi Patriğe himaye belgesi veren sultan ölmüştü, bu yüzden Patrik de bizim gibi esir idi. Kral cevabını verdiğinde emirlerden bir tanesi bunun krala Patrik tarafından öğütlendiğini söyledi ve diğerlerine şöyle dedi: “Eğer sizler bana güvenirseniz Patriğin kellesini uçurup kralın ayakları dibine düşürerek onun yemin etmesini sağlayacağım”. Onlar bunu dinlemediler fakat Patriği kralın yanından alarak çadırın direğine elleri arkada olmak üzere bağladılar, o öylesine sıkı bir şekilde bağlanmıştı ki, elleri şişerek kafası büyüklüğünde olmuştu ve tırnaklarının arasından kan fışkırmaya başlamıştı. Patrik krala şöyle bağırdı: “Efendim, Tanrı aşkına korkusuzca yemin edin, ben sizin ettiğiniz yeminden doğacak olan günahları üstleneceğim”. Yeminin tam olarak hangi sözlerle ifade edildiğini bilmiyorum, fakat sonunda kralın ve orada bulunan diğer itibarlı adamların ettiği yemin emirleri ikna etti.

Antlaşmanın Uygulanması ve Dimyat’ın Müslümanlara Geri Verilmesi

Sultan öldürülür öldürülmez emirler onun hakimiyet alametlerini kralın çadırının önüne getirdiler ve krala, kendisini Mısır’a sultan yapmak istediklerini ve bir danışma meclisi tayin etmesini söylediler. Kral bana, kendisine sunulan Mısır’a kral olması teklifini kabul edip etmemesi hakkında ne düşündüğümü sordu. Ben kendisine, onların kendi efendilerini nasıl öldürdüklerini gördükten sonra bu teklifi kabul etmenin çok büyük ahmaklık olacağını söyledim, fakat o bana bu teklifi reddedemeyeceğini ifade etti⁸⁶.

Şunu bilmelisiniz ki, bu mesele daha fazla bir ilerleme kaydetmeden anlatıldığı şekliyle kaldı, çünkü Müslümanlar kralı çok inançlı ve

86 Joinville’in burada verdiği bilgiler gerçeklikten çok uzak ve tamamıyla hayal ürünüdür, çünkü Memlûk Emirlerinin, ellerinde esir olarak bulunan Fransa Kralı IX. Louis’e böyle bir teklifte bulunmaları düşünülemez ve Memlûk kaynaklarında da bu anlatımlarla ilgili hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Ç.N.

tavizsiz bir Hıristiyan olarak bulduklarını söylediler. Buna örnek olarak ta kralın çadırından çıktığı sırada yere koyduğu bir çarmıhın üzerine uzanmasını ve bütün vücudunda haçın izinin kalmasını verdiler. Onlar, eğer Muhammet kendilerine krala olduğu gibi böylesine ızdırap ve acı çektirmiş olsaydı asla onun inancında kalmayacaklarını söylediler. Ardından da şunları ilave ettiler: Eğer onlar kralı sultan ilan ederlerse muhakkak Hıristiyan olmak zorunda kalacaklar ya da aksi takdirde onun tarafından öldürüleceklerdi.

Kral ve emirler arasında antlaşmanın düzenlenmesi ve yemin edilmesinden sonra, bizlerin [Göge] Yükselme Gününden sonraki gün serbest bırakılması hususunda fikir birliğine varıldı. Dimyat'ın emirlere teslim edilmesinin hemen ardından da, onlar kralın yanında bulunan adamlarını ve itibarlı maiyyetini söylenildiği üzere serbest bırakacaklardı. Perşembe akşamı (5 Mayıs 1250) onların isteği ile biz dört kadirgamızı Dimyat köprüsünün önünde nehrin ortasına demirledik ve köprü'nün önüne kralın ikamet edeceği çadır yine onların emriyle kuruldu.

Güneşin doğması ile birlikte Lord Sargines'li Geoffry Dimyat'a giderek şehrin emirlere teslim edilmesini⁸⁷ sağladı. Sultanın bayrakları şehrin bütün burçlarına çekildi. Müslüman süvariler şehre girdi ve şarap içmeye başladı, kısa bir süre sonra da sarhoş oldular. Bunun üzerine onlardan bir tanesi bizim kadirgamıza elinde, üzerinden kanlar damlayan kılıcı ile geldi ve bize adamlarımızdan altı tanesini öldürdüğünü söyledi.

Dimyat'ın teslim edilmesinden önce, kraliçe bizim kadirgamıza alındı ve onun yanında hasta olanlar hariç bütün adamlarımız vardı. Müslümanların, yeminleri gereği onları koruması ve muhafaza etmesi gerekiyordu, fakat hepsini öldürdüler. Aynı şekilde koruyacaklarına dair söz verdikleri kralın savaş araç gereçlerini de parça parça yaptılar. Yine onlar yemedikleri için bize saklayacaklarına dair söz verdikleri tuzlanmış domuz etlerini de muhafaza etmediler. Savaş araç gereçlerini, domuz etlerini ve diğer insan cesetlerini yığınlar halinde

87 Yani 6 Mayıs 1250, bkz. Işın Demirkent, *a.g.e.*, s. 218. Ç.N.

bir araya getirdiler ve sonra hepsini ateşe verdiler. Ateş öyle büyüktü ki Cuma, Cumartesi ve Pazar günü devam etti.

Çok Sayıda Esirin Katledilmesi

Kral ve orada bulunan bizler güneşin doğuşu ile salıverilmeliydik. Fakat Müslümanlar bizi güneşin batışına kadar tuttular ve ne biz ne de emirler hiçbir şey yemedik. Onlar bütün gün boyunca birbirleriyle tartıştılar. Bir tanesi kendi tarafından olanlara şöyle dedi: "Arkadaşlar, eğer beni ve bana bağlı olanları dinlerseniz, kralı ve burada bulunan diğer itibarlı adamlarını öldürün, çünkü bizler kırk yıl boyunca, onların çocukları henüz çok genç olduğu için her hangi bir şeyden korkmak durumunda da kalmayız. Ayrıca Dimyat'ı da teslim aldık bu sebeple biz bu işi büyük bir gizlilik içerisinde yapabiliriz".

Moritanya yerlilerinden ve ismi Sebreci olan diğer bir Müslüman ise tam tersine şunları söyledi: "Eğer biz sultanı öldürdükten sonra kralı da öldürürsek, Mısırlılar dünyanın en kötü ve en vefasız insanları denecektir". Bizim öldürülmemizi isteyenler tekrar söz aldılar: "Evet gerçekten bizler kendimizi sultandan, onu öldürerek kötü bir şekilde kurtardık ve böylece bize efendinizi göz bebeğiniz gibi koruyun diyen Muhammet'in emirlerine karşı çıktık. İşte bu kitapta Muhammet'in emirleri yazılı. Ama dinleyin" dedi ve devam etti: "Bundan sonra Muhammet'in şu emirleri gelmektedir". Ardından da elinde tuttuğu kitabın yapraklarını çevirdi ve onlara aşağıdaki şekilde olan diğer emirleri gösterdi: "Dinimizin selameti için onun düşmanlarını öldürün". "Şimdi biz efendimizi öldürerek Muhammet'in emirlerine karşı geldik; fakat eğer güvencede olacağına dair söz verilmiş bile olsa, inançsızlar içerisindeki en güçlü düşmanlardan birisi olan bu kralı öldürmez isek çok daha kötü bir şey yapmış olacağız".

Hemen hemen öldürülmemize karar vermek üzerelerken, o sırada düşmanımız olan emirlerden birisi hepimizin öldürüldüğünü düşünerek nehrin kenarına geldi ve kadırgalara dönüp Müslümanların diliyle bağırmaya başladı ve yine aynı sırada başından sarığını çıkararak gemidekilere işaret verdi. Bunun üzerine onlar demir alarak bi-

zi Kahire yönünde bir fersah kadar geriye götürdüler. İşte bu sırada artık bütün ümidimizi kaybettik ve çoğumuz da o sırada ağlıyordu.

Esirlerin Serbest Bırakılması – Joinville Kralın Kadırgasında - Haçlılardan Bazılarının Fransa'ya Doğru Yola Çıkması

Kullarını asla unutmayan Tanrının isteği ile güneşin battığı sırada bizim serbest bırakılmamız kararlaştırıldı. Böylece tekrar geri getirildik ve dört kadırgamız nehrin kıyısına çekildi. Biz gitmemiz için izin verilmesini talep ettik. Onlar, oradan aç olarak ayrılmamıza izin vermeyeceklerini “Çünkü bizim orayı yemek yemeden terk etmemizin emirler için bir utanç olacağını” söylediler. Bunun üzerine onlara, öyleyse et verin yiyelim dedik. Onlar da, ordugâhtan bir şeyler getirmek için birilerinin gittiğini söylediler. Daha sonra bize verdikleri yiyecekler ise, kurtlanmasın diye güneşte kurutulmuş peynir parçaları ve bizim şerefimize dışı çeşitli renklere boyanmış dört beş günlük fazlaca haşlanmış yumurta idi.

Daha sonra bizi karaya çıkardılar, kralı muhafaza ettikleri çadırından nehre kadar uzanan yerde onların rehberlikleri ile kralın bulunduğu yere doğru ilerledik. Orada kralın arkasında bellerinde kılıçları olduğu halde yirmi bin piyade asker vardı. Kralın bulunduğu yerin önünde nehirde, Cenova kadırgaları vardı ve görüldüğü kadarıyla da bordasında yalnızca bir adam duruyordu. O, kralın nehrin kıyısında olduğunu görür görmez ıslık çaldı ve bu ıslık sesiyle birlikte seksen okçu kadırganın ambarından tam teçizatlı olarak fırladılar ve aynı anda oklarını yaylarına yerleştirdiler. Müslümanlar bunu görür görmez koyun gibi kaçıştılar ve böylece kralın yanında iki üç kişiden başkası kalmadı.

Karaya uzatılan tahta ile kral kadırgaya çıkabildi ve aynı şekilde Anjou Kontu ve kardeşi, Sargines'li Lord Geoffry, Nemours'lu Lord Philip, Mez diye adlandırılan Fransa Marshal'ı, Trinity'nin Üstadı (Master of the Trinity) ve ben de arkadan kadırgaya çıktık. Poitiers

Kontu'nu ise kralın orayı terk etmeden ödemek zorunda olduğu iki yüz bin *livre*'yi ödediği zamana kadar esir olarak tuttular.

[Göğe] Yükselme Gününden sonraki Cumartesi (7 Mayıs 1250) yani serbest bırakılmamızın ertesi günü Flanders Kontu, Soissons Kontu ve kadırgada esir olarak tutulan pek çok itibarlı kişiler krala gelerek ondan yola çıkmak için izin istediler. Kral ise onlara, kardeşi Poitiers Kontu'nun serbest bırakılmasına kadar beklemelerinin uygun olacağını düşündüğünü söyledi. Fakat onlar bekleyemeyeceklerini çünkü kadırgalarının denize açılmak için hazır olduğunu belirttiler. Böylece kadırgalarına geçtiler ve sonra da Fransa'ya doğru yola çıktılar. Onlar giderken çok iyi birisi ve o sırada ağır hasta olan Britanyalı Kont Peter'i de aldılar, ancak o üç haftadan fazla yaşamadı ve denizde iken öldü.

Fidyenin Ödenmesi - Paranın Joinville Tarafından Templierler'den Alınması

Onlar fidye olarak ödenecek olan parayı Cumartesi sabahı saymaya⁸⁸ başladılar ve bu sayım işi bütün Cumartesi boyunca ve Pazar akşamına kadar devam etti. Çünkü onlar parayı terazide tartarak hesaplıyorlardı ve her ölçü on bin *livre* değerinde idi. Pazar günü, akşam dualarının yapıldığı saatlerde, paranın sayımıyla görevli olan kralın adamları ona haber göndererek hâlâ otuz bin *livre* eksikleri olduğunu bildirdiler. Bu sırada kralın yanında yalnızca Sicily Kralı, Fransa Marshal'ı, Üçlü Birliğin Üstadı ve ben vardım. Geri kalanların hepsi fidye olarak ödenecek olan paranın sayımı ile meşgulüldüler.

Daha sonra ben krala, eğer Büyük Üstadları o sırada ölmüş olan Templierlerin Marshal'ına haber gönderip bu otuz bin *livre*'yi kardeşinin serbest bırakılması için ödünç olarak isterse bunun uygun olacağını söyledim. Kral, Templierleri çağırarak için birini gönderdi ve beni de meseleyi onlara arz etmem için görevlendirdi. Ben konuştu-

88 Joinville "ödeme yapmak" diyor. Fakat takip eden cümleye bakıldığında sanki "sayma" anlamı çıkıyor.

ğum zaman Templierlerin komutanı olan birader Otricourt'lu Stephen bana şöyle cevap verdi: "Lord Joinville, sizin krala önerdiğiniz bu tavsiye ne iyi ne de makul bir tavsiyedir. Senin de çok iyi bildiğin gibi bizim teslim aldığımız bu parayı, bize bunu emanet edenler dışın-da hiç kimse için fidye olarak vermeyeceğimiz konusunda ettiğimiz yemin dolayısıyla elimiz kolumuz bağlıdır". Onunla benim aramda çok sert ve hoş olmayan bir konuşma geçti.

Daha sonra Templierlerin Marshal'ı olan birader Vichier'li Renaud konuştu ve şunları söyledi: "Efendim izin verin Lord Joinville ile komutanımız arasında geçen bu çekişmeyi bir kenara bırakalım. Aslında bizim komutanımızın da söylediği gibi biz paradan herhangi bir miktarı yeminimizi bozmadan asla ödünç veremeyiz. Ve seneşal'in bu durumdaki tavsiyesinde olduğu gibi, yani eğer biz bu parayı size ödünç vermez isek sizin gelip onu almanız daha iyi olacaktır. Çünkü seneşalin bu söyledikleri çok akıl dışı gibi gözüküyor ve siz en iyisi olduğunu düşündüğünüz şeyi yapmalısınız. Eğer siz burada, Mısır'da bizim olanı alırsanız, biz sizin Akka'da sahip olduğunuz şeylerin bir çoğuna zaten sahibiz, ama bunlarla bizim zararımızı yeterli oranda karşılayabilirsiniz".

Krala, eğer emir verirse gidip parayı alabileceğimi söyledim ve hemen bu emri verdi. Böylece Templierlere ait olan kadirgallardan en başta olanına gittim ve hazinenin bulunduğu kadirganın ambarına inmeyi istediğim sırada Templierlerin komutanın da gelip benim ne aldığımı görmesini istedim, fakat o buna tenezzül etmedi. Ancak Marshal benimle gelebileceğini ve benim zor kullanmama şahit olacağını söyledi.

Hazinenin bulunduğu aşağıdaki yere gider gitmez orada bulunan hazinedardan önümde duran sandığın anahtarlarını istedim. Ancak o, beni hapiste iken üzerime giydiğim elbiseler ile ve bir deri bir kemik kalmış zayıf halimle görünce anahtarları bana vermeyeceğini söyledi. Sonra orada duran küçük baltayı fark ettim ve onu havaya kaldırarak bu baltayı kralın anahtarı olarak kullanabileceğimi söyledim. Marshal bunu görünce beni eliyle tuttu ve şöyle dedi: "Lord açık bir şekilde görüyoruz ki, siz bize karşı kaba kuvvet kullanıyorsunuz

ve bu durumda size anahtarı vereceğiz". Daha sonra o, hazinedara anahtarları vermesini emretti ve o da emri yerine getirdi. Bunun ardından Marshal hazinedara benim kim olduğumu açıkladığında ise o hayretler içinde kaldı.

Açtığım sandığın içerisinde kralın çavuşlarından olan Choisi'li Nicholas'a ait şeyler buldum. Onun içerisinde bulduğum gümüşleri dışarı çıkardıktan sonra, beni getiren küçük teknenin baş kısmına oturdum. Sonra Fransa Marshal'ını alarak onu Templierlerin kadirğasındaki gümüşlerin yanında bıraktım, kadirğanın güvertesine ise Üçlü Birliğin Üstadını yerleştirdim. Marshal kadirğada iken gümüşleri Üstada verdi ve o da elindekileri üzerinde oturduğum küçük tekne de bana teslim etti. Biz işimizi bitirip kralın kadirğasına doğru yaklaştığımız zaman krala doğru şöyle bağırdım: "Efendim, efendim, bakın bu işi ne kadar güzel hallettim!" Beni azizlerden birisi neşeyle ve sevinçle karşıladı. Beraberimizde getirdiklerimizi fidyeyi saymakla görevli olanlara teslim ettik.

Kralın Antlaşmaya Uyma Konusundaki Sadakati

Parayı sayma işiyle görevli olan kralın danışmanları, bu işi bitirdiklerinde krala gelerek, Müslümanların, onun kardeşini parayı almadıkları sürece teslim etmeyeceklerini söylediler. Bu danışmanların içerisinde, kralın kardeşini teslim almadan önce parayı vermeme gerektiğini düşünenler de vardı. Fakat kral, Müslümanlar ile yaptığı anlaşma gereği bu parayı vermesi gerektiğini söyledi ve eğer Müslümanlar da dürüst olmayı isterlerse verdikleri söze sadık kalacaklardır dedi. Daha sonra Nemours'lu Lord Philip krala, Müslümanları zarara uğratmak için parayı on bin *livre* eksik saydıklarını söyledi. Ancak kral buna çok sinirlendi ve bu on bin *livre*'nin yerine konmasını çünkü kendisinin oradan ayrılmadan önce iki yüz bin *livre* vereceğine dair söz verdiğini söyledi. Bu sırada ben, Lord Philip'e ayağımla dokundum ve krala ona inanmamasını çünkü Müslümanların bütün dünyadaki hesabını en iyi takip eden insanlar olduğunu söyledim. Lord Philip de bunun üzerine benim haklı olduğumu ve kendisinin

yalnızca şaka yaptığını ifade etti. Kral da bu şakanın şu anda uygun olmadığını belitti ve sonra Lord Philip'e : "Size, bana tabi ve itaat zorunluluğu olan bir adamım olarak, eğer bu on bin *livre*'yi yerine koymadı iseniz mutlaka iade etmenizi emrederim" dedi.

Pek çok insan, krala o sırada denizde kendisini bekleyen gemiye gitmesini ve böylece müslümanların elinden kurtulmasını tavsiye etti. Fakat o, söz verdiği üzere iki yüz bin *livre*'yi ödemedi oradan ayrılmayacağını söyleyerek kendisine verilen tavsiyeleri asla dinlemedi. Kısa bir süre sonra para ödendiğinde kral artık sözünü yerine getirdiğini ve bu sebeple de denizdeki gemiye gidebileceğimizi söyledi.

Daha sonra kadirgalarımız harekete geçti ve bir saatlik yol gitmiş olmamıza rağmen hiç kimse birbiriyle konuşmuyordu, çünkü hepimiz Poitiers Kontu'nu orada esir⁸⁹ olarak bırakmış olmaktan dolayı çok üzüntülü idik. Bu sırada kadirgadaki Lord Montfort'lu Philip gelerek krala şöyle bağırdı: "Efendim, Efendim, diğer gemide bulunan kardeşiniz Poitiers Kontu'na seslenin". Bunun üzerine kral: "Etrafı aydınlatın" diye bağırdı ve hemen emri yerine getirdiler. Ardından hepimiz tahmin edilmeyecek kadar büyük bir sevinç yaşadık. Kral hemen kontun bulunduğu gemiye gitti, biz de ardından o gemiye geçtik. Fakir bir balıkçı Poitiers Kontesine giderek kontun serbest bırakıldığını gördüğünü söylemiş ve kontes de ona yirmi *livre Parisis* vermiş.

Chatillon'lu Gaucher ve Soissons'lu Piskopos'un Şehit Olması ve Dininden Dönen Adam

Biz Mısır'da iken cereyan eden bazı önemli hadiseleri de unutmamalıyım. İlk önce size lordum Châtillon'lu Goucher'den bahsedeceğim. İsmi Monson'lu Lord John olan şövalye, bana Châtillon Lordu'nu kralın esir edildiği köydeki sokakta gördüğünü söyledi. Bu sokak köye doğru gidiyordu ve bu yüzden de siz birinin bittiği yerde

89 Edebi olarak, "Poitiers Kontunun esir olması".

diğerinin başladığı açık alanları görebilirdiniz ve işte bu sokakta Lordum Châtillon'lu Gaucher elinde kılıcı ile duruyordu. O Türklerin bu sokağa geldiğini görünce elinde kılıcı ile onların üzerine atıldı ve hepsini köyün dışına sürüp çıkardı. Önünden kaçmakta olan Türkler kendisine o kadar yakın idiler ki onu ok yağmuruna tutmuşlardı. Hepsini köyün dışına sürdüğü sırada üzerindeki okları çıkardı ve zırhını değiştirdi, üzengilerinin üzerinde yükselerek elinde kılıcı olduğu halde şöyle bağırdı: "Châtillon şövalyeleri benim en iyi adamlarım nerede?" O, öbür tarafa döndüğünde sokağın diğer tarafından Türklerin girdiğini görünce elinde kılıcı ile onların üzerine hücum etti ve hepsini de geri püskürttü. Bunu anlattığımız şekilde arka arkaya üç kez yaptı.

Kadırgadaki emirler beni alıp karada esir edilenlerin yanına götürdüklerinde, ben Kont Châtillon'u onun çevresinde bulunanlara sordum, ancak Lord John Fouinon dışında onun nasıl esir edildiğini bilen hiç kimseye rastlamadım. Bu iyi şövalye bana kendisinin Mansûra'da esir edildiği sırada bir Türk'ün Châtillon'lu Lord Gaucher'in atına binmiş olduğunu ve atın sağrısının kanlar içinde olduğunu gördüğünü söyledi. Bunun üzerine de Lord John atın üstündeki Türk'e bu atın sahibine ne yaptığını sormuş. Türk de ona; bindiği atın sağrısının kanlar içerisinde olmasından da anlaşılacağı üzere onun boğazını kestiğini söylemiş.

Orduda Soissons Piskoposu olup ismi Castel'li Lord James olan çok cesur bir adam vardı. O, bizim adamlarımızın Dimyat tarafına doğru geri çekildiklerini görünce, Tanrıya kavuşma isteğiyle yanıp tutuşan bu adam, doğduğu ülkeye geri dönme ümidinin olmadığını hissedip tanrıya kavuşmak için acele ederek kılıç darbeleri ile kendisini öldüren Türklerin üzerine tek başına hücum etmiş ve böylece çok sayıdaki şehidin arasına katılarak Tanrıya yoldaş olmuştur.

Kral, Poitiers Kontu olan kardeşinin serbest bırakılması için yapılacak olan ödemeyi beklerken, çok yakışıklı ve çok iyi giyimli bir Müslüman gelerek, krala Mısır Sultanı olan Nasac'ın çocuğu adına kavanoz içerisinde süt ve değişik renlerdeki muhtelif çiçeklerden oluşan hediyeleri Fransızca konuşarak takdim etti.

Kral ona Fransızca'yı nereden öğrendiğini sordu. O da kendisinin Müslüman olmadan önce Hıristiyan olduğunu söyledi. Bunun üzerine kral ona: "Benden uzak dur seninle daha fazla konuşmak istemiyorum" dedi. Ben hemen onu bir kenara çektim ve hikayesini sordum. Bana Provins doğumlu olduğunu ve Mısır'a Kral John ile geldiğini sonra burada evlendiğini ve itibar sahibi bir adam olduğunu anlattı. Ben de ona şunları söyledim: "Sen eğer bu şartlar altında ölürsen bir günahkar olup cehenneme gideceğini biliyor musun?" O, hiçbir dinin Hıristiyanlık kadar güzel olmadığından emin olduğu için "Evet" dedi ve devam etti: "Fakat ben daha önce içinde bulunduğum yoksulluk ile tekrar yüz yüze gelmek istemiyorum, ayrıca eğer ben size dönersem her gün bana: 'bak bu dininden dönen adam' diyecekler ve ben utanç duyacağım, bu sebeple de kendimi önceki kötü duruma düşürmektense burada zengin ve sıkıntısız olarak yaşamaya devam etmem benim için çok daha iyidir". Ona hesap gününde bütün günahlarının ortaya konması sonucunda duyacağı utancın şu anda bahsettiği utançtan çok daha acı olacağını söyledim. Daha pek çok nasihatlerde buldum fakat hiçbir faydası olmadı ve onu bir daha asla görmedim.

Kraliçenin Dimyat'ta Çektiği Eziyetler

Sizler şu ana kadar kralın ve bizlerin ne sıkıntılar çektiğini işittiniz. Şimdi sizlere aynı türden sıkıntıları çekmekten kraliçenin de kurtulmadığı anlatılacak. Kraliçenin doğum yapmasından üç gün önce kralın esir edildiği haberi geldi. Bu haberle birlikte, kraliçe çok korktu ve yatağında uyurken zaman zaman odasını Müslümanlarla dolmuş gibi gördüğünden "Yardım edin, yardım edin" diye bağıyordu. Bu sebeple o karnında taşıdığı bebeğin ölmemesi için, seksen yaşındaki ihtiyar bir şövalyenin, yatağının hemen yanı başında bulunmasını ve elini tutmasını istedi. Kraliçe her bağırdığında o: "Hanımefendi ben buradayım korkulacak bir şey yok" diyordu.

O doğum yapmadan önce orada bulunan herkesin bahsedilen şövalye hariç odasını terk etmesini istedi ve sonra onun önünde diz

çöktü ve kendisinden isteyeceği şeyi yapması için ona yalvardı. Şövalye de bunu kabul ettiğine dair söz verdi. Kraliçe ona şöyle dedi: "Eğer Müslümanlar şehri ele geçirirlerse ben onların eline geçmeden önce benim kellemi uçuracağına dair bana sadakat yemini etmeni istiyorum". Şövalye de ona şu cevabı verdi: "Şundan kesinlikle emin olun ki ben bunu seve seve yapacağım, çünkü zaten ben sizi ele geçirilmeden önce öldürmeye karar vermiştim."

Kraliçe, John ismini alan bir erkek çocuk dünyaya getirdi ve doğum sırasında çekilen acılar ve sıkıntılar sebebiyle onu Tristram (keder-hüzün) diye adlandırdılar. Kraliçenin doğum yaptığı gün kendisine; Pisa, Cenova ya da diğer bir bağımsız şehre kaçıp gitmesi tavsiye edildi. Ertesi günü, onların hepsini yatağının etrafında toplanmak üzere çağırttı ve o sırada onun odası tamamıyla dolmuştu. Sonra onlara şöyle dedi: "Lordlar, Tanrı aşkına bu şehri terk etmeyin, çünkü sizin de gördüğünüz gibi, eğer bu şehir terk edilirse kral ve onunla birlikte esir alınanların hepsi mutlaka kaybedilecek. Ve eğer bu sizi harekete geçirmiyorsa, şurada yatan ve benim iyileşmemi bekleyen küçücük bebeğe merhamet edin".

Onlar şöyle cevap verdiler: "Hanımefendi, biz ne yapabiliriz? Bu şehirde açlıktan ölmek üzereyiz". Bunun üzerine kraliçe onlara kıtlık sebebiyle harekete geçmek zorunda kalmayacaklarını söyledi ve devam etti: "Bu şehirdeki bütün yiyecekleri satın aldırtacağım ve sizler de bundan böyle kralın emirlerini yerine getireceksiniz". Kendi aralarında görüşükten sonra kraliçeye geldiler ve seve seve kalmaya razı olduklarını bildirdiler. Daha sonra kraliçe (Tanrı onu onurlandırsın) şehirdeki bütün gıda maddelerini üç yüz altmış bin *livre* ve hatta daha fazlasına satın aldırttı. O, zamanından önce yatağından kalkmak zorunda kaldı, çünkü şehir Müslümanlara teslim edilmeliydi. Daha sonra kraliçe, kralı beklemek üzere Akka'ya geldi.

Kralın Müslümanlar Karşısındaki İsteklerini Ertelemesi ve Akka'ya Gitmesi

Kral kardeşinin serbest bırakılmasını beklediği sırada, vaizci biraderlerden olan birader Raoul'u, benim daha önce hiç görmedi-

ğim kadar vefalı bir Müslüman olan Fares ed-Dîn Aktay⁹⁰ ismindeki Emire gönderdi. Ve ondan Emir'e, onun ve diğer emirlerin, kendilerinin himayesi altındaki hastaların öldürülmesine, savaş aletlerinin param parça edilmesine, hastaların ve korumakla yükümlü oldukları tuzlanmış etlerin yakılarak alçakça bir şekilde antlaşma hükümlerinin çiğnenmesine nasıl izin verdiklerine hayret ettiğini bildirmesini istedi.

Fares ed-Dîn Aktay, birader Raoul'a şöyle cevap verdi: "Birader Raoul, bana çok büyük keder veren bu mesele ile ilgili olarak inançlarım sebebiyle krala yardımcı olmamın mümkün olmadığını kendisine iletin. Aynı şekilde ona benim şu mesajımı da götürün. Kendisi halen bizim elimizde olduğu için bu hoşnutsuzluklarını dışa vurup bize aksettirmesin, çünkü bu onun ölümüne sebep olabilir". Emir'in bu konudaki düşüncesi ise kralın ancak Akka'ya geldikten sonra kafasındaki düşünceleri açıkça ifade etmesi şeklindeydi.

Kral kadırgasına geldiğinde adamlarının kendisi için ne bir elbise ne de yatak olmak üzere hiçbir hazırlık yapmadıklarını gördü. Böylece Akka'ya gelinceye dek, sultanın kendisine verdiği yatakta yatmak ve yine sultanın emriyle yaptırılıp krala verilen elbiselerini giymek zorunda kaldı. Bu elbiseler ise üzeri altın işlemeli siyah bir ipek, gri bir sincap kürkü idi ve bu elbiselerin üzerinde iyi altından yapılmış çok sayıda düğme vardı.

Ben, denizde olduğumuz sırada hasta olmama rağmen altı gün boyunca hep kralın yanında bulundum. Bu esnada bana nasıl esir edildiğini ve Tanrının yardımıyla nasıl kendisinin ve bizim fidyelerimiz için anlaşma görüşmelerini yapabildiğini anlattı. Daha sonra bana, denizde olduğum sırada nasıl esir edildiğimi anlattı ve sonrada böylesine büyük bir tehlikeden beni kurtardığı için Tanrıya şükür borçlu olduğumu söyledi. O, kardeşi Artois Kontu'nun ölmesinden

90 Aktay Bahri Memlûkler'in ileri gelen Emirlerindendir, Memlûk Sultanı Aybek zamanında çok güçlenince, sultan tarafından öldürülmüştür (18 Eylül 1254). Bkz. En-Nuveyrî, *Nihâyet el-Ereb fi Funûn el Edeb*, XXIX, s. 429-433; Kazım Yaşar Kopruman, *Mısır Memlûkleri*, s. 445-447. Ç.N.

dolayı çok acı çekti ve Artois Kontu'nun, Poitiers Kontunun yaptığı gibi, gelip kendisini görmekte isteksiz davranmasına üzüldüğünü, halbuki onun gelip kadirganın güvertesinde kendisiyle muhakkak görüşmesinin gerekli olduğunu söyledi.

Yine kral bana, aynı gemide olmalarına rağmen kendisine arkadaşlık etmemesinden dolayı Anjou Kontunu şikayet etti. Bir gün kral, Anjou Kontu'nun ne yaptığını sorduğunda, kendisine Nemours'lu Lord Walter ile oyun oynadığı söylendi. Kral oraya o sırada hastalıktan dolayı çok güçsüz olduğu için sendeleye sendeleye gitti ve zarlarla masayı kaldırıp denize attı, bu sırada kardeşine çok kızgındı çünkü kısa bir süre sonra tekrar zar oynamaya başlamıştı. Fakat bu sırada Lord Walter en iyisini yaptı ve masanın üstündeki fazla miktardaki parayı kucağına doldurarak onlarla birlikte oradan uzaklaştı.

Joinville'in Akka'daki Sıkıntıları

Biraz sonra aşağıda, her zaman güvendiğim ve hâlâ güvenmeye devam ettiğim Tanrının, Akka'da iken başıma gelen felaketlerden beni kurtarması sizlere anlatılacak. Bu şeyleri yazacağım çünkü bunları işitenler de başlarına her hangi bir felaket geldiğinde Tanrıya güvensinler ve Tanrı bana yardım ettiği gibi onlara da yardım etsin.

Şimdi kral Akka'ya geldiği zaman, tören alayını görmek üzere papazların ve Akka halkının nasıl sevinçle sokaklara döküldüğünü anlatalım. Onlar bana bir at getirdiler. Tam ata biniyordum ki kalbim sıkıştı ve atı getirene düşmemem için beni tutmasını söyledim. Ben kralın bulunduğu salona giderken merdivenleri çıkmakta büyük sıkıntı çektim. Bu sırada pencereye gidip yanımdaki çocukla birlikte oturdum. Bu çocuk ise on yaşındaki ismi Bartholomew olan Montfaucon Lordu Montbéliard'lı Ami'nin gayri meşru oğluydu. Oraya oturduğum sırada hiç kimse benimle ilgilenmedi. Daha sonra üzerinde iki sarı çizgi olan kırmızı bir gömlek giymiş bir şövalye uşağı geldi ve bana selam vererek kendisini tanıyıp tanımadığımı sordu. Ben de tanımadığımı söyledim. O, bana Oiselay'den amcamın kalesinden geldiğini söyledi. Sonra kimin adamı olduğunu sordum. Bir efendisinin ol-

madığını ve eğer istersem benimle kalabileceğini söyledi. Ben de bunu isterim dedim. Sonra gidip bana beyaz bir külah getirdi ve benim saçlarımı güzelce taradı.

Daha sonra kral beni kendisiyle yemek yemem için çağırttı, oraya üzerimde hapisanede iken yatak örtümden yapılmış olan cübbeyi giyerek gittim. Sonra bu yatak örtüsünü ve yine bana hapisanede-yken Tanrının lütfuyla verilmiş olan dört arşın boyundaki deve tüyünden yapılmış olan kumaşı Bartholomev'e verdim. Benim yeni uşağım Guillem'in geldi ve önümde eti dilimledi, biz yemeğimizi yerken çocuk için de biraz yiyecek ayırdı.

Yeni uşağım bana gelerek hapisanede-yken oluşan üzerimdeki ter kokuları ve pisliklerden temizlenebilmem için hamamın yanında bir oda kiraladığını söyledi. Gece olduğunda ben hamamdayken kalbim sıkıştı ve bayıldım, daha sonra ise büyük güçlüklerle beni hamamdan çıkardılar ve yatağıma taşıdılar. Sonraki gün ismi Lord Bourbonne'li Peter olan yaşlı şövalye beni görmeye geldi ve onu yanımda alıkoydum. O, benim şehirde iken ihtiyacım olan elbiseleri ve araç gereçleri aldığım sırada kefilim oldu.

Tam dört gün sonra uygun bir şekilde giyindiğimde oraya geldik ve ardından kralı görmeye gittim. Kral beni azarlayarak uzun bir süredir kendisini görmeye gitmemekle hiç iyi etmediğimi söyledi ve bana, onun sevgisini kazanmış birisi olarak burada kalmak veya Fransa'ya dönmek konusunda bizim ne yapacağımıza karar verinceye kadar her gün onunla birlikte sabah ve akşam yemek yememi emretti.

Krala, Courtenay'lı Lord Peter'in benden dört yüz *livre* borç aldığını ve geri ödemediğini söyledim. Kral da hemen Lord Courtenay'a olan kendi borcundan bu miktarı düşerek bana paramın ödenmesini sağlayacağını söyledi ve gerçekten de söylediğini yaptı. Lord Bourbonne'li Peter'in tavsiyesi ile harcamalarımız için kırk *livre* alıkoyduk, geri kalanını da Templierlerin şatosunun kumandanına muhafaza etmesi için verdik. Alıkoyduğumuz kırk *livre*'yi harcayıp bitirdiğimizde, Denizaşırı ülkede hizmetime aldığım Sainte-Menehould'lu John Caym'ın babasını diğer kırk *livre*'yi alması için gönderdim. Fakat ko-

mutan beni tanımadığını ve kendisinde bana ait para olmadığını söylemiş.

Bunun üzerine ben, esaret günlerinde krala gösterdiği nezaket dolayısıyla kralın yardımını alarak Templierlerin Üstadı olan birader Vichiers'li Renaud'a gittim ve emanet ettiğim parayı bana geri vermeyen şatonun komutanını şikayet ettim. O bunu duyduğunda ayağa fırlayarak bana şöyle dedi: "Lord Joinville, ben seni çok seviyorum ancak bu iddianda ısrar edersen şu dakikadan sonra sana olan bu sevgim sona erecek, çünkü sen insanları bizim biraderlerimizin hırsız olduğuna inandıracaksın". Ona iddiamdan Tanrının yardımıyla vazgeçmeyeceğimi söyledim.

Sonra da dört gün boyunca harcayacak hiç parası olmayan bir adam olarak kendimi kötü hissettim. Bu dört günden sonra Templierlerin Üstadı gülerek bana geldi ve paramı bulduğunu söyledi. Parayı bulması ise şu şekilde olmuştu: O, sarayın kumandanını değiştirmiş ve onu Sephouri denen köye göndermişti ve işte bu adam benim paramı geri gönderdi.

Joinville'in Hastalanması ve Anjou Kontunun Cömertliği

Provins'in yerlisi olan o sıradaki Akka Piskoposu, Rahip St. Michael'in evini bana ödünç verdi. İki yıl boyunca bana denizaşırı ülkelerde iken diğer bütün adamlarımdan daha iyi hizmet eden Sainte-Menehould'lu Caym'ı ve diğer pek çok insanı hizmetimde alıkoydum. Benim yatağımın baş ucunda ise yandaki kilise ile bağlantıyı sağlayan bir bölme vardı.

Sürekli olarak benim yüksek ateşim olduğu için yataktan kalkmadım ve adamlarım da aynı durumda idiler. O esnada hiçbir gün, bana kimse yardım etmedi veya beni ayağa kaldırmadı ve çevremde ölümden başka hiçbir şey görmedim. Çünkü o sırada kiliseye her gün yirmi ya da daha fazla ölü getiriliyordu ve sık sık kulağımda ve beynimde yattığım yerden işittiğim şu ilahi yankılanıyordu: "Libere me, Domine". Sonra ben ağlayarak Tanrıya şükrediyor ve şunları söylü-

yordum: “Tanrım sağlıklı olarak yaşarken sana nasıl şükrediyorsam, şimdi bana çektiğin bu acılar için de sana şükrediyor ve beni bu hastalıktan kurtarman için dua ediyorum.” Ve Tanrı dualarımı kabul etti, beni ve adamlarımı kurtardı.

Bütün bunlardan sonra, ben yeni uşağım olan Guillemin’den hesabımızın durumunu bana anlatmasını istedim ve o bunu yaptı. Ancak bu sırada bana on ya da daha fazla *livre Tournois* değerinde eksik hesap çıkardığını fark ettim. Bunu ondan istediğimde imkanı olduğunda geri ödeyeceğini söyledi. Onu hemen kovdum ve benden aldığı miktarı da affettiğimi çünkü bunu iyi hizmetiyle hakkettiğini söyledim. Daha sonra, Burgundy şövalyesi esaretten kurtulup geri döndüğünde öğrendim ki; onlar bu adamı denizaşırı ülkeden getirmişler ve o, görülmemiş derecede nazik bir hırsızmış. Çünkü şövalye ne zaman bir bıçak ya da kayış, eldiven, mahmuz veya her hangi bir şey istese o hemen gidip onu çalıyor ve veriyormuş.

Kral Akka’da iken, kralın kardeşleri zar oynamaya başladı, Kont Poitiers çok nazikçe oynuyordu ve kazandığı zaman, bütün erkekleri ve bayanları bir salona davet ediyor ve kendi parasından ya da kazandığı paradan olmasına bakmadan onlar için harcıyordu. Eğer o kaybederse, kiminle oynadıysa, ki bu kardeşi Anjou veya bir başkası olabilirdi, parasını geri satın alırdı ve sonra bu parayı diğerlerine dağıtırdı.

Kralın Geri Dönmesinin Tartışılması

Akka’da bulunduğumuz sırada, kral bir Pazar günü kardeşi Kont Flanders ve diğer itibarlı adamlarını çağırarak onlara şöyle dedi: “Lordlar, annem yani kraliçe bana gönderdiği haberde en kısa zamanda Fransa’ya dönmeme istirham ediyor, çünkü benim ülkem İngiltere Kralı ile bir barış veya ateşkes yapamadığımız için büyük bir tehlikede. Bu ülke halkından benim konuştuğularım, eğer ben burayı terk edersem bu toprakların kaybedileceğini söylediler. Çünkü buradakilerin hepsi benimle birlikte geleceği için kimse Akka’da kalmaya cesaret edemeyecek. Öyleyse ben sizden bu konuyu çok iyi düşünme-

nizi istirham ediyorum, çünkü bu mesele çok önemli ve size, doğru düşünüp bana cevap verebilmeniz için sekiz gün süre veriyorum”.

Bu sekiz gün içerisinde papanın temsilcisi bana geldi ve kralın denizaşırı ülkede nasıl kalabileceğini anlamadığını söyledi. Sonra da bana, hemen kendisiyle birlikte onun gemisinde geriye dönmek için yalvardı. Ancak ben ona bunun imkan dahilinde olmadığını, çünkü onun da bildiği gibi nehirde esir alındığım sırada bütün sahip olduğum her şeyi kaybettiğimi söyledim.

Ona bu cevabı kendisiyle gitmekten hoşnut olmayacağım için değil ancak kuzenim olan Lord Bourlemont'un -Tanrı ona rahmet etsinben denizaşırı ülkeye gelirken bana söylediklerinden dolayı verdim. O bana şöyle demişti: "Sen deniz aşırı ülkeye gidiyorsun ancak geriye nasıl döneceğine dikkat et. Çünkü hiçbir şövalye, zengin veya fakir eğer oraya birlikte gittiği Tanrının kullarını Müslümanların elinde bırakırsa şerefsiz bir şekilde geri dönmekten kurtulamaz". Papanın temsilcisi bana çok kızdı ve onun teklifini reddetmemem gerektiğini söyledi.

Konseyde Farklı Fikirlerin İfade Edilmesi ve Joinville'in Fransa'ya Dönmeye Karşı Çıkması

Sonraki Pazar günü tekrar kralın huzurunda toplandık ve o kardeşlerine, baronlara ve Kont Flanders'e gitmeyi mi yoksa kalmayı mı tavsiye ettiklerini sordu. Onlar krala yapmayı düşündükleri tavsiyeyi Mauvoisin'li Lord Guy'un ifade edeceğini söylediler. Kral, Lord Guy'a tavsiyelerini hemen söylemesini emretti. Lord Guy da aşağıdaki şekilde konuştu: "Efendim, kardeşleriniz ve burada bulunan diğer ileri gelen adamlarınız sizin durumunuzu görüştü ve görünen o ki, siz kendi ülkeniz ve onurunuz için bu topraklarda kalmamalısınız. Çünkü sizinle birlikte gelen şövalyelerin Kıbrıs'ta bıraktığınız iki bin sekizyüzü ve bu şehirde kalan yüzü hariç geriye hiç kimse kalmadı. Öyleyse bizim size tavsiyemiz, sizin Fransa'ya gidip oradan para ve adam temin etmeniz ve bundan sonra tekrar geriye dönerek sizi esir eden, Tanrının düşmanlarından intikam almanızdır".

Kral, Mauvoisin'li Lord Guy'un söyledikleri ile ikna olup rahatlamadı ve Anjou Kontu'nun, Poitiers Kontu'nun, Flanders Kontu'nun ve diğer ileri gelen adamlarının da fikirlerini aldı. Ve onların hepsi Mauvoisin'li Lord Guy gibi düşündüklerini ifade ettiler. Papanın Temsilcisi onların yanında oturan Yafa Kontu John'un ne düşündüğünü sordu. Yafa Kontu onlara mazeret beyan ederek bu soruya cevap vermemesi için kendisine izin verilmesini istedi ve şöyle dedi: "Benim kalem sınırda, bu sebeple eğer krala kalmasını tavsiye edersem, herkes bunu kendi çıkarlarım için yaptığımı düşünecek". Sonra kral, ondan ısrarla düşündüğünü söylemesini istedi. Bunun üzerine Kont, eğer kral bir yıl daha burada kalırsa bundan büyük bir şeref duyacağını söyledi. Daha sonra Papanın temsilcisi Yafa Kontu'nun yanında oturanlara fikrini sordu ve onların hepsi de Mauvoisin'li Lord Guy gibi düşündüklerini söylediler.

Ben Papanın temsilcisinin önünde on dördüncü sırada oturdum. O, bana da ne düşündüğümü sordu; ben de Yafa kontuna katıldığımı söyledim. Bunun üzerine öfkeli bir şekilde, kralın o kadar az adamla bu toprakları nasıl elinde tutabileceğini sordu. Ben de öfkeli bir şekilde cevap verdim çünkü zannedirim o bana bu şekilde hitap etmişti: "Efendim mademki siz bunu istediniz ben de söyleyeceğim. Bana göre bu söylenenler doğru değil, çünkü kral şu ana kadar kendi parasını harcamadı, sarf ettiği yalnızca papazların parası idi. Öyleyse kral kendi parasını harcamak için getirebilir ve aynı şekilde Mora'daki ve deniz aşırı ülkedeki şövalyelerini de buraya çağırabilir, çünkü onlar kralın iyi ücret ödediğini duyduklarında hep birlikte gelecektir. Bu şekilde Tanrının da lütfuyla kral bu toprakları bir yıl daha elinde tutabilir. Onun burada kalmasıyla, Tanrının ve kralın hizmetinde iken esir düşen ve onun buradan ayrılmasıyla asla özgürlüğüne kavuşamayacak olan zavallı esirler de kurtulmuş olacak." Bu sırada, orada arkadaşı esir düşmeyen her hangi bir kimse yoktu, hiç kimse beni azarlamadı ve herkes ağlamaya başladı.

Papanın Temsilcisi benden sonra, o sırada Fransa'nın Marshal'ı olan Lord Beaumont'lu William'a ne düşündüğünü sordu. O da benim çok güzel konuştuğumu söyledikten sonra bunun sebebini açık-

layacağını ifade etti. Onun amcası ve iyi bir şövalye olan ve Fransa'ya dönmeyi isteyen Beaumont'lu Lord John, ona çok kötü sözler söyledi ve şöyle devam etti: "Küfürbazın oğlu sen ne söyleyeceksin ki? Kapa çeneni ve otur aşağıya!". Kral ise ona: "Lord John yanlış yapıyorsun bırak konuşsun" dedi. Bunun üzerine o: "Efendim mâlesef bırakmayacağım" diye cevap verdi. Bununla birlikte Marshal sessiz kalmasının daha uygun olacağını düşündü. Bundan sonra Lord Chatenai dışında hiç kimse benim fikrimi paylaşmadı.

Daha sonra kral şöyle dedi: "Lordlar ben sizleri gerektiği şekilde dinledim ve benim için neyin uygun olduğunu bu günden itibaren sekiz gün içerisinde sizlere bildireceğim".

Joinville'e Sitem Edilmesi ve Onun Kral İle Olan Gizli Görüşmesi

Biz oradan dağıldığımızda, onlar benimle alay ederek dört bir taraftan şöyle dediler: "Lord Joinville, eğer kral seni dinlemez de bütün Fransa krallığının danışmanlarını tercih ederse muhakkak deli olmalı". Yemek masaları kurulduğunda, kral kardeşleri olmadığı zaman beni hep yanı başına oturtmayı alışkanlık haline getirdiğinden yine öyle yaptı ve yemek süresince beni yanına oturttu. Kral her zaman yemek esnasında bana çok itibar ederdi, fakat bu kez adetleri dışına çıkarak yemek bitinceye dek tek bir kelime bile konuşmadı. Ben ona parasını harcamadığını ve daha fazla para harcayabileceğini söylediğim için onun bana gerçekten çok kızgın olduğunu düşündüm.

Kral yemek duasını dinlerken, ben onun yatağının baş ucundaki kapalı pencerenin pervazına gittim, ellerimi pencerenin demirlerine geçirerek eğer kral Fransa'ya dönerse ben de akrabaları vasıtasıyla benimle irtibat kuran ve denizaşırı ülkeye düzenleyeceği diğer sefer zamanına kadar yanına gidip onunla kalmamı teklif eden Antakya Prensi'ne gitmeyi ve bu vesileyle de Lord Boilaincourt'un bana nasihat ettiği üzere esirlerin bu yolla kurtulabileceğini düşünmeye başladım.

Orada bulunduğum sırada kral geldi ve benim omuzlarıma dayanarak ellerini başımın üstüne koydu; ancak ben bu kişinin verdiğim

tavsiyeden dolayı o gün benimle çok uğraşan ve beni üzen Nemours'lu Lord Philip olduğunu düşündüm ve ona: "Lord Philip lütfen beni kendi halime bırakın" dedim. Başımı çevirirken kazara kralın eleri yüzüme geldi ve o zaman onun kral olduğunu anladım çünkü parmağındaki zümrütü gördüm. Bana şöyle dedi: "Sakin ol, sana şunu sormak istiyorum. Bana gitmemi tavsiye eden Fransa'nın bütün bilgi ve büyük şahsiyetlerine karşı, sen böylesine genç olmana rağmen nasıl bu kadar cesurca davranarak kalmamı tavsiye edebildin?"

"Efendim" dedim ve devam ettim: "Benim kalbimden geçen düşünce çok sert ve acı olsa da ben onu size olduğu gibi aktarırım". Bana: "Yani sen, eğer ben buradan gidersem yanlış yapmış olacağımı mı söylüyorsun" dedi. Ben de "Tanrım bana yardım et" diyerek "evet" dedim. Sonra bana: "Eğer ben kalırsam sen de benimle kalacak mısın" diye sordu. Ben kendisine: "Eğer masraflarımı kendim ya da bir başkası karşılayabilirse evet" deyince, "Sen müsterih ol, çünkü verdiğin tavsiyeden ötürü çok memnunum, fakat bunu önümüzdeki bir hafta bitinceye dek hiç kimseye söylemeyeceğim" dedi.

Ben bu duyduklarımın sonra çok rahatladım ve kendimi bana saldıranlara karşı daha büyük bir cesaretle savundum. O sırada bu topraklarda yaşayan köylüler *sıpa* diye isimlendiriliyordu ve Sur'da yaşayan Üstad Peter Avallon, krala *sıpa*ların arasında kalmasını tavsiye ettiğim için bana *sıpa* ismi takıldığını duymuş ve o bana haber göndererek; kendimi bana *sıpa* diyenlere karşı, onların olduğu gibi işi bitmiş sütçü beygiri olmaktansa *sıpa* olmayı tercih edeceğimi belirterek savunmamı söyledi.

Kralın Kutsal Topraklarda Kalacağını İlan Etmesi

Sonraki Pazar günü yine kralın huzurunda toplandık ve kral hepimizin bir araya geldiğini görünce ağzının üzerine haç işareti yaptı (o benim düşündüğüm kadarıyla bu şekilde kutsal ruha yardım etmesi için yalvarıyordu, çünkü annem bir keresinde bana, her ne zaman kutsal ruhtan bana yardım etmesini istersem muhakkak ağzımın üzerine kutsal işareti yapmam gerektiğini söylemişti). Kralın konuş-

ması aşağıdaki şekildeydi: "Lordlarım, bana burada kalmamı ve Fransa'ya dönmemi tavsiye eden herkese çok teşekkür ediyorum. Fakat ben şunu göz önünde bulundurdum; Eğer burada kalırsam, krallığının kaybedilmesi ile ilgili her hangi bir tehlike ortaya çıkmayacak, çünkü eşim olan kraliçe onu savunmak için yeterli sayıda askere sahip, ancak ben bu topraklarda yaşayan baronların; eğer buradan ayrılırsam benim gitmemden sonra burada onu müdafaa edecek kimse'nin kalmaması sebebiyle Kudüs Krallığının kaybedileceğini söylemelerini de dikkate alıyorum. Bu sebeple, buraya Kudüs Krallığını korumaya ve onu yeniden fethetmeye gelmiş birisi olarak buradan ayrılmamın çok anlamsız olacağına karar verdim. Sonuç olarak benim son kararım burada kalmaktır. Şimdi ben burada bulunan ileri gelen adamlarıma ve benimle kalmak isteyen diğer şövalyelerime yani hepimize söylüyorum; gelin ve benimle cesurca konuşun, eğer seve seve kalmak istemesseniz size pek çok şey söyleyeceğim ve bunlar benim değil sizin ayıbınız olacak." Bu sözleri duyanların pek çoğu şaşkına döndü, pek çoğu da ağladı.

St. Louis'in Kardeşlerini Göndermeye Karar Vermesi ve Joinville'i Kendi Hizmetine Alması

Kral, kardeşlerinin Fransa'ya dönmeleri gerektiğini söyledi ve bu emri verdi. Bu onların kendi isteği miydi yoksa kral mı öyle istedi bunu bilmiyorum. Kralın deniz aşırı ülkede kalacağına dair yaptığı dikkatli konuşma St. John yortusuna yakın günlerde gerçekleşmişti. Şimdi ise bana çok büyük yararı dokunan ve hacısı olduğum St. James [Jack] yortusu gününde⁹¹, ilahi okunduğu sırada kral kendi odasına çekildi ve kendisiyle birlikte kalan danışmanlarını çağırttı. Onların isimleri ise şöyleydi: Kralın ailesinde gördüğüm en dürüst ve en vefalı adam ve Chamberlain olan Lord Peter, çok iyi bir şövalye ve doğru bir adam olan Sargines'li Lord Geoffry, yine çok iyi bir şöval-

ye ve doğru bir adam olan Lord Giles le Brun, ki kral ona Lord Beaujeu'lu Imbert'in ölümünden sonra Fransa Konstable'liğini vermişti.

Kral, onlardan hoşnut olmayan birisi gibi ve yüksek sesle şunları söyledi: "Lordlar, benim burada kalacağımı bildirmemin üzerinden tam bir ay geçti ancak hâlâ hiçbir şövalyenin benim hizmetimde kalmak istediğini söylediğini duymadım". Onlar da "Efendimiz" dediler ve devam ettiler: "Bizim elimizden başka bir şey gelmez, onların ücretleri çok yüksek, çünkü hepsi de kendi topraklarına dönmeyi umuyor ve bu sebeple de onların istediklerini vermeye cesaret edemiyoruz". Kral: "Peki o zaman kim daha ucuza elde edilebilir" deyince hepsi birden: "Elbette ki Champagne Seneşali, ancak biz onun istediğini vermeye cesaret edemiyoruz" dediler.

Bu sırada ben kralın odasında idim ve bu konuşulanları duydum. Daha sonra kral: "Seneşali bana çağırın" dedi. Ben ona gittim ve önünde diz çöktüm. Bana oturmamı söyledikten sonra şunları dedi: "Seneşal, biliyorsun ki seni çok severim, ancak benim adamlarımın söylediğine göre onlar seninle bir türlü uzlaşmıyorlarmış, bu nasıl oluyor?" Ben şöyle cevap verdim: "Efendim ben bundan fazlasını yapamam, çünkü siz biliyorsunuz ki nehirdeyken esir düştüm ve sonra sahip olduğum her şeyi kaybettim". O bana ne istediğimi sordu, ben de Paskalyaya kadar yılın üçte ikisi için iki bin *livre* dedim.

Bunun üzerine: "Şimdi söyle bana sen her hangi bir şövalye ile anlaşma yapmaya çalıştın mı?" dedi. Ben de: "Evet, Lord Pontmalain'li Peter ile Paskalyaya kadar her birine dört yüz *livre* ödemek kaydıyla bayrağı altında vasalı olan üç şövalyeden üçüncüsü ile anlaştım." dedim. Parmaklarıyla hesapladıktan sonra: "Bu demektir ki senin yeni şövalyelerin sana bin iki yüz *livre*'ye mal olacak" deyince, "Efendim size şunu da hatırlatmak isterim ki; kendime alacağım at, zırh, silah ve şövalyelerime temin edeceğim yiyecekler de sekiz yüz *livre* tutacak, çünkü siz evinizde yemek yememize izin vermeyeceksiniz" dedim. Sonuç olarak bana: "Gerçekten ben bunda aşırı olan hiçbir şey görmüyorum ve seni hizmetime alıyorum" dedi.

Kralın Kardeşlerinin Yola Çıkması – İmparator II. Frederick'in ve Dimaşk Sultanının Elçilerinin Gelmesi

Bütün bunlardan sonra kralın kardeşleri ve Akka'da bulunan diğer ileri gelenler ile varlıklı adamlar gemilerini hazır hale getirdiler. Hareket saati geldiğinde Fransa'ya geri dönenlerin mücevherlerini Kont Poitiers ödünç aldı ve Akka'da kalan bizlere cömertçe karşılıksız olarak dağıttı. Kralın kardeşleri, benden krala çok dikkat etmemi ve onu iyi korumamı istediler ve bana, onunla burada kalan diğerlerinden güvenebilecekleri başka kimsenin olmadığını söylediler. Kont Anjou hareket saatinin geldiğini görünce öylesine bir üzüntü gösterdi ki bu hepimizi hayretler içinde bıraktı. Bununla birlikte o Fransa'ya döndü.

Kralın kardeşlerinin Akka'yı terk etmesinden kısa bir süre sonra İmparator Frederic'in elçileri geldi ve krala bir güven mektubu takdim ettiler. Bu mektupta İmparator bizim kurtuluşumuzu sağlamak için onlara haber gönderdiğini söylüyordu. Elçiler krala, İmparator'un ölmüş olan sultana gönderdiği mektubu gösterdiler, -çünkü İmparator sultanın öldüğünü bilmiyordu- İmparator burada sultana, kralın serbest bırakılması hususunda elçilerinin söylediklerine kulak vermesini ifade ediyordu. Bütün herkes, eğer bu elçiler bize esir iken ulaşılabildiyse bunun bizim için hiç te hoş bir şey olmayacağını söyledi; çünkü onlar İmparatorun bu elçileri bizim serbest bırakılmamızdan ziyade bizi utandırmak için gönderdiğini düşündüler. Elçiler serbest kaldığımızı görünce kendi yollarına gittiler.

Kral Akka'da iken Dimaşk Sultanı ona elçilerini gönderdi. Sultan elçileri vasıtasıyla, onun amcasının oğlunu öldüren Mısır Emirlerinden şiddetli şekilde yakınıyor ve krala, eğer kendisine yardım ederse onun için sultanın elinde bulunan Kudüs Krallığını kurtarabileceği sözünü veriyordu. Kral, Dimaşk Sultanına kendisine gönderdiği elçiler vasıtasıyla cevap vermeye karar verdi ve onlarla birlikte Tebliğci Biraderlerden olan ve Müslümanların dilini iyi bilen Yves le Breton da gitti.

Onlar Hanlarından ayrılıp sultanın sarayına doğru giderken , birader Yves sokakta sağ elinde köz dolu bir çanak, sol elinde ise suyla dolu bir şişe tutan yaşlı kadın görmüş ve ona sormuş: "Bunlarla ne yapıyorsun?" Yaşlı kadın da; elindeki ateşle cenneti yakacağını ve böylece orada hiç kimsenin kalamayacağını , su ile ise cehennemdeki ateşi söndüreceğini ve orada da hiç kimsenin kalamayacağını ifade etmiş. Bunun üzerine kardeş Yves: "Bunu niçin yapacaksın" diye sormuş. Kadının verdiği cevap ise: "Çünkü ben herkesin iyi şeyleri cennetteki mükafatlar ya da cehennem korkusu ile değil, yalnızca bizim için en iyisini bilen ve yapan tanrı sevgisiyle yapmalarını istiyorum" demiş.

Kralın Silah Ustası Olan Ermeni John

Krallın silah ustası olan Ermeni John, bir keresinde Dimaşk'a yay yapımında kullanılan boynuz ve zamk almaya gitmiş ve Dimaşk pazarında oturan çok yaşlı bir adam görmüş. Bu yaşlı adam onu yanına çağırarak Hıristiyan olup olmadığını sormuş ve o da "Evet Hıristiyanım" demiş. Sonra yaşlı adam ona şunları söylemiş: "Siz Hıristiyanların büyük çoğunluğu birbirinizden nefret ediyor; ben bir defasında cüzamlı olan Kudüs Kralı Baldwin'in, Selahattin'i bozguna uğrattığını gördüm ve bu sırada Baldwin'in silahlı üç yüz askeri, Selahattin'in ise üç bin askeri vardı; fakat siz günahlarınızla itibarınızı ve durumunuzu öylesine alçalttınız ki, bizler sizi savaş alanında yabani hayvan avlar gibi avlıyoruz."

Sonra Ermeni John Müslümanların işlemiş oldukları günahların daha büyük olduğunu görerek, Hıristiyanların günahları ile ilgili sessizliğini korumak için elinden geleni yapacağını söyledi. Müslüman ona, verdiği cevabın ahmakça olduğunu ifade edince, John "Niçin" diye sordu. Müslüman bunun sebebini söyleyeceğini ancak ilk önce kendisine bir soru soracağını belirtip ona çocuğu olup olmadığını sordu. John: "evet bir oğlum var" dedi. Sonra Müslüman devam etti; "Sen benden yani bir Müslümandan tokat yediğinde mi daha fazla kı-

zarsın yoksa oğlundan yediğinde mi?" John da eğer oğlu böyle bir şey yapacak olursa ona Müslümandan daha fazla kızacağını söyledi.

Müslüman: "Ben şimdi sana niçin olduğunu söyleyeceğim" dedi ve devam etti: "Siz Hıristiyanlar kendinizi Tanrının oğulları kabul ediyorsunuz ve onun İsa isminden sonra Hıristiyan diye isimlendiriliyorsunuz. O size neyin doğru neyin yanlış olduğunu bildiren tebliğciler gönderdi. Bu da Tanrının size olan lütfudur. Bu sebeple Tanrı size küçük bir günah işleseniz de bizim büyük bir günah işlediğimizdekinden daha fazla kızar. Bunun sebebi ise, bizim bunu cehaletten ve daha kör olduğumuzdan dolayı yaptığımızı bilmesindedir. Biz ölmeden önce suyla yıkanarak günahlarımızdan arındığımızı düşünürüz, çünkü Muhammed bize öldüğümüzde suyla yıkanırsak günahlarımızdan arınacağımızı söyledi".

Ben deniz aşırı ülkeden geri döndükten sonra bir gün Paris'e giderken Ermeni John da benimle birlikteydi. Büyük bir çadırda yemek yediğimiz sırada yoksul halktan kalabalık bir grup gelerek bizden Tanrı aşkına dilenmeye başladılar ve çok gürültü yaptılar. Bu sırada orada bulunan adamlarımızdan biri uşağına şu emri verdi: "Çabuk kalk ve şu zavallıları kovala!" Ermeni John "Ah" diyerek şöyle devam etti: "Siz çok kötü konuşunuz, çünkü eğer şu anda Fransa Kralı, ılağı ile her birimize yüz gümüş mark göndermiş olsaydı biz o ulakları kovalamazdık; siz şu anda, bundan daha fazlasını vermeyi teklif eden ulakları kovaladınız. Çünkü onlar sizden kendilerine Tanrı aşkına bir şeyler vermenizi istediler, yani bunun anlamı siz onlara kendinizin olanı vereceksiniz ve onlarda size Tanrının bizzat kendisini vereceklerdi. Çünkü Tanrı kendi ağzından, yoksulların bize Tanrının kendisini armağan olarak verme gücüne sahip olduğunu söylemişti. Yine azizler, yoksulların bize Tanrıyla yapılan anlaşmayı getirdiklerini ve suyun ateşi söndürdüğü gibi sadakanın da günahı söndürdüğünü söylerler. Bu sebeple asla bir daha böyle bir şeyin olmasına izin vermeyin ve onları kovalamayın. Çünkü Tanrı, sizin onlara verdiğiniz kadarını size verecek".

Dağ Şeyhinden Elçiler Gelmesi ve Onların Tehditleri

Kral Akka'da ikamet ederken, kendisine Dağ Şeyhinden⁹² elçiler geldi. Kral, ayininden döndüğünde onların huzuruna getirilmesini emretti. Daha sonra onları şu şekilde oturttu: En önde iyi giyimli ve gösterişli olan Emir, onun arkasında ise elinde birbirine girmiş üç tane hançer bulunan genç bir gilman vardı. Bu hançerler ise eğer emirin istekleri reddedilirse krala karşı meydan okumanın bir simgesi demektir. Bu elinde üç hançer olan gilmanın arkasında bir diğer gilman vardı ve onun elinde ise koluna sarılmış bir çarşaf bulunuyordu ve bu da eğer kral Dağ Şeyhinin isteklerini reddederse onun ölümünü temsil ediyordu.

Kral, emire buraya ne maksatla geldiğini sordu ve emir de güven mektubunu takdim ederek şunları söyledi: "Efendim beni size onu tanıyıp tanımadığınızı sormam için gönderdi". Kral ise onu tanımadığını çünkü hiç görmediğini ancak onunla ilgili sık sık bir şeyler işittiğini belirtti. Bunun üzerine emir: "Öyle anlaşılıyor ki siz benim efendimi duymuşsunuz" dedi ve devam etti: "Ben sizin, efendimin dostluğunu kazanmak için, Alman İmparatorunun, Macar Kralının, Mısır Sultanının ve diğerlerinin yıldan yıla yaptığı gibi sahip olduklarından çoğunu ona göndermemenize çok şaşırdım, çünkü bu saydıklarımın hepsi kesinlikle bilirler ki yaşamlarını benim efendimi memnun edebildikleri ölçüde sürdürebileceklerdir. Eğer bunu yapmak sizin için uygun değilse, o zaman efendimin Templierlere ve Hospitalierlere ödemesi gereken vergi [veya haraç] borcunun affedilmesini sağlayın ve efendim de sizi rahat bıraksın". (O sırada Dağ Şeyhi Templierlere ve Hospitalierlere haraç ödüyordu çünkü onlar Haşîşilerden hiç çekinmiyorlardı ve anlaşılan o ki Dağ Şeyhi Templierlerin ya da Hospitalierlerin üstadlarının ölümünden de hiçbir kazanç ummuyordu. Bu-

92 Bu sırada Haşîşilerin başında bulunan şahıs Alaeddin Muhammed olmalı, çünkü onun saltanatı 1221-1255 yılları arasındadır. Daha sonra ise yerine oğlu Rükneddin Hürşah geçmiştir. Bkz. Bernard Lewis, *a.g.e.*, s. 70-75, 77-81. Ç.N.

nun sebebi ise eğer o birisini öldürtürse onun yerine en az onun kadar iyi diğer birinin geleceğini bilmesiydi. Bu sebeple de o hiçbir fayda sağlamayacağını bildiği bu iş için kendisine bağlı Haşîşileri görevlendirmiyordu.)

Kral emire, kendisini öğleden sonra tekrar görebileceğini söyledi. Emir geri döndüğünde, kralı bir tarafına Hospitalierlerin üstadını diğer tarafına ise Templierlerin üstadını oturtmuş olarak buldu. Sonra kral, emirden sabahleyin söylediklerini tekrarlamasını istedi. Emir de sabahleyin kralın huzurunda bulunanlara söylediklerini tekrar etmeye niyeti olmadığını söyledi. Bunun üzerine orada bulunan iki üstad: "Sana söylediklerini tekrarlamayı emrediyoruz" dediler. O da bunu emrettikleri için yapacağını söyledi. Daha sonra iki üstad, ertesi sabah kendilerine gelip konuşması gereken şeyleri Müslümanların dilinde söylemesini emrettiler.

O, ertesi günü onların huzuruna geldiğinde, iki üstad kendisine, şeyhlerinin krala karşı böylesine hoş olmayan ifadeler kullanmasının çok büyük cüretkarlık olduğunu ve bunu şeyhine iletmesini emrettiler. Ayrıca yine ona, eğer ileriki günlerde gelecek olan elçiler kralın onuruna ve itibarına yakışır kimseler olmazlarsa, şeyhlerine rağmen onları Akka'nın kirli denizinde boğacaklarını da bildirmesini istedikler. "Biz şimdi sana şeyhine gitmeni ve buraya on beş gün içinde şeyhinden krala mektup ve mücevherler ile tekrar geri dönmeni emrediyoruz. Belki de böylece kral birazcık ona karşı yumuşayabilir" dediler.

Dağ Şeyhinden Elçilerin Barış Dilekleri İle Geri Dönmesi ve Birader Yves Le Breton'un Dağ Şeyhine Gönderilmesi

On beş gün içerisinde Dağ Şeyhinin elçileri Akka'ya geri döndüler ve beraberlerinde şeyhin gömleğini getirerek krala şunları söylediler: Bu gömlek şeyhin elbiseleri içerisinde şeyhin vücuduna en yakın olandır, bu da gösterir ki şeyh kralı diğer krallardan çok daha faz-

la sevmekte ve kendisine yakın hissetmektedir. Dağ Şeyhi, krala çok kaliteli altından yapılmış ve üzerinde isminin yazılı olduğu yüzüğünü gönderdi ve o bu yüzükle kralın ve kendisinin bundan böyle tek bir vücut olduğunu söylüyordu. Onun gönderdiği diğer mücevherlerin arasında, çok güzel yapılmış kristal bir fil, kristal bir zürafa, çeşit çeşit kristal elmalar, oyun masaları ve satranç takımı vardı. Bütün bunlar esmeramberlerin içerisine koyulmuştu, esmeramberler ise altınlarla bezenmiş kristallerin içerisindeydi. Şunu da muhakkak bilmelisiniz ki bütün bu şeylerin koyulduğu kutuları elçiler açtıklarında bütün odayı onlardan gelen nefis ve hoş bir koku kaplıyordu.

Kral, şeyhin elçilerini geriye gönderirken onlarla birlikte pek çok değerli mücevher, kırmızı renkte kumaşlar, altın kadehler, atlar ve gümüş paralar yollamıştı. Yine Müslümanların dilini iyi bilen birader Yves le Breton da şeyhin elçileri ile birlikte gitmişti. Birader Yves Dağ Şeyhine gittiğinde onun Muhammet'e değil amcası Ali'nin kanunlarına inanıyor olduğunu gördü.

Ali, Muhammet'i sahip olduğu şerefli makama ulaştırdı ve Muhammet, halkın üzerinde bir üstünlük sağladığında amcasını hor görmeye başladı ve onu kendisinden uzaklaştırdı. Ali bunu gördüğü zaman etrafına toplayabildiği kadar çok insan topladı ve onlara Muhammet'in öğrettiğinden farklı bir inanç öğretmeye başladı. Bu yüzden de hâlâ Ali'nin kanunlarına inananlar Muhammet'in kanunlarına inananlara, Muhammet'in kanunlarına inananlar ise Ali'nin kanunlarına inananlara kafir demektedir.

Ali'nin kanunlarındaki öğretilerden birisi, eğer bir adam efendisinin emirlerini yerine getirirken ölürse onun ruhu öncekinden daha iyi ve hoş bir bedene girecektir ve bu nedenle de Haşîşiler, efendileri emir verdiğinde ölüme gitmekten asla çekinmezler çünkü onlar öldükten sonra çok daha iyi şartlara kavuşacaklarına inanırlar.

Bir diğer öğreti ise: Onlar hiç kimsenin kendisi için belirlenmiş olan günden önce ölemeyeceğine inanırlar; Ancak Tanrının yaşamımızı uzatmaya veya kısaltmaya gücü olduğunu görerek hiç kimse bu görüşe sahip çıkmamalıdır. Bu nokta sebebiyle Bedeviler, Ali'nin kanunlarını kabul ederler ve bu yüzden de savaşa gittiklerinde zırh giy-

mezlerdi. Çünkü onlar eğer zırh giyerlerse Ali'nin kanunlarına karşı gelmiş olacaklarını düşünürlerdi. Onlar çocuklarına beddua etmek istediklerinde ise şöyle derlerdi: "Sen de ölüm korkusu ile zırh giyen Franklar gibi lanetli olursun inşallah".

Birader Yves, şeyhin yatağının baş ucunda bir kitap bulmuş ve bu kitapta da efendimizin, [yani İsa'nın] yer yüzünde iken St. Peter'e söylediği pek çok söz yazılmış. Birader Yves ona şöyle demiş: "Tanrı aşkına efendim bu kitabı çok sık okuyun çünkü içerisinde çok güzel sözler var". Şeyh de ona bunu sık sık yaptığını ifade etmiş. Daha sonra da şöyle devam etmiş: "Efendimiz St. Peter benim için değerlidir, çünkü dünyanın başlangıcında Habil'in (Abel) ruhu o öldürüldüğü zaman Nuh'un (Noah) bedenine girdi, Nuh öldüğünde ise İbrahim'in (Abraham) bedenine geri döndü ve İbrahim'in bedeninden de o öldüğü zaman, İsa'nın dünyaya geldiği sırada St. Peter'in bedenine girdi".

Birader Yves bunu işittiği zaman ona bu inancın sağlıklı ve doğru olmadığını gösterdi, ayrıca ona pek çok iyi ve doğru şey öğretmeye çalıştı, ancak şeyh onun söylediklerini dinlemek istemedi. Bütün bu şeyleri Birader Yves geriye döndüğünde Krala anlattı.

Dağ Şeyhi ata binip dışarıda ilerlediği zaman, elinde Danimarka baltası ve üzerinde çok sayıda hançer bulunan gümüşle kaplı uzun bıçak taşıyan tellal şöyle bağırdı: "Kralların ölümünü elinde bulunduran kişiye yol açın!".

Dimiş Sultani'nin Cevabı – John Valenciennes'in Mısır'a Gönderilmesi ve Çok Sayıda Esirin Serbest Bırakılması

Ben sizlere kralın Dimiş sultanına verdiği cevabı anlatmayı unuttum. Cevap şöyleydi; Kral şu anda sultan ile böyle bir harekete girişmeye niyetli değildi, ta ki Mısır'daki emirlerin, şartlarına uymadıkları aralarındaki antlaşmayı dikkate alıp almayacaklarını öğreninceye dek. Kral emirlere haber gönderdikten sonra, eğer emirler tam olarak

uygulanmamış bu antlaşmaya uymamakta ısrar ederlerse o zaman Dimaşk sultanına, onların öldürdüğü Mısır Sultanı olan kuzeninin itikamını alması için seve seve yardım edeceğini belirtti.

Kral Akka'da iken Lord Valenciennes'li John'u, Mısır'daki emirlerin krala karşı yaptıkları yanlış ve onun haklarını açıkça çiğnemelelerinden doğan zararı tazmin etmek için birisini talep etmeleri üzerine Mısır'a gönderdi. Emirler bunu seve seve yapacaklarını ancak kralın, Dimaşk sultanına karşı yapılacak olan ittifaka dahil olmasını şart koştuklarını söylediler. Lord Valenciennes'li John onları daha önce krala karşı yaptıkları yanlışlardan dolayı ayıpladı ve eğer ellerinde esir olarak bulunan bütün şövalyeleri serbest bırakırlarsa bunun çok iyi olacağını ve böylece kralın sevgisini kazanacaklarını nasihat etti. Onlar bunu yaptılar ve bundan başka büyük bir incelik gösterip Brienne'li Kont Walter'in kemiklerini kutsal topraklara gömülebilmesi için gönderdiler.

Lordum Valenciennes'li John Akka'ya döndüğünde, esaretten beraberinde diğer sayılmayan insanlar hariç, iki yüz şövalye getirdi. Yine onunla birlikte Kont Walter'in kuzeni ile Reynel Lordu Walter'in ki onun kızı Joinwille lordu John ile Fransaya döndükten sonra evlenmişti- kızkardeşi Leydi Sayette de vardı. Daha sonra Leydi Sayette, Kont Walter'in kemiklerinin alınıp Akka'daki Hospitalierlerin kilisesine gömülmesini emretti. Yine o, bu işler için bir tören düzenlenmesini emretti ve her şövalye bir küçük mum ile bir gümüş dinar (denier) ve kral da bir küçük mum ile altın dinar (besant of gold) takdim etti ve bütün masrafları Leydi Sayette üstlendi. İnsanların büyük çoğunluğu kralın bu yaptığına hayret etti, çünkü onun daha önce hiç kendi parasından harcama yaptığı görülmemiştir. Fakat bu kez bunu nezaketinden yaptı.

Kral'ın Champagne Şövalyelerinden Kırk Kişiyi Maiyetine Alması ve Onun Mısırlı Elçilere Cevabı

Ben, Lord Valenciennes'li John'un getirdiği şövalyelerin arasında kırk tane Champagne sarayına bağlı bulunan şövalye buldum.

Onların gömleklerini ve zırhın üstüne giyilen yeşil cübbelerini yenilettim. Daha sonra onları alıp kralın huzuruna götürdüm ve krala onlarla görüşüp hizmetine alması için ricada bulundum. Kral onların isteklerini dinledi ama sessiz kaldı.

Kralın danışma meclisinde bulunan şövalyelerden birisi, bana böyle bir teklifi krala götürmekle iyi etmediğimi söyledi, bunun sebebi ise halihazırda yedi bin adam zaten kralın üniformasını⁹³ taşıyordu. Ben ona bu şekilde konuşmasının acınacak bir durum olduğunu ve bizim aramızda Champagne'ye bağlı adamlardan ve hepsinin vassalı olan en az otuz beş tane şövalye kayıp verdiğimizizi söyledim ve şöyle devam ettim: "Kral şövalyelere ihtiyaç duyduğu bir sırada eğer senin sözünü dinlerse hiç iyi yapmaz". Bu sözlerin ardından ben şiddetli şekilde ağlamaya başladım. Kral bana sakin olmamı ve bu şövalyeler ile ilgili isteğimi yerine getireceğini söyledi. Böylece kral onları benim istediğim şekilde maiyyetine aldı ve benim birliklerime dahil etti.

Kral, Mısır'dan gelen elçilere, aşağıdaki şartlar yerine getirilmediği takdirde onlarla asla anlaşma yapmayacağını söyledi. Bu şartlar ise şöyleydi: Kont Bar ve Montfort'un esir alındığı zamandan beri Kahire surlarında asılıp idam edilmiş olan bütün Hıristiyan kafalarının geri gönderilmesi. Daha önce esir edilmiş ve dinlerinden döndürülmüş olan küçük yaştaki çocukların serbest bırakılması. Kralın hâlâ onlara borçlu olduğu iki yüz bin *livre*'nin affolunması. Kral, daha sonra Mısır Emirleri'nin elçileri ile birlikte, bilge ve cesur bir kişi olan Lord Valenciennes'li John'u Kahire'ye gönderdi.

Kral, Lent'in başlangıcında, Akka'dan Kudüs yönüne doğru giden yol üzerinde ve on iki fersah uzaklıkta bulunan Müslümanların tahrip ettiği Kaysâriye'yi tahkim etmeye gitmek üzere sahip olduğu bütün kuvvetlerini hazırladı. Hasta olduğu için Akka'da kalan Soissons'lu Lord Raoul, kral ile birlikte Kaysâriye'nin tahkim edilmesi

93 M. de Wailly *livrée* kelimesini modern *livre* yani metal para olarak çevirmektedir, bununla birlikte ben Joinville'in bunu *livrée* yani elbise üniforma anlamında kullandığını düşünerek Miss Wedgwood'a katılıyorum.

için gitti. Tanrının iradesi hariç nasıl olduğunu bilmiyorum ama o yıl boyunca Müslümanlar bize asla zarar vermediler. Kral Kaysâriye'yi berkittiğinde Tatar elçileri geri döndü ve şimdi size onların getirdiği haberleri anlatacağım.

Tatarların Prester John ve İran İmparatorunun Boyunduruğundan Kurtulmak İçin Nasıl Bir Reis Seçtikleri

Size daha önce de söylediğim gibi, kral Kıbrıs'ta bulunduğu sırada, Tatarlardan elçiler gelmiş ve krala Kudüs Krallığının Müslümanların elinden geri alınmasında kendisine yardımcı olabileceklerini söylemişlerdi. Kral bu elçileri geri gönderirken onlarla birlikte kendi elçilerini de yollamıştı. Kendi elçileri ile birlikte ise, kırmızı kumaştan yapılmış küçük bir [çadır] kilise (chapel) ve Tatarları kendi inançlarınıza ısındırmak için dinimizin figürlerini; meleklerin tebliğini, doğumu, vaftizi ve bununla beraber İsa'nın vaftiz edilmesini ve çarمیğa gerildiğinde çektiği ıstırap ile göğşe yükselmeyi ve Ruhü'l Kudüs'ün gelişini bu kilisenin içine tasvir ettirmişti. Bu kilisenin yanı sıra kral, kadehler, kitaplar, ekmek ve şarap ayını yapıldığı sırada ihtiyaç duyulan her şey ile vaiz biraderlerden iki tanesini Tatarların önünde yapılan ayinlerde ilahi söylesinler diye gönderdi.

Kralın elçileri ilk önce Antakya limanına ulaştılar, Antakya'dan sonra ise Tatarların Büyük Hanına ulaşabilmek için at sırtında her gün on fersah yol almak kaydıyla bir yıl boyunca seyahat ettiler. Onlar buralardaki bütün ülkelerin Tatarların idaresi altında olduğunu, pek çok tahrip edilmiş şehir ve çok miktarda ölü insan kemiklerinden oluşan yığınlar gördüler.

Onlar Tatarların böylesine bir yetkiye ve otoriteye nasıl sahip olduklarını ve bu kadar çok insanı tamamıyla nasıl katlettiklerini sordular. Elçilerin krala anlattıkları şekliyle, bütün bunların nasıl olduğu ise şöyledir: Tatarlar aslen hiçbir şeyin yetişmediği büyük bozkırlardan gelmişti. Bu bozkırlar dünyanın doğu tarafının sonunda bulunan

olağanüstü derecede büyük olan kayalıkların olduğu yerden başlar; bu kayalıklar Tatarların da şahitlik ettiği gibi insanlar tarafından asla geçilememiştir. Yine onların söylediğine göre bu kayalıklar, dünyanın sonunda, Deccal her şeyi mahvetmeye geldiği zaman Yecüc ve Mecuc'un halkının etrafını çevirecektir.

Tatarlar işte bu bozkırlarda yerleşikti ve onlar başka hiçbir geçim kaynakları olmadığından hayvanlarını otlatabilmek için, Prester John'a ve onun ülkesinden sonra gelen İran İmparatoruna ve diğer pek çok kafir krala yıllık vergi öderler ve onlara hizmet edip tâbi olarak yaşarlardı. Bu Prester John, İran kralı ve diğer krallar Tatarları çok hor görürlerdi ve onlar yıllık vergilerini getirdiklerinde parayı alırken Tatarlara sırtlarını dönerler ve öyle teslim alırlardı.

Tatarların arasında bütün bozkırı gezen ve oradaki bilge kişiler ile konuşan, değişik yerleri gören ve onlara nasıl köle olduklarını göstererek içinde buldukları bu durumdan yani kölelikten en iyi hangi yolla kurtulabileceklerini göz önünde bulundurup onlara bunu tavsiye eden bilge bir kişi vardı ve bu kişi, onların hepsini Prester John'un ülkesine doğru olan bozkırların sonunda bir araya getirerek meseleyi açıkladı. Onlar da kendilerinden ne isterse bunu yapabileceklerini söylediler. Bunun üzerine o, eğer kendilerine bir efendi ve hükümdar seçmezlerse hiçbir şey başaramayacaklarını ifade etti. Daha sonra da onlara hangi usulle bir hükümdara sahip olabileceklerini öğretti ve hepsi bunu uygun buldu.

Usül ise şuydu: orada bulunan elli iki oymağın her birisi, üzerinde kendi işareti bulunan bir ok getirecekti; daha sonra üzerinde oymakların işaretleri bulunan bu elli iki ok beş yaşındaki bir çocuğun önüne koyulacak ve çocuğun çektiği ilk ok hangi oymağa ait ise hükümdarın da onlardan seçileceğini bütün herkes kabul edecekti. Çocuk okların arasından bir tanesini aldığı zaman bilge kişi diğer oymak mensuplarının geriye gitmesini emretti; şimdi ise hükümdarın tespit edileceği bu seçilmiş olan oymak mensupları, içlerinden en bilge ve en iyi elli iki adamı seçmeliydiler. Bu seçim de yapılıncaya seçilenlerin her birisi üzerinde isminin yazılı olduğu oku getirdi. Daha sonra da, onların hepsi, çocuğun bunların içerisinde çekeceği okun sahibinin

hükümdar olması konusunda ittifak ettiler. Çocuk bu okların içerisinde bir tanesini seçti ve seçilen ok daha önce onlara bütün bunları tavsiye eden ve öğreten bilge kişinin oku idi. Bu durum üzerine bütün herkes çok memnun oldu ve sevindi. Bu sırada bilge kişi herkesten sessiz olmasını istedi ve onlara şöyle dedi: "Arkadaşlar, eğer beni hükümdarınız yapmak istiyorsanız, yeri ve göğü yaratan adına emirlerime itaat edeceğinize dair yemin edin". Onların hepsi bunu yapacaklarına yemin etti.

O, insanlar arasında barışı sağlamak amacıyla yasalar tesis etti, onlardan bazıları şöyleydi: Hiç kimse bir diğerinin herhangi bir şeyini çalmayacak ve kimse kimseye vurmayacaktı. Eğer bunları yaparsa ceza olarak elini kaybedecekti. Yine hiç kimse bir diğerinin karısına veya kızına kötü gözle bakmayacaktı, eğer bakarsa cezası elini ya da hayatını kaybetmek olacaktı. Daha pek çok yasayı insanlar arasında barışı sağlamak için koydu.

Tatarların Prester John Karşısındaki Zaferleri – Onların Emirlerinden Birisinin Önsezi İle Din Değiştirmesi

Hükümdar, işlerini yoluna koyup halkını da gerektiği şekilde ter-
tip ettikten sonra onlara şöyle dedi: "Ey ahali, bizim en güçlü
düşmanımız Prester John'dur. Ben şimdi hepinize yarın onun üzeri-
ne hücum etmek üzere hazır olmanızı emrediyorum. Eğer, Tanrı ko-
rusun o bize karşı galip gelirse ben hepinizi yapabileceğinizin en iyi-
sini yapmanız konusunda serbest bırakıyorum. Eğer biz galip gelir-
sek, ben size üç gün üç gece önünüze çıkan herkesi öldürmenizi ve bu
süre boyunca da hiç kimsenin ganimetle ilgilenmemesini ve bütün
kuvvetinizi insanların katledilmesine harcamanızı emrediyorum. Biz
zafer kazandıktan sonra ise, ben size ganimetleri herkesin kazançlı
olacağı şekilde adilane ve gerektiği gibi dağıtacağım." Onların hepsi
bunu uygun buldular.

Ertesi günü düşmanlarının üzerine hücum ettiler ve Tanrının da
yardımıyla hepsini hezimeteye uğrattılar. Bu sırada savaş alanında si-

lahlı olup da savunma yapanların hepsini öldürdüler, dini kıyafetler giymiş olanlarla rahipleri ve diğer din adamlarını öldürmediler. Prester John'un ülkesine bağlı olan ve savaş alanında bulunmayan diğer insanlar ise Tatarlara tâbi duruma geldiler.

Bu sırada yukarıda bahsi geçen oymaklardan birine mensup olan bir Melik, üç ay boyunca kaybolmuş ve kendisinden hiçbir şekilde haber alınmamıştı. Bir süre sonra o geri döndüğünde ne susuzdu ne de açtı, çünkü geldiği yerde bir geceden fazla kaldığını düşünmüyordu. Onun geri döndüğünde getirdiği haberler şöyleydi: Yüksek bir tepenin zirvesine çıkmıştı ve orada daha önce hiç görmediği kadar zarif ve hoş bir halk ile karşılaştı. Bu insanlar çok bakımlı ve güzel giyimli idiler. Tepenin sonunda çok süslü ve güzel giyimli bir kralın altından bir taht üzerinde oturduğunu ve dinlendiğini gördü. Onun sağ tarafında ve sol tarafında, başlarında değerli taşlarla süslenmiş taç bulunan altışar kral vardı. Onun hemen yanında sağ tarafında, sızlanan ve kraldan halkını düşünmesini istirham eden bir kraliçe, hemen sol yanında ise güneş gibi gözleri kamaştıran iki kanadı olan diz çökmüş güzeller güzeli bir adam vardı. Yine kralın çevresinde kanatları olan çok hoş görümlü bir halk kitlesi vardı. Sonra kral bu Melik'i yanına çağırdı ve ona şöyle dedi: "Sen Tatarların ordusundan geldin". O da "Bu çok doğru efendim" dedi. Bunun üzerine kral şöyle devam etti: "Sen hükümdarına gideceksin ve ona, beni yani yeryüzünün ve gökyüzünün efendisini gördüğünü söyleyeceksin; ve yine ona Prester John ve halkına karşı zafer bahsettiğim için bana şükretmesini bildireceksin. Ayrıca ona benim tarafımdan, kendisine bütün dünyayı hükmü altına alabilmesi için güç verdiğimi söyleyeceksin". Melik ise: "Efendim, o bana nasıl inanacak" dedi. Kral da şunları söyledi: "Ona şu işaretle sana inanmasını söyleyeceksin, bu işaret de: Sen üç yüzden fazla askeri olmayan ordunla İran İmparatoruna karşı savaşacaksın ve ben sana yardım edip seni üç yüz binden fazla silahlı askeri olan İran İmparatoruna karşı galip kıldığımda benim her şeye gücümün yeteceğine büyük hükümdarın inanacaktır. Ancak sen bu savaşa girişmeden önce hükümdarından, son savaşta esir alınmış olan rahiplerin ve diğer din adamlarının sana verilmesini söyleyecek-

sin ve daha sonra sen ve senin halkın onların size öğrettiklerine tam olarak inanacaksınız". Bunun üzerine Melik: "Efendim eğer siz bana yolu göstermezseniz ben buradan gidemem" dedi.

Kral hemen orada bulunan ve görenleri hayrete düşürecek kadar güzel silahlanmış çok sayıdaki şövalyeye döndü ve onlardan birisine seslenerek: "George buraya gel" dedi. Şövalye hemen gelip onun önünde diz çöktü. Sonra kral ona şunları söyledi: "Kalk ve bu adamı emniyetli ve sağlıklı olarak çadırına götür". Ve bu şövalye söylenen günde şafak sökerken bunu yaptı.

Onun bütün adamları, Melik'i görür görmez çok büyük bir sevinç gösterisinde bulundular ve bütün ordu da aynı şekilde sevindi. Melik hükümdardan rahipleri kendisine vermesini istedi ve isteği yerine getirildi. Sonra da Melik ve onun bütün adamları rahiplerin verdiği eğitimi güzel bir şekilde aldılar ve hepsi vaftiz oldular. Bunlardan sonra, Melik üç yüz silahlı adamını yanına aldı ve onlara günah çıkarıp savaş için hazırlık yapmalarını emretti. Daha sonra da gidip İran İmparatoru ile savaştı ve onu hezimete uğratarak krallığından sürüp çıkardı. Böylece o, söylenildiğine göre kaçarak Kudüs Krallığına geldi ve bu İmparator işte bizim adamlarımızı mağlup, Kont Brienne'li Walter'i esir eden İmparatordu ve bütün bunlar aşağıda anlatılacaktır.

Tatarların Âdetleri - Hükümdarlarının Gururu – St. Louis'in Ona Elçi Gönderdiği İçin Pişman Olması

Krallın elçilerinin bize söylediğine göre, bu Hıristiyan Prensi'nin çok fazla sayıda adamı vardı ve ordugâhında sekiz yüz tane arabaların üzerinde bulunan hareketli küçük kilise (chapel) mevcuttu. Onların yaşam tarzları ise, ekmek yemeyip sadece et ve süt tüketmek şeklinde idi. Onların sahip oldukları en iyi et ise at etidir. Bu eti tuzlu suya yatırır ve daha sonra da kuruturlardı, böylece onu istedikleri zaman siyah ekmek gibi kesebilirlerdi. En meşhur ve en sert içecekleri ise şifalı bitkilerle tatlandırılmış olan kısrak sütüdür. Tatarların büyük hükümdarına üç aylık mesafeden gelen un yüklü atlar takdim edilmişti ve o da bunları kralın elçilerine verdi.

Onların arkasında Grek akidesine bağlı olan pek çok Hıristiyan halk vardı ve yine bunların yanı sıra bizim bahsettiğimiz diğerleri de vardı. Bu Hıristiyan olan Tatarlar, Müslümanlar ile savaş yapıldığında onların üzerine gönderilirdi ve Müslümanları da tam tersine Hıristiyanlar ile savaş yaptıklarında Hıristiyanlara karşı kullanırlardı. Yine onların âdetlerinden birisi çocuksuz olan bütün kadınları savaşa yanlarında götürmeleri ve onlara güçleri ve kuvvetleri ile orantılı olarak erkeklere ödedikleri gibi ücret vermeleri idi. Kralın elçileri, bize Tatar hükümdarının ordugâhında bulunan ve onun emrinde çalışan kadın ve erkek askerlerin birlikte yemek yediklerini, buradaki erkeklerin hiçbir şekilde kadınlara dokunmaya cesaret edemediklerini, bunun sebebinin de onların ilk hükümdarlarının koyduğu kanunlar olduğunu söyledi.

Ordugâhta ölen her türlü hayvanın eti yenirdi. Çocuk sahibi olan kadınlar bu etlerle ilgilenir ve onu muhafaza ederler, ayrıca savaşa giden askerlerin yiyeceklerini hazırlarlardı. Onlar çiğ eti eğerleri ile elbiselerinin etekleri arasına koyarlardı ve et iyice ezilip kanı çıkınca onu çiğ olarak yerlerdi. Yiyemedikleri kısımları ise deri çantalarına koyarlar ve acıktıkları zaman çantayı açarak en eski parçadan başlamak kaydıyla etleri tüketirlerdi. Biz hapiste olduğumuz sırada, İran İmparatorunun halkından olan Harezmi (Khorasmin) bir muhafız vardı, işte bu muhafız bize nöbetçilik yaparken çantasını açtığında hepimiz burunlarımızı tıkdık, çünkü onun çantasından gelen pis kokuya tahammül edemezdik.

Fakat şimdi biz daha önceki konumuza dönelim ve Tatarların büyük hükümdarının, kralın elçilerini ve hediyelerini teslim aldıktan sonra, henüz o sırada daha kendisine tâbi olmayan pek çok hükümdarı kendilerinin can güvenliğini temin ederek nasıl bir araya getirip huzurunda topladığını anlatalım. Onlar geldikten sonra Tatar hükümdarı, kralın gönderdiği küçük [çadır] kiliseyi (chapel) kurdurarak onlara şu şekilde hitap etti: "Efendiler, Fransa Kralı bizden merhamet diliyor ve kendisini bize teslim ediyor, bu gördükleriniz de bize gönderdiği haraştır; eğer sizler bize tâbi olmazsanız, onu, sizi imha etmesi için üzerinize göndereceğiz". Orada bulunanların çoğu Fransa kralının korkusuyla Tatar hükümdarına tâbiliği kabul etti.

Kralın elçileriyle birlikte, Tatar Hükümdarının elçileri de geldi ve onlar Fransa Kralına mektuplar getirdi. Bu mektuplarda şöyle deniyordu: "barış güzel bir şeydir; çünkü barışın hüküm sürdüğü topraklarda, dört ayak üzerinde yürüyenler [hayvanlar] barışın çimenlerini yerler, iki ayak üzerinde yürüyenler de [insanlar] güzel şeylerin yetiştiği toprağı barış içinde ekerler. Biz bütün bu şeyleri sizi bilgilendirmek için söylüyoruz; çünkü eğer bizimle barış yapmazsanız huzur ve sükûnete kavuşamazsınız. Prester John ve onunla birlikte diğer pek çok hükümdar -çoğunun ismini sayıyor- bize karşı geldi ve biz onlara kılıcımızla baş eğdirdik. Öyleyse biz sana şunu nasihat ediyoruz; her yıl bize altın ve gümüşlerinden gönder ve böylece bizim seninle olan dostluğumuzu koru; eğer bunu yapmazsan, yukarıda isimleri sayılmış olan hükümdarlara yaptığımız gibi seni ve halkını mahvederiz". Siz şunu bilmelisiniz ki, kral yaptığından çok pişman oldu ve bir daha asla büyük Tatar Hükümdarına elçi göndermedi.

Norveç'ten Bazı Şövalyelerin Gelmesi

Şimdi tekrar konumuza dönelim ve kralın Kaysâriye'yi berkittiği sırada oraya Lord Senaingan'lı Alenard'ın nasıl geldiğini anlatım. O bize, batıya doğru dünyanın sonunda olan Norveç Krallığı'nda gemisini inşa ettiğini ve İspanya'nın etrafını dolaşarak Fas boğazını geçtikten sonra krala nasıl geldiğini anlattı. Bize gelmeden önce büyük tehlikelere maruz kalmıştı. Kral onu ve beraberindeki on şövalyesini hizmetine aldı. Lord Alenard'ın bize söylediğine göre, Norveç ülkesinde yaz aylarında geceler öylesine kısaymış ki, siz her gece o günün batışını izlerken aynı anda da hemen günün ilk ışıklarını ve şafağın söküşünü görebilirmişsiniz.

Bu şövalye ve adamları aslan avcılığı görevini üzerlerine aldılar. Onlar pek çok kere büyük tehlikelere maruz kalıyorlardı, çünkü onlar aslanı vurabilmek için çok cesur davranıp ona iyice yaklaşmaları gerekmekteydi. Mızraklarını aslana fırlattıklarında, aslanlar onların üzerine atılıyordu ve işte bu sırada eğer aslanın önüne yırtık pırtık elbiseleri atmazlarsa aslanlar tarafından yakalanıp bir çırpıda parçala-

nıyorlardı; çünkü aslan önüne atılan bu elbiselere hücum edip bir insan yakaladığını zannederek onları parçalıyordu. İşte tam bu sırada yani aslanın elbiseler ile uğraştığı anda diğer bir avcı harekete geçerek ona mızrağını fırlatır ve bunun üzerine aslan elbiseleri parçalama-yı bırakır ve bu avcının üzerine atılırdı. Avcı da tekrar aslanın önüne elbiseler atar, aslan da onun üzerine saldırırdı. Onlar da bu sırada ok-larıyla aslanı öldürürlerdi.

Kralın, Philip Toucy'yi Yanına Alması – Kumanların Âdetleri

Kralın Kaysâriye'yi berkittiği sırada Lord Toucy'li Philip onun yanına geldi. Kral onun, kendisinin kuzeni olduğunu söyledi, çünkü o Konstantinapol İmparatoru ile evlenen Kral Philip'in kız kardeşlerinden birinin soyundan geliyordu. Kral onu ve dokuz şövalyesini bir yıllığına hizmetine aldı. Bunun üzerine o geldiği yer olan Konstantinapol'e gitti. O, krala Konstantinapol İmparatorunun ve Konstantinapol'deki diğer itibarlı adamların, Kumanlar (Comans) diye adlandırılan halk ile ittifak yaptıklarını ve böylece Greklerin İmparatoru Vataces'e karşı onların yardımını aldıklarını söyledi.

İmparator ve yanındaki devlet erkanı, tek vücut olup samimi bir şekilde birbirlerine yardım edebilsinler diye hepsi bir yerlerini kesip kanlarını büyük gümüş bir kâsenin içine akıttılar. Kumanların Hükümdarı ve yanındaki diğer devlet erkanı da aynı şeyi yaptı, daha sonra onların kanı ile bizimkilerin kanı birbirine karıştırıldı, ardından da onun içerisine şarap ve su katılarak tekrar karıştırıldı ve her iki grup da bu karışımı içti ve onların hepsi artık kan kardeşi olduklarını söylediler. Bunun ardından, onlar bir köpek getirerek bunu kendi adamları ile bizim adamlarımız arasından geçirdikten sonra kılıçları ile parça parça ettiler ve bizim adamlarımız da aynı şeyi yaptı. Onlar, her iki taraftan da kim bu ittifaka uymaz, diğerini yalnız bırakırsa onun da parça parça edileceğini söylediler.

Lord Philip, bize bunların yanı sıra Kumanların ordugâhında iken gördüğü hayret edilecek başka bir şey daha anlattı; Onların varlıklı

emirlerinden birisi ölmüştü, bu sebeple çok büyük ve geniş bir mezar kazmışlar ve cesedi çok gösterişli ve güzel bir şekilde giydirdikten sonra bir sandalyeye oturup mezara koymuşlardı. Bunun ardından da onunla birlikte kendisinin sahip olduğu en iyi at ve en iyi asker, her ikisi de canlı olarak mezarın içerisine koyulmuştu. Bu asker, efendisi ile birlikte mezara konmadan önce Kumanların hükümdarı ve diğer varlıklı emirler ile vedalaştı. Bu vedalaşma sırasında onlar askerin kuşağına çok miktarda gümüş ve altın koydular ve ona şöyle dediler: “Ben öbür dünyaya geldiğimde, benim şimdi sana verdiğim emanetleri bana geri iade edeceksin”. Asker ise onlara: “Bunu büyük bir memnuniyetle yapacağım” dedi. Bunlardan sonra Kumanların büyük hükümdarı, onların ilk hükümdarına hitap eden bir mektubu bu askere verdi. Bu mektupta onun çok dürüst ve iyi bir asker olarak yaşadığı ve efendisine çok iyi hizmet ettiği bu sebeple de uygun bir şekilde ödüllendirilmesi gerektiği bildiriliyordu. Bütün bu işler tamamlandığında, onlar askeri ve canlı atı efendileri ile birlikte mezara yerleştirdiler ve sonra da mezarın ağzını üst üste gelecek şekilde koyulan tahtalarla kapattılar. Daha sonra bütün ordu, onun üzerini toprak ve taşlarla örttü ve onlar o gece uyumadan önce gömdükleri kişinin anısına orada büyük bir tepcek yaptılar.

Joinville'in Yeni Görevi ve Deniz Aşırı Ülkedeki Yaşamı

Kralın Kaysâriye'yi berkittiği sırada bir gün kendisini görmek için Kordugâhına gittim. Bu sırada o, Papanın temsilcisi ile konuşuyordu ve beni görür görmez kalkarak beni de yanına alıp odasına geçtikten sonra şöyle dedi: “Biliyorsun ben seni sadece paskalyaya kadar hizmetime almıştım, ancak şimdi senden paskalyadan sonraki bir yıl boyunca da benim hizmetimde kalman için ne kadar ücret istediğini bana söylemeni rica ediyorum”, Ben ona şu ana kadar bana ödediği miktardan daha fazla bir ücret talep etmeyi düşünmediğimi, ancak kendisiyle başka bir anlaşma yapmak istediğimi söyledim ve devam ettim: “Çünkü herhangi birisi size bir şey sorduğunda siz çok sinirle-

niyorsunuz, bu sebeple sizinle ben şu konuda anlaşmak istiyorum, yani eğer bu bir yıl boyunca ben sizden bir şey istersem bana kızmayacaksınız ve eğer siz benim isteğimi yerine getirmez reddederseniz ben de aynı şekilde size kızmayacağım". Kral bunu işittiğinde yüksek sesle gülmeye başladı ve beni bu anlaşma çerçevesinde hizmetinde alıkoymaya devam edeceğini söyledi. Daha sonra da beni elimden tutarak Papanın temsilcisine ve danışmanlarına götürüp onlara bizim hangi şartlarda anlaştiğımızı anlattı. Onlarda bu durumdan çok memnun oldular, çünkü ben ordudaki en itibarlı ve en önemli kişi idim.

Ben şu andan itibaren sizlere aşağıda, kralın kardeşlerinin ayrılmasından sonra deniz aşırı ülkede kaldığım dört yıl boyunca işlerimi nasıl planlayıp düzenlediğimi anlatacağım. Benim, bana zamanı bildiren iki papazım vardı. Bunlardan birisi sabahleyin güneş doğar doğmaz yapılan ayinde ilahi söylerdi; diğeri ise benim şövalyelerim ile benim birliğime bağlı olan şövalyeleri kalkıncaya kadar beklerdi. Ben kendi ilahimi işittiğimde hemen krala giderdim. Eğer kral dışarıda atla dolaşmayı isterse ona arkadaşlık ederdim. Bazen ise bu habercilerin geldiği zamana tesadüf ederdi, çünkü bütün sabah boyunca çok meşgul olurduk.

Ben yatağımı çadırımın içerisinde öyle bir yere yerleştirdim ki, hiç kimse benim yatağında yatıyor olduğumu görmeden içeriye giremezdi; bunu da özellikle kadınlarla ilgili herhangi bir kötü şüphe söz konusu olmasın diye yaptım. St. Remigius yortusu geldiğinde ben domuz ağılıma domuzların, koyun ağılıma koyunların, un ve şarabın kış hazırlığı için kışlama getirilmesini emrettim. Ben bu hazırlıkların yapılmasını istedim, çünkü bunlar kışın çok değerliydi ve ayrıca görünen o ki, deniz kış aylarında yazın olduğundan çok daha tehlikeli oluyordu. Ben de yüz fıçı şarap satın aldım ve en iyisinin ilk önce içilmesini emrettim; uşaklarımın şarabının su ile karıştırılmasını, silah-tarların şarabına ise daha az su koyulmasını sağladım. Benim kendi masamdaki şövalyelerin önüne büyük şişelerde şarap ve su konuldu ve herkes onu istediği ölçüde karıştırılabilecekti.

Kral benim birliğime elli tane şövalye verdi. Ben her yemek yediğimde benim masamda kendi şövalyelerimin yanı sıra on şövalye da-

ha bulunduruyordum ve onlar yerken içlerinden bir tanesi bu ülkenin adetlerine göre diğerlerini karşılıyor ve yerdeki hasırın üzerine oturuyordu. Her silah altına çağrı yapıldığında, ben her biri on askere kumanda ettiğinden *dizeniers* diye adlandırılan elli dört şövalye gönderiyordum. Biz silahlanıp atlara binerek her dışarıya çıktığımızda ise, geri döndüğümde elli şövalye benim ordugâhımda yemek yiyordu. Her yıl yapılan bütün yortularda, ordudaki hatırlı adamlarımızı davet ediyordum. Bazen de kralın benim misafirlerimden bir kısmını ağırladığı oluyordu.

Kaysâriye'de Bazı Hükümlerin Tebliğ Edilmesi

Şimdi sizlere, kral Kaysâriye'de ikamet ederken uygulandığını gördüğüm bazı adalet ile ilgili hükümlerden bahsedeceğim. Bunlardan ilki genelevde yakalanan şövalye ve ülkenin adetlerine göre onun için belirlenmiş olan cezalardan birisini tercih etmesiydi. Tercihler ise şunlardı: Ya bu ahlaksız kadın ile birlikte üzerinde yalnızca gömleği olduğu halde ve utanç verici bir şekilde ipe birbirlerine bağlanmış olarak ordugâha doğru getirilmek, ya da atını ve silahlarını kaybederek ordudan sürülmek idi. Şövalye atını ve silahlarını krala vererek orduyu terk etti. Daha sonra ben krala giderek, o atı ordudaki fakir adamlardan birisine vermesi için istedim. Ancak kral bana bu isteğimin makul olmadığını çünkü şu anda o atın değerinin seksen *livre* olduğunu söyledi. Ben de ona: "Siz aramızdaki anlaşmaya uymuyorsunuz çünkü bana isteğimden dolayı kızdınız" diye cevap verdim. Bana gülerek şöyle dedi: "Sen ne istersen söyleyebilirsin sana kızgın değilim". Bununla birlikte ben o atı fakir adam için alamadım.

İkinci hüküm ise şöyleydi: Bizim birliğimizden şövalyeler, karacaya benzeyen ve orada gazel ismi verilen bir yaban hayvanı avlıyordu. Hospitalierlere mensup biraderler bu sırada onların üzerine atılmışlar ve bizim şövalyeleri oradan kovalamışlardı. Bunun üzerine ben de Hospitalierlerin üstadına giderek şikayette bulundum ve o bana Kutsal Topraklardaki âdetlere uygun olan şeyi yapacağını, yani haksızlık yapan biraderlerin, tâ ki haksızlığa uğrayanlar onları affe-

dip kalkmalarına izin verdiği ana kadar paltolarını yere serip onun üzerinde yemek yiyeceklerini ve bu şekilde cezalandırılacaklarını bildirdi.

Hospitalierlerin üstadı bana verdiği sözü adamlarına uyguladı, biz onların paltolarının üzerine oturmuş olarak yemek yediklerini görünce hemen üstatlarına gittim ve onu yemek yerken buldum. Hemen kendisinden, önünde yerde oturmuş olarak yemek yiyen adamlarına kalkmaları için izin vermesini istedim ve bu sırada cezalandırılan biraderler de ondan bunu istediler. Ancak o, böyle bir şeyi yapmasının mümkün olmadığını, çünkü Kutsal Topraklara hacı olmak üzere gelmiş olan şövalyeler kötü şeyler yapmışlarsa onlar için üzülmeceğini söyledi. Bunu işittiğimde, o biraderlerin yanına oturdum ve onlarla birlikte yemek yemeye başladım. Sonra da bu biraderler kalkıncaya kadar orada oturmaya devam edeceğimi ve ayağa kalkmayacağımı söyledim. Bunun üzerine yaptığımı onu hemen karar vermeye zorladığını ve isteğimi kabul ettiğini söyledi. Sonra o beni ve yanımdaki şövalyeleri masasında yemek yemeye davet etti, ancak biraderler gidip diğerlerinin masasında yemek yediler.

Kaysâriye'de iken uygulandığını gördüğüm üçüncü hüküm ise şöyleydi: İsmi Le Goulu olan kralın askerlerinden birisi benim birliğimde görevli bir şövalyeye hücum edip ona zor kullandı. Ben de krala gittim ve ondan şikayetçi oldum. Kralın ise meseleyi bu haliyle unutmamı çünkü askerinin benim şövalyeme bir kereden fazla vurmadığının açıkça ortada olduğunu söylemesi üzerine, ben bu meseleyi bu haliyle bırakamayacağımı, eğer şikayetimi dikkate almazsa, askerinin şövalyeye vurarak zarar vermesinin açıkça ortada olmasından dolayı onun hizmetinden ayrılacağımı söyledim. Daha sonra kral benim isteğimi kabul etti ve askerinin, bulunduğumuz ülkenin adetlerine uygun olarak cezalandırılması için emir verdi: Böylece o asker yalınayak, üzerinde bir şort ve gömlek, elinde ise kınından çekilmiş bir kılıç olduğu halde benim kışlama geldi ve elini yumruk yapıp uzatarak şövalyenin önünde diz çöküp şöyle dedi: "Efendim ben size el kaldırdığım için özür diliyorum ve eğer isterseniz size getirdiğim bu kılıç ile elimi kesebilirsiniz". Ben şövalyeden onun kusurunu affetmesini istedim ve o da affetti.

Dördüncü ceza ise aşağıdaki şekildeydi: Templierlerin Marshal'ı olan birader Jouy'li Hugh, Dimaşk sultanına Templierlerin üstadı tarafından sultan ile aralarında varolan anlaşmaya saygı göstermesini sağlamak için gönderildi. Sultan ile Templierleri anlaşmazlığa götüren sorun ise; Templierlerin elinde tuttuğu çok geniş bir araziyi, sultanın, kendisi ile Templierler arasında yarı yarıya taksim etmek istemeseydi. Buna bağlı olarak anlaşma kralın razı olacağı şekilde yapıldı. Birader Hugh geriye gelirken beraberinde Dimaşk Sultanı'nın bir Emir'ini ve halihazırda uygulanacak olan yazılı anlaşmayı da getirmişti.

Templierlerin üstadı bunları krala anlattığı zaman, kral çok şaşır-
dı ve ona ilk önce kendisiyle konuşmadan sultanla böyle bir anlaşma yaptığı için haddini aştığını söyledi. Buna ilaveten de bu durumun düzeltilmesi gerektiğini belirtti. Yapılacak olan düzeltme ise şu şekilde olacaktı: Kral üç çadırına büyük bayrak çekilmesini ve orduda bulunan bütün herkesin toplanarak orada olacakları görmesini emretti. Templierlerin üstadı ve beraberindeki şövalye biraderleri, onların kış-laları dışarıda olduğu için ordugâha doğru yalınayak oldukları halde geldiler. Kral Templierlerin üstadına ve sultanın elçisine kendisinin önüne oturmalarını emretti. Daha sonra üstada yüksek sesle şunları söyledi: "Üstat, sen sultanın elçisine, ilk önce benimle görüşmeden her hangi bir anlaşma yapmış olduğundan dolayı çok pişman olduğumu ve önce benimle konuşup bana danışmadığın için de bu anlaşmayı geçersiz sayıp olduğu gibi geri göndereceğini söyle". Bunun üzerine üstat, yazılı olan anlaşmayı alıp Emir'e verdi ve sonra şöyle dedi: "Kanunlara ters olarak yaptığım ve beni çok pişman eden bu anlaşmayı size geri veriyorum". Kral daha sonra üstadın ve diğer biraderlerin ayağa kalkmasını emretti ve hepsi kalktı. Sonra kral şöyle dedi: "Şimdi diz çök ve sultana benim isteğim dışında gittiğin için özür dile". Üstat diz çökerek paltosunun eteğini tutup kralın önünde eğildi ve böylece onun vereceği her türlü cezayı kabulleneceğini ifade etti. Kral: "Ben ilk önce şunu ilan ediyorum" dedi ve devam etti: "Bu anlaşmayı yapan birader Hugh bütün Kudüs topraklarından dışarıya sürülecektir". Ne Kutsal Topraklardaki kalede doğan Kont

Alençon'un kral ile birlikte vaftiz babalığını yapmış olan üstat, ne kraliçe ve ne de bir başkası birader Hugh'a verilen cezayı geri çeviremedi.

Mısır Emirleri İle Yapılan İttifak ve St. Louis'in Yafa'yı Berkitmesi

Kral Kaysâriye şehrini tahkim ederken onun elçileri Mısır'dan geri döndüler ve beraberlerinde daha önce bahsettiğimiz kralın düzenlediği antlaşmayı getirdiler. Kral ile Emirler arasında yapılan antlaşmaya göre, belirlenen bir günde kral Yafa'ya gidecekti ve kralın Yafa'ya gittiği gün Mısır Emirleri de ettikleri yemin gereği Gazze'de olacaklar ve Kudüs Krallığını krala teslim edeceklerdi. Yine elçilerin getirdiği anlaşma gereği kral ve ordugâhtaki itibarlı adamlarımız yemin ediyorlar ve bu yemin bizlere Dimaşk Sultanına karşı Emirlere yardım etme yükümlülüğü getiriyordu.

Dimaşk Sultanı, bizim Mısır Emirleri ile ittifak yaptığımızı öğrenince tam teçizatlı dört bin Türkü, Mısır Emirlerinin geleceği Gazze'ye gönderdi. Bunu yapmasının sebebi ise Mısır'dan gelecek olan ordunun bize katılabileceğini bilmesi ve bu durumda da onun mağlup olabileceği ihtimalinin ortaya çıkması idi. Bununla birlikte kral, Yafa'ya doğru ilerlemekten vazgeçmedi. Yafa Kontu kralın geldiğini gördüğü zaman, kaleyi o kadar güzel bir şekilde hazırlamıştı ki sanki müdafaa için yapılmış bir şehir gibi görünüyordu. Yaklaşık beş yüz tane olan kale burçlarındaki mazgallı siperlere silahlar, flamalar ve siper koruyucu kalkanlar koydurmuştu. Bu şeyler çok harikaydı, çünkü onun silahları altındandı ve bu silahların üstünde kırmızı haçtan armalar vardı.

Biz kalenin etrafındaki alana çadırlarımızı kurduk ve böylece deniz üzerindeki kaleyi karadan tamamıyla kuşattık. Kral hemen vakit geçirmeksizin bir taraftan diğer tarafa kadar denizle çevrili olan bu eski kalenin önüne yeni bir tahkimat yapılmasını başlattı. Ben çoğu zaman onu bizzat siperlere tekneyle malzeme taşıırken gördüm ve o böylece herkese iyi örnek olarak takdir kazandı.

Mısır Emirleri, yaptığımız antlaşmanın şartlarını yerine getirmediler, çünkü Dimaşk sultanı Gazze'de olduğu için oraya gelmeye cesaret edemediler. Bununla birlikte onlar, antlaşma şartlarının yerine getirilmesinin çok zor olduğunu fark ettiler ve Kont Bar ve Kont Montfort'un esir alındığı sırada Kahire surlarında idam edilen Hıristiyanların kafalarını krala gönderdiler. Kral da hepsinin kutsal topraklara gömülmesi için emir verdi. Onlar aynı zamanda, kralın esir alındığı sırada ele geçirilmiş olan çocukları da gönderdiler, ancak bunu üzülenek yaptılar, çünkü bu çocukların dinlerini değiştirmişlerdi. Bunlarla birlikte krala bir de fil gönderdiler ve o da bunu Fransa'ya yolladı.

Yafa'da bulunduğumuz sırada, Dimaşk Sultanının Emirlerinden birisi, ordugâhımıza üç fersah uzaklıkta bulunan köye ekinleri biçmeye geldi. Biz onun üzerine hücum etmeye karar verdik. Bizim geldiğimizi görünce kaçmaya başladı ve bu sırada genç bir şövalye uşağı onu takip etti ve Emir'in iki süvarisini kendi mızrağını kırmadan yere yıktı, sonra Emir'e öyle bir vurdu ki mızrak onun vücudunda parçalandı.

Mısır Emirlerinin elçileri, kraldan, rahatlıkla gelebilecekleri bir zaman için, bir gün belirlemesini istediler. Kral onları reddetmemeye karar verdi ve onlar için bir gün tayin etti, onlar da kralla sözleşme yaparak belirlenen günde Gazze'de olacaklarına dair yemin ettiler.

Eu Kontu – Antakya Prensi ve Üç Ermeni Şarkıcı

Biz, kralın Mısır emirleri ile buluşmak için tespit ettiği günü beklerken, Squire⁹⁴ olan Eu Kontu ordugâha geldi. O beraberinde çok iyi bir şövalye olan ve dokuz şövalyeye kumanda eden Guines'li Lord Arnoul ile onun iki kardeşini de getirmişti. Eu Kontu kralın hizmetinde kaldı ve kral onu şövalye yaptı.

Bu esnada Antakya Prensi ve annesi olan Prensese, ordugâha geri döndü. Kral onu büyük bir törenle karşıladı ve kendisini şövalye yap-

94 Bir köyün veya kırsal bölgenin toprak ağası. Ç.N.

tı. O, on altı yaşından büyük değildi, ancak ben hayatımda onun kadar akıllı bir çocuk görmedim. O kraldan, kendisini annesinin huzurunda dinlemesini talep etti ve kral da olumlu cevap verdi. Annesinin huzurunda krala yaptığı konuşma ise şöyleydi: "Efendim, şüphesiz ki annemin beni dört yıl daha vesayeti altında tutması doğru bir davranıştır; ancak bu onun, benim ülkeme acı çektirerek topraklarımı kaybetmesi için bir gerekçe değildir. Ben bunu söylüyorum, çünkü Antakya şehri onun elindeyken büyük bir tehlike içerisindedir. Bu sebeple de ben sizden onunla konuşmanızı ve bana asker ve para vermesini söylemenizi istirham ediyorum, böylece ben orada bulunan halkımı kurtarmak ve onlara yardım etmek üzere harekete geçebileceğim. Efendim, bunu yapmak onun görevidir, çünkü eğer ben onunla birlikte Trablus şehrinde kalırsam çok daha fazla miktarda harcama yapmaya gereksinim duyacak ve bütün bu masraflar ise hiçbir işe yaramayacak".

Kral onu büyük bir istekle dinledi ve bütün gücünü kullanarak annesinin ona yapabileceği en fazla yardımı yapmasını sağladı. Prens, kraldan ayrılır ayrılmaz Antakya'ya gitti ve orada çok iyi karşılandı. O, kralın da olurunu aldıktan sonra silahlarının üzerine kırmızı Fransa armasını koydu, çünkü onu, kral şövalye yapmıştı.

Prens ile birlikte Büyük Ermenistan'dan (Great Armenia) üç kişilik bir şarkıcı grubu geldi. Onlar kardeş idiler ve Kudüs'e hacı olmak üzere gidiyorlardı. Yanlarında, ses onların yüzlerinin bulunduğu taraftan gelecek şekilde düzenlenmiş üç tane boru vardı. Onlar borularını çalmaya başladıklarında siz bu sesin gölden gelen kuğuların sesi olduğunu söyleyebilirsiniz, çünkü onlar o kadar hoş ve ahenkli bir müzik yapıyorlardı ki onu dinlemek olağanüstü bir şeydi. Bu üç kişi ayrıca muhteşem akrobatik hareketler de yapıyordu. Mesela bastıklarını hasırın üzerinde dururken, havada parende atıyorlar ve tekrar hasırın üzerine düşüyorlardı. Bunlardan ikisi ters parende atarak birbirlerinin omzuna çıktılar ve sonra en büyük olanı da aynı şeyi yaptı. Daha sonra onu başından yukarı sıçrattılar ve o kendisine haç işareti şeklini aldırdı, çünkü döndüğü zaman boynunun kırılmasından korkuyordu.

Öyküye Ara Verilerek Brienne ve Yafa Kontu Walter'in İran İmparatoru Tarafından Esir Edilmesi ve Buna İlişkin Diğer Mevzuların Anlatılması

Brienne ve Yafa Kontu'nun hatıraları çok güzel şeyler olduğu için onları unutmamalı ve burada anlatmalıyız. O, Yafa'yı uzun yıllar cesareti ve güçlü savunması ile elinde tuttu ve yaşamının büyük bölümünde Müslümanlara ve din düşmanlarına karşı zaferler kazandı. Bir defasında o, çok fazla miktarda gümüş ve altın işlemeli elbiseleri⁹⁵ taşıyan büyük bir Müslüman grubu hezimeteye uğrattı ve ellerindeki her şeyi aldı. Elde ettiklerini Yafa'ya getirdiğinde kendisi için hiçbir şey ayırmaksızın her şeyi şövalyeleri arasında paylaştırdı. Onun yaşam tarzı ise şöyleydi: Şövalyelerinden ayrıldığı zaman, kendisini kilisesine kapatır ve uzun dualar ettikten sonra gecenin ilerleyen saatlerinde Kıbrıs Kralının kardeşi ve çok bilge bir hanımefendi olan eşinin yanına uyumaya giderdi.

Size daha önce bahsettiğim ismi Berke Han (Barbaquan) olan ve bir Tatar Emiri tarafından yenilgiye uğratılan İran İmparatoru, bütün ordusuyla Kudüs Krallığına gelerek, eşi tarafından Taberiye Lordu olan Konstabel Montbéliard'lı Lord Odo'nun berkittiği Taberiye Kalesi'ni ele geçirdi. İran İmparatoru bizim insanlarımıza çok kötü şeyler yaptı ve Castle-Pilgrim (Hacı Kalesi), Akka, Safed ve Yafa çevresinde ele geçirdiği her şeyi imha etti. O bütün bu tahribatları yaptıktan sonra, bizim insanlarımıza eziyet etmek ve her şeyi yağmalamak için o tarafa gelen Mısır Sultanı'yla buluşmak üzere Gazze'ye doğru yola çıktı.

Ülkedeki bütün baronlar ve Patrik, Mısır Sultanı oraya ulaşmadan önce, İran İmparatoru'na hücum etme kararı aldılar. Onlar, Hıristiyan olmayan Emirler içerisinde en iyisi olan Hıms Sultanı'nın yardımını almak istediklerinden kendisine haber gönderdiler ve o Akka'ya gel-

95 Bu elbiseler hil'at olmalı Ç.N.

diğinde onu muhteşem bir törenle karşıladılar. Ve onun geçtiği her yerde altın işlemeli ipek elbiseler dağıttılar. Daha sonra bizim askerlerimiz ile Hıms Sultanı'nın askerleri birlikte Yafa'ya geldi.

Patrik, Kont Walter'i Yafa'da elinde tuttuğu, Patriğin Burcu diye isimlendirilen kuleyi teslim etmediği için aforoz etti. Adamlarımız Kont Walter'den, İran İmparatoru'na karşı yapacakları savaşta kendilerine katılmasını istediler. Kont Walter de eğer Patrik savaştan geri dönünceye dek günahlarını bağışlarsa bunu seve seve yapacağını söyledi. Fakat Patrik bu şartı yerine getirmedi, buna rağmen Kont Walter onlarla birlikte gitti. Adamlarımız üç bölümden oluşuyordu: Kont Walter'in komutasında bulunanlar, Hıms Sultanı'nın komutasındaki, Patrik ve o ülkenin askeri ise üçüncü birlik olarak düzenlenmişti. Kont Brienne'nin komutası altındakiler ise Hospitalierler idi.

İlerlemelerine düşman kuvvetleri ile ilgili bir işaret aldıkları ana kadar devam ettiler. Onları görür görmez de durdular. Bu sırada düşmanları da kendilerini onlar gibi üç birlik halinde düzenlemişti. Harezmliler (Khorasmins) saflarını düzenlemeye çalışırken, Kont Walter bizim adamlarımıza geldi ve şöyle dedi: "Lordlar, Tanrı aşkına hemen onların üzerine hücum edelim, biz böyle durdukça onlara hazırlanmaları için zaman tanıyoruz". Ancak onun bu uyarısını hiç kimse dikkate almadı.

Kont Walter bunu gördüğü zaman Patriğe geldi ve daha önce de ifade edildiği gibi günahlarının affedilmesini ondan istedi. Fakat Patrik onun isteğini yerine getirmedi. O sırada Kont Brienne'nin yanında eskiden Remle Piskoposu olan ve kont ile arkadaşlığı esnasında pek çok cesurca iş yapan yiğit bir *clerk*⁹⁶ vardı. O, Kont Walter'e şöyle dedi: "Patrik senin günahlarını bağışlamadığı için kendini üzme ve vicdanen rahatsız olma, çünkü o haksız sen haklısın ve ben senin günahlarını Tanrı, Oğul ve Ruhü'l Kudüs adına bağışlıyorum. Haydi şimdi hücum edelim!".

96 Metne göre burada ruhban sınıfından olan, ancak daha ileriki sayfalarda ve farklı yerlerde, papaz yardımcısı bir öğrenci ya da rahip adayı anlamlarında da kullanılmıştır. Ç.N.

Böylece onlar atlarını mahmuzlayarak son kısımda bulunan İran İmparatoru'nun birliklerinin üzerine hücum ettiler. Bu sırada her iki taraftan da pek çok insan öldü ve Kont Walter esir alındı, çünkü bizim adamlarımızın hepsi utanç verici bir şekilde kaçtılar ve çoğu da ümitsizliğe kapılıp kendini denize attı. Onlar, İran İmparatoru'nun birliklerinden birisi Hıms Sultanı'nın üzerine hücum ettiğinde ve sultan iki bin tane Türk memlûku ile karşı koymasına rağmen savaş alanını terk ettiğinde yanında yalnızca iki yüz seksen askerinin kalması sebebiyle büyük bir paniğe kapılmışlardı⁹⁷.

İmparator, sultan pek çok adamını kaybettiği için, Hıms Kalesi'ni daha fazla elinde tutamayacağını düşündüğünden, onu kalede kuşatmaya karar verdi. Sultan bu durumu fark ettiği zaman adamlarına gelerek; kalede kuşatıldıkları takdirde savaşı kaybedeceklerini bu sebeple dışarıya çıkıp İmparatora karşı savaşmalarının daha uygun olduğunu söyledi. O, yaptığı plana göre, iyi silahlanmış olan adamlarını gizli vadiden gönderdi. Onlar sultanın davullarının çaldığını duyar duymaz, İmparatorun ordugâhına arkadan hücum ettiler ve oradaki kadınlar ile çocukları öldürmeye başladılar.

O sırada İmparator, gözlerinin önünde bulunan sultan ile savaşmak üzere muharebe meydanına gitmişti, fakat kendi adamlarının bulunduğu arka taraftan gelen bağırsıkları duyunca, kadınları ve çocukları kurtarmak üzere ordugâha geri döndü. Bu esnada sultan onun ve adamlarının üzerine hücum etti ve bu böylesi güzel bir amaç için iyi bir saldırıydı, orada bulunan yirmi beş binden fazla olan İmparatorun adamları kadın erkek demeden hepsi öldürüldü.

İran İmparatoru, Hıms'a gelmeden önce Kont Walter'i Yafa önlerinde esir almıştı, daha sonra da onu çatal bir direğe ellerinden bağlayarak asmışlar ve Yafa Kalesi'ni ele geçirinceye kadar onu oradan indirmeyeceklerini söylemişlerdi. O, bu vaziyette yani ellerinden asılı bir haldeyken kalede bulunan adamlarına bağırarak kendisine ne türlü işkence yapılırsa yapılsın kaleyi teslim etmemelerini ve eğer ederlerse onları kendi eliyle öldüreceğini söyledi.

97 Bu savaş 1244 yılında oldu.

İmparator bunu gördüğü zaman, Kont Walter'i ve onunla birlikte Templierlerin reisini ve diğer ele geçirilmiş olan çok sayıdaki esiri armağan olarak Kahire Sultanı'na gönderdi. Kontu Mısır'a götürülenler, İmparator, Hıms önünde hezimete uğradığında katledilmemiş olan üç yüz adamıydı.

Daha sonra Cuma günü biz yaya iken üzerimize hücum edenler arasında bu üç yüz Harezmlî de vardı. Onların sancakları kırmızı renkteydi ve mızrağın ucuna takılıydı; mızrağın uç kısmına ise saçlı şeytan kafasına benzeyen kafalar takılmıştı.

Kahire tacirlerinin çoğu sultana gelerek, Kont Walter'den çok zarar gördükleri için adalet istediler. Sultan da onlara gidip konttan intikam almaları için izin verdi. Böylece onlar hapishaneye giderek onu öldürdüler ve Kont tanrı yolunda katledilmiş oldu ve biz şuna inanabiliriz ki; o şu anda cennette ve pek çok şehidin arasındadır.

Hikaye Devam Ediyor – St. Louis'in Tarihine Geri Dönüyoruz – Dimaşk Sultanı İle Mısır Emirlerinin Barış Yapması ve St. Lazarus'un Üstadının Hezimete Uğraması

Dimaşk Sultanı Gazze'de olan adamlarını alarak Mısır'a girdi. Emirler de gelip onunla savaştı. Sultanın komutası altındaki birlikler, çarpıştığı emirleri mağlup ettiler. Diğer tarafta bulunan emirlerin kuvvetleri ise sultanın artçı kuvvetlerini hezimete uğrattı. Bunun üzerine Dimaşk Sultanı elinden ve başından yaralanmış olarak Gazze'ye geri döndü. O, Gazze'yi terk etmeden önce Mısır Emirleri elçilerini göndererek onunla barış yaptılar ve böylece onların bizimle yaptıkları bütün anlaşmalar geçersiz oldu ve bizler bu hadiseden sonra ne Dimaşkîliler ile ne de Memlûkler ile anlaşma veya barış yapmadık. Sizler şunu da bilmelisiniz ki, bizim sahip olduğumuz silahlı adamlarımızın sayısı bin dört yüzden fazla değildi.

Kral Yafa önünde ordugâhını kurduğu sırada, St. Lazarus'un üstadı Remle tarafına doğru üç fersah uzaklıkta bazı hayvanlar ve pek

çok eşya gördü ve bu sebeple de o büyük bir ganimet ele geçireceğini düşündü. Böylece o, ordusunda hiçbir rütbeli askeri olmadan ve yalnızca kendi gözleri ile gördükleriyle yetinerek, krala da danışmadan o tarafa doğru gitti. Orada ele geçirdiği ganimetleri bir araya topladığı sırada, Müslümanlar tarafından hücumu uğradı ve beraberindeki askerlerden kaçabilen dördü hariç hepsi katledilecek şekilde mağlup edildi.

O, çok hızlı bir şekilde ordugâha geri döndü ve silah başına diye bağirmaya başladı. Ben hemen silahlarımı kuşandım ve kraldan, oraya gidebilmem için bana izin vermesini istedim. Kral izin verdi, ayrıca yanıma Hospitalierlerden ve Templierlerden şövalyeler almamı emretti. Oraya geldiğimizde, St. Lazarus üstadının mağlup olduğu yerdeki vadiye doğru ilerleyen bazı garip Müslümanlar gördük. Bu garip Müslümanlar ölümlerinin üzerlerine bakarlar, kralın okçularının reisi onların üzerine hücum etti ve biz oraya gelmeden adamlarımız onları yenilgiye uğratarak pek çoğunu öldürdü.

Kralın askerlerinden birisi ile bir Müslüman, mızrakları ile vuruşarak birbirlerini yere yıktılar. Bunu gören kralın askerlerinden bir diğeri onların iki atını aldı ve çalmak üzere oradan uzaklaştırmaya başladı. Böylece onu hiç kimse göremeyecekti. O, Remle şehrinin surları arasına gitti. Atları oradan uzaklaştırırken eski bir sarnıcın üzerinden geçtiği sırada ayakları altındaki toprak kaydı. O ve beraberindeki üç at sarnıcın dibine düştüler. Bu bana söylendiğinde onları görmek üzere gittim. Oraya ulaştığımda sarnıç hâlâ onların üzerine çökmeye devam ediyordu ve kısa bir süre sonra da hepsi tamamen gömüldüler. Böylece biz Lazarus Üstadının uğradığı hezimet hariç kayıpsız olarak geri döndük.

Yafa Yakınlarında, Okçular İle Dimaşk Sultanı'nın Adamları Arasında Muharebe

Dimaşk Sultanı, Mısır Emirleri ile barış yapar yapmaz, Gazze'de bulunan adamlarının dönmesini emretti. İki fersahtan daha az bir mesafe yaklaşarak ordugâhımızın önünden geçtiler, tamı tamına

yirmi bin Müslüman ve on bin Bedevi olmasına rağmen bize saldırıya hiç cesaret edemediler. Bizim ordugâhımızın karşısına gelmelerinden önce, kralın okçularının komutanı ve onun birliği, onları beklenmedik bir anda bize saldırırlarsa diye, üç gün üç gece gözlediler.

Paskalyadan sonraki St. John gününde (6 Mayıs 1253), kral vaazını dinliyordu. Vaaz esnasında okçuların komutanının emrindeki bir çavuş, kralın kilisesine tamamen silahlı bir şekilde girdi ve Müslümanların, usta okçuları kuşattığını söyledi. Oraya gitmeme izin vermesi için krala yalvardım, o da ricamı yerine getirdi ve yanıma dört ya da beş yüz silahlı adam almamı söyledikten sonra bu kişilerin ismini verdi. Ordugâhtan çıktığımız anda, okçuların komutanı ve ordugâh arasına yerleşmiş olan Müslümanlar, tamı tamına bin silahlı adamla, okçuların komutanının önündeki ufak bir tepede bulunan bir emire katılmak üzere harekete geçtiler.

O zaman, Müslümanlar ve tam olarak iki yüz seksen kişi olan okçuların komutanının adamları arasında bir savaş başladı. Adamlarının zor durumda olduğunu gören emir onlara yardım gönderdi ve yardıma gidenler o kadar fazlaydı ki, bizim adamlarımızı komutanın birliklerine geri püskürttüler. Adamlarının zor durumda olduğunu gören komutan ise, yüz ya da yüz yirmi silahlı adamı onların yardımına gönderdi ve bu yardıma gelenler, saldırganları emirin birliklerine geri püskürttüler.

Biz oradayken, ülkenin kral ile birlikte kalmış olan baronları ve Papa temsilcisi, beni tehlikeye atmakla çok aptalca hareket etmiş olduğunu krala söylediler. Kral onların tavsiyesi ile beni ve okçuların komutanını geri çağırarak için haber yolladı. Türkler ayrıldı ve biz de ordugâha geri döndük. Pek çok kişi neden bize saldırmak için gelmediklerini merak etti ve bazı kişiler "Eğer onlar bunu yapmadılarsa bunun sebebi, kendilerinin ve atlarının, hemen hemen bir yıldır kaldıkları Gazze'de aç kalmış olmasıdır" dediler.

Dimaşk Sultanı'nın Ordusu Akka Önlerinden Geçiyor – John Le Grand'ın Birliklerinin Kahramanlığı

Müslümanlar Yafa önlerinden ayrıldığı ve Akka önlerine geldiği zaman, Kudüs Krallığı'nın Konstable'si olan Assur Lordu'na, eğer onlara elli bin besants göndermezse şehrin bahçelerini yerle bir edecekleri haberini yolladılar ve o da hiçbir şey göndermeyeceği cevabını verdi. O zaman birliklerini sıraya dizerek Akka sahili boyunca geldiler ve şehre o kadar yaklaştılar ki bir makaralı-arbalet atımı mesafedeydiler. Assur Lordu şehirden ayrıldı ve bahçeleri savunmak için St. Nicholas mezarlığının bulunduğu St. John Tepesi'ne yerleşti. Piyadelerimiz Akka'dan çıktılar, yaylar ve arbaletler ile Müslümanlara taciz atışına başladılar.

Assur Lordu, ismi Lord John Le Grand olan Genova'lı bir şövalyeyi çağırdı ve kendilerini tehlikeye atmamak için Akka şehrinden ayrılmış olan halkı gidip geri çağırmasını emretti. Lord John onları geri getiriyorken, bir Müslüman ona Müslümanların dilinde bağırmağa başladı ve eğer isterse onunla at üstünde mızraklı dövüş yapabileceğini söylüyordu; lordum John da bunu seve seve yapacağını belirtti. Dövüşmek için Müslüman'a doğru gitmekte olan Lord John sol tarafına baktı ve sekiz kişiden oluşan ve dövüşü seyretmek için durmuş olan küçük bir Türk birliğini gördü. Müslüman ile yaptığı mızrak dövüşünü bıraktı ve dövüşü seyretmek için oldukça sakın bir şekilde duran küçük Türk birliğine doğru gitti ve mızrağını bir tanesinin vücuduna saplayıp, onu ölü olarak yere serdi. Diğerleri bunu görünce, bizim adamlarımıza doğru geliyor olan şövalyenin üzerine koşuştular ve onlardan biri, gürzün topuzuyla onun çelik başlığının üzerine büyük bir darbe indirdi ve bu Türk geçerken, Lord John onun başına sarılı olan sarığın üzerine kılıcıyla vurdu ve sarık onun başından yere düştü. (Savaşırken sarık takarlar, çünkü sarık kılıcın ağır darbesini hafifletir). Bu sırada başka bir Türk atını ona doğru mahmuzladı ve onun omuzlarının arasına mızrağını fırlattı; ama Lord

John mızrağın geldiğini gördü ve sola eğildi; o zaman Müslüman geçerken, Lord John kılıcıyla elinin tersi yönünde silahın ortasına bir vuruş yaptı ve böylece mızrak meydanın ortasına uçtu. Böylece Lord John geri döndü ve piyadelerini geri getirdi. Bu mükemmel vuruşlar Assur Lordu'nun , Akka'daki saygın kişilerin ve duvarların üzerinden bakmakta olan kadınların önünde gerçekleşti.

Sayda'nın Yağmalanması

Akka önlerinde bulunan bu çok sayıdaki Müslüman, sizlere anlattığı gibi ne Akka'da bulunanlara karşı ne de bize karşı savaşmaya cesaret edemeyince, kralın Sayda şehrini çok az sayıda iyi adamla berkiliyor olduğunu duyunca –ve bu doğrudu- oraya doğru yola koyuldular. Kralın okçularının komutanı ve kralın Sayda'daki adamlarının reisi olan lordum Montbeliard'lı Simon, Müslümanların geliyor olduğunu duydu ve çok güçlü olup her tarafından denizle çevrili olan Sayda Kalesi'ne geri çekildi; bunu yaptı çünkü gelen Müslümanlara direnecek gücü olmadığını farkındaydı. Alabildiği kadar insanı kaleye aldı, ama kale çok küçük olduğundan bunların sayısı çok azdı.

Müslümanlar şehrin içine yayıldılar ve hiçbir direnmeyle karşılaşmadılar, çünkü şehrin etrafı tamamen çevrili değildi. İki binden daha fazla insanımızı öldürdüler ve oradan elde ettikleri ganimet ile Dişak'a gittiler. Kral bu haberi duyunca çok sinirlendi. Ah! Yapılmış olanı ancak o düzeltbilirdi! Ülkenin baronları onun bu düşüncesini kendi çıkarlarına uygun bir tarafa yönlendirdiler; çünkü kral daha önceden, Yafa'dan Kudüs'e giden yol üzerindeki Maccabee'ler zamanından eski bir kale olan küçük tepeyi gidip güçlendirmeyi düşünmüştü. Şimdi deniz aşırı yerlerden gelmiş olan baronlar bu eski kalenin yeniden yapılması gerektiğine inanmıyorlardı, çünkü kale denizden beş fersah uzakta bulunuyordu, bu yüzden de bizden daha güçlü olan Müslümanların eline düşmeden, denizden oraya erzak gönderilemezdi. Bu sebeple Sayda şehrinin yerle bir edildiği haberi orduğa geldiği zaman, ülkenin baronları krala geldiler ve yeni bir kale

inşa etmektense Müslümanların yıktığı Sayda'yı yeniden tahkim etmenin daha saygıdeğer bir davranış olacağını ona söylediler ve kral bunu kabul etti.

İngiltere Kralı Richard'ı Örnek Alarak, St. Louis Niçin Kudüs'ü Görmeyi Reddedti – ve Buna Bağlı Diğer Meseleler

Kral Yafa'dayken, kendisine, Dimaşk sultanının, kralın emin ve güvenli bir şekilde Kudüs'e gitmesine razı olacağı söylendi. Bunun üzerine kral büyük bir konsey topladı; konseydekilerin değerlendirmeleri sonucunda herkes krala gitmemesini tavsiye etti, çünkü sonunda şehri Müslümanların ellerine terk etmek zorunda kalacaktı.

Krala aşağıdaki örneği verdiler: Büyük Kral Philip Fransa'ya gitmek için Akka'dan ayrıldığı zaman bütün adamlarının, yakın zamanda ölmüş olan dükün büyükbabası Burgundy Dükü Hugh ile kalmasına izin verdi. Dük geçici olarak Akka'da kalıyorken ve İngiltere kralı Richard da oradayken, onlara, eğer isterlerse yarın Kudüs'ü alabilecekleri konusunda bir haber ulaştı. Çünkü Dimaşk Sultanı'nın bütün süvarileri başka bir sultan ile aralarında savaş olduğundan, sultanla buluşmak için başka bir yere gitmişti. Bu sebeple adamlarını düzenlediler ve İngiltere Kralı birinci birliği oluşturdu ve Burgundy Dükü de Fransa Kralı'na ait olan adamların hepsiyle ikinci birliği oluşturdu. Böylece şehri almayı düşünürlerken, İngiltere Kralı'na, dükün ordugâhından daha fazla ilerlememesi konusunda haber geldi, çünkü dük geri çekiliyordu ve geri çekilmesinin sebebi ise başka bir nedenden değil, İngilizlerin Kudüs'ü aldığı söylenmesin diye idi. Bu konu hakkında konuşuyorlarken, onun şövalyelerinden biri bağırdı: "Efendimiz, efendimiz, buraya gelin ve size Kudüs'ü göstereyim!" Kral bunu duyduğu zaman, onun gözleri önünde, yaşlı gözlerle zırhını fırlatıp attı ve Kurtarıcımıza şöyle seslendi: "Efendimiz, adaletli Tanrımız, sana yalvarıyorum, Senin Kutsal Şehrini görmeme izin verme çünkü onu senin düşmanlarının elinden kurtaramıyorum!".

Bu örneği krala gösterdiler; çünkü o, en büyük Hıristiyan kralı, şehri Tanrının düşmanlarından kurtarmaksızın hacca devam ederse, o zaman daha sonra gelen bütün diğer krallar ve hacılar da Fransa Kralı'nın yaptığı şekilde devam eden hac yolculuğu ile yetinecekler ve Kudüs'ün kurtarılmasını düşünmeyeceklerdi.

Kral Richard deniz aşırı ülkede bulunuyorken, o kadar çok cesurca işler yaptı ki Müslümanların atları bir çalıktan ürktüğü zaman, sahipleri şöyle derdi; "Sence bu İngiltere Kralı Richard mı?" Ve Müslüman kadınlar çocukları ağladığı zaman onlara şöyle derlerdi: "Şişşt, şişşt! Yoksa Kral Richard'ı gidip getiririm ve o da seni öldürür!"

Az önce size bahsettiğim Burgundy Dükü ellerini kullanıyorken çok iyi bir şövalye idi, ancak ne Tanrıya karşı ne de bu dünyaya karşı bilgece davrandığı söylenebilirdi. Ve bu biraz önce anlatılan şeyden açıkça görülebilir. Bundan dolayı, büyük Kral Philip, kendisine Chalou Kontu John'un bir oğlu olduğu söylendiği zaman -ki ona Burgundy Dükü'nün anısına Hugh denilmişti- Tanrının onu dük kadar kahraman (preux) bir adam yapacağını ümit ettiğini söylemişti. Ona, niçin dürüst ve liyakat sahibi bir adam (prud'-homme) demediğini sordular. "Çünkü" dedi, "Kahraman bir adam (preux-homme) ile dürüst ve liyakatli bir adam (prud'-homme) arasında büyük bir fark vardır. Çünkü, Hıristiyan topraklarında ve Müslümanların topraklarında İsa'ya ve O'nun annesine inanmayan pek çok kahraman şövalye vardır. Bu yüzden sizlere söylüyorum ki" dedi, "Tanrı kahraman olmasına izin verdiği Hıristiyan şövalyeye büyük bir ihsan ve çok büyük bir lütuf bahşeder ve aynı zamanda onu ölümcül günahattan koruyarak kendi hizmetinde tutar. Ve kendisini böyle terbiye eden şövalye dürüst ve liyakatli (prud'-homme) olarak nitelendirilmelidir, çünkü bu başarı ona Tanrının ihsanıyla gelmiştir. Size daha önceden bahsettiklerim kahraman (preux-homme) olarak nitelendirilebilir çünkü onlar bedenleri konusunda kahramandırlar ve ancak yine de ne Tanrıdan ne de günahattan korkarlar."

Yafa'nın Berkitilmesi – St. Louis'in Sayda'ya Gitmek Üzere Ayrılışı – Büyük Ermenistan'dan Gelen Hacılar – Joinville'in Şovalyelerinden Bir Tanesini Elçi Olarak Göndermesi

Yafa'yı berkitmek için kralın yaptığı harcamalar hakkında konuşmam uygun düşmez, çünkü bu sayılamayacak kadar çoktur. Şehri bir denizden diğerine kadar berkitti ve oraya tamı tamına yirmi dört kule kurdu, ayrıca kale hendeklerinin hem içi hem de dışı çamurla kaplandı. Üç kapı vardı ve bir tanesini duvarın bir kısmı ile birlikte papanın temsilcisi yaptırmıştı.

Şunu bilmelisiniz ki kralın harcadığı miktarı sizlere göstermek için papanın temsilcisine kapının ve duvarın bir bölümünün ne kadar mâl olduğunu sordum. Ve o da bana, ne kadar olduğunu düşünüyorsun dedi. Ben de kapının beş yüz *livre*'ye, duvarın da üç yüz *livre*'ye mâl olduğu tahmininde bulundum. Bana –Tanrı ona yardım etsin!- kapının ve duvarın otuz bin *livre*'ye mâl olduğunu söyledi.

Kral Yafa şehrini berkitmeyi bitirince, gidip Müslümanların tahrip ettiği Sayda şehrini yeniden berkitmeye karar verdi. Havari St. Peter ve Havari St. Paul yortusu gününde (29 Haziran 1253) yola çıktı; o gece kral ve ordusu, çok güçlü olan Sur (Assur) kalesi önünde durdular. Aynı gece kral adamlarını bir araya topladı ve Müslümanların Nablus (Naplouse) adını verdikleri ve eski kitaplarda Samaria adı verilen şehri gidip alması konusunda onların aynı fikirde olup olmadığını sordu.

Templierler, Hospitalierler ve ülkenin baronları, hep birlikte şehri almayı denemenin iyi olacağını söylediler; ama oraya kendisinin bizzat gitmemesi gerektiğini, çünkü eğer ona bir şey olursa bütün ülkenin kaybedileceğini belirttiler. Kral, kendisi gelmezse onların da gidemeyeceğini söyledi. Bu yüzden bu girişim sonuçsuz kaldı, çünkü ülkenin baronları, onun bizzat gitmesini kabul etmediler.

Gün be gün seyahat ederek Akka sahiline geldik, kral ve ordusu burada ordugâh kurdu. Orada, bana Büyük Ermenistan'dan bir insan

grubu geldi. Bunlar, Müslümanlara büyük miktarda haraç [ya da koruma parası] ödemişlerdi ve onların rehberliğinde Kudüs'e hacca gidiyorlardı. Onların dilini ve bizim dilimizi bilen bir tercüman aracılığı ile, aziz kralı onlara göstermemi rica ettiler. Bir çadırda oturmakta olan krala gittim, çadırın direğine yaslanmıştı ve kumun üzerine oturmuştu, altında ne bir halı ne de başka bir şey vardı. Ona şöyle dedim: "Efendimiz, burada dışarıda Büyük Ermenistan'dan gelmiş ve Kudüs'e gitmekte olan büyük bir insan grubu var ve aziz kralı onlara göstermemi benden rica ettiler; ama şimdiye kadar sizin kemiklerinizi [vücudunuzu] öpmek arzusunda değilim". Sesli bir şekilde güldü ve onları gidip getirmemi söyledi ve ben de öyle yaptım. Kralı gördükleri zaman, onu Tanrıya emanet ettiler, kral da onları aynı şekilde Tanrıya emanet etti.

Bir sonraki gün, ordu "Tay Geçidi" (Colt's Crossing) adı verilen bir yerde durdu. Burada su çok iyi idi ve şeker elde edilen bitkiler bu suyla sulanıyordu. Ordugâhımızı kurduğumuz zaman, şövalyelerimizden bir tanesi bana geldi ve şöyle dedi: "Lordum, sizi dün yerleştirdiğiniz yerden daha iyi bir yere yerleştirdim". Benim dünkü ordugâh yerimi seçmiş olan diğer bir şövalye öfkeyle onun üzerine yürüdü ve şöyle bağırdı: "Benim yapmış olduğum şeyler hakkında çok küstahça konuşuyorsun!" Sonra onun üzerine atladı ve onu saçından yakaladı. O zaman ben de onun üzerine atıldım ve iki omzunun arasına yumruğumla vurdum, o da onu bıraktı. Ona şöyle dedim: "Derhal benim karargahımdan çık, çünkü Tanrı bana yardım etsin, bir daha asla beni takip etmeyeceksin."

Şövalye büyük bir acı ve kederle gitti ve Fransa Konstable'si olan Lordum Giles le Brun'u bana getirdi; Lordum Giles, şövalyenin yaptığı akılsızlık nedeniyle çok pişman olduğunu gördüğünden, yapabildiği kadar çabuk bir şekilde onu tekrar orduma almamı benden rica etti. Papanın temsilcisi beni yeminimden kurtarmazsa onu alamayacağımı söyledim. Onlar da papanın temsilcisine gittiler ve durumu ona anlattılar. Papanın temsilcisi de beni kurtarma gücüne sahip olmadığını çünkü yeminin yerinde bir yemin olduğunu söyledi; çünkü şövalye bu cezayı hakketmişti. Size bu şeyleri anlatıyorum ki, mantı-

ken yerinde olmayan her hangi bir yemini etmekten kaçınabilesiniz; çünkü bilge adamın söylediği gibi, "Düşüncesizce yemin eden, düşüncesizce yalan yere yemin etmiş olur".

Belinas'a Karşı Sefer ve Joinville Tehlikede

Bir sonraki gün, kral gidip Kutsal Kitapta Tyre adı verilen Sur (Assur) şehri önlerine ordugâh kurdu. Kral orada, ordudaki saygıdeğer adamları bir araya topladı ve Sayda'ya gitmeden önce gidip Belinas şehrini almanın iyi olup olmayacağını sordu. Hepimiz, eğer kral adamlarını oraya gönderirse iyi olacağını düşündük; ancak hiç kimse oraya bizzat gitmesini uygun bulmadı ve büyük bir güçlkle bundan caydırıldı. Sonunda Eu Kontu'nun, Montfort Lordu Philip'in, Sur (Assur) Lordu'nun, lordum Giles le Brun'un, Fransa Konstable'sinin, Chamberlain olan Lord Peter'in, Teplierlerin üstadının ve biraderlerinin, ayrıca Hospitalierlerin üstadının ve biraderlerinin gitmesine karar verildi.

Akşam karanlığında silahlandık ve şafak söktükten biraz sonra Belinas adı verilen şehrin önlerinde bulunan bir ovaya geldik ki buraya Kutsal Kitap'ta *Caesarea Philipp*, adı verilir. Bu şehirde *Jor* adı verilen bir kaynak doğar ve şehrin önlerinde bulunan ovanın ortasında *Dan* adı verilen başka bir tane daha çok güzel kaynak doğmaktadır. Bu iki kaynaktan doğan iki dere birleştikleri zaman Ürdün (*Jordan*) nehri adını alır ve işte bu nehirde İsa vaftiz edilmiştir.

Templierler, Kont Eu, Hospitalierler ve ülkenin orada bulunan baronları arasındaki anlaşmaya göre, kralın birliklerinin -ki bu birliklerde o zaman ben de bulunmaktaydım, çünkü kral benim birliklerimde bulunan kırk şövalyeyi kendi hizmetinde tutmuştu- ve dürüst ve saygın bir adam olan Sargines Lordu Geoffry'nin, kaleyle şehir arasına yerleşmesine karar verildi; ülkenin baronları şehre sol taraftan, Hospitalierler ise sağ taraftan ve Templierler ise bizim gelmiş olduğumuz yoldan geçerek dosdoğru bizim önümüzden gireceklerdi.

O zaman biz ilerledik ve şehrin önlerine geldik; şehirde bulunan Müslümanların, kralın askerlerini bozguna uğratmış olduklarını ve

onları şehirden sürdüklerini gördük. Bunu gördüğüm zaman, Eu Kontu'yla beraber olan dürüst ve saygın adamlara geldim ve onlara şunları söyledim: "Lordlar, bize emredilen yere yani şehir ile kalenin arasına gitmezseniz, Müslümanlar şehre girmiş olan bütün adamlarımızı kılıçtan geçirecek". Yolumuz çok tehlikeliydi ve gitmek zorunda olduğumuz yer tehlike ile doluydu; geçilmesi zorunlu olan üç çift taş duvar vardı ve yamaç o kadar dikti ki atlar ayak basacak sağlam bir yer pek bulamıyordu ve ele geçirmek zorunda olduğumuz küçük tepe atlı Türkler ile doluydu.

Eu Kontu ve onun şövalyeleri ile konuşuyorken, piyadelerimizin duvarları yıkıyor olduğunu gördüm. Bunu gördüğüm zaman, kralın birliğinin, Türklerin bulunduğu yere gitmesinin emredilmiş olduğunu, konuştuğum kişilere söyledim ve madem ki bu emredilmişti, o zaman "Gitmeliyim" dedim. Duvarları yıkmakta olanlara doğru döndüm. İki şövalyem de benimle birlikte döndü. Duvarı aşmayı düşünen bir süvari gördüm ve onun atı kendisinin üzerine düştü. Bunu gördüğüm zaman atımdan indim ve atımı dizginlerinden tuttum. Ancak, Tanrının isteğiyle, Türkler geldiğimizi görünce, bizim zaptetmek zorunda olduğumuz mevkiyi terk ettiler. Kaya, buradan şehrin dosdoğru içine gitmekteydi.

Oraya ulaştığımızda, Türkler gitmişti ve şehirde bulunan Müslümanlar, kendilerini yenilmiş kabul ettiler ve adamlarımıza direnmesizin şehri terk ettiler.

Ben o yerde duruyorken, Templierlerin Marshal'i tehlikede olduğumun söylendiğini duymuş ve bana doğru, küçük tepenin üzerine geldi. Eu Kontu'nun birliğinde bulunan Almanlar da benim ardımdan geldi ve at üzerindeki Türklerin kaleye doğru kaçtığını görünce, onların arkasından gitmek üzere hareket ettiler ve ben şöyle dedim: "Lordlar, iyi bir şey yapmıyorsunuz; çünkü bize emredilen yerdeyiz ve emirleri aşıyorsunuz."

Şehrin üzerinde bulunan kalenin adı Subeibe idi; Lübnan dağlarında, yarım fersah yukarıdaydı ve kaleye giden yamaca küçük bir kulübe büyüklüğünde kayalar serpilmmişti. Almanlar takiplerinin aptallıktan başka bir şey olmadığını görünce, geri döndüler ve Müslü-

manlar onların geri döndüğünü fark edince, onlara yaya olarak saldırdılar, kayaların üzerinden topuzlarıyla kuvvetli darbeler indirdiler ve atlarının üzerinden at örtülerini çektiler. Bizimle birlikte bulunan askerler, Almanların ne kadar kötü durumda olduklarını görerek korkuya kapıldılar; bu yüzden, eğer giderlerse onları kralın verdiği maaştan ilelebet mahrum edeceğimi söyledim. Bana şöyle cevap verdiler: "Lordum, aramızdaki oyun eşit şartlarda değil; çünkü eğer kaçmak gerekirse sen at üzerindesin biz ise yayayız ve Müslümanlar bu durumda bizi öldürürler". Onlara şöyle cevap verdim: "Lordlar, size kaçmayacağım konusunda yemin ediyorum, çünkü ben de sizinle birlikte yaya olarak burada kalacağım". Bu sebeple atımdan indim ve onu bir arbalet atımı geride bulunan Templierlere yolladım.

Almanların geri çekilmesi esnasında, Müslümanlar adı Bussey Lordu John olan şövalyelerimden bir tanesini boğazından ok ile vurdular ve tam benim önüme ölü olarak düştü. Ölen kişi, kendisini Kutusal Topraklar'da iyi bir şekilde kanıtlamış olan Escot Lordu Hugh'un yeğeni idi ve Hugh bana: "Lordum gel ve yeğenimi buraya taşımama yardım et" dedi. "Sana yardım edene engel olacağım" dedim, "çünkü oraya benim emirlerim haricinde gittiniz ve eğer bir talihsizlik üzerinize çöktüyse, onu hakettiniz. Onu aşağıya oradaki çukura taşıyın. Onlar beni almak için birilerini gönderinceye kadar buradan ayrılmayacağım".

Valenciennes Lordu John, içinde bulunduğumuz tehlikeyi duyunca, Termes Lordu Oliver'e ve Languedoc'un diğer komutanlarına geldi ve şöyle dedi: "Lordlar kral adına, seneşali geri getirmeme yardım etmenizi rica ve emrediyorum". Böyle çaba harcıyorken, Beaumont Lordu William ona geldi ve şöyle dedi: "Kendini boşuna sıkıyorsun, çünkü seneşal öldü". Ve o cevap verdi: "İster ölü ister diri olsun onun hakkındaki haberi krala götüreceğim!" Sonra yola çıktı ve bize geldi, dağın üzerindeki çıkmış olduğumuz yere ve bize yaklaşır yaklaşmaz, gelip onunla konuşmam için haber yolladı ve ben de söyleneni yaptım.

O zaman Termesli Oliver, orada büyük bir tehlike içinde olduğumuzu, eğer yukarıya çıkmış olduğumuz yoldan aşağıya inerek çok

fazla kayıp vereceğimizi, çünkü tepenin çok dik olduğunu ve Müslümanların üzerimize üşüşeceğini söyledi; "Ancak eğer beni dinleyecek olursanız" dedi, "Size kayıp vermeksizin kaçabileceğiniz bir yol göstereceğim". Ben de konuşmaya devam etmesini ve onun istediği şekilde hareket edeceğimi söyledim.

"Nasil kaçabileceğimizi size anlatacağım" dedi: "Sanki Dimaşk'a doğru gidiyor gibi bu yamaç boyunca ilerleyeceğiz; sizin önünüzde bulunan Müslümanlar, onları arkada bırakmak istediğimizi düşünecekler. Ve şu ovalara ulaşır ulaşmaz, şehrin etrafından atlarımızı mahmuzlayacağız ve onlar bize yetişmeden önce dereyi geçmiş olacağız; üstelik orada tarlalarda duran harmanlanmış tahılı ateşe vererek onlara büyük zarar vereceğiz".

Onun önerdiği gibi yaptık; flüt yapımında kullanılan benzer kamışlar aldırıldı ve içlerine kor koydurdu, kamışları harmanlanmış tahılın arasına fırlattırdı. Böylece, Termesli Oliver'in planıyla, Tanrı bizi tekrar güvenli bir ortama ulaştırdı. Şunu bilmelisiniz ki, adamlarımızın bulunduğu ordugâha geri geldiğimiz zaman, hepsinin zırhlarını çıkarmış olduklarını gördük; çünkü oradaki hiç kimsenin bizimle ilgili bir endişesi yoktu. Böylece bir sonraki gün kralın bulunduğu Sayda'ya döndük.

St. Louis'in Sayda'lı Hristiyanların Cesetlerini Gömmesi – Joinville İle Eu Kontu Arasındaki Arkadaşlık

Krallın bizzat kendisinin, Müslümanların –yukarıda anlatılmış olduğu gibi- Sayda'da öldürmüş olduğu Hristiyanların cesetlerini usulüne uygun olarak gömdürmüş olduğunu gördük ve bizzat kendisi çürümüş ve kokuşmuş cesetleri gömülecekleri çukurlara taşımıştı; bunu diğerlerinin aksine burun deliklerini kapatmadan yapmıştı. Ayrıca bütün bölgelerden işçiler getirtmiş, şehri yüksek duvarlar ve büyük kuleler ile berkitmeye girişmişti. Ordugâha geldiğimiz zaman yerleştirileceğimiz yerleri bizzat kendisinin dağıttığını gördük. Be-

nim yerim, Eu Kontu'nunkinin yanındaydı, çünkü kral Eu Kontu'nun benim arkadaşlığımdan çok hoşnut olduğunu biliyordu.

Eu Kontu'nun bize yaptığı şakaları size anlatacağım. Bir ev yapmıştım ve şövalyelerimle bu evde kapıdan gelen ışıktaki yemek yemeği adet edinmiştik. Kapı Eu Kontu'nun yerleşim yerine doğru bakmaktaydı. Çok zeki olan kont benim evime taşlar atabildiği küçük bir makine yapmıştı ve biz yemeğe oturduğumuz zaman etrafı kolaçan ederdi ve makinesini masamızın mesafesine ayarlardı, ondan sonra taşlar atar ve böylece bizim tabaklarımızı ve bardaklarımızı kırardı. Yine, kendime kümes hayvanları; tavuklar ve horozlar edinmiştim. Kim olduğunu bilmediğim birisi ona yavru bir ayı vermiş ve bu ayının benim kümes hayvanlarıma yaklaşmasına izin verdi, ayı da oraya birileri gelinceye kadar hayvanların bir düzinesini öldürdü; hayvanlara bakan kadın da ayıyı örekesiyle dövdü.

Bağdat'ın Tatarlar Tarafından Ele Geçirilişi

Krallık Sayda'yı berkitirken, bazı tacirler ordugâha geldi ve Tatar Hakanı'nın Bağdat şehrini ve şehrin efendisi olan ve Bağdat Halifesi denilen Müslümanların Papasını nasıl ele geçirdiğini bize anlattı. Tacirlerin bize anlattığına göre, hanın Bağdat şehrini ve halifeyi ele geçirmesi şu şekilde olmuştu: Han, şehri kuşattığında, halifeye kendi çocukları arasında bir evliliği memnuniyetle gerçekleştirebileceğini bildirdi; halifenin danışmanları, ona evliliği kabul etmesini önerdiler. O zaman Tatarların Hanı, halifeden meclisindeki adamlardan ve saygıdeğer kişilerden oluşan kırk kişiyi evliliği tasdik etmeleri için göndermesini istedi ve halife de öyle yaptı. Tatar Hanı tekrar halifenin sahip olduğu en zengin ve en saygıdeğer adamlarından kırkını göndermesini istedi ve o da gönderdi. Daha sonra Tatar Hanı üçüncü kere halifenin yanında bulunan en iyi adamlarının kırkını göndermesini istedi ve halife bu isteği de yerine getirdi. Tatarların Hanı şehrin bütün önde gelen adamlarının kendi eli altında olduğunu görünce, şehirdeki sıradan insanların, liderleri olmadan kendilerini savunamayacaklarını düşündü; bu yüzden bu yüz yirmi saygın adamın kafala-

rını kestirtti ve ondan sonra şehre saldırıp, hem şehri hem de halifeyi ele geçirdi.

Yaptığı ihaneti örtmek ve şehrin ele geçirilmesindeki suçu halifeye yüklemek için, halifeyi demirden bir kafesin içine koydurdu ve bir insanın ölmeden dayanabileceği şekilde aç kalmasını sağladı. Ondan sonra da aç olup olmadığını sordu. Halife: "Evet" dedi ve bu hiç de şaşılacak bir şey değildi. Bunun ardından Tatarların Hanı, içinde mücevher ve değerli taşlar bulunan altından yapılmış büyük bir tabak getirtti ve şöyle dedi: "Bu mücevherleri tanıyor musun?" Halife, "Evet, onlar benim" diye cevap verince, onları sevip sevmediğini sordu ve halife de "Evet" dedi. Bunun üzerine Tatarların Hanı şöyle söyledi: "Madem ki onları o kadar çok seviyorsun, şimdi sana iyi görünen bir miktarını al da ye bakalım". Halife ise yapamayacağını, çünkü onların yenilebilir şeyler olmadığını ifade etti. O zaman Tatarların Hanı ona şunları söyledi: "Şimdi senin savunma aracının ne olduğunu görebilirsin; çünkü eğer hazineni -ki bunun şu anda sana hiçbir faydası yok- ordudaki adamlarına bağışlamış olsaydın, o zaman hazineni böyle harcayarak kendini bizlere karşı savunmuş olabilirdin; fakat şimdi o, yani hazinen, seni en çok ihtiyaç duyduğun anda yalnız bırakıyor."

Joinville'in Bir Haşîşi Zannettiği Papaz Yardımcısı Hakkında

Kral Sayda'yı berkitirken, günün ilk ayinine gittim ve bana kendisini beklememi söyledi, çünkü atına binip dışarı çıkmak istiyordu, ben de öyle yaptım. Arazide yol alırken, küçük bir kilisenin önüne geldik ve atlarımızın üzerindeyken, ayine ait ilahiler söyleyen bir rahip gördük. Kral bana, bu kilisenin, İsa'nın dul bir kadının kızının bedeninden şeytanı çıkardığı zaman, göstermiş olduğu mucizeye saygı olsun diye inşa ettirilmiş olduğunu ve eğer ben istersem, papazın başlamış olduğu ayini dinleyeceğini söyledi; bunun bence de iyi bir şey olacağını ifade ettim.

Sıra selam (peace) verilmesine gelince, ayinin söylenmesine yardım eden papaz yardımcısının, uzun boylu, esmer, zayıf ve saç sakalı

lı birbirine karışmış bir adam olduğunu gördüm ve eğer selamı krala o getirirse, olur da tehlikeli bir haşîşi olduğu ortaya çıkabilir ve kralı öldürebilir diye korktum. Bu yüzden gidip selamı kendim aldım ve onu krala getirdim. Ayın söylendiği ve biz de atımıza bindiğimiz zaman, papanın temsilcisini çayırdaki gördük, kral ona gitti, beni de çağırdı ve papanın temsilcisine şöyle dedi: “Zavallı bir papaz yardımcısının, selamı bana getirmesine izin vermeyen ve onu bana kendisi getiren seneşali size şikayet ediyorum”.

Papanın temsilcisine niçin böyle yaptığımı anlattım ve o da doğru bir şey yaptığımı söyledi. Kral ise: “Doğru değil” dedi. Aralarında büyük bir tartışma çıktı ve ben sessiz kaldım. Bu hikayeyi de kralın büyük tevazusunu görebilmeniz için anlattım.

İsa'nın, dulun kızı üzerinde göstermiş olduğu mucizeye ilişkin olarak, İncilde, İsa'nın mucizeyi gerçekleştirdiği zaman *in parte Tyri et Sidonis*'te olduğu söylenmektedir. Çünkü o zamanlar, benim şu anda Sur dediğim şehre Tyre ve burada Sayda (Sayette) dediğim şehre de Sidon denilmekteydi.

Trabzon (Trebisond) Hakiminin Elçileri – Kraliçenin Sayda'ya Ulaşması

Kral Sayda'yı berkitirken, Yunanistan içlerindeki, kendisini büyük Comnenus ve Trabzon Lordu diye adlandıran büyük bir lord tarafından gönderilmiş olan elçiler geldi. Krala armağan olarak çeşit çeşit değerli taşlar getirmişlerdi. Krala getirdikleri diğer şeyler arasında karaniya ağacından (cornel-wood) yapılmış yaylar vardı ve sürgünün kertikleri yayların içine vidalanmışlardı, oklar fırlatıldığı zaman, çok keskin ve çok iyi bir şekilde biçimlendirilmiş oldukları görülmekteydi⁹⁸.

98 Bu paragraf elyazmalarında muhtemelen bozuk ve anlaşılması çok zor olup yoğun bir araştırmaya sebep olmuştur. “Cornel-wood” (karaniya ağacı ya da tahtası) boynuz olabilir ve benim izlenimim yayların arbalet olduğudur; yine de ima edilen mekanizmayı anlamak kolay değildir.

Bu elçiler kraldan, kendi efendileri eş olarak alabilsin diye sarayından bir genç kız [prens] göndermesini istediler. Kral deniz aşırı topraklardan hiç genç kız getirmediğini söyledi ve onlara kralın kuzeni olan imparatora yani Konstantinapol'e gitmelerini ve onun kendilerine efendileri için hem kralın [Louis] sülalesinden hem de imparatorun sülalesinden olan bir eş vermesini istemelerini tavsiye etti. Kral bunu, Konstantinapol İmparatoru'nun o zamanlar Grek İmparatoru olan Vataces'e karşı bu büyük ve varlıklı adamın ittifakını kazanabilmesi için tavsiye etti.

Leydi Blanche'nin doğumunun ardından yeni iyileşmiş olan kraliçe -ki onu [yani Leydi Blanche'yi] Yafa'da dünyaya getirmişti- deniz yoluyla Sayda'ya geldi. Onun geldiğini duyunca, kralın önünden kalktım, onu karşılamaya gittim ve sonra kaleye getirdim. Tekrar küçük kilisesinde (chapel) bulunan krala geldiğim zaman, kraliçenin ve çocuklarının iyi olup olmadığını bana sordu ve ona "Evet iyiler" dedim. Bana şöyle dedi: "Benim önümden kalktığın zaman kraliçeyi karşılamaya gittiğini biliyordum ve bu yüzden vaazı senin için beklettim". Bu şeyleri şu sebepten dolayı anlatıyorum; o zamanlar kralın yanında beş sene geçirmiştim ve asla kraliçe ve çocukları hakkında ne bana ne de duyduğum kadarıyla başka hiç kimseye konuşmamıştı ve bu yüzden bana öyle geliyor ki, birisinin kendi karısına ve çocuklarına karşı böyle yabancılaşması yakışık alır bir şey değildi.

Fakir Bir Şövalye ve Onun Dört Oğlu Hakkında

Bütün Azizler gününde (1 Kasım 1253), ordugâhtaki saygın kişilerin hepsini deniz kıyısında bulunan kendi karargahıma davet ettim. Yemek yiyorken, fakir bir şövalye ile karısı, dört çocuğuyla birlikte gemiyle geldi. Karargahımdaki yemeğe katılmalarını istedim. Yemeği yedikten sonra, orada bulunan saygın kişileri bir araya topladım ve onlara şunları söyledim: "Haydi burada büyük bir yardımda bulunalım ve bu fakir adamın çocukları ile ilgili sıkıntısını hafifletelim ve her birimiz bir tanesini alalım, ben de birini alayım". Böylece her bir kişi bir çocuk aldı ve bu sırada [bu çocukları] almak konusun-

da kendi aramızda kavga ettik. Fakir şövalye bunu görünce, karısıyla birlikte sevinçten ağlamaya başladılar.

Eu Kontu kralın karargahındaki yemekten döndüğü zaman, benim karargahımdaki saygıdeğer kişileri görmek için geldi ve on iki yaşında olan bendeki çocuğu aldı. Bu çocuk kontu o kadar iyi ve sadakatle hizmet etti ki Fransa'ya döndüğümüzde, kont onun evlenmesi için ön ayak oldu ve kendisini bir şövalye yaptı. Ve her ne zaman kontun bulunduğu yerde olursam, bu şövalye benden ayrılamaz ve şöyle derdi: "Efendim, Tanrı sizi ödüllendirsin! Çünkü sahip olduğum bu onuru size borçluyum". Onun diğer üç erkek kardeşine gelince, onlara ne olduğunu bilmiyorum.

Joinville'in Hac Yolculuğu – Kraliçe Tarafından Yapılan Hata – Olağanüstü Taş

Kral'dan, Tortosa'lı Leydi'mize hac yolculuğu yapmak üzere bana izin vermesini istedim; bu yer çok büyük bir hac yeri idi, çünkü İsa'nın Annesi'nin [Meryem Ana] şerefine yapılmış olan ilk sunak oradaydı. Leydi'miz orada pek çok mucize gerçekleştirdi; bunlardan bir tanesi aşağıdadır: Bedenine şeytan girmiş olan aklını kaçırmış bir adam vardı. Onu oraya getirmiş olan arkadaşları İsa'nın Annesi'ne; ona sağlık vermesi için dua ederlerken, onun içinde bulunan düşman onlara cevap verdi: "Leydimiz burada değil. Fransa Kralı'na ve bu gün ülkeye gelecek olan, atlı putperestlerin [Müslümanların] karşısındaki yaya Hıristiyanlara yardım etmek üzere Mısır'da bulunmaktadır." Bahsedilen gün kayda geçirildi ve bu kayıt onu bana kendi ağzıyla söyleyen papa temsilcisine getirildi. Ve şu muhakkak ki Leydi'miz her gün bizlere yardım etmekteydi ve eğer sizlere daha önceden anlatıldığı gibi onu ve onun oğlunu kızdırmamış olsaydık, bizlere daha fazla yardım ederdi.

Kral bana gitmem için izin verdi ve konseyde, Fransa'ya döndüğümüz zaman Franciscan'lara verilmek üzere çeşitli renklerde yüz

parça *camlet*⁹⁹ satın almamı söyledi. İşte o zaman kalbim rahatladı, çünkü deniz aşırı ülkede çok fazla kalmayacağını düşündüm.

Tripoli'ye geldiğimiz zaman, şövalyelerim *camlet*ler ile ne yapmayı planladığımı bana sordular ve onlara söylememi benden rica ettiler. "Belki onları çıkar sağlamak için çalmışımdır" dedim. Tripoli Prensi -Tanrının lütfu onun üzerine olsun- bizi büyük bir sevinçle karşıladı ve gösterebileceği bütün saygıyı bize gösterdi, eğer bizler alacak olsaydık, bana ve şövalyelerime büyük armağanlar verirdi. Ancak satın aldığım *camlet*ler ile birlikte krala götürdüğüm onun bazı kutsal emanetleri haricinde hiçbir şeyi almadık.

Bundan başka, leydim kraliçeye dört parça *camlet* gönderdim. Bunları ona sunan şövalye, onları beyaz bir kumaşa sarılı bir şekilde taşıyordu. Kraliçe onun odaya girdiğini gördüğü zaman, şövalyenin önünde diz çöktü ve şövalye de onun önünde diz çöktü; o zaman kraliçe şöyle dedi: "Kalkın sayın şövalye; kutsal emanetlerin taşıyıcısı diz çökmemeli". Ancak şövalye şöyle cevap verdi: "Leydim, bunlar kutsal emanetler değil; lordumun size gönderdiği kumaşlardır". Kraliçe ve onun yanındaki leydiler bunu duyduğu zaman gülmeye başladılar ve kraliçe şövalyeye şunu söyledi: "Lorduna onun için kötü bir gün dilediğimi söyle çünkü *camlet* önünde diz çökmeme sebep oldu".

Kral Sayda'da iken ince tabakalar halinde kesilen bir taş getirdiler. Bu taş dünyadaki en olağanüstü taş idi ve tabakalardan bir tanesi kaldırıldığı zaman, iki taş arasında bir deniz balığının şekli görünmekteydi. Balık taştan idi, ancak şekil, göz, kemik ve renk bakımından canlı bir balığın sahip olduğu her hangi bir şeyden yoksun değildi. Kral bu taşlardan bir tanesini bana verdi ve onun içinde bir kiliz balığı [yeşil sazan] buldum, kahverengi ve bir kiliz balığının olması gerektiği şekildeydi.

99 Bkz. Not 18. Ç.N.

Kral, Annesinin Ölüm Haberini Alır – Kraliçe Blanche'nin Kraliçe Margaret'e Karşı Sert Tutumu

Sayda'daki krala annesinin öldüğü haberi geldi. Öyle bir yas tuttu ki, iki gün boyunca hiç kimse onunla konuşamadı. Ondan sonra, özel uşaklarından bir tanesini beni çağırması için gönderdi. Onun odasına gelip önünde durduğum zaman, yalnızdı. Beni gördü, kollarını uzattı ve şöyle dedi: "Ah, seneşal, annemi kaybettim!" "Efendimiz" dedim, "Buna şaşmadım, çünkü ölmek zorundaydı [yani ölüm kaçınılmazdır]; ancak akıllı bir adam olan sizin böyle büyük bir yas tutmasına şaşmaktayım; çünkü bilgenin ne dediğini siz biliyorsunuz: Bir adam kalbinde ne kadar büyük bir acıya sahip olursa olsun, yüz ifadesinde bu acı görülmemelidir, çünkü acısını gösteren, düşmanın sevinmesine sebep olur ve dostlarını da üzer". Kraliçe için deniz aşırı topraklarda pek çok mükemmel dini tören düzenlenmesini sağladı ve daha sonra Fransa'ya kiliselere gidecek olan mektuplarla dolu bir sandık yolladı; kiliselerden annesi için dua etmelerini istiyordu.

Çok iyi ve aziz bir kadın olan Vertus'lu leydim Mary, kraliçenin çok büyük bir yas tuttuğunu söylemek için bana geldi ve gidip onu teselli etmemi istedi. Oraya geldiğim zaman, kendisini ağlarken buldum ve hiç kimsenin kadınlara güvenmemesi gerektiğini söyleyen kişinin doğru konuştuğunu söyledim. "Çünkü" dedim, "şu ölen kadın senin en çok nefret ettiğin kişiydi ve sen yine de bu kadar acı içinde sin". Bana kraliçe için ağlamadığını, ağlamasının, kralın tutuyor olduğu yastan dolayı çektiği büyük acıdan ve erkeklerin gözetiminde kalmış olan, sonradan Navarre Kraliçesi olacak, kızından dolayı olduğunu söyledi.

Kraliçe Blanche'nin Kraliçe Margaret'e göstermiş olduğu sert tutum o derecedeydi ki, elinden geldiği kadar kendi oğlunun, karısının yanında bulunmasına izin vermezdi, yalnızca geceleri karısıyla uyumaya gittiği zaman beraber olurlardı. Kral ve kraliçenin ikamet etmekten en çok hoşlandıkları yer Pontoise'de idi, çünkü orada kralın odası yukarıda ve kraliçenin odası da aşağıda idi ve aralarındaki meseleyi öyle bir şekilde halletmişlerdi ki sohbetlerini, bir odadan öteki-

ne çıkan döner bir merdiven üzerinde yapar olmuşlardı ve bunun da ötesinde ayarladıkları bir şey daha vardı ki, teşrifatçılar Kraliçe Blanche'nin, oğlunun odasına geliyor olduğunu gördükleri zaman, sopalarıyla kapıya vururlardı ve kral koşarak kendi odasına gelirdi ve böylece annesi onu orada [kendi odasında] bulabilirdi. Kraliçe Margaret'in odasının teşrifatçıları, Kraliçe Blanche oraya gittiği zaman aynı şeyi yapardı ve böylece Kraliçe, Margaret'i de odasında bulurdu.

Bir keresinde kral karısının yanındaydı ve karısı doğurmuş olduğu bir çocuktan dolayı yaralanmış ve ölüm tehlikesi içinde bulunmaktaydı. Kraliçe Blanche oraya geldi ve oğlunu elinden tutup şöyle dedi, "Gel; burada senin yapacağın bir şey yok!" Kraliçe Margaret annesinin oğlunu götürdüğünü görünce bağırdı: "Yazık! Ölsem de kalsam da, efendimi görmeme izin vermeyeceksin!" Sonra bayıldı ve öldüğünü düşündüler; karısının ölüyor olduğunu düşünen kral geri döndü ve onu büyük bir güçlkle ayıltılar.

Kral Fransa'ya Dönmeye Karar Verir – Joinville ve Papanın Temsilcisi Arasındaki Görüşme

S ayda şehri hemen hemen bütünüyle berkitildiği zaman, kral ordugâh boyunca birkaç geçit töreni yaptırdı; törenlerin ardından, papanın temsilcisi, Tanrının kendi iradesi ve isteği doğrultusunda, kralın işlerini düzenlemesi ve böylece kralın ister Fransa'ya dönmek, isterse olduğu yerde kalmak konusunda olsun, Tanrının en memnun olacağı şeyi yapması için dualar okutturdu.

Geçit törenleri yapıldıktan sonra, ülkenin saygın kişileri ile oturuyor olduğum sırada kral beni çağırды ve avluya götürdü, ardından sırtımı onlara doğru dönmeme istedi. Daha sonra papanın temsilcisi bana şöyle dedi: "Seneşal, kral senin hizmetlerinden çok hoşnut, sana kazanç ve şeref kazandırmak istemektedir ve senin kalbini ferah tutman için, bu önümüzdeki Paskalyada¹⁰⁰ Fransa'ya gitmeye karar ver-

100 Yani 1254 yılı Paskalyası. Ç.N.

diğini sana söylememi istemektedir". Ona : "İsteğini yerine getirmesine Tanrı yardım etsin" diye cevap verdim.

Daha sonra papanın temsilcisi kalktı ve onunla birlikte karargahına gelmemi söyledi ve ben de gittim. Orada beni kendi özel odasına kapattı –sadece o ve ben vardık, başka hiç kimse yoktu- ve iki elimi kendi elleri arasına aldı ve çok acı bir şekilde ağlamaya başladı. Konuşmayı başarabildiği zaman, şöyle dedi: "Seneşal, çok sevinçliyim ve Tanrıya şükürler olsun ki kral, sen ve diğer hacılar, bu ülkede içinde bulunduğunuz bu tehlikeden kurtulacaksınız. Ve kalbim şundan sızlıyor ki sizin aziz dostluğunuzdan ayrılmak ve Roma sarayına, oradaki hain insanların arasına gitmek zorunda kalacağım. Ama ne yapmayı düşündüğümü sana anlatacağım. Siz ayrıldıktan sonra bir yıl daha burada kalmayı ve sahip olduğum her şeyi Akka ve çevresinin berkitilmesi için harcamayı düşünmekteyim. Böylece onlara açık bir şekilde yanımda hiç para getirmediğimi gösterebileceğim ve o zaman ellerim boş olduğu için, beni rahatsız etmeyecekler".

Bir keresinde papazlarımdan birinin bana anlatmış olduğu iki günahı papanın temsilcisine anlattım ve bana şu şekilde cevap verdi: "Akka'da işlenmiş olan haince günahların hepsini hiç kimse benim kadar bilemez; bu yüzden Tanrının onlardan öyle bir intikam alması icap ediyor ki Akka şehri, ahalisinin kanlarıyla yıkansın ve daha sonra oraya yaşamak için başka insanlar gelsin." Bu dürüst ve saygın adamın kehaneti kısmen gerçekleşti, çünkü şehir, ahalisinin kanyla yıkandı¹⁰¹; ancak orada yaşayacak olanlar henüz gelmediler. Onlar geldikleri zaman, İsa onlara lütfunu göstereceğini de adil olsunlar ve kendilerini İsa'nın iradesine göre idare etsinler.

Joinville Kraliçe'yi Sur'a Götürür – Kral Yelken Açar

Bunlardan sonra, kral beni çağırdı ve şövalyelerimle beraber silahlanmamı emretti. Neden diye sordum ve bana kraliçeyi ve ço-

101 Akka 1291 yılında Müslümanlar tarafından yağmalanmıştı.

cuklarını yedi fersah kadar bir mesafede bulunan Sur'a götüreceğimi söyledi. Ona hiçbir şey söylemedim, ancak onun emrettiği şey tehlikelerle doluydu, çünkü o sıralar Mısır ya da Dimaşk Müslümanlarıyla ne ateşkes ne de barış anlaşmamız vardı. Ateş yakmak, yemeğimizi pişirmek ve çocukları besleyip meme emmelerini sağlamak amacıyla düşmanlarımızın topraklarında iki kere attan inmek zorunda kalmamıza rağmen, Tanrıya şükürler olsun ki bir engelle karşılaşmadan, hava kararırken Sur'a sağ salim ulaştık.

Kral, büyük duvarlar ve kulelerle, içi ve dışı çamurla kaplanmış büyük hendeklerle güçlendirdiği Sayda şehrinden ayrıldığı zaman, patrik ve baronlar ona geldi ve şöyle dedi: "Efendimiz, Sayda, Kaysâriye ve Yafa şehirlerini berkittiniz, bunların hepsi Kutsal Topraklar'ın büyük yararına oldu ve inşa ettiğiniz duvarlar ve kulelerle Akka şehrini büyük ölçüde güçlendirdiniz. Efendimiz, kendi aramızda düşündük ve bundan sonra sizin burada kalmanızın Kudüs Krallığı'na bir fayda getirmeyeceği kanaatindeyiz, bu yüzden önümüzdeki Lent'te, Paskalyadan sonra Fransa'ya dönebilmeniz için Akka'ya gitmenizi ve yolculuğunuz için hazırlık yapmanızı tavsiye ediyoruz". Patriğin ve baronların tavsiyesi ile kral Sayda'dan ayrıldı ve kraliçenin bulunduğu Sur'a geldi, oradan Lent'in başlangıcında Akka'ya geldiler.

Bütün Lent süresince, kral, Fransa'ya dönmek için gemilerini hazırlattırdı; hem gemilerden hem de kadırgalardan oluşan on üç deniz aracı vardı. Gemiler ve kadırgalar, kral ve kraliçenin Paskalyadan sonraki St. Mark arifesinde (24 Nisan 1254) gemiye binebilmeleri için hazırlandılar ve ayrılıyorrlarken iyi bir rüzgar vardı. St. Mark Yortusu'nda, kral bana o gün doğmuş olduğunu söyledi ve ben de ona bundan böyle o gün yeniden doğduğunu söyleyebileceğini, çünkü bu tehlikeli ülkeden kaçtığı zaman doğal olarak yeniden doğduğunu ifade ettim.

Kralın Gemisi Sığ Bir Kumluğa Oturur

Cumartesi günü, Kıbrıs adasını ve Haç Dağı adı verilen Kıbrıs'taki bir dağı gördük. O Cumartesi günü karadan bir sis yükseldi ve

denizin üzerine çöktü. Bundan dolayı gemicilerimiz, Kıbrıs adasına olduğundan daha uzakta bulunduğumuzu düşündüler, çünkü sisin üzerinden dağı göremiyorlardı. Bu yüzden rahat bir şekilde yollarına devam ettiler ve gemimiz suyun altındaki bir kum tabakasına oturdu ve eğer bu küçük kum tabakasına çarpmamış olsaydık, suyun altındaki büyük kayalara çarpabilirdik ve gemimiz parça parça olabilirdi, bizler de böyle bir kazada boğulurduk.

Gemimiz [kum tabakasına] oturur oturmaz büyük bir feryat yükseldi. Herkes "eyvah" diye bağıyordu, denizciler ve diğer kişiler umutsuzlukla ellerini kollarını sallıyordu, çünkü herkes boğulmaktan korkuyordu. Bunu duyduğum zaman yatıyor olduğum yatağımdan kalktım ve denizcilerle birlikte geminin kulesine gittim. Oraya geldiğim sırada, Templierlerden denizcilerin ustası olan kardeş Raymond uşaklarından birine şöyle dedi: "İskandili aşağı at". O söyleneni yaptı. Ve onu atar atmaz bağırdı ve şunları söyledi: "Eyvah! Zemine oturmuşuz!" Birader Raymond bunu duyunca elbisesini kemerine kadar yırttı ve sakalını yolmaya ve bağırmağa başladı: "Yazık bana! Yazık bana!"

Bu noktada, St. Michael başrahibi William'ın babası ve ismi Manson Lordu John olan şövalyelerimden bir tanesi kendisine söylemediğim halde astarlı cüppemi getirip sırtıma atarak bana büyük bir nezakette bulundu, çünkü üzerimde sadece tuniğim [asker ceketi] vardı. Ben ona bağırdım ve şöyle dedim: "Burada boğuluyor olduğumuz bir sırada bana getirdiğin cüppenle ne yapabilirim ki?" Bana şöyle dedi: "Vallahi lordum bütün ruhumla [söylüyorum], üşütüp hastalığa yakalanmanız ve bu yüzden de ölmenizdense, hepimizin boğulduğunu görmeyi tercih ederdim".

Denizciler bağırdı: "Hey! Kadırgalar gelin ve kralı alın!" Fakat kralın orada bulunan dört kadırgasından hiç biri yaklaşmadı ve böyle yapmakta akıllıca davrandılar, çünkü gemide, canlarını kurtarmak için kadırgalara atlayacak olan tamı tamına sekiz yüz kişi bulunmaktaydı ve böyle bir durum kadırgaların batmasına sebep olurdu.

İskandili elinde bulunduran uşak onu ikinci kere denize attı ve birader Raymond'a gelip, geminin artık zeminde olmadığını söyledi. O

zaman birader Raymond gidip bunu, geminin üzerinde bulunan Efendimizin bedeni önünde, geminin güvertesinde, çıplak ayaklı bir şekilde, üzerinde yalnızca tunuğu varken ve de saçı başı tamamen dağınık halde, orada boğulacağına kesin gözüyle bakan biri olarak yatmakta olan krala ilettili.

Gün doğar doğmaz, kum resifinin ucuna oturmamış olsaydı, geminin çarpacağı kayayı önümüzde gördük.

Sabahleyin, kral gemilerdeki kaptanları getirtti ve denizin dibine dört dalgıç yolladı. Bunlar denize daldılar ve dışarıya çıktıkları zaman, kral ve denizcilerin şefleri, onları birbiri ardından ayrı ayrı dinlediler, böylece bir dalgıç diğlerinin ne söylediğini bilmedi. Ne var ki, dört dalgıçtan, geminin kuma sürmesi sırasında kumun, geminin üzerine inşa edildiği omurgadan tam dört kulaçlık bir bölümü kopardığını öğrendiler.

O zaman, kral kaptanları önümüze çağırdı ve geminin almış olduğu darbeye ilgili olarak ne tür bir tavsiyede bulduklarını sordu. Birbirleriyle görüştüler ve kralın gemiyi terk edip başka bir gemiye binmesini tavsiye ettiler ve şöyle dediler: "Size bu tavsiyede bulunuyoruz, çünkü kesin olarak inanıyoruz ki, geminizin iskeletinin tamamı yerinden çıkmıştır. Bu yüzden geminizin, açık denize çıktığı zaman dalgaların darbelerine dayanıp dayanamayacağı ve parçalara ayrılar ayrılmayacağı konusunda şüphe içindeyiz. Çünkü, siz Fransa'dan geldiğiniz zaman, tesadüf eseri bir gemi benzer bir kazaya uğradı ve açık denizlere geldiği zaman dalgaların darbelerine dayanmayıp parçalandı; geminin bir parçası üzerinde kurtulan bir kadın ve çocuğu haricinde gemide bulunan herkes öldü." Ve ben de sizlere bu kişinin doğru söylediği konusunda şahitlik edebilirim, çünkü kadınla çocuğu, Baffe'de Joigny Kontu'nun karargahında gördüm ve kont tanrı aşkı için onları misafir edip ağırladı.

O zaman kral, lordum Chamberlain olan Peter'e, lordum Fransa Konstable'si olan Giles le Brun'a, kralın aşçılarının üstadı olan lordum Escraines'li Gervais'e ve kralın mührünü taşıyan, daha sonra da kardinal olan Lefkoşe (Nicosia) başdiyakozuna ve bana, bu konuyla ilgili olarak ne tavsiye ettiğimizi sordu. Bütün dünyevi meselelerde

işin en ehli olan kişilere inanılması gerektiğini söyledik. “Bu yüzden, bizim açımızdan denizcilerin tavsiye ettiği şeyi yapmanızı salık verimiz” dedik.

O zaman kral denizcilere şöyle dedi: “Sadakatınız üzerine, size soruyorum, eğer gemi sizin ve kendi mallarınız ile yüklenmiş olsaydı, onu terk eder miydiniz?” Hepsini birlikte cevap verdiler: “Hayır”, çünkü dört bin *livre* ve daha fazlasına yeni bir gemi almaktansa, kendilerini boğulma tehlikesine atmayı tercih etmekteydiler. Kral: “O zaman niçin gemiyi terk etmemi tavsiye ediyorsunuz” dedi. Onlar da: “Çünkü, ortaya konan şeyler eşit değil. Ne altın ne gümüş sizin şahsınızla ve burada bulunan karınız ve çocuklarınızın şahıslarıyla karşılaştırılmaz; bu yüzden kendinizi ya da onları tehlikeye atmamanızı tavsiye ediyoruz” dediler. Bunun üzerine kral onlara şunları söyledi: “Lordlar sizin ve adamlarımın fikrini dinledim ve şimdi kendi fikrimi söyleyeceğim: Eğer gemiyi terk edersem, ölüm tehlikesi korkusuyla, Kıbrıs adasına incek olan beş yüz ya da daha fazla insan bulunmaktadır –çünkü benim kendi hayatımı sevdiğim kadar kendi hayatını sevmeyen hiç kimse yoktur- ve bunlar muhtemelen kendi ülkelerine asla dönemeyeceklerdir. Bu yüzden, burada bulunan pek çok insana bu kötülüğü yapmaktansa, kendimi, karımı ve çocuklarımı Tanrının ellerine bırakmayı tercih ederim”.

Eğer aksini yapmış olsaydı, kralın gemisindeki insanlara yapmış olacağı büyük kötülük, kralın gemisinde bulunan Ternes’li Oliver’in başına gelenlerden açıkça görülebilir. O benim gördüğüm en cesur adamlardan biriydi ve Kutsal Topraklar’da kendini bu şekilde kanıtlamıştı; ancak boğulma korkusuyla bizimle kalmaya cesaret edemedi ve Kıbrıs’ta kaldı. Orada öyle engellerle karşılaştı ki, krala bir buçuk yıl dönemedi; ne var ki saygın bir adamdı ve zengindi, yolculuğu için gerekli parayı rahatlıkla ödeyebildi. Şimdi bir düşünün, böyle bir adam o kadar engellerle karşılaşmış gecikiyorsa, yolculuk masraflarını ödeyecek parası olmayan sıradan insanlar ne yaparlardı!

Kıbrıs Kıyılarında Fırtına – Kraliçe ve Joinville Tarafından Yapılan Adak

Tanrının bizim kaçıp kurtulmamızı sağladığı bu tehlikeden sonra, başka bir tehlikenin daha içine düştük; çünkü bizi, boğulacağımızı düşünmüş olduğumuz Kıbrıs kıyılarına sürüklemiş olan rüzgar, şimdi o kadar güçlü ve şiddetli bir şekilde ortaya çıktı ki, bizi bir kere daha adaya doğru attı. Denizciler demirlerini rüzgara karşı fırlattılar, ancak beşinci defa atana kadar gemiyi durdurmayı başaramadılar. Kralın odasının kenarlarını aşağı indirmek [ya da sökmek] gerekli oldu¹⁰²; rüzgar kendisini denize atar korkusuyla orada kalmaya cesaret eden hiç kimse olmadı. O anda Fransa Konstabel'si olan lordum Giles le Brun ve ben kralın odasında yatıyorduk, kralı orada bulacağını düşünen kraliçe odanın kapısını açtı. Ona ne aradığını sordum. Kral ile konuşmak ve ondan İsa'ya ya da Onun azizlerine bir hac yolculuğu konusunda söz vermesini istemek için gelmiş olduğunu böylece Tanrının bizi içinde bulunduğumuz tehlikeden kurtarabileceğini söyledi; çünkü denizciler muhtemelen boğulacağımızı ifade etmişlerdi. Ona şöyle dedim: "Leydi, Varangéville'li lordum St. Nicholas'ın kutsal mekanına bir seyahat yapacağınıza söz verin ve onun adına sizi temin ederim ki Tanrı sizleri yani sizi, kralı ve çocuklarınızı Fransa'ya geri götürecektir." "Seneşal" dedi, "bunu seve seve yapardım; ancak kral o kadar garip ki onun bilgisi olmadan bu sözü vermiş olduğumu öğrenirse, asla gitmeme izin vermeyecektir". "En azından" dedim, "bir şeyi yapabilirsiniz: Eğer Tanrı sizi Fransa'ya geri getirirse, kral adına, kendi adına ve sizin üç çocuğunuz adına beş mark değerinde gümüşten bir gemi armağan etmeye söz vereceksiniz ve temin ederim ki Tanrı sizleri Fransa'ya geri getirecektir; çünkü eğer bizi geçen gece içinde bulunduğumuz tehlikeden kurtarırsa, Joinville'den yalınayak bir şekilde Varagéville'de St. Nicholas'ı bulmaya gideceğim diye St. Nicholas'a bir adakta bulundum". Ve beş mark de-

102 Bu kısmın anlaşılması güç. Kelimelerin temsil ettiği anlamlara göre çevirdim. Bence "oda" (Chamber) bir tür güverte kamarası idi.

ğesinde gümüşten gemi konusunda St. Nicholas'a söz verdiğini ve benim de onun kefil olacağımı söyledi. Onu şöyle cevapladım: "Gönül rızasıyla olacağım". Böylece ayrıldı, az bir süre ortalıkta görünmedi ve sonra bize geri geldi ve bana şöyle dedi: "St. Nicholas bizi bu tehlikeden kurtardı; çünkü rüzgar yavaşladı."

Kraliçe –Tanrı ona merhamet etsin- Fransa'ya geri geldiği zaman, gümüşten gemiyi Paris'te yaptırttı. Gemide, kral, kraliçe ve üç çocuk bulunmaktaydı, hepsi de gümüşlendi ve denizciler, gemi direği, dümen, halat takımı, bunların hepsi gümüşlendi ve yelkenlerin hepsi gümüş iplikle dikilmişlerdi. Kraliçe bana, geminin yapımının yüz *livre*'ye mâl olduğunu söyledi. Gemi yapıldığı zaman, onu bana, Joinville'e gönderdi ve böylece ben de St. Nicholas'a götürülmesini sağlayabilecektim; ki bunu yaptım. Kralın kız kardeşini¹⁰³, Haguenuau'daki Almanya Kralı'na, oğlu ile evlenmesi için götürdüğümüz zaman geminin hâlâ St. Nicholas'ta olduğunu gördüm.

Tanrının Uyarılarından Çıkarılacak Olan Dersler

Şimdi konumuza dönelim ve devam edelim. Bu iki tehlikeden kurtulduktan sonra, kral geminin küpeştesine oturdu ve beni de ayaklarının dibine oturttu, sonra şöyle dedi: "Seneşal, Tanrımız burada kendisinin büyük gücünü bizlere gösterdi: Küçük bir rüzgar –dört büyük ana rüzgardan biri değil- neredeyse Fransa Kralı'nın, karısının, çocuklarının ve onun yanında bulunan herkesin boğulmasına sebep olacaktı. Şimdi, bizleri kurtarmış olduğu büyük tehlike dolayısıyla, ona karşı dualarımızı ve şükürlerimizi yerine getirmek zorundayız. Böyle büyük sıkıntılar ya da büyük hastalıklar insanların başına geldiği zaman, azizlerin bizlere söylediğine göre bunlar Kurtarıcımızın [yani İsa'nın] uyarılarıdır. Çünkü Tanrı büyük hastalıklardan kurtulanlara tam olarak şunu söyler: "Eğer şimdi isteseydim, sizin hayatınızı nasıl sona erdirebilirdim anlayın"; hatta şimdi bizlere şunları

103 Şu andaki kral; yani, kız kardeşi Blanch'in, Almanya Kralı ya da İmparatorunun oğlu olan Rudolph ile evlenen Adil Philip (Philip the Fair).

söyler: "Eğer istemiş olsaydım hepinizi nasıl boğabilirdim görün". Kral devam etti: "Şimdi kendimize bakmalıyız ve onun memnun olmadığını ve bu yüzden de bizleri korku ve tehlike içine düşürdüğü herhangi bir şeyin bizlerde olup olmadığını görmeliyiz ve eğer onu memnun etmeyen bir şeyi kendimizde bulursak, onu dışarı atmalıyız. Çünkü aksini yaparsak, o bizlere bu uyarıyı gönderdikten sonra, bizleri ölümle ya da diğer bazı büyük sıkıntılarla, bedenlerimizi ve ruhlarımızı mahvederek cezalandıracaktır." Ve kral ekledi: "Seneşal, aziz şöyle der: 'Efendimiz, Tanrımız, bizi niçin tehdit ediyorsun? Çünkü hepimizi mahvedersen, sen daha fakir olmazsın ve eğer bizi kurtarıp sağ bırakırsan, sen daha zengin olmazsın. Buradan görebiliriz ki,' der aziz, 'Tanrının bize yaptığı uyarılar, ne onun Kendi çıkarına olabilir, ne de onu zarardan kurtarabilir ve onun büyük sevgisindedir ki, böylece eksiklerimizi açık bir şekilde görebilir ve onu hoşnut etmeyen herşeyi kendimizden çıkarabiliriz'". Kral: "Şimdi bunu yapalım. Böylece akıllıca davranıyor olacağız" dedi.

Lampedousa Adası

Su tedariki yaptıktan ve ihtiyacımız olan diğer şeyleri aldıktan sonra Kıbrıs adasını terk ettik. Daha sonra, büyük miktarda tavşan aldığımız Lampedousa isimli adaya geldik ve kayaların içinde eski bir keşiş kulübesi ile orada yaşayan keşişlerin eski zamanlarda yapmış oldukları bir bahçe bulduk: Burada zeytin, incir, asma ve diğer ağaçlar bulunmaktaydı. Pınardan çıkan ufak dere bahçenin içinden geçiyordu. Kral ve hepimiz bahçenin sonuna gittik ve birinci mağaranın içinde küçük bir kilise bulduk, kireç ile badana yapılmıştı ve kırmızı topraktan yapılmış bir haç vardı. İkinci mağaraya girdik ve iki ölü adamın bedenini bulduk, etleri tamamen çürüyüp gitmişti; henüz kaburgaları bir aradaydı ve el kemikleri göğüslerinin üzerindeydi, doğuya doğru yatırılmışlardı, yani cesetlerin toprağa verildiği şekilde. Gemimize geri döndüğümüz zaman, gemicilerimizden birinin kayıp olduğunu gördük; geminin kaptanı, bir keşiş olmak için onun orada kalmış olduğunu düşündü. Bu yüzden kralın başçavuşu (master ser-

geant) olan Soisi'li Nicholas, gemimizi bulabilsin ve onlarla bir müddet idare edebilsin diye kıyıya üç torba bisküvit bıraktı.

Pentelaria Adası – Kral Acımasız

Oradan ayrılıp bir müddet yol alınca, denizde Pentelaria adı verilen büyük bir ada gördük, adaya Sicily Kralı'na ve Tunus Kralı'na bağlı olan Müslümanlar yerleştirilmişti. Kraliçe krala, çocuklar için meyva almak üzere üç kadırgayı oraya göndermesini rica etti ve kral buna razı oldu. Kadırgaların kaptanlarına oraya gitmelerini ve kendi gemisi adanın önünden geçerken geri gelmek için hazır olmalarını emretti. Kadırgalar adada bulunan küçük limana girdiler ve kralın gemisi limanın önünden geçerken, kadırgalarımızdan hiçbir haber alamadık.

O zaman denizciler kendi aralarında mırıldanmaya başladılar. Kral onları çağırtdı ve mesele hakkında ne düşündüklerini sordu. Denizciler, Müslümanların kralın adamlarını ve kadırgalarını ele geçirdiklerini düşündüklerini söylediler. "Ancak size onları beklememenizi tavsiye ediyoruz efendimiz; çünkü Sicily Krallığı ve Tunus Krallığı arasındasınız ve ikisi de sizi hiç sevmiyorlar, fakat eğer ileriye doğru yelken açmamıza izin verirseniz, geceleyin sizi tehlikeden kurtarmış olacağız; çünkü bu boğazı geçeceğiz."

"Aslında" dedi kral, "sizleri dinlemeyeceğim ve en azından onları kurtarmak için gücüm dahilinde olan her şeyi yapmadan adamlarımı Müslümanların ellerine bırakmayacağım. Yelkenlerinizi çevirmenizi emrediyorum, onlara saldıracağız." Kraliçe bunu duyunca, ağlayıp sızlamaya başladı ve şöyle dedi: "Eyvah! Bunların hepsi benim yüzümden!" Kralın gemisinin ve diğer gemilerin yelkenlerini çeviriyorlarken, kadırgaların adadan geldiğini gördük. Krala geldikleri zaman, denizcilere niçin geciktiklerini sordu ve onlar da bunun kendi ellerinde olmadığını, Paris şehri temsilcilerinin bazı çocuklarının bu konuda suçlu olduklarını söylediler. Bu delikanlılar altı kişiydiler ve bahçelerdeki meyvaları yemeye koyulmuşlardı, bu yüzden ne onların yola çıkmalarını sağlayabilmişler ne de onları geride bırakabil-

mişlerdi. O zaman kral bu altı şehirlinin oğullarının arkadaki mavnaya konulmasını emretti; bunun üzerine bağırma ve inlemeye başladılar, şunları söylüyorlardı: "Efendimiz, Tanrı aşkına, sahip olduğumuz her şeyi fidye olarak alın; ama katillerin ve hırsızların konuştuğu yere bizleri koymayın; çünkü bundan her zaman utanç duyarız."

Kraliçe ve bizler kralı vazgeçirebilmek için yapabileceğimizi yaptık; fakat kral hiç birimizi dinlemedi. Böylece onlar mavnaya koyuldular ve karaya [yani ülkeye] gelinceye kadar orada kaldılar. Oradayken öyle tehlike ve acı içindeydiler ki, deniz yükseldiği zaman dalgalar başlarının üzerinden geçmekteydi ve rüzgar onları denize sürüklemesin diye [aşağıya] oturmak zorundaydılar. Ancak bu onların hakettiği bir muameleydi; çünkü onların oburluğu öyle bir zarara sebep oldu ki, sekiz gün geciktik, bunun sebebi de kralın gemileri gerisin geriye döndürmüş olmasıydı.

Kraliçenin Odasında Yangın

Diğer bir heyecanlı olay, bizi denizdeyken buldu. Olay ülkeye gelmeden önce şöyle oldu. Kraliçenin hizmetçilerinden biri, kraliçeyi yatağa götürdüğü ve yatırdığı zaman dikkatsiz davrandı ve onun başına sardığı örtüyü alarak, üzerinde kraliçenin kandilinin yanıyor olduğu sobanın üzerine attı ve kraliçenin odasının aşağısında kadınların uyuduğu odaya yatmaya gittiği zaman, kandil yanmaya devam etti, ta ki başörtüsü alev alıncaya kadar ve ateş buradan kraliçenin elbiselerinin örtüldüğü örtülere sıçradı.

Kraliçe uyandığı zaman, odasının tamamen alevler içinde olduğunu gördü ve oldukça çıplak bir şekilde atladı ve başörtüsünü aldı, sonra tamamen yanmakta olan örtüyü denize fırlattı, diğer örtüleri de aldı ve söndürdü. Geminin arkasındaki mavnada bulunanlar hafif bir sesle bağırdılar: "Yangın! Yangın!" Başımı kaldırdım ve açık bir şekilde görünen alev ile başörtüsünün çok durgun olan denizin üstünde hâlâ yanmakta olduğunu gördüm. Yapabildiğim kadar çabuk bir şekilde tuniğimi giydim ve gidip denizcilerle birlikte oturdum.

Orada uyuyorken, benden önce uyuyan silahtarım bana geldi ve kralın uyanık olduğunu ve nerede olduğumu sorduğunu söyledi. Sonra şöyle dedi: "Ben de ona odanızda olduğunuzu söyledim"; kral ise: "yalan söylüyorsun" dedi. Biz böyle konuşuyorken, kraliçenin rahip adayı olan Üstat Geofry'nin meydana çıktığını gördük ve bana şöyle dedi: "Korkmayın hiçbir şey olmadı". Ben de şöyle söyledim: "Üstat Geofry, gidin ve kraliçeye kralın uyanık olduğunu söyleyin, krala gidip onun meraktan kurtulmasını sağlasın".

Bir sonraki gün Fransa Konstable'si, Lordum Chamberlain olan Peter ve Lordum kiler sorumlusu Gervais krala şöyle dediler: "Geceleyin ne oldu; yangından bahsedildiğini duyduk?" Ben tek kelime etmedim. O zaman kral şunları söyledi: "Her ne olduysa bir talihsizlik eseridir, ve seneşal benden daha ağzı sıkı biridir. Şimdi bu gece hepimiz yanabilirdik, sizlere anlatacağım." Ve onlara ne olduğunu anlattı, sonra bana dönerek şöyle dedi: "Bundan böyle gemi ambarındaki büyük ateş hariç bütün ateşleri söndürene kadar dinlenmeye gitmeni emrediyorum. Ve şu da aklında bulunsun ki, sen bana gelinceye kadar ben de dinlenmeye gitmeyeceğim." Denizde olduğumuz sürece bunu yaptım ve kral, ben ancak ona gittikten sonra dinlenmeye çekilirdi.

Meryem Ana'nın Bir Mucizesi

Bir diğer macera bizi denizde buldu. Provence'li saygın bir adam olan lordum Dragonet bir sabah bizim bir fersah önümüzde bulunan gemisinde uyuyordu; ve uyanarak yardımcısını çağırdı, sonra ona şunu söyledi: "Git ve şu deliği tıka, çünkü güneş yüzüme vuruyor". Yardımcı geminin dışına çıkmadan deliği tıkayamayacağını gördü ve onun için dışarıya çıktı. Deliği tıkıyorken ayağı kaydı ve suya düştü. Gemi küçük olduğu için yedekte mavnası yoktu ve o kısa sürede arkada kaldı, böylece gemi uzaklaştı. Kralın gemisinde olan bizler onu gördük ve bir bohça ya da fıçı zannettik, çünkü suya düşen bu kişi kendini kurtarmak için hiçbir çaba göstermedi. Kralın kadirgalarından biri onu çıkardı ve bizim gemiye getirdi, o bunun nasıl

olduğunu anlattı. Nasıl oluyor da yüzerek veya başka bir şekilde kendisini kurtarmayı düşünmediğini ona sordum. Böyle bir şeyi düşünmesinin sebebi ya da gereği olmadığını, çünkü düşmeye başlar başlamaz kendisini Vauvert’li leydimize emanet ettiğini ve onun da, düştükten sonra kralın kadırgası onu alana kadar kendisini omuzlarından tuttuğunu söyledi. Bu mucizeyi saygıyla anmak için, onun [yani mucizenin], Joinville’deki kilisemde ve Blécourt’taki cam pencerelerden resmedilmesini sağladım.

Kral, Hyeres’de Karaya Çıkmaya İsteksiz Bir Şekilde Karar Verir

Denizde altı hafta geçirdikten sonra, daha sonraları Sicilya Kralı olan Provence Kontu’na ait Hyères adındaki bir kaleden iki fersah mesafedeki bir limana geldik. Kraliçe ve bütün konsey, kralın orada karaya çıkması gerektiği görüşündeydiler, çünkü burası onun kardeşine aitti. Kral, kendi toprakları içinde bulunan Aigues-Mortes’ye gelinceye kadar gemisini terk etmeyeceğini söyledi. Bu noktada, kral Çarşamba ve Perşembe günleri bizlere karşı kesin ve kararlı bir şekilde durdu, bizler de aksi şekilde karar vermesi konusunda onu ikna edemedik.

Marsilya gemilerinde bulunan iki dümen, olağanüstü bir biçimde şekillendirilmiş iki yekeye bağlıdır ve gemiyi bir binek atını döndürebileceğin kadar çabuk bir şekilde sağa ya da sola döndürebilirsin. Cuma günü kral bu yekelerin birinin üzerinde oturuyordu ve beni yanına çağırıp şöyle dedi: “Seneşal, bu mesele hakkında ne düşünüyorsunuz?” Ona şunları söyledim: “Efendim, eğer bu limana çıkmayacak olan leydim Bourboun’un başına gelen şey sizin de başınıza gelseydi, o zaman yaptığınız belki doğru olurdu ve sizler Aigues-Mortes’e gitmek üzere tekrar denize açılır ve altı hafta daha denizde kalırdınız”.

O zaman kral, konseyini bir araya topladı ve söylemiş olduğum şeyi onlara aktardı ve ne tavsiye ettiklerini sordu; hepsi de gemiden inmesini tavsiye ettiler, çünkü onun açısından eğer kendi şahsını, karısını ve çocuklarını, kurtulmalarının ardından, bu denizden gelen

tehlikeye tekrar atarsa, bu yaptığı akıllıca olmazdı. Kral yaptığımız tavsiyeyi kabul etti; kraliçe buna çok sevindi.

Kral'a Joinville Tarafından Yapılan Tavsiye

Böylece kral, karısı ve çocukları Hyères kalesinde karaya çıktılar. Kral, Fransa'ya gelmek üzere atlar almak için Hyères'de bekliyorken, daha sonraları Olive Piskoposu olan Cluny Başrahibi bu gün değeri çok rahat beş yüz *livre* edecek olan iki binek atını ona hediye etti -birisi kralın kendisi için diğeri de kraliçe için. Başrahip onları hediye ettiği zaman, krala şunları söyledi: "Efendimiz, işlerim hakkında sizinle konuşmak için yarın tekrar geleceğim". Ertesi gün başrahip geri geldi. Kral onu büyük bir gayret ile ve uzun uzadıya dinledi. Başrahip ayrıldığı zaman, krala geldim ve şöyle dedim: "Dün size hediye ettiği şu iki binek atından dolayı Cluny Başrahibi'ni daha fazla bir iltimas ile dinleyip dinlemediğinizi sakıncası yoksa sormak isterdim?" Kral uzun bir süre düşündü ve ondan sonra şöyle dedi: "Doğrusu, evet". "Efendimiz", diye devam ettim, "bu soruyu size niçin sordum biliyor musunuz?" "Niçin" dedi. "Çünkü, efendimiz", diye cevap verdim, "size tavsiyem şudur ki, Fransa'ya döndüğünüz zaman, bütün yemin etmiş konsey üyelerinize, sizin önünüze getirilecek meseleleri olan kişilerden herhangi bir şey kabul etmelerini yasaklayın; çünkü emin olabilirsiniz ki, eğer onlar herhangi bir şey kabul ederlerse, küçük de olsa armağan veren kişileri, sizin Cluny Başrahibi'ne yaptığınız gibi, daha bir istekle ve daha büyük bir gayretle dinleyeceklerdir." Kral bütün konseyi bir araya topladı ve kendisini tutamayarak söylediklerimi onlara anlattı; onlar yapmış olduğum tavsiyenin iyi olduğu cevabını verdiler.

Fransiskan Rahibi Birader Hugh Hakkında

Kral, adı Birader Hugh olan bir Fransiskan'dan bahsedildiğini duydu ve bu Fransiskan'ın büyük ününden ötürü, onu görmek ve konuştuğunu duymak istediği için kendisini çağırtdı. Birader

Hugh'un Hyères'e geldiği gün, onun geldiği yola bakıyorduk ve kadınlı erkekli büyük bir kalabalığın onu yürüyerek takip ettiğini gördük. Kral onun vazetmesini istedi. Konuşmasının başı dindarlar hakkındaydı ve o şunları söyledi: "Lordlar, kralın sarayında ve yanında çok fazla dindar insan görüyorum." Ve bu sözlere şunları ekledi: "Her şeyden önce, ben kendim buraya fazla geliyorum ve bunu söylüyorum çünkü -eğer Kutsal Kitap bizlere yalan söylemiyorsa, ki zaten bu olacak şey değildir -buradaki dindarlar kurtarılacak durumda değillerdir. Çünkü Kutsal Kitap bizlere, bir rahibin ölümcül günah işlemekten manastırının dışında, bir balığın suyun dışında yaşayabileceğinden daha fazla yaşayamayacağını söylüyor. Eğer kral ile birlikte bulunan dindarlar onun sarayının bir manastır olduğunu söylüyorlarsa, o zaman onlara derim ki bu benim bu güne kadar gördüğüm en büyük manastırdır, çünkü denizin bu yanından diğer yanına uzanmaktadır. Ve eğer bu manastırda ruhlarının kurtuluşu için zor bir hayatı sürdürdüklerini söylerlerse, o zaman onlara inanmam; çünkü onlarla burada büyük miktarda çeşit çeşit etler yedim ve hem sert hem de berrak olan iyi şaraplardan içtim. Bu yüzden eminim ki eğer onlar manastırlarında bulunmuş olsalardı, şu anda kral ile yaşadıkları gibi rahatlık içinde yaşamazlardı."

Vaazında, krala insanların yararı için nasıl bir yönetimde bulunması gerektiğini anlattı ve konuşmasının sonunda, Kutsal Kitabı ve Kutsal Kitaba uygun olan kitapları okumuş olduğunu, ne inananların kitaplarında ne de inanmayanların kitaplarında her hangi bir krallığın ya da lortluğun, bir lorttan diğerine veya bir kraldan diğerine, hak ve adalette noksanlık olmadığı sürece, kaybedildiğini ya da geçtiğini görmemiş olduğunu söyledi. "Şimdi kral, Fransa'ya gideceği için dikkat etsin ki," dedi, "İnsanları arasında hak ve adaletle yönetimde bulunsun, orada Tanrı rızası için kalsın, böylece Tanrı ondan hem krallığını hem de canını almasın."

Krala, birader Hugh'u yapabildiği kadar uzun bir süre yanında tutması gerektiğini söyledim. Bu konuda biradere zaten rica etmiş olduğunu, ama biraderin onun davetine uymayacağını söyledi. O zaman kral beni elimden tuttu ve şöyle dedi: "Hadi gidelim ve ona rica

edelim." Ona geldik ve ben şöyle dedim: "Efendimiz, lordumun sizden istediği şeyi yapın ve Provence'de olduğu sürece onunla birlikte kalın." Bana kızgın bir şekilde cevap verdi: "Doğrusu efendim, bunu yapmayacağım. Tanrının, beni kralın yanında olduğumdan daha fazla seveceği yere gideceğim." Bizimle bir gün kaldı ve ertesi gün kendi yoluna gitti. Bana, Marsilya şehrinde gömülü olduğu ve orada pek çok harika mucizeler gerçekleştirdiği söylendi.

Philip Augustus Tarafından St. Louis'e Yapılan Tavsiye

Kral, Hyéres'den ayrıldığı gün, tepe çok dik olduğundan kaleden Kaşağıya yaya olarak indi, bu sırada kendi atına ulaşamayarak ve o kadar uzun bir yolu yürüyerek gitti ki, benim atımın üzerine binmek zorunda kaldı. Kendi atı çıkageldiği zaman, yardımcısı Ponce'a çok kızgın bir şekilde saldırdı ve ona kötü şeyler söylemesinin ardından ben kendisine şunları dedim: "Efendimiz yardımcı Ponce'u bağışlamalısınız; çünkü sizin büyük babanıza, babanıza ve size hizmet etmiştir." "Seneşal" dedi, "O bize hizmet etmedi, ama onun kötü niteliklerini göz önünde bulundurursak bizim adamlarımızın yanında kalmasına izin vererek biz ona hizmet ettik. Çünkü, büyük babam Kral Philip bana, hizmetkarlarımızın bazısını daha fazla bazısını daha az bir şekilde, yaptıkları hizmete göre ödüllendirmemiz gerektiğini söyledi ve bir kimse, nasıl vermesi gerektiğini bildiği gibi, cesurca ve gözüpek bir şekilde nasıl reddetmesi gerektiğini bilmezse, o kişinin bir ülkeyi iyi bir şekilde yönetemeyeceğini söylerdi. Ve bu şeyleri sana öğretiyorum" dedi kral, "çünkü dünya istemeye ve elde etmeye o kadar heveslidir ki, ruhunun kurtuluşuna ve kişisel saygınlığına dikkat eden çok az insan vardır ve insanlar ister haklı olarak isterse haksız olarak olsun, diğerlerinin eşyalarını alabilirler."

Joinville Kral'dan Ayrılır – Daha Sonra Tekrar Soissons'da Ona Geri Gelir – Fransa'lı Isabel ve Navarre Kralı II. Thibaut Arasındaki Evlilik

Kral Provence Kontluğu'ndan geçerek, Provence'de Aix adı verilen bir şehre geldi; bu şehirde Magdalen'in bedeninin yattığı söyleniyordu ve yine söylendiğine göre on yedi yıl boyunca münzevi olarak yaşamış olduğu bir kaya içindeki çok yüksek bir mağaraya gittik. Kral Beaucaire'ye geldiğinde, onu kendi topraklarında ve hakimiyet bölgesinde gördüğüm zaman ondan ayrıldım ve yeğenim Vienne'li Dauphiness'e, amcam Chalon Kontu'na ve onun oğlu Burgundy Kontu'na gittim.

Joinville'de bir müddet kaldıktan ve işlerimi hallettikten sonra, tekrar Soissons'da bulunan krala döndüm ve beni gördüğü için öylesine sevinç duydu ki, orada bulunan herkes hayret etti. Orada Britany Kontu John'u ve Champagne'de sahip olabildiği bütün haklara karşılık krala bağlılık yemini eden John'un karısı Kral Thibaut'un kızını gördüm; kral meseleyi başka bir güne bıraktı, onu [yani Brittany Kontu John'un karısını] ve aynı şekilde II. Thibaut'u, onları dinlesinler ve taraflara adaletle muamele edilsin diye Paris'teki parlamentoya gönderdi.

Bu parlamentoya, Navarre Kralı, onun konseyi ve ayrıca Brittany Kontu da geldi. Bu parlamentoda, Kral Thibaut, kralın kızı leydim Isabel'i karısı olarak almak istedi. Soissons'da kralın bana göstermiş olduğu sevgiyi görmüş oldukları için Champagne'li insanlarımızın benim arkamdan konuştukları sözlere rağmen, krala gitmekten ve onunla bu evlilik hakkında konuşmaktan vazgeçmedim¹⁰⁴. Kral: "Git ve Brittany Kontu'nun onayını al ve o zaman evliliğimizi gerçekleştireceğiz" dedi. Bu nedenle evlilikten vazgeçmemesi gerektiğini ona söyledim (yani, eğer kont itiraz ederse). Fakat bir anlaşma sağlanana kadar evliliği asla gerçekleştiremeyeceğini söyledi; çünkü hiç kimse,

104 Anlam pek açık değil ve el yazmaları pek birbirleriyle uyuşmuyor.

baronlarını miraslarından mahrum ederek, çocuklarını evlendirdi dememelidir.

Bu sözleri Navarre Kraliçesi Margaret'e ve oğlu krala ve onların diğer danışmanlarına ilettim; söylenenleri duyduklarında bir anlaşmaya varabilmek için acele ettiler. Anlaşmaya vardıkları zaman, Fransa Kralı, kızını Kral Thibaut'a verdi ve düğün töreni büyük bir görkem ile Melun'da kutlandı. Kral Thibaut, gelini oradan Provins'e götürdü ve orada çok büyük sayıda baronların arasında törenle içeri girdiler.

St. Louis'in Alışkanlıkları ve Âdetleri – Piskoposların Haksız Taleplerini Reddeder

Kral deniz aşırı ülkeden döndükten sonra, o kadar dindarca bir hayat yaşadı ki, asla kunduz ya da gri sincap kürkü giymedi; ne kırmızı, ne de yaldızlı üzengiler ve mahmuzlar kullandı. Onun elbiseleri *camlet*den ve mavi kumaştan yapılmışlardı; yatak örtüsündeki ve elbisesindeki kürk geyik postundan ya da yabani tavşan bacağından elde edilen deriden veya koyun derisinden idi. Yemek konusunda o kadar kanaatkâr idi ki, aşçısının hazırladığından başka asla özel yemekler hazırlatmazdı; önüne ne konursa onu yedi. Cam kadehindeki şarabına su koyardı ve şarabın sertliğine göre suyu ölçüyle eklerdi; masasının arkasında şarabını su ile karıştırırlarken kadehi elinde tutardı. Fakirlere her zaman yiyecek verdirtirdi ve yemeklerini yedikten sonra onlara para dağıttırırdı.

Yemeğini yedikten sonra saygın adamların halk şairleri gelince ve viyollarını¹⁰⁵ getirince, yemek için yapılan şükür duasını dinlemeden önce, ozan şarkısını bitirinceye kadar beklerdi; ondan sonra kalkardı ve rahipler şükür duasını etmek için onun önünde dururlardı. Onunla birlikte yalnız olduğumuz zaman, yatağının ucuna oturur ve orada

105 Viol: eskiden kullanılan kemana benzer dört farklı boyda ve altı veya yedi telli saz. Ç.N.

bulunan Vaaz eden biraderler ve Dominikanlar, okunurken dinlemeyi isteyebileceği bir kitabı onun aklına getirdikleri zaman şöyle derdi: "Onu bana okumayın; çünkü yemekten sonra özgür bir şekilde konuşmak kadar; yani herkesin en çok istediği şeyi söylediği türden konuşmak kadar iyi bir kitap yoktur." Saygın yabancılar onunla yemek yediği zaman, onlara çok iyi bir şekilde eşlik ederdi.

Şimdi onun bilgeliği hakkında konuşacağım. Onun konseyindeki hiç kimsenin onun kadar bilge olmadığına insanların şahit olduğu zamanlar vardı. Ve herhangi bir meselede insanlar onunla konuştukları zaman bu durum ortaya çıkardı, o şunu söylemezdi: "Bununla ilgili olarak tavsiye alacağım"; bu arada doğruyu açık ve kesin bir şekilde görürse konsey üyelerine danışmadan ve derhal cevap verirdi. Bu suretle, aşağıdaki dava konusunda ona verdikleri bir dilekçe hakkında, Fransa Krallığı'nın bütün yüksek rütbeli papazlarına cevap verdiğini duydum.

Auxerre Piskoposu Guy, onunla bütün rahipler adına konuştu ve şunları söyledi: "Efendimiz, burada mevcut olan baş piskoposlar ve piskoposlar, Hristiyanlığın sizin ellerinizde çürüdüğünü ve eridiğini ve şu şey konusunda düşünmezseniz daha da çürüyeceğini, çünkü hiçbir kimsenin aforoz edilmekten korkmadığını size söylemekle beni görevlendirdiler. Bu yüzden, sizin Bailiff ve çavuşlarınıza, bir yıl ve bir günlüğüne hüküm giymiş bulunan bütün aforoz edilmiş kişileri kiliseye ödemedede bulunmaları konusunda zorlamaları için emir vermenizi rica ediyoruz." Kral herhangi bir tavsiyeye gerek duymaksızın, Bailiff ve çavuşlarına, aforoz edilmiş kişileri istenen şekilde zorlamaları konusunda seve seve emir vereceğini, ancak her davada hüküm verme yetkisinin kendisine verileceğini, böylece hükmün haklı ya da haksız olup olmadığını kontrol edebileceğini söyledi.

Kendi aralarında meseleyi görüştüler ve krala, böyle bir yetkiyi ona vermeyeceklerini, çünkü ilgili meselenin ruhani olduğunu söylediler. Buna karşılık kral, kendisine belirtilen meselelerle ilgili olarak onlara yetki vermeyeceğini, aforoz ister haklı isterse haksız olsun, çavuşlarına, aforoz edilmiş insanları bağışlanma elde etmesi için zorlamaları konusunda emir vermeyeceğini söyledi. "Çünkü eğer öyle ya-

parsam" dedi kral, "Tanrıya karşı ve adalete karşı hareket ediyor olacağım. Ve size bir örnek vereceğim, o da şudur: Brittany Piskoposları, Brittany Kontu'nu yedi yıl boyunca aforoz edilmiş olarak tuttular. Ondan sonra kont Roma Sarayı'ndan bağışlanma elde etti ve eğer onu birinci yılın sonunda zorlamış olsaydım, haksız bir şekilde zorlamış olurdum."

St. Louis'in Katı Tutumunun ve Adâletinin Diğer Örnekleri

Deniz aşırı ülkeden dönmemizin ardından, St. Urban keşişleri, iki başrahip seçtiler. Châlon Piskoposu Peter, -Tanrının merhameti onun üzerine olsun!- İkisini de kovdu ve başrahip olarak lordum Mymerili John'u takdis etti ve ona piskopos asasını verdi. Bu adı geçen Mymerili John'u başrahip olarak tanımayacaktım, çünkü ona karşı dava açmış ve Roma'ya gitmiş olan Başrahip Geoffry'e haksızlık etmişti. Manastırı kendi elimde o kadar uzun bir süre tuttum ki adı geçen Geofry Piskopos asasını kazandı ve Piskoposun bu asayı verdiği keşiş onu alamadı; tartışma sürerken, piskopos beni aforoz ettirdi. Bu yüzden Paris'te toplanan parlamentoda ben ve Châlon Piskoposu Peter arasında ve Flanders Kontesi Margeret ve kontesin yalanını ortaya çıkardığı Rheims Başpiskoposu arasında büyük bir kavga vardı.

Bir sonraki parlamentoda, bütün yüksek rütbeli papazlar, kralın gelip kendileriyle özel olarak konuşması için ricada bulundular. Kral, yüksek rütbeli papazlarla görüşmesinden döndüğü zaman, hüküm odasında onu beklemekte olan bizlere geldi ve içtenlikle gülerек papazlarla olan meseleyi bizlere anlattı; çünkü, herşeyden önce, Rheims Başpiskoposu krala şunları söylemişti: "Efendimiz, benden alıyor olduğunuz Rheims'li St. Remigius'un vesayetinden dolayı benim için ne yapacaksınız? Çünkü burada bizim önümüzde bulunan kutsal emanetler adına yemin ederim ki, bütün Fransa Krallığı için, sizin vicdanınızdaki gibi bir günahı kendi vicdanımda bulundurmazdım." "Burada bizim önümüzde bulunan kutsal emanetler adına" dedi kral, "yemin ederim ki yalnızca Compiègne için o günahı, sendeki açgöz-

lülükten dolayı, vicdanına alırdın. Onun için şimdi ikimizden biri yalan yere yemin etmiş durumda! O zaman Chartres Piskoposu, benim mülkiyetimde ama ona ait olanları ona geri verdirtmemi benden talep etti", dedi kral. "Ve bunu, bana olan borçların ödeneceği zamana kadar yapmayacağımı ona söyledim. Ve ayrıca, elleri benim ellerimin içindeyken bana bağlılık yemini etmiş olduğunu ve miras yoluyla benim olan şeyden beni mahrum etmeye çalıştığı zaman ne hayırlı ne de sadakatli bir şekilde hareket ettiğini ona söyledim." Kral: "Chalons Piskoposu bana şöyle dedi" diye devam etti: "Efendimiz, şu zavallı keşiş St. Urban manastırından mahrum eden Joinville Lordu'yla ilgili olarak benim için ne yapmayı önerirsiniz" Kral: "Piskopos efendim" diyerek şöyle cevap verdi: "Laik bir mahkemede hiçbir aforoz edilmiş insanın dinlenilmeyeceğini kendi aranızda kararlaştırdınız ve sizin aforoz edilmiş olduğunuzu belirten otuz iki mühürle mühürlenmiş bir mektup gördüm; bu yüzden kendinizi affettirene kadar sizi dinlemeyeceğim." Bunları size, kralın halletmek zorunda olduğu meseleleri nasıl yalnız başına ve kendi fikriyle halledebileceğini açık bir şekilde görebilesiniz diye anlatıyorum.

St. Urban Başrahibi Geofry, ben onun için bu meseleyi hallettikten sonra, benim iyiliğime kötülük ile karşılık verdi ve aleyhime dava açtı. Kendisinin, kralın vesayetinde olduğunu aziz krala ima etti. Bunun üzerine kraldan, manastırın vesayetinin kralın mı yoksa benim mi olduğu konusunda soruşturma yaptırtmasını istedim. "Efendimiz" dedi başrahip, "Lütfen bunu yapmayın; ancak uygun bir hukuki süreç ile bizim ve Joinville Lordu arasındaki sorunun halledilmesini sağlayın; çünkü manastırın miras yoluyla ait olduğu bizler, manastırın onun vesayeti altında olmasındansa sizin vesayetiniz altında olmasını tercih ederiz". O zaman kral bana şöyle dedi: "Manastırın vesayetinin benim olduğu konusunda doğru mu konuşuyorlar?" "kesinlikle hayır efendimiz" diye cevapladım, "o benim."

O zaman kral başrahibe şöyle dedi: "Miras sizin olabilir; fakat vesayete gelince, bana anlattıklarınızdan, ve seneşalin bana anlattıklarından yola çıkınca, bu sadece onun ve benim aramda bir meseledir. Ayrıca, söylediklerinize göre, sorunun aslına ulaşmaya çalışmaktan

vazgeçmeyeceğim, çünkü onu hukuk içinde savunmaya zorlarsam, benim tâbilerimden biri olan ona haksızlık yapıyor olurum, çünkü onun hakkını bir hukuk sorununa döndürmüş olurum, ancak o gerçeği açık bir şekilde bana sunmaktadır.” Böylece gerçeğin soruşturulmasını sağladı ve gerçek ortaya çıkınca, manastırın vesayetini bana teslim etti ve üstelik bana mühürlü mektupları verdi¹⁰⁶.

St. Louis'in Barış Aşkı

Aziz kral öyle etkili bir şekilde çaba gösterdi ki İngiltere Kralı¹⁰⁷, onun karısı ve çocukları, kendileri ve onun [St. Louis'in] arasında bir barış anlaşması yapmak için Fransa'ya geldiler. Bu barışa onun konseyi şiddetle karşı çıktı ve onunla şöyle konuştular: “Efendimiz, sizin ve sizin atalarınızın İngiltere Kralı'ndan kazandığı ve onun kusurlu hareketi sonucu kaybettiği toprağın büyük bir kısmını İngiltere Kralı'na vermeyi düşünmenize hayret etmekteyiz. Şimdi bize öyle geliyor ki bu toprakta hakkınız olmadığına inanıyorsanız, sizin ve sizin atalarınızın yapmış olduğu bütün fetihleri iade etmediğiniz sürece tam bir tazminat ödemesi yapıyor olmayacaksınız; oysa, eğer o topraklarda hakkınız olduğuna inanıyorsanız, bize öyle geliyor ki, iade ettiğiniz her ne olursa olsun sizin zararınıza iade edilmiş olacaktır.”

Aziz kral buna aşağıdaki şekilde cevap verdi; “Lordlar, İngiltere Kralı'nın atalarının, elimde tuttuğum bütün o fethedilmiş toprakları kaybetmeyi hakettiklerine ikna oldum ve ona vereceğim toprağı, onun kendisine ya da varislerine vermek zorunda olduğum bir şey olarak vermiyorum; aksine benim çocuklarım ve onunkiler –ki onlar kardeş çocuğudurlar- arasında sevgi olsun diye veriyorum. Ve bana öyle geliyor ki ona verdiğim şey iyi bir amaçla verilmektedir, çünkü o şimdiye kadar bana bağlı birisi olmamıştır, bununla birlikte şimdi bana bağlılık yemini etmek zorunda olacaktır.”

106 Bu paragraf kısmen anlaşılabilir durumda ve metin bozulmuş olabilir. Miss Wedgwood'un çevirisinde verilen anlam bakımından Miss Wedgwood ile aynı fikirdeyim ve bu çeviri, bana öyle geliyor ki, M. de Wailly'nin çevirisine (nispeten modern Fransızca'ya) göre Joinville'in niyetini daha iyi anlatmaktadır.

107 III. Henry.

Dünya'daki hiç kimse tebaası arasında barışı devam ettirmek için daha fazla uğraşmamıştır ve özellikle komşu olan büyük adamlar ve kraliyetin prensleri arasında; mesela, Joinville Lordu'nun amcası Chalon Kontu ve onun oğlu Burgundy Kontu arasındaki gibi; bu kişiler, biz deniz aşırı ülkeden geri geldiğimiz zaman savaş halindediler. Baba ile oğul arasında barışı sağlamak için, konseyin adamlarını kendi hesabına Burgundy'ye gönderdi ve onun çabalarıyla, baba ve oğul arasında barış yapıldı.

O sıralar Champagne'li Kral II.Thibaut, Chalon Kontu John ve onun oğlu Burgundy Kontu arasında Luxeuil Manastırı ile ilgili olarak savaş vardı. Bu savaşı gidermek için lordum kral, o zamanlar Fransa'da yiyecek ustası (master of the meats) olan Escraines'li Gervais'i gönderdi ve onun çabalarıyla onları barıştırdı.

Kralın önlediği bu savaştan sonra, Bar'lı Kont Thibaut ve Kont Thibaut'un kız kardeşini eşi olarak alan Luxemburg'lu Kont Henry arasında diğer bir savaş çıktı. Böylece Prény yakınlarında birbirleriyle savaştılar ve Bar'lı Kont Thibaut, Luxemburg'lu Kont Henry'yi esir etti ve karısı yoluyla Luxemburg Kontu'na ait olan Ligny kalesini aldı. Kral bu savaşı gidermek için, kendi hesabına, Chamberlain'i Lord Peter'i gönderdi; dünyada en çok güvendiği kişi bu adamdı ve kral o kadar etkili bir şekilde uğraştı ki onlar barıştılar.

Kralın barıştırmış olduğu yabancılara gelince, onların savaşmasına izin vermesinin daha iyi olacağını söyleyen bazı konsey üyeleri vardı; çünkü, eğer onların kendi kendilerini yoksullaştırmalarına izin verirse, ona saldırmak konusunda, zengin olmaları haline göre, daha az istekli olacaklardı. Kral buna, akılsızca konuştuklarını söyleyerek cevap verdi. "Çünkü, eğer komşu prensler onları birbirleriyle savaştırdığımı görürlerse, birbirlerine danışabilir ve şöyle söyleyebilirler: 'Bizim böyle birbirimizle savaşmamıza izin vermesi kötü niyetendir.' Ve böylece, muhtemelen, kızgınlıkla, gelirler ve bana saldırabilirler ki bu da büyük ölçüde benim zararına olabilir; [Bu yüzden] Tanrının düşmanlığına maruz kalmam konusunda bir şey söylemeye zaten gerek yok ve Tanrı şöyle demiştir: 'Kutsananlar barış yapanlardır.' "

Barıştırmış olduğu Burgundy ve Lorraine halkına gelince, onlar onu o kadar çok sevdiler ve itaat ettiler ki, onların, kralın önüne geldiklerini ve davalarını kralın Rheims, Paris ve Orleans mahkemelelerinde açtıklarını gördüm.

Her Türlü Küfürden St. Louis ve Joinville'in Korkusu

Kral, İsa'yı ve Onun sevimli annesini o kadar severdi ki, onlar hakkında kötü ya da saygısızca veya küfürlü bir şekilde konuştuğu kanıtlanan herkesin şiddetli bir şekilde cezalandırılmasını sağlardı. Kaysâriye'de bir kuyumcuyu, üzerinde donu ve gömleği varken, bir domuzun bağırsak ve sakatları burnuna kadar değecek şekilde boyuna dolanmış halde bir merdivene bağlattırdı. Ben deniz aşırı ülkeden döndükten sonra, bir Paris vatandaşının, bu yüzden, burnunu ve dudağını yaktırttığının söylendiğini duydum; ama buna kendim şahit olmadım. Aziz kral şöyle demeyi adet edinmişti: "Bütün küfürlü yeminlerin krallığımdan çıkarılması durumunda sıcak bir demir ile dağlanmaya razı olurum."

Tamı tamına yirmi iki yıl onun yanındaydım ve ne İsa'nın ne onun annesinin, ne de onun azizlerinin adını anarak yemin ettiğini [ya da küfür ettiğini] duymadım. Herhangi bir şeyi iddia etmek istediği zaman şöyle derdi: "Aslında şu şöyledir" veya "Doğrusu şu şöyledir."

Şeytan ismi, geçmesinin doğru olduğu bir kitapta, ya da kitabın bahsettiği azizlerin yaşamında geçmediği sürece, bu ismi asla ağzına aldığı duymadım. Fransa krallığı ve ona izin veren kral açısından büyük bir ayıptır ki "Onu Şeytan Alsın!" demeksizin konuşabilen pek yoktur. Ve vaftiz edilir edilmez Tanrıya verilmiş olan erkek ve kadınları şeytana adamak dille işlenen büyük bir günahdır. Joinville'in evinde, böyle bir sözü her kim söylerse, ya bir tokat ya da bir yumruk yer ve böylece bu kötü konuşma hemen hemen yok edilmiştir.

St. Louis'in Fakirlere Olan Sevgisi ve Bunu Çocuklarına Nasıl Öğrettiği – Onun Sadaka ve Dinle İlgili Vakıfları – Papaz Makamlarını Tayin Etmek Konusundaki Endişeleri

Kutsal Perşembe (Holy Thursday) gününde fakirlerin ayaklarını yıkayıp yıkamadığını bana sordu ve ona "Hayır" dedim, çünkü böyle bir şey bana çirkin görünüyordu. Bana bu hareketi hor görmememi söyledi, çünkü İsa böyle yapmıştı. "O zaman, cüzamlıların ayaklarını yıkayan ve onları öpen İngiltere Kralı'nın yaptığını hiç de istemeyerek yapardın."

Yatağına yatmadan önce, çocuklarını getirir, iyi kralların ve iyi imparatorların yaptıkları işleri akıllarına getirmelerini ister ve örnek alacakları adamların böyle adamlar olduklarını söylerdi. Ayrıca, kötü olan ve kötü yaşam şekilleriyle, yağmacılıklarıyla ve para hırslarıyla krallıklarını yıkıma götürmüş olan büyük adamların yaptığı işleri de akıllarına getirmelerini isterdi. "Ve bu şeyleri", derdi, "sizin aklınıza getiriyorum ki, böylece onlardan kaçınabilesiniz ve de Tanrının öfkesi sizin aleyhinize parlamasın." Onlara Meryem ana dualarını öğretirdi ve kendi topraklarını yönetiyorlarken duaları dinlemeye onları alıştırmak için, günün dualarını kendisinin önünde söylettirirdi.

Kral sadaka vermek konusunda o kadar eli açıktı ki, krallığı içinde her nereye giderse, fakir kiliselere, cüzamlıların evlerine, sadaka evlerine, hastanelere, fakir beyefendilere ve hanımefendilere para verdirtirdi. Kendi odasında yemek yiyenlerin yanısıra çok sayıda fakir insana her gün yiyecek verirdi ve çok defa onların ekmeğini kestğini ve onlara içecek verdiğini gördüm.

Pek çok manastır onun zamanında yapılmıştı, yani Paris'teki Royamont ve St. Anthony manastırı, Lis manastırı, Maubuisson manastırı, Vazedenlerin ve Fransiskanların pek çok diğer dini evleri. Pontoise sadaka evini, Vernon sadaka evini, Paris'teki körler evini, Saint-Cloud'daki Fransiskan hemşirelerin rahibe manastırını –ki bunu kralın kızkardeşi leydim Isabel, onun onayı ile kurmuştur- o inşa ettirmiştir.

Kutsal Kilise’de herhangi bir papaz makamını verme yetkisi krala geçtiği zaman, onu vermeden önce ilk yaptığı şey dinin iyi adamlarına ve diğerlerine danışmak olmuştur ve kendisini tam olarak bilgilendirdiği zaman, Kutsal Kilise’nin papaz makamlarını, iyi niyetle, sadakatle ve Tanrının görüşüne göre vermiştir. Daha önceden hiç gitmemiş olduğu kraliyetinin her şehrinde, eğer orada bulunuyorlarsa Vazedenlere ve Fransiskanlara gidip onların dualarını istemiştir.

Kralın, Bailiff’leri, İnzibat Amirlerini ve Belediye Başkanlarını Nasıl Islah Ettiği – Yeni Emirleri Nasıl Tesis Ettiği ve Stephen Boileau’nun Nasıl Onun Paris İnzibat Amiri Olduğu

Kral Louis, deniz aşırı ülkeden Fransa’ya döndükten sonra, kendisini Kurtaracımıza [yani İsa’ya] ve çok adilane bir şekilde tebasına adadı; bu yüzden Fransa Krallığı’nı ıslah etmenin iyi ve doğru bir şey olacağını düşündü. İlk önce, Fransa Krallığı’ndaki bütün tebası için aşağıdaki şekilde genel bir buyruk oluşturdu:

“Biz [yani] Louis, Tanrının lütfuyla Fransa Kralı, emrederiz ki bizim bailiff’lerimiz, vikontlarımız, inzibat amirlerimiz, belediye başkanlarımız ve bütün diğerleri, her ne mesele olursa olsun ve her ne görevi işgal ederlerse etsinler, adı geçen görevi işgal ettikleri ya da bailiff’lerin işlevlerini uyguladıkları sürece, kişiler arasında ayırım yapmaksızın, zenginlere olduğu gibi fakirlere de, burada doğanlara olduğu gibi yabancılara da, herkese adaletle davranacaklarına, iyi ve tasvip görmüş olan âdet ve göreneklere saygı göstereceklerine yemin edeceklerdir.

Ve eğer olur da bailiff’ler, vikontlar, ya da çavuşlar veya ormancılar gibi diğerleri, yeminlerine aykırı bir şey yaparlarsa ve suçlu oldukları kanıtlanırsa, eğer yaptıkları yolsuzluk öyle gerektiriyorsa, ya mallarıyla ya da bizzat kendilerinin cezaya çarptırılmalarını emrediyoruz ve bailiff’ler bizim tarafımızdan, diğerleri de bailiff’ler tarafından cezalandırılacaklardır.

Bundan böyle, diğer inzibat amirleri, bailiff'ler ve çavuşlar bizim devlet tahvilatımızı ve haklarımızı sadakatle koruyup destek olacaklarına ve yine haklarımızın saptırılmasına, ortadan kaldırılmasına ya da eksiltilmesine izin vermeyeceklerine yemin edeceklerdir; bunun yanısıra, bizzat kendileri ve diğerlerinin kanalıyla, meyva, ekmek ya da şarap ve değeri on *sous*'yu geçmeyen diğer hediyeler haricinde altın, gümüş veya dolaylı yoldan herhangi bir kazanç ya da bunlardan başka herhangi bir şey kabul etmeyeceklerine ve almayacaklarına yemin edeceklerdir.

Ve bunun yanısıra, eşleri ya da çocukları veya erkek kardeşleri ya da kız kardeşleri ve onlarla bağı olan diğer kişiler vasıtasıyla her ne türden olursa olsun herhangi bir hediye aldirtmayacaklarına ya da almayacaklarına yemin edeceklerdir; Böyle herhangi bir hediye alınıp olduğu bilgisine sahip olur olmaz, mümkün olabilen en kısa sürede onların geri gönderilmesini sağlayacaklardır. Bundan başka, kendi idaresi altındaki bölgeye ait olan herhangi bir adamdan, ya da kendilerinin önlerine getirilmiş bir davası olanlardan veya onların önünde dava açanlardan her ne türden olursa olsun herhangi bir hediye kabul etmemeye yemin edeceklerdir.

Bundan böyle, bizim konseyimizde bulunan herhangi bir adama veya onların eşlerine, çocuklarına ya da onlara ait olan herhangi birisine; adı geçen memurların hesaplarını bizim adımıza alacak olanlara veya onların yaptıklarını soruşturmak için, onların idare bölgesine veya inzibat amirliklerine gönderebileceğimiz kişilere herhangi bir hediye vermeyeceklerine yemin edeceklerdir. Ve bunun yanında, bizim devlet tahvilatımıza, idare bölgemize ve tedavüldeki paramıza ya da bize ait olan herhangi başka bir şeye ilişkin olarak yapılabilen herhangi bir satıştan hiçbir çıkar sağlamayacaklarına yemin edeceklerdir.

Eğer, onların emrinde çalışıp da sadık olmayan ve hırsızlık ve teceliliğe bulaşmış veya diğer kötülöklere alışmış ve bu yüzden bizim hizmetimizi dışlamış herhangi bir memura, çavuşa ya da inzibat amirine ilişkin bir bilgiye sahip olurlarsa, o zaman herhangi bir hediye veya söz veya özel bir sevgi ya da herhangi bir başka sebepten dolayı, o

kişiyi desteklemeyecekler, aksine tamamen samimi bir şekilde yargılayıp cezalandıracaklardır.

Bundan böyle, bizim inzibat amirlerimiz, vikontlarımız, belediye başkanlarımız, ormancılarımız, süvari veya piyade diğer çavuşlarımız, üstlerine, onların eşlerine, çocuklarına veya onlara ait olan herhangi birine herhangi bir hediye vermeyeceklerine yemin edeceklerdir.

Ve bu yeminlerin doğru bir şekilde yerine getirilmesini arzu ettiğimizden dolayı, onların [yani yeminlerin], tam bir kurul şeklinde bütün adamların, rahip adaylarının, din adamı olmayanların, şövalyelerin ve çavuşların önünde edilmelerini –bizim önümüzde hali hazırda yemin etmiş olma ihtimallerine rağmen- emrediyoruz; bunu da böylece yemini edenler, sadece Tanrı korkusu ve bizden korktuğu için değil de, ayrıca dünyanın önünde utanç duymaktan korkarak, yalan yere yemin etme suçu ve günahından kaçınınsınlar diye emrediyoruz.

Bizim bütün inzibat amirlerimizden ve bailiff'lerimizden İsa'yı, Leydimizi ya da azizleri hor görmeye götürecek olan herhangi bir sözü söylemekten kaçınmalarını istiyoruz ve emrediyoruz; ayrıca zar oyunundan kaçınmalarını ve meyhanelerden uzak durmalarını da emrediyoruz. Bizim krallığımız içinde zar yapımının yasaklanmasını ve iffetsiz kadınların her evden dışarı atılmasını emrediyoruz ve iffetsiz bir kadına her kim bir ev kiralayacak olursa, bahsedilen evin kirasını bir yıl süresince inzibat amirine ya da bailiff'lere verecektir.

Bundan başka, bailiff'lerin, hizmetimizde kaldıkları sürece, kendi idare bölgelerinde ya da diğer bir yerde bulunan herhangi bir mülkü veya toprağı bizim özel iznimiz olmaksızın doğrudan doğruya bizzat kendisi ya da diğerlerinin aracılığı ile haksız bir şekilde satın almalarını veya satın aldirtmalarını yasaklıyoruz ve eğer böyle bir satın alma yapılırsa, söz konusu toprakların bizim elimizde olmasını ve kalmasını emrediyoruz.

Bailiff'lerimizin, hizmetimizde olduğu sürece, sahip olabilecekleri oğulları ya da kızlarını veya onlara ait herhangi bir diğer kişiyi, kendi idare bölgesindeki bir diğer kişiyle bizim özel onayımız olma-

dan evlendirmesini yasaklıyoruz ve bunun da ötesinde, böyle herhangi birisini kendi idare bölgesindeki bir din evine yerleştirmelerini ya da onlara Kutsal Kilisenin herhangi bir [papaz] makamını veya herhangi başka bir mülkü vermelerini yasaklıyoruz ve bundan başka, herhangi bir dini evden ya da yakınlarından, dindarların zararına, erzak ya da geçici olarak oturulacak yer elde etmelerini yasaklıyoruz. Yukarıda belirtildiği şekilde evliliklerle ve malların elde edilmesiyle ilgili olan bu yasaklama, inzibat amirlerine, veya belediye başkanlarına ya da küçük görevlerde bulunan diğerlerine tatbik edilmez.

Hiçbir bailiff'in, inzibat amirinin ya da diğerlerinin, halkımıza yük olacak şekilde, gereğinden fazla çavuş veya kilise memuru bulundurmamalarını ve kilise memurlarının tam bir kurulda alınan karar ile görevlendirilmelerini, aksi takdirde kilise memuru olarak kabul edilmemelerini emrediyoruz. Çavuşlar uzak bir yere ya da yabancı bir ülkeye gönderildiği zaman, üstlerinden gelen bir mektup olmadan kabul edilmemelerini emrediyoruz.

Hizmetimizde bulunan hiçbir bailiff'in ya da inzibat amirinin kanunun ve haklı olanın ötesine geçerek kendi yargılama yetkisi içinde bulunan iyi insanlara sıkıntı vermemelerini emrediyoruz ve tebaamızdan hiç kimsenin, yalnızca bize olabilecek borçları hariç, hiçbir borç için hapse atılmamasını emrediyoruz.

Hiçbir bailiff'in, tebaamızdan herhangi birisinin ödemesi gereken bir borçtan ötürü, ya da herhangi bir kabahatten ötürü; ancak saygın ve yetkin kişilerin tavsiyesi ile hükme bağlanmış ve değer biçilmiş bir ceza miktarının belirlendiği eksiksiz ve açık bir mahkeme hariç, cezanın halihazırda onlar tarafından detaylı olarak düşünülmüş olabildiği zaman bile zorla bir ceza almamasını emrediyoruz (Resmen böyle değil mi acaba? Paragraftan bu anlaşılıyor). Olur da sanık durumdaki kişi kendisine sunulan mahkemem için kararını beklemezse ve belli bir miktarda cezayı –daha önceden pek çok defa kabul edildiği gibi- teklif ederse, eğer bu [teklif edilen] makul ve uygun ise, mahkemenin parayı kabul etmesini emrediyoruz; ve eğer değilse, suçlu kendisini mahkemenin ellerine bıraksa bile, cezanın, yukarıda söylendiği gibi karara bağlanmasını emrediyoruz. Bailiff'lerin, ya da be-

lediye başkanlarının, ya da inzibat amirlerinin, tebaamızı tehdit, gözdağı veya herhangi bir hile ile gizliden ya da açıktan ceza ödemeye zorlamalarını veya makul bir sebep dışında herhangi birisini suçlamalarını yasaklıyoruz.

Inzibat amirliğini, vikont ya da herhangi başka bir görevi elinde tutanların, onayımız olmadan bu görevleri diğer kişilere satmamalarını emrediyoruz; adı geçen görevleri birkaç kişi ortaklaşa satın alırlarsa, satın alanlardan birisi bütün geri kalanlar adına memuriyetin gerektirdiği görevleri yerine getirecek ve seyahat etme, vergiler ve müşterek mükellefiyet gibi ayrıcalıklardan daha önceden de adet olduğu üzere tek başına yararlanacaktır.

Bizden satın aldıktan sonra, adı geçen memuriyetleri erkek kardeşlerine, yeğenlerine ya da kuzenlerine satmalarını yasaklıyoruz ve görevleriyle ilgili olan borçlar hariç, kendilerine ödenebilecek herhangi bir borcu talep etmelerini yasaklıyoruz. Onların kendi borçlarına gelince, bizim hizmetimizde değillermiş gibi, onları bailiff'in yetkisi vasıtasıyla alacaklardır.

İcra memurlarımızın ve inzibat amirlerimizin, tebaamızı, onların önüne getirdikleri davalarda, mahkeme yerini bir yerden diğerine taşıyarak usandırmalarını yasaklıyoruz. Onların önüne gelen meseleleri, onları dinlemenin adet olduğu yerde dinleyeceklerdir, ki böylece tebaamız haklı oldukları şeyden sorun ve masraf çıkması korkusuyla vazgeçmeye sevk edilmesin.

Bundan böyle, tam bir soruşturma ve bizim özel emrimiz olmadan, inzibat amirlerimizin ve bailiff'lerimizin hiç bir kimseyi elinde tuttuğu temellükten mahrum etmeyeceğini; insanlarımıza yeni vergiler, cebri vergiler ve gümrük vergisi yüklemeyeceklerini; hiç kimseyi zorla para almak amacıyla orduda hizmet etmeye zorlamayacaklarını; çünkü bize ordu hizmeti borcu olmayan hiç kimsenin yeterli bir sebep olmaksızın orduya katılmaya çağrılmayacağını ve orduya bizzat gelmeyi arzu edenlerin para ödeyerek muafiyet satın almaya zorlanmayacaklarını emrediyoruz.

Bundan başka, bailiff'lerimizin ve inzibat amirlerimizin, yeterli bir sebep haricinde, tahıl, şarap ve diğer ticaret eşyalarının krallığımızı

zın dışına götürülmesini önlemelerini yasaklıyoruz ve bu eşyaların krallığın dışına götürülmemesinin gerekli olduğu durumlarda, emir, saygın ve yetkin büyüklerden oluşan bir konseyde ve sahtekarlık ya da yanlış uygulama şüphesi olmaksızın, herkesin önünde verilecektir.

Benzer bir şekilde, görevi bıraktıktan sonra, bütün bailiff'lerin, vikontların, inzibat amirlerinin ve belediye başkanlarının, bizzat ya da vekil yoluyla kırk gün boyunca görevin yerine getirildiği yerde kalmalarını emrediyoruz ki böylece onlar aleyhinde şikayette bulunmak isteyenlere yapılmış olan herhangi bir haksızlık hususunda yeni bailiff'lere cevap verbilsinler."

Bu emirlerle, kral, krallığın durumunu daha iyi hale getirmek için çok şey yapmıştır.

Paris İnzibat Amirliğinin İslah Edilmesi

Paris İnzibat Amirliği, o zamanlar, Paris vatandaşlarına, ya da gerçekte herhangi birisine satıldı ve görevi satın alanlar yapılan haksızlıklarda çocuklarını ve yeğenlerini desteklediler ve genç insanlar, kendi kabahatleri konusunda, inzibat amirliğini işgal eden kişilere güvendiler. İşte bu nedenle, sıradan insanlar büyük ölçüde ezildiler, zenginlerin, inzibat amirlerine verdikleri büyük hediye ve armağanlardan ötürü, zenginlere karşı adâlet elde edemediler.

O sıralar, ne zaman birisi, herhangi bir borçla ya da tanıklık etmek zorunda olduğu diğer bir meseleyle ilgili olarak yalan yere tanıklık etmeyi reddederek, inzibat amirinin önünde doğruyu konuşursa ve yeminini tutmak isterse, o zaman inzibat amiri o kişiyi para cezasına çarptırırdı ve o kişi cezalandırılırdı. Yapılan büyük haksızlıktan ve inzibat amirliğinde işlenen büyük soygunlardan dolayı, sıradan insanlar kralın topraklarında kalmaya cesaret edemezler ve gidip diğer inzibat amirliklerinde ve diğer lordluklarda kalırlardı. Kralın toprakları öylesine terk edilmişti ki inzibat amiri mahkemesini düzenlediği zaman, on ya da on iki kişiden daha fazla gelen olmazdı.

Bunun yanında, Paris'te ve çevresindeki kırsal alanda o kadar çok suçlu ve hırsız vardı ki bütün ülke onlarla doluydu. Sıradan insanların nasıl yönetildiği ve korunduğunu soruşturmak konusunda çok gayretli olan kral, kısa sürede bu mesele hakkındaki gerçeği öğrendi. Böylece Paris'teki inzibat amirliği görevinin satılmasını yasakladı ve bundan böyle adı geçen görevi elinde tutacak kişilere büyük ve iyi ücretler verdi. İnsanlara zararı olan bütün kötü âdetleri ortadan kaldırdı; iyi ve tam bir adâleti icra edecek, zenginleri fakirlerden daha fazla kayırmayacak kişileri bulmak için bütün krallıkta araştırma yaptırttı.

O zaman, onun dikkatine Stephen Boileau getirildi, bu şahıs inzibat amirliği görevini öylesine iyi halde tuttu ve devam ettirdi ki hiçbir suçlu, hırsız ya da kâtil Paris'te kalmaya cesaret edemedi, çünkü eğer öyle yaparsa, kısa sürede asılır veya yok edilirdi: ne analık, babalık ne sülâle ne altın ne de gümüş suçluyu kurtaramazdı. Böylece kralın toprakları düzeltilmeye başladı ve hüküm süren gerçek adâlet sebebiyle insanlar akın akın oraya geldi. Ve insanların sayısı o kadar çok arttı ve ülke o kadar düzeldi ki satışların, mülk edinmenin, satın almaların ve diğer şeylerin değeri, kralın önceden ele almış olduğuna kıyasla iki kat arttı.

"Bizim tebaamızın ve krallığımızın yararı için emrettiğimiz bütün bu maddelerde, açıklama, düzeltme, ayarlama ve azaltma hakkını, verebileceğimiz kararlara göre, kendimiz için saklı tutmaktayız."

Bu emir ile de, pek çok bilge ve yaşlı kimsenin şahit olduğu üzere, kral, Fransa Krallığı'nı ıslah etmek için çok şey yaptı.

St. Louis'in Fakirlere Duyduğu Sevgi – Onun Sadaka ve Dinle İlgili Vakıflarına İlişkin

Kral, çocukluğundan başlayarak, yoksullara ve acı çekenlere merhamet duydu ve geleneğe göre her nereye giderse, yüz yirmi fakir insan her gün onun evinde, ekmek, şarap, et ve balıkla doyuruldu. Lent'te ve Advent'te, fakirlerin sayısı artardı ve pek çok defa kralın onlara hizmet ettiği, onların önüne yiyeceklerini getirdiği ve onla-

rın önünde eti kestiği ve onlar ayrılıyorken kendi eliyle onlara para verdiği olmuştur.

Özellikle dini yortular öncesindeki büyük yortu arifelerinde, yukarıda bahsedildiği gibi, kendisi yemeden içmeden önce, yoksullara hizmet etmiştir. Bütün bunların yanısıra, her gün yaşlı ve mazlum insanları öğle ve akşam yemeğini yemeleri için kendi yanında bulundurur ve onların kendisinin yediği yemeğin aynısı ile doyurulmasını sağlardı ve yemeklerini yedikleri zaman belli bir miktar parayı yanlarında götürürlerdi.

Bunların yanında, kral, gün begün büyük miktarda sadakayı fakir dindarlara, hastanelerdeki fakirlere, fakir hastalara, fakir cemaatlere, ayrıca fakir beyefendi ve bayanlara ve kızlara, düşmüş kadınlara, fakir dullara, doğuracak olan kadınlara ve yaşlılıktan ya da hastalıktan dolayı artık sanatını sergileyemeyen fakir işçilere verirdi; bu yüzden onun sadakalarını saymak neredeyse imkansızdı. Bu sebeple çok rahatça şu söylenebilir ki, eski yazıların, yararlı olmadığı günlerde üzgün ve rahatsız olduğunu söylediği Roma İmparatoru Titus'tan Kral Louis daha hayırlıdır.

Krallığına geldiği ve nerede durduğunu bildiği ilk andan itibaren, kiliseler ve pek çok din evleri yaptırmaya başladı, bunların arasında Royaumont Manastırı onur ve azamet simgesidir. Pek çok sadaka evi yapılmasını sağladı: Paris, Pontoise, Compiègne ve Vernon sadaka evleri; ayrıca onlara büyük gelirler tahsis etti. Vazeden Biraderler tarikatının kadınlarını yerleştirdiği Longchamp Manastırı'nı kurdu ve onlara geçimleri için büyük miktarda gelir tahsis etti.

Annesinin Melun-Sur Seine yakınlarındaki Lis Manastırı'nı ve Pontoise yakınlarındaki Maubuisson adındaki manastırı kurmasına imkan verdi ve onlara büyük miktarda gelir ve mal tahsis etti. Şehrin fakir körlerinin kabul edilmesi için Paris yakınlarında Körler Evi'ni inşa ettirdi; Tanrıya yapılan ibadeti duyabilenler diye onlar için küçük bir kilise inşa ettirdi. Dindar kral, Vauvert adı verilen Carthusins evini Paris dışına da inşa ettirdi ve Kurtarıcımıza orada hizmet eden keşiflere yeterli bir gelir tahsis etti.

Oldukça kısa bir süre sonra Paris dışında, St. Denis yolu üzerinde bir diğer evi inşa ettirdi ve bu eve 'Filles-Dieu'nun evi adı verildi; ora-

ya fakirlik yüzünden kendine sahip olamama günahına düşmüş olan çok sayıda kadının yerleştirilmesini sağladı ve geçimleri için onlara senede dört yüz *livre* verdi. Krallığın pek çok yerinde 'béguines'¹⁰⁸ler için evler kurdurdu ve geçimleri için gelir sağladı, iffetli bir şekilde yaşamayı düşünen herkesin oraya kabul edilmesini emretti. Onun bu kadar büyük miktarda sadaka vermesine ve bu kadar fazla harcama yapmasına mırıldanan bazı tanıdıkları vardı ve o şöyle dedi: "Yaptığım büyük ve aşırı harcamanın, görkem, şatafat ve dünyanın kendini beğenmişliği için yapılmasındansa, Tanrı aşkı için sadaka vermek şeklinde yapılmasını tercih ederim." Bununla birlikte, kral, sadaka vermek konusunda çok fazla harcama yapmasına rağmen, ev halkına, günlük olarak büyük harcamalar yapılmasına tahammül edemiyordu. Baronlarından ve şövalyelerinden oluşan parlamentolara ve meclislere, kral hoşgörülü ve liberal bir şekilde davranmaktaydı; mahkemesinin, daha önceki atalarının mahkemelerinden daha liberal bir biçimde ve nazik, hoşgörülü bir şekilde, kısıtlayıcı olmadan hizmet etmesini sağladı.

Kralın Fransa'da Kurduğu Dini Tarikatlara İlişkin

Kral, kendilerini Tanrıya hizmet etmeye adanmış ve dini alışkanlıkları kendilerinde toplayan bütün insanları çok severdi; hiç kimse ona gelmese de, o yaşamaları için gerek duydukları şeyleri onlara verirdi. Carmel'li biraderler için tedarikte bulundu ve onlara Charehton'a doğru Seine nehri üzerinde toprak satın aldı, onlar için bir ev inşa ettirdi ve Kurtarıcımıza [İsa'ya] ibadette gerekli olan papaz elbise-leri, kadehler ve diğer şeyleri satın aldı. Sonra St. Augustine'li biraderler için tedarikte bulundu, bir Paris vatandaşının çiftlik evini ve bu eve ait bütün diğer şeyleri onlara satın aldı ve Montmartre Kapısı'nın dışında onlar için bir kilise inşa ettirdi.

¹⁰⁸ Kurallara göre yaşayan, ama dini yeminde bulunmayan kadınlar. Bu parçada, sanırım, Joinville, pişmanlık fikrini, bu özel [ya da belli] 'béguines'lerle ilişkilendirmiştir.

Sacks biraderleri için tedarikte bulundu ve Saint-Germaindes Pres'e doğru Seine nehri üzerinde onlara bir yer verdi ve onlar da buraya yerleştiler; fakat orada uzun süre kalmadılar, çünkü kısa sürede lağvedildiler. Sacks biraderleri geçici olarak kullandıktan sonra Beyaz Pelerinler (White Mantles) tarikatı adı verilen başka biraderler geldi ve Paris'te kalabilmeleri için kralın onlara yardımında bulunmasını rica ettiler. Kral onlara Paris'teki Templierlerin eski kapısının yakınında kalabilecekleri bir ev ve bazı eski yapıları satın aldı, bunlar Weaver'lerin evine oldukça yakındı. Bu Beyaz Pelerinler (White Mantles) X.Gregory tarafından düzenlenen Lyons Konsülü'nde lağvedildiler.

Daha sonraları, kendilerini Kutsal Haç (Holy Cross) Biraderleri diye adlandıran ve göğüsleri üzerinde bir haç bulunan başka biraderler geldi ve kraldan kendilerine yardım etmesini istediler. Kral bunu seve seve yaptı ve onların, Templierlerin Haç Yolları (Cross-roads of the temple) adı verilen caddede geçici olarak yerleşmelerini sağladı ve şimdi buraya Kutsal Haç (Holy Cross) caddesi denmektedir.

Böylece dindar kral, Paris şehrini, dinin insanlarıyla kutsamış oldu.

St. Louis Haçı İkinci Defa Üzerine Alır

Yukarıda belirtilen şeylerden sonra, kral, Lent boyunca, bütün baronlarını Paris'e çağırdı (1267). O sıralar üzerimde olan quartan¹⁰⁹ ateşi yüzünden affımı istedim ve evimde kalmam hususunda bana izin vermesini rica ettim. Ancak gelmem konusunda ısrar ettiğini bildiren bir mesaj yolladı, çünkü quartan ateşinin nasıl tedavi edileceğini iyi bilen yetenekli doktorlar onun yanında bulunmaktaydı.

Paris'e gittim. Oraya Mart ayındaki leydimizin yortusunun arife gecesinde ulaştığım zaman, kral tarafından niçin çağrıldığımı bana söyleyebilecek olan hiç kimseyi, ne kraliçeyi ne de başka bir kimseyi bulabildim. Şimdi Tanrının iradesiyle şöyle bir şey oldu: Sabah ibadeti boyunca uyudum ve bana öyle geldi ki, ben uyuyorken kralı dizle-

109 Dört günde bir tutan sıtma gibi bir nöbet. Ç.N.

rinin üzerinde bir sunağın önünde gördüm; bana öyle göründü ki gerektiği biçimde giyinmiş pek çok yüksek rütbeli papaz, krala yünlü kumaştan (Rheims serge) yapılmış kırmızı bir kolsuz cüppe giydireyorlardı.

Bu rüyayı gördükten sonra, çok akıllı biri olan rahibim Lord William'ı çağırdım ve ona rüyayı anlattım. Ve bana şöyle dedi: "Lordum, kralın yarın haçı alacağını göreceksiniz." Ona niçin öyle düşündüğünü sordum. Görmüş olduğum rüyadan dolayı öyle düşündüğünü söyledi; kırmızı kumaştan yapılmış kolsuz cüppe İsa'nın bağrından, ayaklarından ve ellerinden döktüğü kan ile kırmızı olmuş haçı işaret etmekteydi. "Ve kolsuz cüppenin yünlü kumaştan (Rheims serge) olmasına gelince, eğer Tanrı sana ömür verirse göreceğin gibi bu Haçlı Seferinin çok az kazançlı olacağına işaret etmektedir," dedi.

Paris'te Magdalen'deki ayini dinledikten sonra, kralın özel kilisesine gittim ve kutsal emanetlerin bulunduğu yapı iskelesinin üzerine çıkmış ve gerçek haçı indirten kralı buldum. Kral aşağıya geliyorken, onun konseyinde bulunan iki şövalye birbiriyle konuşmaya başladı ve bir tanesi şöyle dedi: "Eğer kral burada istavroz çıkarmıyorsa bana asla inanma." Ve diğeri cevap verdi: "Eğer kral istavroz çıkarıyorsa, bu Fransa'da bu güne kadar olmuş olan en hazin günlerden biri olacaktır. Çünkü eğer haçı almazsak, kralın yardımını kaybedeceğiz; eğer haçı alırsak Tanrının yardımını kaybedeceğiz, çünkü onu Tanrının aşkına almayacağız, aksine kralın hatırı için alacağız."

Böylece bir sonraki gün kral ve onunla birlikte üç oğlu da haçı aldı; daha sonra benim rahibimin kehanetine göre, Haçlı seferi çok az kazançlı oldu.

Haçı almam için Fransa kralı ve Navarre kralı tarafından bana çok baskı yapıldı. Buna şöyle cevap verdim: Deniz aşırı ülkede Tanrının ve kralın hizmetindeyken ve döndükten sonra, Fransa kralının ve Navarre kralının çavuşları, benim insanlarımı mahvettiler ve fakirleştirdiler; böylece, her zaman ben ve onlar daha fakir olacağız. Onlara şunu söyledim: Eğer İsa'yı hoşnut edecek şeyi yapmak istersem, insanlarıma yardım etmek ve onları savunmak için burada kalacağım ve insanlarımin zararına ve mahvına olacağını, oldukça açık bir şekilde

görüyorken, haç yolculuğunda bedenimi tehlikeye atarsam, insanla-rını kurtarmak için kendi bedenini feda eden İsa'yı kızdırırım.

Kralın bu sefere gitmesini tavsiye eden herkesin ölümcül bir gü-nah işlediğini düşündüm, çünkü o sıralar Fransa'nın bulunduğu nok-ta şöyleydi: Bütün krallık kendisi ile ve komşuları ile barış halindeydi, bunun aksine onun ayrılışından itibaren, krallığın durumu kötü halden daha kötüye gitmekten başka bir şey olmadı.

Krala gitmesini tavsiye edenlerin günahı büyüktü, çünkü bedeni o kadar güçsüz durumdaydı ki, ne arabayla taşınmaya ne de ata bin-meye dayanabilirdi. O kadar güçsüzdü ki, ona veda ettiğim yer olan Auxerre Kontu'nun konağından Fransiskanların manastırına kadar onu kolumda taşımama izin verdi. Ve yine de, zayıf olmasına rağmen, eğer Fransa'da kalmış olsaydı, daha uzun yaşamış, çok iyilik yapmış ve pek çok iyi işlerde bulunmuş olabilirdi.

St. Louis Hastalanır – Oğluna Verdiği Direktifler

Krallın Tunus şehrine yaptığı seyahate ilişkin hiçbir şey söylemeye-geçim ve anlatmayacağım; madem ki, Tanrıya şükür orada de-ğildim ve emin olmadığım hiçbir şeyi kitabıma koymak arzusunda değilim. Onun için yalnızca bizim aziz kralımız hakkında konuşaca-ğız ve Tunus şehrinde Carthage kalesi önünde karaya ayak bastıktık-tan sonra midesindeki bir akıntıdan dolayı nasıl hastalandığını ve onun en büyük oğlu Philip'in quarten ateşinden ve kral gibi midesin-deki akıntıdan dolayı nasıl hasta olduğunu anlatacağız; kral yatağına gitti ve kısa bir süre sonra bu dünyadan diğerine geçmek zorunda ol-duğunu hissetti.

O zaman oğlu lordum Philip'i çağırdı ve ona bırakmış olduğu bü-tün öğretileri gözetmesini, sanki vasiyet gibi ona emretti ve bu, bun-dan sonra Fransızca olarak kaydedilmiştir ve denildiğine göre, kralın kendi mübarek eliyle yazılmıştır.

"İyi oğlum, sana öğreteceğim ilk şey, kalbini Tanrı sevgisine ada-mandır; çünkü, Tanrıyı sevmeyen hiç kimse kurtulamaz. Tanrıyı hoş-nut etmeyen bir şey yapmaktan, yani ölümcül günahtan kendini ko-

ru. Aksine ölümcül bir günah işlemektense her türlü işkenceyi tercih etmelisin.

Eğer Tanrı sana bir bela gönderirse, onu sabırla kabul et ve Kurtarıcımıza şükret ve onu hakettiğini ve Tanrının onun senin yararına olacak bir şeye dönüşmesini sağlayacağını düşün. Eğer o sana mutluluk gönderirse, o zaman ona alçak gönüllükle şükret ki, böylece daha iyi olman gerekiyorken, gururdan ya da başka bir sebepten ötürü daha kötü olmayasın. Çünkü onun bahsettikleriyle Tanrıya karşı savaşmamalıyız.

Sık sık günah çıkart ve günah çıkarıcı papaz olarak, sana ne yapacağını ve ne yapmayacağını nasıl öğreteceğini bilen dürüst ve saygın bir adam seç ve öyle bir şekilde hareket et ki günah çıkartan papazın ve arkadaşların, yanlış yaptığın şeylerden dolayı seni azarlamaya cesaret etsinler. Kutsal Kilise'nin dualarını içtenlikle ve gevezelik etmeden dinle; özellikle kutsama töreninin yer aldığı ayinde, kalbinle ve dilinle Tanrıya dua et. Kalbin, fakirlere, zavallılara ve kederlilere karşı şefkatle ve merhametle dolu olsun; elinden gelen bütün gücünle onları rahatlatmaya ve onlara yardım etmeye çalış.

Krallığın iyi adetlerini sürdür ve kötülerini ortadan kaldır. İnsanlarına karşı aç gözlü olma; büyük ihtiyaç duyduğun zamanları hariç tutarsak onları vergiler ve gümrük resmiyle ezme.

Kalbine ağır gelen herhangi bir yük olursa, günah çıkartan rahibi-ne ya da boş sözlerle dolu olmayan dürüst ve saygın bir adama onu anlat. O zaman onu daha kolay bir şekilde taşıyabilirsin.

İster dinle bağlantısı olsun ister olmasın, dürüst ve saygın, aç gözlü olmayan adamların senin yanında olmasına dikkat et ve onlara sık sık danış; kötülerle beraber olmaktan sakın ve kaç. Tanrının sözünü içtenlikle dinle ve onu kalbinde sakla; duaların ve affolunmanın peşinden gayretle koş. İyi ve yararlı olan her şeyi sev ve nerede olursa olsun kötü olan herşeyden nefret et.

Hiç kimsenin, senin önünde, günaha çekecek ve götürececek bir sözü söyleme cüretini göstermesine ya da zevk için bir diğerrinin arkasından kötü konuşmak cüretini göstermesine izin verme; Tanrıyı ve onun azizlerini kötülecek her hangi bir sözün senin huzurunda ko-

nuşulmasına izin verme. Sana bahşettiği bütün iyi şeyler için Tanrıya sık sık şükret, ki böylece daha fazlasını almaya layık olduğun düşünülün.

Tebaana hak ve adaletle muamele edebilmen için, dürüst ve sağlam ol, ne sağa ne de sola dön, ama her zaman adil olana yönel ve gerçek ortaya çıkıncaya kadar fakirlerin davasını savun. Eğer herhangi birisinin sana karşı bir hareketi olursa, gerçeği bilene kadar tam bir araştırma yap; çünkü böylece senin danışmanların, gerçeğe uygun olarak, ister senin lehine isterse aleyhine olsun daha cesurca yargılamada bulunabilirler.

Eğer bir diğerine ait olan bir şeyi elinde tutarsan, ister senin kendi eylemin sonucunda isterse senin atalarının eylemi sonucunda olsun, mesele eğer kesinliğe kavuşmuşsa, gecikmeden iadeyi yerine getir. Eğer mesele şüpheliyse, derhal ve gayretle, bilge adamlar tarafından bir soruşturma yapılmasını sağla.

Senin hizmetkârlarının ve tebaanın, senin yönetimin altında barış ve doğruluk içinde yaşamalarına özen göster. Özellikle, senin krallığının iyi şehirlerinin ve halkının, senin atalarının yönetimindeyken sahip oldukları mülke ve ayrıcalıklara sahip olmaya devam etmelerini sağla ve eğer düzeltilecek bir şey varsa, onu düzelt ve onlara yardımını ve sevgini göster. Çünkü, büyük şehirlerin gücünden ve zenginliğinden dolayı, senin kendi tebaan ve özellikle senin lordların, baronların, ayrıca yabancılar, sana karşı herhangi bir şeye girişmeye korkacaklardır.

Kutsal kiliseye ait olan bütün insanları sev ve onlara saygı duy ve senin ataların tarafından onlara verilen sadakaları ve hediyeleri kim senin almamasına ya da azaltmamasına dikkat et. Benim büyük babam Kral Philip hakkında şöyle bir şey anlatılır: Bir keresinde danışmanlarından biri, Kutsal Kilise'nin adamlarının ona çok zarar ve ziyanda bulduklarını, onu haklarından mahrum ettiklerini ve yargılama yetkisini azalttıklarını ve onun buna izin vermesinin şaşılacak bir şey olduğunu söylemiş; iyi kral, bunun böyle olduğuna inandığını, ancak Tanrının ona bağışlamış olduğu menfaatlere ve lütuflara saygı duyduğunu ve onun için Kutsal Kilise'nin insanlarıyla çekiş-

mektense onun bazı haklarını bırakmasının daha iyi olacağını düşündüğünü söylemiş.

Babana ve annene saygı ve hürmet göstereceksin ve onların emirlerine itaat edeceksin. Kutsal Kilise'nin makamlarını dürüst ve temiz bir hayat süren insanlara ver ve bunu saygın ve dürüst adamların tavsiyesine göre yap.

Üzerinde düşünüp taşınmadan herhangi bir Hıristiyan prensine karşı savaşa girişmekten sakın; eğer savaş kaçınılmaz olursa, Kutsal Kilise'ye ve sana bir zararı olmayan kişilere zarar vermemeye dikkat et. Eğer senin tebaan arasında savaşlar ve şiddetli anlaşmazlıklar ortaya çıkarsa, yapabildiğin kadar kısa sürede onları gidermeye bak.

İyi inzibat amirleri ve bailiff'lere sahip olmak hususunda çaba göster, onlar hakkında ve senin ev halkından olanlar hakkında nasıl davrandıklarıyla ilgili olarak ve onlarda haddinden fazla açgözlülük, yalancılık ya da hilekarlık gibi kötülükler bulunup bulunmadığı konusunda sık sık soruşturma yap. Topraklarını iğrenç kötülüklerden arındırmaya çalış, özellikle küfrü ve sapkın düşüncüyü bütün gücünle ez. Ev halkının harcamalarının makul olmasına dikkat et.

Son olarak, benim sevgili oğlum, krallığının her yerinde benim ruhum için ayinler okuttur ve dualar ettir; yaptığın her iyi şeyde bana özel bir pay, tam bir hisse ayır. Sevgili oğlum, iyi bir babanın oğluna edebileceği her türlü hayır duasını sana ediyorum. Kutsal üçlü (teslis) ve bütün azizler, seni her türlü kötülükten korusun ve savunsun; Tanrı her zaman, kendi iradesini yerine getirmek için sana lütfunu bağışlasın, ki böylece Tanrıya, senin şahsında hürmet edilsin, sen ve ben, ikimiz, bu ölümlü hayat sona erdikten sonra, onunla birlikte olalım ve ebediyen ona hamededelim. Amen."

St. Louis'in Ölümü

Dindar kral, oğlu lordum Philip'e böyle öğrettikten sonra, onun üzerindeki hastalık hızlanmaya başladı ve Kutsal Kilise'nin dini törenlerini istedi, onları, net bir düşünme ve anlama yetisi varken, usulüne uygun bir biçimde kabul etti, çünkü onlar, bedenine yağ sü-

rerlerken ve yedi mezmurları [ilahi] söylerken, o da ayetleri tekrar ediyordu.

Kralın oğlu, lordum Alençon Kontu'nun söylediğine göre kral ölümüne yaklaştığı zaman, yardım etmeleri ve imdadına yetişmeleri için azizlere seslenmişti, özellikle de lordum St. James'e [Jack] seslenmişti; St. James'in [Jack] duasını söyleyerek, ki bu yakarış şöyle başlar; "Esto, Domine" yani, "Ey Tanrım, insanların kutsayıcısı ve koruyucusu ol." Daha sonra yardımına, lordum Fransa'lı St. Denis'i çağır-
dı; St. Denis'in duasını söyleyerek, ki bu yakarış şöyleydi: "Efendimiz, Tanrımız, bu dünyanın refahını küçümsememizi ve herhangi bir beladan korku içinde olmamayı nasip et."

Daha sonra, Alençon Lordu'nun -Tanrı merhametini ondan esirgemesin!-, babasının leydim St. Geneviève'e nasıl seslendiğini anlattığını duydum. Ondan sonra, aziz kral, kendisinin küllerle kaplanmış bir yatağa yatırılmasını istedi ve ellerini göğsüne koydu, gökyüzüne bakarak, ruhunu Yaratıcımıza teslim etti ve bu, dünyanın kurtuluşu için Tanrının Oğlunun haç üstünde öldüğü saatle aynı saatte olmuştu.

Krallığını çok kutsal ve sadık bir şekilde koruyan ve gözeten ve oraya çok miktarda sadaka veren, orada çok büyük sayıda güzel vakıflar kuran bu aziz prensin ölümü çok acıklı ve göz yaşı dökmeye degecek bir şekilde olmuştur. Kitabını yazan katip nasıl onu altın ve gökyüzü rengi ile süslüyorsa, bahsedilen kral da, inşa ettirdiği güzel manastırlarla ve büyük sayıda sadaka evleriyle, Vazedenler ve Fransiskanlar için kurduğu evlerle ve yukarıda isimleri sayılan diğer dini tarikatlarla, krallığını süslemişti.

Dindar kral Louis, Havari St. Bartholomew yortusundan sonraki gün Kurtarıcımızın insan biçiminde vücut bulduğu yıldan, yani milattan sonra (25 Ağustos) 1270 yılında bu dünyadan göçtü. Onun kemikleri bir tabuta kondu ve oradan taşındı, kendisinin defin yerini seçmiş olduğu, Fransa'daki St. Denis'de gömüldü ve Tanrı, onların [yani kemiklerin] gömülü olduğu yerde, o zamandan beri onun hürmetine ve onun liyakatine binaen pek çok harika mucizeler gerçekleştirmektedir.

St. Louis'in Azizlik Mertebesine Yükseltilmesi

Bundan sonra, Fransa kralının isteği üzerine ve Papanın¹¹⁰ emriyle, Rouen Başpiskoposu ve çoktan beri piskopos olan Samois'li Birader John, Fransa'daki St. Denis'e geldiler ve aziz kralın hayatı, işleri ve mucizeleri hakkında araştırma yapmak için uzun bir süre orada kaldılar. Onlara gelmem için çağrıldım ve beni iki gün alıkoydular. Bana ve diğerlerine sorular sorduktan sonra, araştırma sonuçlarını ve tesbitlerini Roma sarayına gönderdiler; papa ve kardinaller, kendilerine gönderilen şeyi dikkatle incelediler ve orada gördüklerine göre, kralın hakettiği şeyi yaptılar ve onu günah çıkartanların [azizlerin] arasına koydular.

Bu yüzden bütün Fransa krallığında büyük bir neşe vardı ve olmalıydı; bu, sülalesindeki iyi şeyler yapmak konusunda ona benzeyen kişiler için büyük bir onur kaynağı ve iyi işler yapmakta onu takip etmeyen kişiler için de aynı şekilde yüz karası idi. Kralın sülalesinde kötülük yapacak olanlar için büyük bir yüzkarası olduğunu söylerim; çünkü insanlar onları parmaklarıyla gösterecekler ve onların atası olan aziz kral böyle iğrenç bir hareketi yapmaya tenezzül etmezdi diyeceklerdir.

İyi haber Roma'dan geldikten sonra, kral kutsal bedeninin kaldırılacağı günü, St. Bartholomew'in ertesi günü (25 Ağustos 1298), kararlaştırdı. Beden [yani ceset] kaldırılacağı sırada, o zamanın Rheims Başpiskoposu –Tanrının merhameti onun üzerine olsun!- ve o sıralar Lyons Başpiskoposu olan yeğenim Villers Lordu Henry, onu ilk önce elde taşıdılar ve daha sonra pek çok diğer kişi tarafından da; piskoposlar, başpiskoposlar ve isimlerini sayabileceğimden fazla kişi onu dikilmiş olan bir platforma taşıdılar.

Daha sonra, Samois'li Birader John vaaz verdi ve aziz kralın gerçekleştirdiği büyük başarıların arasında, benim yeminli beyanımla şahitlik ettiğim ve tanık olduğum değerli başarılardan birini anlattı

ve şöyle konuştu: "Zamanının en sadık ve en dürüst adamı olduğunı görebilesiniz diye Müslümanlarla yapmış olduğun bir anlaşmaya ne kadar sadık olduğunı sizlere anlatacağım; yalnızca sözle yapılan basit bir anlaşma olmasına rağmen ve bu anlaşmaya sadık kalmasa on bin *livre* ve daha fazlasını kazanacak olmasına rağmen anlaşmaya nasıl sadık kaldığını anlatacağım." Yukarıda anlattığım şekilde bütün hikayeyi onlara anlattı ve şöyle dedi: "Size yalan söylediğimi düşünmeyin, çünkü önümde bu şey hakkında bize tanıklık eden bir adam görüyorum ve tanıklığını yemin üzerine yaptı."

Vaaz bittikten sonra kral ve kardeşleri akrabalarının yardımıyla kutsal bedeni kiliseye geri taşıdılar, bu onur onlara yeterliydi; çünkü onlara büyük bir onur sağlamıştı, öyleyse yukarıda söylediğim gibi kendilerini buna layık kabul etsinler. Haydi azizlik makamına yükselmiş krala dua edelim de, ruhumuz ve bedenimiz için gerekli olan şeyleri bizlere bahşetmesini Tanrı'dan istesin. Amen!

Joinville St. Louis'i Rüya da Görür ve Onun Adına Bir Sunak Diker

Yine sizlere, aziz kralımızın onuruna yapılan şeylerden bahsedeceğim, yani yatağında uykudayken gördüğümden. Ve bana öyle geldi ki, rüyamda, onu Joinville'de küçük kilisenin önünde gördüm ve düşündüm ki, o olağan üstü neşeli ve yürekten memnundu ve kendim de onu kalemde görmekten çok memnundum; ona şöyle dedim: "Efendimiz, buradan gittiğiniz zaman, Chevillon adındaki bir şehirde bulunan bir evimde sizi misafir edeceğim." O bana gülerek cevap verdi ve şöyle dedi: "Joinville Lordu, sana beslediğim güven adına, buradan kısa sürede gitmek niyetinde değilim."

Uyandığım zaman düşünmeye koyuldum ve bana öyle geldi ki, eğer onu kilisemde misafir edersem bu hem Tanrı'yı hem de kralı hoşnut ederdi ve öyle yaptım, çünkü Tanrı'nın ve onun hürmetine, onun için bir sunak yaptım ve orada onun hürmetine her zaman ayinler okunacaktır ve oraya daimi olarak bir gelir tahsis edildi ki bunu yapmak mümkün olsun. Bu şeyleri onun isminin varisi olan lordum

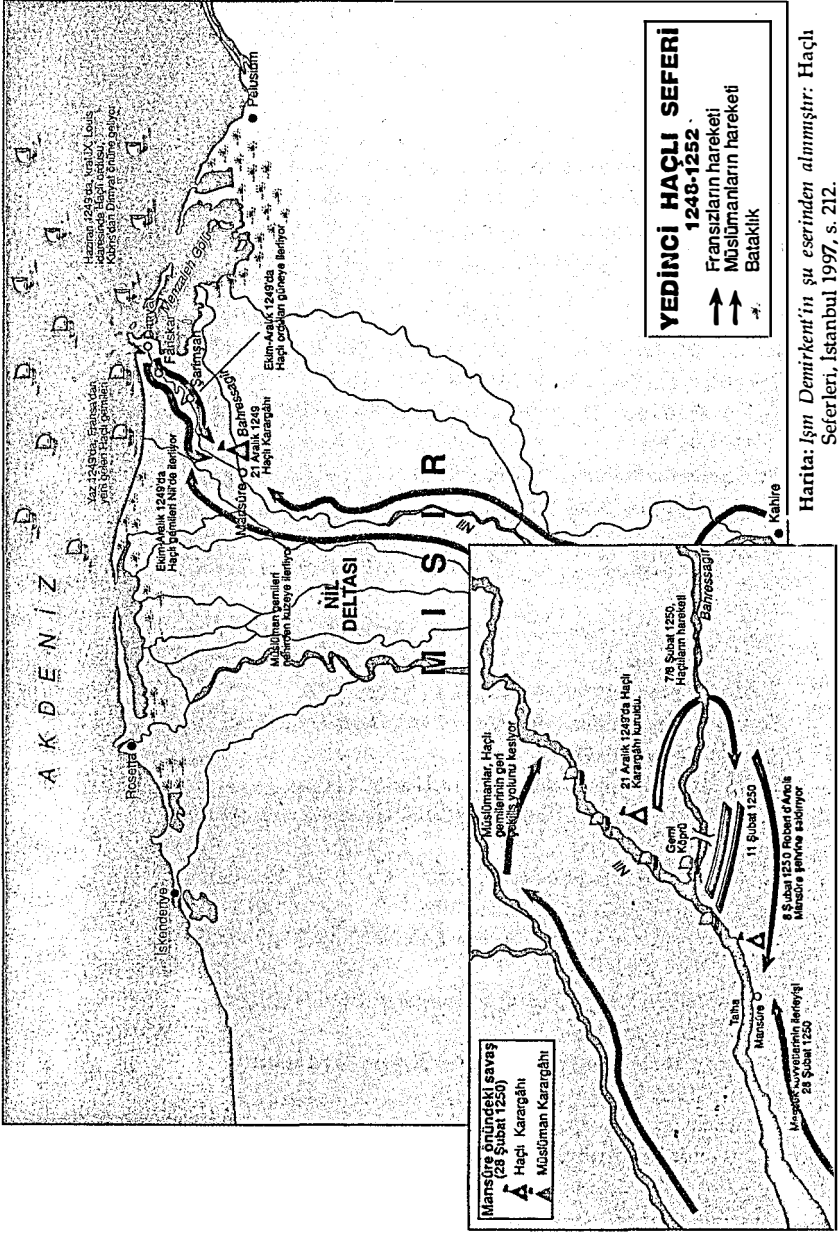
Kral Louis'e anlattım ve eğer o gerçek kutsal beden kalıntılarını tedarik eder ve onları Joinville'deki adı geçen St. Lawrence kilisesine gönderirse, bana öyle geliyor ki hem Tanrı'nın hem de aziz kral Louis'in razı olacağı bir şey yapmış olurdu, böylece bundan sonra aziz kralın sunağına gelenler daha büyük bir dindarlık içinde olabilirler.

SONUÇ

Aziz kral ile ilgili olarak burada anlattıklarımın büyük bir kısmını bizzat gördüğümü ve duyduğumu ve büyük bir kısmını Fransızca yazılmış bir kitapta¹¹¹ bulduğumu –ki o, bu kitapta yazdırttığım son kısımdır- herkese bildirmek isterim. Bu şeyleri sizlere anlatıyorum ki, böylece bu kitabın okunduğunu duyanlar, kitabın benim bizzat gördüğümü ve duyduğumu belirttiği şeylere tam bir güven duyunsunlar; ancak burada yazılmış olan diğer şeylere gelince, onların doğru olduklarını sizlere teyid edemem, çünkü onları bizzat kendim ne gördüm ne de dinledim.

Bu milattan sonra 1309 yılının, Ekim ayında yazıldı.

111 Joinville, St. Louis ile ilgili olan bazı kitapları biliyor görünmektedir ve burada bahsettiği kitabı belirlemek zordur. Bu sorun, M. de Wailly tarafından tartışılmıştır, onun edisyonunun 488 ve 491. sayfalarına bakınız. Ayrıca M. Viollet'in yazısına bak; "Les Enseignements de Saint Louis à son fils," *Bibliothèque de l'Ecole des Chartes*, c. XXXV., 1874. Ancak, Kroniği okurken, Joinville'in şahit olduğunu belirttiği şeyleri ve diğerlerinin tanıklığıyla anlattığı şeyleri ayırmak konusunda küçük bir zorluk bulunmaktadır.



YEDİNCİ HAÇLI SEFERİ
1248-1252
 ↑ Fransızların harekati
 ↑↑ Müslümanların harekati
 - Bataklık

Mansûre önündeki savaş
 (28 Şubat 1250)
 ▲ Haçlı Karargâhı
 ▲ Müslüman Karargâhı

Harita: İsm Demirkent'in şu eserinden alınmıştır: Haçlı Seferleri, İstanbul 1997, s. 212.

BİBLİYOGRAFYA*

- 'Âşur, Saïd Abdulfettah, *el-'Asr el-Memâlikî fi Mısır ve'ş-Şâm*, 3. baskı, Kahire 1994.
- Ayalon, David, "Studies on the Structure of the Mamluk Army-II", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XV/3 (1953), 448-476.
- El-'Aynî, 'İkd el-Cumân fi Târîh ehl ez-Zamân, nşr. Muhammed Muhammed Emîn, I, Kahire 1987.
- Barthold, V.V., *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, Yayına Hazırlayanlar: Dr. Kazım Yaşar Koprıman, Dr. Afşar İsmail Aka, Ankara 1975.
- Demirkent, Işın, *Haçlı Seferleri*, İstanbul 1997.
- Holt, P. M., *Haçlılar Çağı 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakın Doğu*, çev; Özden Arıkan, İstanbul 1989.
- İbn Tagrıberdi, *en-Nucûm ez-Zâhire fi Mulûk Mısır ve'l-Kahire*, VI, nşr. Dâr el-Kutub el-Mısıriyye, Kahire b. t. y.
- Kanat, Cüneyt, "Bahri Memlûkler Zamanında Hüküm Süren Çerkez Asıllı Bir Sultan: Baybars el-Çaşnûgir 1309-1310", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, (1998), XIII, 97-120.
- _____, "Bahri Memlûkler Zamanında Sultanlara ve Devlet Adamlarına Düzenlenen Bazı Suikastlar", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (2000), III, 23-56;
- Komnena, Anna, *Alexiad*, çev. Bilge Umar, İstanbul 1996.
- Koprıman, Kazım Yaşar, "Mısır Memlûkleri", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, VI, İstanbul 1989.
- Lewis, Bernard, *Haşîşiler*, çev; Ali Aktan, İstanbul 1995.
- Mâcid, 'Abd el-Mun'im, *Nuzum Devlet Salâtin el-Memâlik ve Rusûmuhum fi Mısır*, I, Kahire 1964.
- El-Makrîzî, *Kitâb es-Sulûk li-Ma'rifet Duvel el-Mulûk*, I-2, ikinci baskı, neşr; Muhammed Mustafa Ziyâde, Kahire 1956.
- En-Nuveyrî, *Nihâyet el-Ereb fi Funûn el Edeb*, XXIX, nşr. Muhammed Ziyâ ed-Dîn er-Reys, Kahire 1992.
- Pirenne, Henri, *Ortaçağ Avrupasının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, çev. Uygur Koçabaşoğlu, İstanbul 1983.
- Runciman, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, III, çev. Fikret Işıltan, ikinci baskı, Ankara 1992.
- Sibt ibn el-Cevzî, *Mirât ez-Zamân fi Târîh el-'Ayan*, VIII-2, nşr. Dâirat el-Maarif el-Osmâni, Hyderabad-Deccan 1952.

* Çeviren tarafından kitaba ilave edilen notlarda kullanılan eserlerdir.

İNDEKS

- A -

Adam (Saint-Urbain Başrahibi), 79
Aigues - Mortes, 29, 229
Aix, 233
Akka, 43, 44, 65, 66, 81, 82, 83, 85, 145,
146, 152, 157, 158, 159, 161,
162, 169, 172, 173, 176, 177,
194, 200, 201, 202, 204, 218, 219
Albililer (Albigenses), 57
Alenard (Lord, Senaingan'lı), 184
Alfonsoe (Poitiers Kontu), 75
Ali, 114, 174, 175
Alice (Kıbrıs Kraliçesi), 65
Alman (lar), 72, 122, 207, 208
Ami (Montfaucon Lordu), 159
Anjou, 65, 70, 100, 105, 107, 128, 129,
130, 159, 161, 162, 164, 169
St. Anselm, 54
Antakya, 165, 178, 192, 193
St. Anthony Manastırı, 241
Apremont, 75, 76, 121
Archamband (Lord, Bourbon'lu), 71
Arles the White, 79
Arles, 78
Arnoul (Lord, Guines'li), 192
Artaud (Nogent'li), 69, 70
Artois, 71, 75, 95, 100, 103, 105, 109,
113, 117, 126, 158, 159
Aubert (Lord, Nancy'li), 93
Ausonne'a, 78
Auxonne, 79

- B -

Bağdat, 210
Bahariz (Bahri Memlûkler), 123
Baldwin (Kudüs Kralı), 170
Baldwin (Lord, Ibelin'li), 140
Baldwin (Lord, Rheims'li), 29
Bartholomew (Montfaucon Lordu),
138

Beaucaire, 123
Beaujeu, 71
Beaumont, 86
Bedeviler, 114
Belinas, 206
Berberistan (Barbary), 80
Berke Han (Barbaquan), 194
Beyrut Leydisi, 86
Bishop Stubbs, (William), 30
Blanche (Kraliçe), 25, 27, 71, 72, 213,
216, 217
Blécourt, 78
Blois, 69, 70
Boilaincourt (Lord), 165
Boulogne, 62, 64, 74
Bourbon, 71, 160
Bourlemont (Lord, Joinville'in Kuze-
ni), 71
Brie, 41, 67, 69
Brienne, 66, 69, 82, 86, 87
Brittany, 61, 65, 66, 67, 71, 95, 113, 138,
141, 145, 151, 233, 236
Bundukdâri (Melik ez-Zâhir Rükned-
dîn Baybarsel - Bundukdâri),
124
Burgundy, 67, 68, 75, 104, 108, 110, 119,
121, 127, 162, 202, 203, 233

- C -

Carthage Kalesi, 253
Cenova, 150
Champagne, 36, 37, 41, 47, 65, 66, 67,
68, 69, 70, 100, 168, 176, 177,
233, 239
Chaurice, 68
Chapelle, 67
Charehton, 250
La Charente Charles (Anjou Kontu), 75
Chartres, 69
Châtaeu-Thierry, 66

Châteaudun, 69

Chaucer, 23

Cheminon, 78

Chevillon, 259

Cisterciens (Beyaz Rahipler), 78

Clairvaux, 78

Cluny, 25, 57 230

Corbeil, 52, 64, 65

Coucy, 71

- D -

Dağ Şeyhi (Old Man of the Mountain),
114

Dammartin, 62, 87

Dandola, 29

Danimarka, 144

Daulevant, 134

Deccal, 179

St. Denis, 87

Dreux, 67, 71

Dimyat Kalesi, 142

Dimyat, 29, 43, 85, 86, 89, 90, 91, 92, 94,
95, 97, 99, 100, 127, 129, 130,
133, 140, 141, 142, 143, 145,
147, 148, 149, 155, 156

Donjeux, 79

Dragonet (Lord, Provence'li), 228

- E -

Eleanor, 28

Enguerrand (Lord, Coucy'li), 71

Epernay, 67

Büyük Ermenistan (Great Armenia),
193

Ermeniye, 84

Eşmum (Sharmesah), 99

Ethel Wedgwood, 33

Eu, 82

Everard (Brienne Lordu), 66

Everard (Lord, Sivery'li), 106

- F -

Fares ed-Dîn Aktay, 144

Fas, 184

Filistin, 25

Flaman (Flemish), 108

Flanders (Kont), 75

Fontaine-l' Archevêque, 79

Fontainebleau, 47

Foucand (Lord, Merle'li), 105

Fransa, 56, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 73,
81, 82, 83, 92, 93, 94, 97, 113,
141, 150, 151, 153, 160, 162,
163, 164, 165, 166, 167, 168,
169, 171, 176, 183, 184, 192,
193, 202, 203, 206, 214, 216,
217, 219, 221, 223, 224, 228,
230, 231, 233, 234, 235, 238,
239, 240, 242, 248, 250, 252,
253, 257, 258

Fransız (lar), 30

Frederic (Lord, Loupey'li), 106

Frederic II., 29, 99, 106, 107, 136, 169

Frenk (ler), 29

- G -

Gascony, 72

Gaucher (Lord, St. Paul Kontu
Hugh'un yeğeni), 75

Gazze, 191

St. Geneviève, 64

Geoffry (Lord, Rancon'lu), 73

Geoffry (Lord, Sarginesli), 92

Geoffry (Mareşal), 36

Geoffry (Lord, Chapelle'li), 67

Geoffry (Villette Lordu), 59

Geoffry (Lord, Mussambour'lu), 128

Geoffry (St. Urban Başrahibi), 237

Giles le Brun, 50

Gobert (Apremont Lordu), 75

Gouelle, 62

Grandpré, 75

Grek (ler), 31, 185

Gri-papaz (Franciscan), 58

Guy (Auxerre'li), 60

Guy (Kont, Flanders'li), 75

Guy (Kont, Forez'li), 100

Guy (Lord, Ibelinli), 119

Guy Mauvoisin, 113

- H -

Hacı Kalesi (Castle-Pilgrim), 194

Haç Dağı, 129

Haçlı Seferleri, 30

Haguenau, 224

Haş'şi (ler), 183

Hemans, 26

Henry (Champagne Kontu), 66

III. Henry, 27

Henr (Kont, Luxemburglu), 239

Henry (Lord, Câne'li), 121

Henry II. (İngiltere Kralı), 71

Hıms, 84

Hristiyan (lar), 29, 55, 60, 115, 122,
126, 132, 137, 146, 148, 156,
170, 171, 177, 183, 192, 203,
209, 214, 256

Hospitalier (ler), 113

Hugh (Burgundy Dükü), 75

Hugh (Escot Lordu), 208

Hugh (Fransiskan Rahibi), 230

Hugh (Lord, Vaucouleurs'lu), 87

Hugh (St. Paul Kontu), 75

Hugh (Templierlerin Marshalı), 190

Hugh (Trichâtel Lordu), 106

Hugh Le Brun, 75

Hyères, 232

- I -

I'Isle, 68

İmbert (Lord, Beaujeu'lu), 71

- İ -

İngiliz (ler), 21, 22, 32, 34, 35, 37, 38, 39,
40, 73, 202

İngiltere, 56, 62, 65, 71, 72

İsa, 38, 42, 47, 57, 64, 78, 80, 94, 139,
146, 171, 175, 178, 203, 206,
211, 212, 214, 223, 224, 240,
241, 242, 252, 253

İskenderiye, 95, 97

İskoç, 48

İskoçya, 48

İspanya, 64, 184

İsrail Oğulları, 90

- J -

I. James (Kral), 39

James (Lord, Castel'li, Soissons Pisko-
posu), 155

James Hutton, 33

St. James (Jack), 64, 107, 167, 257

Jean de Joinville, 21, 22, 23, 24, 25, 26,
30, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 47,
68, 75, 78, 80, 88, 105, 109, 111,
112, 115, 117, 127, 129, 132,
134, 136, 150, 152, 159, 161,
163, 165, 167, 186, 204, 206,
209, 211, 214, 217, 218, 223,
224, 229, 230, 233, 237, 239,
240, 259, 260Jocelin (Conaut'lu Mancınık Ustası),
98John (Acerville Lordu, Joinville'in oğ-
lu), 41, 47, 75

John (Akka Lordu), 83

John (Bussey Lordu), 208

John (Chalon Kontu), 203, 239

John (Kralın Ermeni Silah Ustası), 170,
171

John (Lord, Beaumont'lu), 86, 92, 165

John (Lord, Manson'lu), 154, 220
 John (Lord, Orleans'lı), 104
 John (Lord, Valery'li), 91, 99, 108, 109,
 112, 128, 136, 137, 139
 John (Mymerili), 236
 John (Sarrebruck Kontu), 76
 John (Soissons Kontu), 71, 141
 John (Trinty Biraderler'inden), 144
 John (Yafa Kontu), 164
 John Fouinon (Lord), 155
 John Le Grand, 200, 201
 John Sarain, 62
 John Valenciennes, 175, 176, 177
 Joigny, 45, 69, 221
 Josserrand (Lord, Brancion'lu), 121
 Judaea, 29
 Jully, 68

- K -

Kahire Sultanı, 84
 Kahire, 29, 84, 95, 97, 100, 118, 127, 145,
 150, 177, 192, 197
 Kaysâriye, 81, 177, 178, 184, 185, 186,
 188, 189, 191, 219, 240
 Kıbrıs, 45, 48, 53, 65, 66, 67, 68, 69, 80,
 81, 82, 83, 84, 85, 139, 140, 144,
 163, 178, 194, 219, 220, 222,
 223, 225
 Konstantinapol, 82, 83, 185, 213
 Konya Sultanı, 83
 Konya, 83
 Kudüs Krallığı, 167
 Kudüs, 29, 81, 91, 115, 129, 146, 167,
 177, 190, 193, 195, 201, 202,
 203, 205, 219
 Kuman (lar), 185

- L -

La Marche, 71, 72, 73, 74
 La Rochelle, 56

Lagny, 69
 Laignes, 68
 Lampedousa Adası, 225
 Lefkoşe, 82
 Leonardo da Vinci, 38
 Limasol, 82
 Longchamp Manastırı, 249
 Lorraine, 68
 Lusignan, 72
 Luxevil Manastırı, 239
 Lübnan, 207
 Lyons, 79

- M -

M. Emile Bouchet, 32
 M. Natalis de Waily, 32
 Macar, 172
 Mansûra, 43, 109, 110, 113, 136, 137,
 155
 Margaret (Flanders Kontes), 236
 Margaret (Kraliçe), 216
 Margaret (Provence'li), 26
 Marie Antoinette, 27
 St. Mark, 63
 Marseilles, 59
 Marsilya Kalesi (Roche de Marseille),
 79
 Mary (Kontes), 65
 Matthew (Lord, Marly'li), 92
 Maubuisson, 249
 Mekke, 146
 Melun, 234
 Memlûkler, 197
 Meryem (Ana), 57
 Metz, 76
 Mısır Sultanları, 83
 Mısır, 29, 43, 63, 81, 83, 84, 85, 86, 95,
 96, 97, 115, 121, 123, 125, 147,
 149, 152, 154, 156, 175, 176,
 191, 197, 214, 219
 St. Michael (Akka Piskoposu), 161

Milan, 38
 Moğol (lar), 84
 Moğal Hanı, 84
 Montbéliard Kontu, 88
 Montbéliard Lordu, 86
 Montferrat, 29
 Montfort, 57
 Montheri, 56
 Mora (Morea), 85
 Moritanya, 149
 Muhammet, 114, 146, 148, 149, 174
 Müslüman (lar), 30, 43, 48, 66, 80, 81,
 83, 86, 88, 89, 92, 93, 94, 95, 98,
 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107,
 112, 113, 114, 115, 116, 117,
 118, 120, 121, 126, 129, 130,
 131, 132, 133, 134, 135, 136,
 154, 155, 156, 157, 158, 163,
 169, 170, 171, 173, 174, 177,
 178, 183, 194, 198, 199, 200,
 201, 202, 203, 204, 205, 206,
 207, 208, 209, 214, 219, 226, 259

- N -

Nablus, 204
 Nanteuil, 82, 92
 Navarre, 41, 45, 65, 71, 216, 233, 234,
 252
 Nesle, 59
 Nevers, 68
 Nicholas (Kralın Çavuşlarından, Cho-
 isi'li), 153, 226
 Nicholas (Üstad, Akkalı), 146
 St. Nicholas, 95, 116, 200, 223, 224
 Nil (Nehri), 96, 99, 100
 Nogent, 69, 70
 Norveç, 184

- O -

Oliver (Termes Lordu), 45, 208, 209,
 222
 Orleans, 240

- P -

Pantelaria Adası, 226
 Paphos, 82
 Paris, 49, 55, 60, 64, 65, 72, 74, 76, 77,
 90, 132, 136, 171, 224, 226, 233,
 240, 241, 242, 247, 248, 249,
 250, 251, 252
 St. Paul (Havari), 204
 Perche, 65
 Peter (Alençon Kontu), 42
 Peter (Brittany Kontu), 65, 66, 67, 71,
 95, 99, 110, 138, 141, 145, 151
 Peter (Châlon Piskoposu), 236
 Peter (Fontaines Lordu), 59
 St. Peter (Havari), 175, 204
 Peter (Lord, Auberive'li), 107
 Peter (Lord, Avollon'lu), 99
 Peter (Lord, Bourbonne'li), 160
 Peter (Lord, Courtenay'lı), 160
 Peter (Lord, Pontmalain'li), 168
 Philip (Kral), 65, 66, 185, 202, 203, 206,
 255
 Philip (Lord, Montfort'lu), 132, 139,
 154, 206
 Philip (Lord, Nantevil'li), 82
 Philip (Lord, Nemaurs'lu), 150, 153,
 154, 166
 Philip Augustus, 232
 Philip, 53
 Philip Toucy, 185
 Pickering, 32
 Pisa, 157
 Plonquet (Şövalye), 87
 Poitiers, 71, 72, 73, 75, 93, 94, 95, 100,
 101, 109, 121, 129, 150, 151,
 154, 155, 159, 162, 164, 169
 Poitou, 56
 Pontoise, 216
 Portekiz, 72
 Prény, 239

Prester John, 178
 Protestan (lar), 30
 Provence, 26, 28, 228, 232, 233
 Provins, 52, 156, 161, 234

- R -

Rancon, 73
 Raoul (Lord, Wanou'lu), 105, 106, 107,
 135, 177,
 Raoul (Vaizci Biraderlerden), 157, 158
 Remle, 198
 Renaud (Vichiersli, Templierlerin
 Marshal'ı), 95, 152, 161
 Reşid, 97, 98, 99, 100, 118
 Rheims, 240
 Rhône, 78, 79
 Richard (Kral), 65, 66, 202, 203
 Robert (Artois Kontu), 75
 Robert (Dreux Kontu), 67
 Robert (Sarbonlu), 50, 51, 52, 53
 Roche de Glun, 79
 Roger (Rhône Lordu), 79
 Roma, 24, 31, 218, 236, 249, 238
 Royumont Manastırı, 178

- S -

Scacedin (Gıyaseddîn Turanşah), 99,
 100
 Safed, 194
 Saint-Cloud, 241
 Saint-Urbain, 78, 79
 Saintes, 73
 es-Sâlih Necmeddîn, 125
 Sama ria, 204
 Sancerre Stephen (Kont Thibaut'un
 oğlu), 69, 70
 Saône, 78, 79
 Saracens, 43
 Sarrebruck, 75, 76, 78

Saumur, 70, 71
 Sayda Kalesi, 201
 Sayda, 201
 Sayette (Leydi, Reynel Lordu Nalter'in
 Kız Kardeşi), 176
 Sayette, 25, 176, 212
 Seine Nehri, 250
 Selahaddin (Eyyûbi), 137
 Seneşal, 41, 51, 53, 54, 112, 152, 168,
 208, 216, 217, 218, 223, 224,
 225, 228, 229, 232
 Sephouri, 161
 Sézanne, 67
 Shakespeare, 38
 Shephen Boileau, 242
 Sicily (Sicilya), 75
 Simon, 55, 68
 Soissons, 59
 Southey, 30
 St. Sebastian, 100
 Stephen (Templierlerin Komutanı, Ot-
 ricourt'lu), 152
 Sur, 166
 Suriye, 81

- T -

T. Smith, 32, 33 37
 Taberiye Kalesi, 194
 Taberiye, 194
 Tâillebourg, 72, 73
 Tanis, 97
 Tatar (lar), 80, 81, 178, 179, 181, 182,
 183, 184, 194, 210, 211
 Tay Geçidi (Colt's Crossing), 205
 Templier (ler), 95, 96, 99, 105, 113, 116,
 120, 139, 140, 151, 152, 153,
 160, 161, 172, 173, 190, 197,
 198, 204, 206, 207, 208, 220, 251
 Termes, 45, 208, 209
 Thackeray (William Makepeace), 24, 39
 Thibaut (Champagne'li), 36, 65, 66, 69,
 70, 239

Thibaut (Kralı), 52, 53, 233, 234, 239
 Thomas Johnes, 33
 Titus (Roma İmparatoru), 249
 Trabzon (Trebisond), 212
 Trie, 62
 Tripoli, 215
 Tristram, 26, 157
 Troyes, 36, 37, 67, 68, 69, 70
 Tunus, 42, 226, 253
 Turanşah, 125
 Türk (ler), 44, 87, 90, 92, 93, 95, 96, 99,
 100, 101, 104, 105, 106, 108,
 109, 110, 111, 112, 113, 116,
 117, 118, 119, 120, 121, 127,
 128, 155, 196, 199, 200, 207

- Ü -

Ürdün (Jordan), 206

- V -

Val-Secret, 66, 67
 Valter (Autreche'li), 92, 93
 Vataces (Greklerin İmparatoru), 185,
 213
 Vaucouleurs, 75, 87
 Venedik, 29, 36
 Vernon, 241, 249
 Vertus, 67
 Villain (Lord, Versey'li), 87
 Villehardouin, 21, 22, 23, 29, 32, 35, 36,
 37, 40

William (Lord, Dammartin'li), 87
 Vincennes, 59, 60

- W -

Walter (Lord, Châtillon'lu), 119, 120,
 128
 Walter (Lord, Ecurey'li), 101
 Walter (Lord, Nemours'lu), 159
 Walter (Lord, Reynel Lordu), 176
 Walter (Yafa ve Brienne Kontu), 69,
 176, 182, 194, 195, 196, 197
 William (Flanders Kontu), 75, 120, 141,
 144
 William (Lord, Mello'lu), 60, 208, 252
 William (Parisli Piskopos), 55
 William (St. Michael Başrahibi), 220
 William Morris, 38

- Y -

Yafa Kontu, 88, 164, 194
 Yafa, 25, 191, 192, 194, 195, 196, 197,
 198, 200, 201, 202, 204, 213, 219
 Yahudi (ler), 57, 58
 Yecüc ve Mecuc, 179
 Yunanistan, 212
 Yves le Breton, 169, 173, 174